

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова
Харківський обласний осередок Всеукраїнської громадської організації
«Українська асоціація економістів-міжнародників»
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**Матеріали XIX науково-практичної
конференції молодих вчених
19 квітня 2024 року**

Харків 2024

УДК 339.94 (477:470+571) (063)
А437

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних
економічних відносин імені Артура Голікова
(протокол № 14 від 15.04.2024)

Друкється за рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 15 від 18.04.2024)

Редакційна колегія:

Мірошніченко Т. М., канд. екон. наук, доцент, в.о. декана факультету
Зайцева А. С., канд. екон. наук, доцент, в.о. зав. кафедри
Гончаренко В. В., докт. екон. наук, професор
Довгаль О. А., докт. екон. наук, професор
Матюшенко І. Ю., докт. екон. наук, професор
Непрядка Н. В., канд. екон. наук, доцент
Ханова О. В., канд. геогр. наук, доцент
Касьян С. А., старший викладач

Адреса редакційної колегії:

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, ауд. 4-63,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022

**Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних
економічних відносин.** Матеріали ХІХ науково-практичної
конференції молодих вчених 19 квітня 2024 року. – Харків: ХНУ імені
В. Н. Каразіна, 2024. – 196 с.

УДК 339.94 (477:470+571) (063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ І СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА7	
Ачкасов О. М.	
Економічна дипломатія Китаю як фактор розвитку інтеграційних процесів у Азійсько-Тихоокеанському регіоні.....7	7
Біньковський В. А.	
Розвиток торговельно-економічних відносин між США та Україною в умовах її повоєнного відновлення.....10	10
Varvashenko V. A. / Варвашенко В. А.	
Conceptual foundations of the green economy in the mechanisms of state regulation: harmonisation of Ukrainian and EU policies / Концептуальні засади «зеленої» економіки в механізмах державного регулювання: гармонізація політик України та ЄС.....13	13
Вдовиченко І. О.	
Використання кластерного підходу у транскордонному співробітництві причорноморських регіонів України16	16
Волошенко В. Р.	
Євроінтеграція та інновації – переваги міжнародних економічних відносин та світового туризму19	19
Гавришук Б. В., Матюшенко І. Ю.	
Показники оцінки розвитку НІС України з використанням досвіду країн-лідерів ЄС.....22	22
Гончаренко В. В., Литвишко М. А., Ханова О. В.	
Особливості розвитку транспортної інфраструктури країн ЄС в умовах глобалізації26	26
Земляна А. О.	
Сучасний стан ступеню нерівномірності розподілу доходів в Королівстві Норвегія.....30	30
Ігнат'єв М. М.	
Роль митниці в євроінтеграційних процесах України33	33
Карабанов О. А.	
Використання німецького досвіду у створенні енергетичних кооперативів ..36	36
Карімова Є. Р.	
Євроінтеграція України: роль польсько-українського питання.....39	39
Карпенко Д. Р.	
Особливості процесів злиттів та поглинань: теорія та практика41	41

Касьян С. А., Солов'яненко Я. О.	
Основні особливості сучасного розвитку глобального ринку праці	45
Касьян С. А., Чен Е. Л.	
Інноваційний розвиток економік країн-лідерів за показниками світових рейтингів	49
Качалова В. С., Ханова О. В., Шинкаренко О. С.	
Цифрові трансформації африканського регіону в сучасних умовах розвитку	55
Книш А. О.	
Сучасний стан міжнародної міграції в Канаді.....	58
Коваленко Р. С.	
Особливості цифровізації світової економіки	62
Ковальов М. Ю.	
Тенденції розвитку світового ринку ІТ-послуг.....	65
Козулін В. В.	
Міжнародне інвестування як каталізатор розвитку економіки України.....	67
Колесник А. А.	
Причини та чинники стримування економічного зростання Німеччини.....	70
Костюченко А.Д.	
Торговельне протистояння США та КНР в сучасних умовах розвитку.....	72
Кочерга М. О.	
Дослідження впливу інструментів економічної дипломатії на розвиток відносин між КНР та країнами Центральної і Східної Європи	76
Li Yan / Лі Ян	
China's trade relations with the western world / Торговельні відносини Китаю з країнами Заходу	82
Макарчук К. О., Кантемир К. О.	
Аналіз місця США у глобальних економічних рейтингах.....	85
Максименко А. Ю.	
Вплив політичної та економічної нестабільності на трансформовану торгівлю електроенергією України.....	89
Marchenko Ivan, Zeng Chuanyun / Марченко І. С., Дзен Чуаньюн	
The impact of geopolitical confrontation on China-US economic and trade relations / Вплив геополітичного протистояння на економіко-торгівельні відносини Китаю та США.....	93
Матюшенко І. Ю., Подзолкіна О. В97.	
Формування дослідницької інфраструктури країн ЄС та України в умовах повоєнного відновлення.....	97
Мацука В.М.	
ТНК як драйвери розвитку світової економіки.....	100
Мінаєва Ю. І.	
Співробітництво України з міжнародними організаціями в контексті майбутнього розвитку «зелених» інновацій та інвестицій.....	103

Mutallimova Z. / Муталлімова З.	
Priorities of foreign trade relations between Ukraine and Azerbaijan / Пріоритети зовнішньоторговельних відносин України та Азербайджану..	106
Панченко О. О.	
Індустрія 4.0 і сталість розвитку.....	109
Петров Г. А.	
Розвиток кооперативів Іспанії в сучасних умовах	112
Підгорний І. Р.	
Торгово-економічна експансія КНР на світових товарних ринках	115
Рудич А. А.	
Інтелектуальний капітал як фундаментальна основа забезпечення цифрового розвитку в країнах, що розвиваються	118
Рулевська Ю. О.	
Наслідки зміни клімату для міжнародної торгівлі	121
Саакян І. Р.	
Сучасні особливості міграційних процесів	124
Слінько Г.А.	
Напрями адаптації економіки України до Європейського єдиного ринку..	128
Сухомлин А. О.	
Економічне зростання, людський розвиток і безробіття: Україна та ЄС	131
Тимофеева В. О.	
Міжнародна конкурентоспроможність Данії за індексом інституту розвитку менеджменту (IMD).....	134
Філіпов О. М., Казакова Н. А.	
Особливості процесу євроінтеграції країн Балтії.....	136
Шевцова А. В.	
Загрози та виклики цифрової безпеки в умовах глобальної цифрової трансформації.....	139
Shi Ping / Ши Пін	
The evolution and characteristics of China's economy in the context of globalisation / Еволюція та характеристика економіки Китаю в умовах глобалізації	142
Шолом А.С., Шинкаренко О.С.	
Україна на світовому ринку інформаційно-комунікаційних технологій	144
Шуба М. В., Дзюбенко В. М.	
Тенденції розвитку світового ринку освітніх послуг.....	147
Шуба М. В., Шинкаренко О. С.	
Тенденції і перспективи розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг	150
Ярошенко Д. О., Довгаль О. А.	
Міграційна та політична криза на кордоні США.....	152

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ	157
Бруд Д. О. Ефективна логістика і міжнародна торгівля	157
Гончаренко В. В., Калмикова О. О., Ханова О. В. Особливості розвитку логістики електронної комерції в умовах глобалізації	160
Зайцева А. С., Костенко В. А. Місце міжнародної логістики у зовнішній торгівлі між Україною та Нідерландами	163
Zaitseva A., Mirosnichenko T. / Зайцева А. С., Мірошніченко Т. М. International logistics systems in the conditions of globalization / Міжнародні логістичні системи в умовах глобалізації	165
Ізмайлов О. І. Основні напрямки розвитку україно-польської логістики в умовах глобалізованого світу	167
Коса М. О. Інноваційні технології в міжнародній митній логістиці.....	171
Литвишко М. А. Особливості процесу цифровізації в ЄС та її впровадження у логістичну діяльність	173
Майборода О. Є., Дзюбенко В. М. Залізничний транспорт в логістичній діяльності Німеччини.....	177
Maiboroda O., Pyushyk Y. / Майборода О., Люшик Ю. О. The place of TNK in international multimodal logistics transportation / Місце ТНК в міжнародних мультимодальних логістичних перевезеннях ..	181
Майборода О. Є., Лук'янова Є. В. Проблеми і перспективи розвитку глобального ринку військової логістики.....	184
Майборода О. Є., Панова А. А., Маковеев Т. С. Головні переваги інвестування в логістичні технології.....	187
Maiboroda O. Y. Hrinko V. S. / Майборода О. Є., Грінько Б. С. Development of rail transport as a strategic direction in developed countries: experience for Ukraine / Розвиток залізничних перевезень як стратегічного напрямку в розвинених країнах: досвід для України.....	190
Neprjadkina N. / Непрядкіна Н. Strategies for identifying and mitigating risks in distribution / Стратегії визначення та мінімізації ризиків у сфері дистрибуції.....	194

Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин, євроінтеграції і світового господарства

УДК 339.97

Ачкасов О. М.**ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ КИТАЮ
ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
У АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О. А.*

Китай, побудувавши потужну економіку та активно включившись у регіональні економічні процеси, встановив тісні економічні зв'язки з країнами регіону, що дало можливість за допомогою різноманітних економічних інструментів впливати на інші держави з метою реалізації своїх зовнішньополітичних завдань. Все це свідчить про величезний економічний потенціал КНР, який став дедалі активніше використовуватися її керівництвом як засіб економічної дипломатії в контексті зовнішньої політики держави в регіональному масштабі [1].

З 1989 року після проголошення Китаєм незалежної зовнішньоекономічної політики економічна дипломатія розглядається як найважливіший інструмент цієї політики, відіграючи все більш помітну роль у загальній дипломатичній практиці.

На початку XXI століття країні вдалося досягти помітних успіхів у сфері економічної дипломатії. За загальним визнанням, головним з них стало приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ). Після вступу до СОТ розширення зовнішньої відкритості вплинуло на такі торгівлю товарами та послугами, забезпечення транспарентності, уніфікацію митних та податкових норм, захист прав інтелектуальної власності тощо.

У зв'язку з цим у Китаї з'явилися великі можливості для застосування інструментів економічної дипломатії у своїх інтересах, віддаючи перевагу мирним економічним методам під час вирішення зовнішньополітичних завдань на протигагу силовим.

Паралельно з безперервним підвищенням обсягу двосторонньої торгівлі Китай активно збільшує імпорт із суміжних країн і багато років поспіль є найбільшим в Азії ринком збуту їхніх товарів. КНР заохочує китайські фірми та підприємства, які ведуть свою діяльність за кордоном, приймати активну участь у розвитку місцевої економіки, розширенні сфери співробітництва тощо.

Наразі «добросусідська дипломатія» Китаю представляє собою поєднання традиційної дипломатії з економічною та публічною дипломатією не тільки із своїми сусідами, а й іншими країнами світу [2].

Ще 2013 року Пекін, керуючись метою гармонізації відносин з країнами-сусідами, посилив свою дипломатичну активність та запропонував країнам регіону низку привабливих великих економічних проєктів: формування «Економічного поясу Великого шовкового шляху» та «Морського шовкового шляху для XXI століття», стимулювання створення зон вільної торгівлі, розширення торгівлі та інвестицій, утворення Азійського банку інфраструктурних інвестицій, тобто створення нового зразка регіональної економічної інтеграції [3].

У жовтні 2014 року представники 21 азійських країн (Лаосу, Кампучії, М'янми, Таїланду, В'єтнаму, Малайзії, Сінгапуру, Брунею, Філіппін, Індонезії, Казахстану, Узбекистану, Кувейту, Непалу, Оману, Південної Кореї, Монголії, Індії, Пакистану, Шрі-Ланки, Бангладеш) підписали у Пекіні меморандум про створення Азійського банку інфраструктурних інвестицій (АБІІ). До середини 2015 року вже 57 країн світу заявили про свою участь у цьому запропонованому Китаєм фінансовому проєкті. 29 червня 2015 року було підписано Угоду про створення Азійського банку інфраструктурних інвестицій, яка визначила цілі, функції цієї установи, членство, внески, структуру управління та основні засади функціонування [3].

Новий інвестиційний банк із капіталом у 100 мільярдів доларів, 30% з яких вклав КНР, поряд із МВФ, Світовим банком та Азійським банком розвитку наразі є важливим інститутом фінансування азійської економіки. На відміну від МВФ та Світового банку, підконтрольних Вашингтону, нова структура представляє зовсім інший і, що важливо, зовсім новий фінансовий фонд, який визначив сферою свого впливу, по суті, всю Євразію [3].

Не обмежуючись лише завданнями розширення економічної присутності у своєму ближньому оточенні, Пекін приступив до формування концептуальних обґрунтувань свого особливого місця у регіоні. Пекін оприлюднив ідею про спільну для всіх країн регіону «Азійсько-Тихоокеанську мрію», що полягає у прагненні до процвітання та безпеки, створенні умов для цього, а також для того, щоб залишатися в авангарді світового розвитку та вносити ще більший внесок у процвітання людства. Пізніше Китай почав активно розвивати ідею «Азійського співтовариства спільної долі» [3].

В основі цих ідей лежить магістральна ідея про взаємний зв'язок країн регіону, необхідності їхньої солідаризації з метою досягнення процвітання та безпеки (маючи на увазі таку солідаризацію під егідою Китаю).

Загалом зовнішній курс КНР можна охарактеризувати як прагматичний у всіх напрямках, основним завданням якого є формування мирного оточення, забезпечення сприятливої та стабільної зовнішньої обстановки щодо внутрішніх реформ. Цим ж завданням підпорядкована політика «добросусідської дипломатії», яка реалізується наразі в процесі трансформації зовнішньополітичного курсу та появи

нових елементів у зовнішній політиці Китаю щодо інших країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Для Китаю насамперед є необхідним забезпечення сприятливого зовнішнього середовища як для внутрішніх перетворень в напрямку продовження «політики реформ та відкритості», так і для нарощування економічної могутності за допомогою інтенсифікації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва у зовнішньоекономічній сфері.

Вражаючи фінансово-економічна міць Китаю суттєво розширила рамки та масштаби використання важелів економічної дипломатії в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [4].

Основною метою економічної дипломатії Китаю в контексті його зовнішньої політики є розв'язання існуючих протиріч із державами-сусідами (зокрема, територіальних суперечок), посилення свого впливу в регіоні, а також не допущення безумовного домінування в регіоні будь-якої сторонньої політико-економічної сили, включаючи США та Японію. Для КНР економічна дипломатія – це, зокрема, засіб підвищення партнерських переваг країн регіону відносно США та механізм звуження політико-економічного та репутаційного впливу США в контексті китайсько-американського торговельно-економічного суперництва, що продовжується.

Важливою відмінністю економічної дипломатії Китаю на сучасному етапі є розширення сфер її застосування. Китай використовує методи економічної дипломатії у контексті своєї зовнішньої політики як на двосторонньому рівні – у відносинах із великими суміжними країнами, що розвиваються, так і на багатосторонньому рівні – через участь країни у діяльності різних регіональних інтеграційних угруповань та міжнародних організацій.

Останнім часом економічні та політичні успіхи Китаю в даному регіоні, досягнуті за допомогою економічної дипломатії, сприяють подальшому зростанню його економічної могутності, експортно-імпортного потенціалу та суттєвого політико-економічного впливу країни на держави Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Список використаних джерел: 1. *Міжнародні економічні відносини: підручник / За ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 602 с.*; 2. Федотова Ю. *Економічна дипломатія у системі сучасних міжнародних відносин // Держава та регіони, серія Економіка та підприємництво. 2019. №3. С.16-19*; 3. *China Economic Update 2015. Washington, DC: World Bank. July 3, 2015. P. 3*; 4. Фліссак К. А. *Глобалізація і нові виклики економічній дипломатії // Економічний часопис XXI. 2012. №1-2.*

Біньковський В. А.

РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ США ТА УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ЇЇ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Матюшенко І. Ю.*

Торговельно-економічні відносини між державами відіграють ключову роль у формуванні глобальної економіки та зміцненні дипломатичних зв'язків. Відносини між Сполученими Штатами Америки та Україною, особливо після післявоєнного відновлення України, мають важливе значення у сфері міжнародної торгівлі. Тому, мета роботи полягає в тому, щоб проаналізувати траєкторію торговельно-економічних відносин між США та Україною, зосередивши увагу на періоді післявоєнного відновлення.

Поточний стан торговельних відносин між США та Україною відзначається поєднанням стійкості та вирішення наявних труднощів. Незважаючи на такі проблеми, як пандемія COVID-19, яка мала значний вплив на розвиток торговельно-економічних відносин у 2020 році і повномасштабне вторгнення з боку Росії, двостороння торгівля демонструє ознаки зростання та відновлення.

У таблиці 1 було наведено дані щодо імпорту та експорту товарів між США та Україною за останні роки, а також пораховано сальдо зовнішньоекономічного балансу.

Таблиця 1

Показники зовнішньої економічної торгівлі товарами США та Україною

Рік	Експорт в млн. дол. США	Імпорт в млн. дол. США	Сальдо
2019	1297	2457	-1160
2020	1305	1908	-603
2021	1889	2522	-633
2022	1498	1428	+70
2023	1305	1048	+257

Джерело: побудовано автором на основі [1]

З 2019 по 2020 рік спостерігалось незначне зростання експорту, тоді як імпорт скоротився, що призвело до скорочення торговельного дефіциту. У 2021 році як експорт, так і імпорт значно зросли, але дефіцит торгівлі залишався відносно стабільним порівняно з попереднім роком. У 2022 році спостерігалось помітне скорочення як експорту, так і імпорту, що призвело до скорочення торгового дефіциту. Однак у 2023 році, хоча експорт залишався незмінним, імпорт ще більше скоротився, що призвело до помітного покращення торговельного балансу.

З 2019 по 2021 рік Україна постійно стикалася з дефіцитом торгівлі зі США, що свідчить про те, що вартість імпорту перевищувала експорт у цей період. Торговельний дефіцит коливався, причому найвищий дефіцит був зафіксований у 2019 році, а найнижчий у 2022 році.

Також варто відмітити наслідки повномасштабного вторгнення РФ в Україну на зовнішньоекономічні відносини між США та Україною. Вторгнення порушило традиційні торговельні шляхи та логістичні мережі, що призвело до затримок поставок, збільшення транспортних витрат і невизначеності в ланцюгах постачання. Цей збій вплинув як на експорт з України до США, так і на імпорт із США в Україну, вплинувши на загальний обсяг торгівлі між двома країнами. Також вторгнення створило економічну невизначеність в Україні, що призвело до коливань обмінних курсів валют, уповільнення інвестицій та проблем з довірою споживачів. Ці невизначеності, ймовірно, вплинули на торговельні рішення, коли підприємства стали більш обережними щодо участі в транскордонній торгівлі. Деякі ключові галузі в Україні, такі як сільське господарство, промисловість та енергетика, безпосередньо постраждали від конфлікту. Пошкодження інфраструктури, збої у виробництві та проблеми з доступом на ринок завадили українським експортерам задовольнити попит із США.

На рис. 1 можемо побачити, що найбільш значущими товарними групами в імпорту України із США у 2022 році являються мінеральне паливо, електрообладнання, транспорт та запчастини, машини та інструменти.

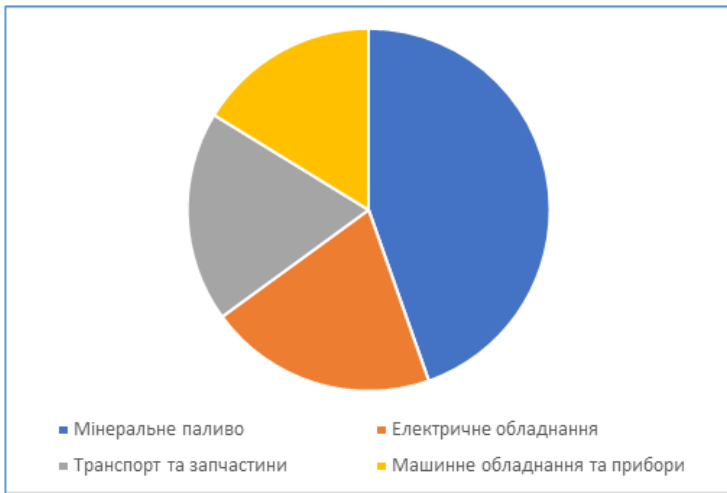

Рис. 1. Структура імпорту України із США у 2022 році, %
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Високий відсоток імпорту мінерального палива підкреслює залежність України від зовнішніх джерел для задоволення її потреб в енергії. Диверсифікація джерел енергії та сприяння заходам з енергоефективності можуть підвищити енергетичну безпеку та зменшити вразливість до збоїв у постачанні.

Імпорт електричного обладнання та машин свідчить про залежність України від передових технологій та машин із США для розвитку промисловості та

інфраструктури. Заохочення внутрішніх інновацій, передачі технологій та інвестицій у дослідження та розробки може допомогти зменшити залежність від іноземного імпорту в цих секторах.

Хоча залежність від імпорту вказує на вразливість, вона також відкриває можливості для співпраці та партнерства між Україною та США. Зміцнення двосторонніх торгових відносин, сприяння інвестиціям можуть створити взаємну вигоду та сприяти сталому економічному розвитку обох країн.

На рис 2 можемо побачити, що найбільш значущими товарними групами в експорті України до США у 2022 році були зернові культури (20,8%), Тваринні та рослинні жири (12,9%), залізо та сталь (10,8%), насіння олійних культур (8,2%).

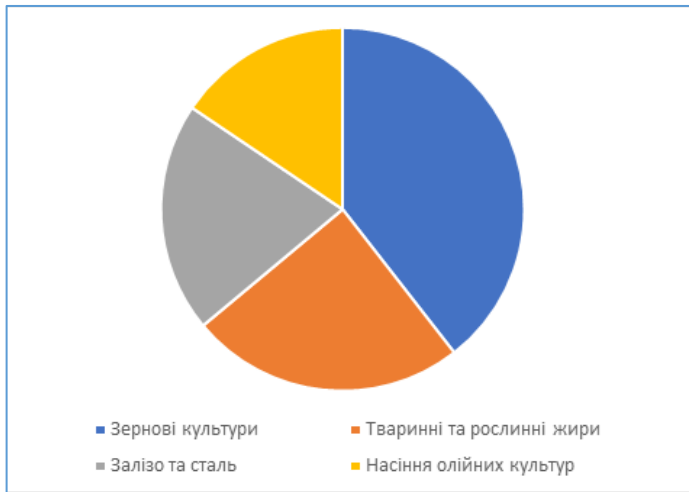

Рис. 2. Структура експорту України із США у 2022 році, %
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Зернові культури, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь та інші, становлять значну частину експорту України до США, що становить 20,8% від загального обсягу. Завдяки родючим сільськогосподарським землям і високоякісному виробництву зерна Україну називають «житницею Європи». Експорт зерна до США відображає здатність України у сільськогосподарському виробництві задовольнити міжнародний попит на основні продукти харчування.

Продукція чорної металургії, включаючи сировину, напівфабрикати та готову продукцію, становить 10,8% експорту України до США. Україна має потужну металургійну промисловість із значними виробничими потужностями у виробництві чавуну та сталі. Експорт чавуну та сталі до США демонструє роль України як головного гравця на світовому ринку сталі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що розвиток торговельно-економічних відносин між США та Україною на етапі післявоєнної реконструкції відображає

стійкість, виклики та можливості. Ключові сектори, такі як сільське господарство, енергетика та виробництво, відіграють значну роль у стимулюванні торгових потоків.

Список використаних джерел: 1. Trading economics statistics [Electronic resource] – URL: [https:// tradingeconomics.com/united-states/indicators](https://tradingeconomics.com/united-states/indicators); 2. The Observatory of Economic Complexity statistics [Electronic resource] – URL: [https:// oec.world/en](https://oec.world/en).

* * *

UDC 339.9(477:4):502

Varvashenko V. A. / Варвашенко В. А.

**CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF THE GREEN ECONOMY
IN THE MECHANISMS OF STATE REGULATION:
HARMONISATION OF UKRAINIAN AND EU POLICIES /
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ
В МЕХАНІЗМАХ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ:
ГАРМОНІЗАЦІЯ ПОЛІТИК УКРАЇНИ ТА ЄС**

*V. N. Karazin Kharkiv National University
Academic supervisor: doctor of economics, prof. Matiushenko I.*

The formation of an institutional basis for the harmonization of the policies of Ukraine and the EU makes the issue of strategic planning of the post-war reconstruction of Ukraine in compliance with European principles is becoming particularly relevant. Given the country's strong agricultural export potential, significant destruction of infrastructure facilities, and the extent of environmental damage, the Government, academics and the public are focused on developing an effective mechanism of state regulation to integrate the environmental component into the general policy of reconstruction and further development, which is line with the conceptual foundations of the Green Economy.

The issue of harmonizing Ukraine's policies to the European Green Deal is not new, because after the adoption of the Package of Initiatives of the European Green Deal (EGD) at the end of 2019 [1], a series of consultations were held with regional business and relevant ministries and the strategic goals of Ukraine and the European Union were substantiated in the context of the European Green Deal.

Ukraine and the EU have been cooperating for a long time, dating back to 1991 [3, p. 59-61]. However, the first significant progress in the integration process was achieved only in 2014 after the ratification of the EU-Ukraine Association Agreement by the Verkhovna Rada and the European Parliament. At the same time, the implementation targets include four basic components: promotion of peace and stability; adherence to common values; cooperation and policy convergence in various areas; and gradual integration into the EU internal market. The main vector for

ensuring the implementation of the Association Agreement in the public administration sector is regulatory approximation to EU policies. The areas of cooperation between Ukraine and the EU are divided into sectors, with a total of 15 sectors. Within each sector, measures and time limits for their implementation by Ukraine have been formulated to further ensure the implementation of the EU's commitments. The overall result of sectoral integration is access to the EU's common market without restrictions in the form of additional licenses, permits or certificates. An analysis of the approved measures shows that, in June 2021, Ukraine had to fulfil its obligations in seven of the fifteen sectors and create the preconditions for deepening integration ties with the EU in terms of entering their market. However, the justified measures were partially implemented, which did not allow achieving the intended result [4].

One of the strategic directions of Ukraine's cooperation with the EU is postwar reconstruction, which should be a systematic development of a new model of the country's infrastructure and economy, based on the principles of sustainability and minimizing existing and future risks. Thus, the Communiqué on Assistance and Reconstruction for Ukraine adopted by the European Commission in 2022 covers 4 strategic areas of reconstruction [5].

The presented strategic directions clearly outline the importance of ensuring that state policy is in line with the European green and digital agenda and determine the need to create a system that will ensure the country's reliable functioning under any conditions and despite crisis situations. EU partners, as well as numerous respected experts from different countries, propose specific ways and tools for such recovery. One of the current vectors of harmonization of Ukraine's and the EU's policies is the introduction of the Green Economy concept into the mechanisms of state regulation. The green economy is a new global development trend that is seen as a way to promote economic progress while ensuring environmental sustainability and social equality, and is considered a promising way to achieve sustainable development. The concept of the Green Economy does not replace sustainable development, but creates a new focus on the economy, investment, capital and infrastructure, employment and skills, as well as positive social and environmental outcomes. Based on the key characteristics of the Green Economy and the Inclusive Green Economy, the strategic guidelines for its implementation in the field of state regulation are defined:

1. Reduction of environmental pollution and improvement of resource efficiency in construction, production, agriculture and infrastructure sectors.
2. Mitigating adverse climate changes through the transition to greener, cleaner energy (wind, solar, geothermal, tidal, hydro and marine bioenergy, energy from waste, hydrogen) and low-carbon end-use processes (electric or hybrid engines).
3. Reducing vulnerability and adapting to climate change through development of early warning systems and temperature-resistant technologies; improving biodiversity and forest management.

4. Increasing welfare as a result of more sustainable and productive use of biodiversity resources, including natural cosmetics and pharmaceuticals [7, c. 13].

Successful implementation of the Green economy concept for the sustainable development of the agricultural sector requires compliance with the following principles:

- decoupling principle;
- reducing the carbon footprint;
- using best available technologies and practices;
- transition to a circular economy;
- stable and sustainable urban development;
- decarbonization and affordable energy;
- zero environmental pollution [7, c. 16-19].

It should also be noted that the outlined development vectors in the context of the of the Green Economy concept correlate with such areas of the Post-War Recovery and Development Plan as: reforming state environmental management; implementation of climate mitigation and adaptation policies; environmental safety and effective waste management; sustainable use of natural resources; preservation of natural ecosystems, preservation of biological diversity and restoration and development of nature protected areas and form a single basis for strategic planning of post-war reconstruction, taking into account community development vectors in the context of harmonization of Ukrainian and EU policies.

References: 1. *Communication from the Commission that the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM (2019) 640 final.* URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf; 2. *Common Agricultural Policy* URL: <https://www.ers.usda.gov/topics/international-markets-us-trade/countries-regions/european-union/common-agricultural-policy/>; 3. *Ukraine on the way to the EU: realities and prospects. National security and defense. No. 1-2 (187-188) 2022. 132 p.*; 4. *Ukraine and the Association Agreement: monitoring of implementation 2014-2022.* URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine+and+the+Association+Agreement.+Implementation+Monitoring+2014-2022.pdf/6c8e5702-ab17c8cf-a2da-c11dacb6b66b?version=1.0&t=1685631554159>; 5 *Communication from the Commission that the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Ukraine relief and reconstruction. Brussels, 18.5.2022. COM(2022) 233 final.* URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/ukrainerelief-reconstruction_en.pdf; 6. *UNEP: United Nations Environment Program* URL: <https://www.un.org/youthenvoy/2013/08/unep-united-nations-environment-programme/>; 7. *EU policy on green economy and innovation: Textbook.* Orlovsk Yu.V., Chala V.S., Glushchenko A.V./ under general ed. Orlovsk Yu.V. D.: PDABA. 2023. 193 p.

Вдовиченко І. О.

**ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ У ТРАНСКОРДОННОМУ
СПІВРОБІТНИЦТВІ ПРИЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Шуба М. В.*

Протягом останніх двадцяти років Україна намагається сприяти формуванню стратегічних напрямів поглиблення зовнішньоекономічного співробітництва в рамках втілення євроінтеграційних політик з особливим фокусом на прикордонні регіони на заході та півдні країни. На особливу увагу заслуговують регіони північного Причорномор'я, а саме логістично сталі та інфраструктурно потужні Херсонська, Миколаївська та Одеська області. Враховуючи поточні виклики, такі як: уповільнення економічного зростання, інтенсифікація міграційних процесів, зміна форматів здійснення зовнішньоекономічної діяльності, руйнація енергетичної і транспортної інфраструктури, виникає необхідність у зміні напрямку вектору досліджень та імплементації нових інфраструктурних проєктів в контексті здійснення транскордонної кооперації та перспектив її підвищення у нових інноваційних формах розвитку. Одним із інноваційних підходів слід вважати розбудову різного роду кластерів, які охоплюють соціально-економічні, екологічні, інфраструктурні чинники, а також стратегічне міжнародне положення, враховуючи спільні кордони з такими країнами як Румунія та Республіка Молдова. Удосконалення новацій у цій сфері актуалізує постановку пріоритетів розвитку національної економіки в умовах післявоєнної відбудови, напрацюванню нових форматів співпраці, особливо у річковій та морській торгівлі, міжнародній логістиці [1].

На сьогоднішній день процес кластеризації економічних зв'язків є сталим явищем для країн, оскільки кластери виступають дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності своєї економіки на регіональному та національному рівні, враховуючи поточні тренди регіональної інтеграції. Само по собі поняття «кластер» є складним і його можна тлумачити по-різному, оскільки його концепція використовується щодо різних суб'єктів господарювання та з різною метою діяльності, враховуючи окремі особливості того чи іншого регіону, який є предметом розгляду [2]. Так, згідно з визначенням Н. Мікули та В. Базилюка, у загальноекономічному сенсі кластер представляє собою групу географічно локалізованих взаємопов'язаних суб'єктів господарювання (бізнесу), які виступають у ролі постачальників обладнання, спеціалізованих виробничих послуг, інфраструктури, науково-дослідних центрів, науково-дослідницьких закладів та інших організацій різних форм, які взаємодоповнюють один одного у досягненні конкретного господарського ефекту з метою підсилення конкурентних переваг окремих суб'єктів господарювання – бізнесу, компаній, галузей виробництва та регіону загалом [3].

На думку С. Оксенюка, кластер – це організаційно-виробнича форма ведення господарства, що характеризується географічною близькістю суб'єктів, високим рівнем коопераційних зв'язків, максимально ефективним використанням науково-технічного потенціалу, вільним розподіленням наявних ресурсів, що створюється з метою підвищення конкурентоспроможності та зниження вразливості до загроз як окремих суб'єктів, регіону так і цілих галузей національної економіки [4].

Характерним чинником транскордонного співробітництва виступає іноземний елемент, який може бути складовою іноземного бізнесу – компанії, яка надає послуги, виступає виробником чи покупцем того чи іншого товару та/або послуги, враховуючи географічні та логістичні особливості на місцях. Таким чином, транскордонний кластер розглядається як мережева організація територіально взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих підприємств розташованих по обидві сторони державного кордону, об'єднаних навколо науково-інноваційного центру, яка пов'язана комунікацією на основі державно-приватного партнерства з метою підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу, регіонів і національної економіки [5].

Становлення нових форматів діяльності міжнародних кластерів лежить в основі реалізації євроінтеграційних програм з транскордонної і транснаціональної співпраці окремих єврорегіонів, до яких залучена і Україна. Для здійснення економічної діяльності у Причорномор'ї, Україна залучена до наступних єврорегіонів: Чорноморський єврорегіон (Азербайджан, Албанія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Російська Федерація, Румунія, Сербія, Туреччина, Україна) та «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія).

Загалом, Чорноморський єврорегіоналізм слід розглядати як одне з цілей реалізації морської доктрини України. Більш того, на межі 2000-2010-х років даний єврорегіон розглядався як потенційний майданчик для масштабування транскордонних кластерів, діяльність яких спонукала б до інтенсифікації обміну товарами не тільки серед чорноморських країн, а й між ринками ЄС, країн Закавказзя та Азії загалом [6]. Однак, через геополітичні (напруженість через перетин інтересів багатьох політичних гравців – США, ЄС, Туреччини, Росії) та фінансово-економічні чинники (низький рівень економічного розвитку країн регіону звужує можливості залучення фінансових ресурсів) Чорноморський єврорегіон не може розглядатися як майданчик для кластеризації ведення міжнародної економічної діяльності для України у найближчий час. Зокрема, моргосподарський комплекс Херсонської та Миколаївської областей не може бути об'єктом транскордонної кластеризації через очевидні безпекові ризики і іноземні суб'єкти господарювання у кооперації з місцевою владою не мають можливостей забезпечити стійкість як надважливий фактор інтеграції та кооперування [7].

Щодо Одеської області, то враховуючи безпекову ситуацію, вона більш сприятлива для здійснення міжнародної торгівлі з країнами ЄС, Азії та Африки. Окрім наявності потужного морського портового комплексу, який розташований у

одеській агломерації (через такі міжнародні торгові порти як Одеський, Чорноморський), область географічно належить і до Придунайського регіону (еврорегіон «Нижній Дунай»), який також розташований на перетинанні важливих міжнародних шляхів між Азією та Європою, що сприяє розвитку морегосподарського та енергетичного комплексу, який включає кооперацію через морські торговельні порти: українські (Рені, Ізмаїл, Кілія); молдовські (Джурджулешти); румунські (Бреїла, Галац, Тулча). Слід відмітити, що сторонами продовжують реалізуватися проекти транскордонної кластеризації:

1. Транскордонний інфраструктурний кластер «Чистий Дунай» за участю міст Ізмаїл (Україна) і Тулча (Румунія), метою якого є запобігання та виключення надзвичайних ситуацій, викликаних техногенними катастрофами, в системі каналізації в прикордонній зоні Дельти Дунаю;

2. Транскордонний логістичний кластер інтермодального сполучення за маршрутом Ісакча-Орлівка-Ізмаїл-Тулча, мета якого – відновлення та створення додаткових умов для проходження автотранспорту міжнародним паромним сполученням Орлівка – Ічакча [8].

При цьому, проблеми для транскордонної кластеризації, як і самого еврорегіону «Нижній Дунай», залишаються актуальними:

– різниця у обсягах зовнішньої торгівлі товарами та послугами та залученні прямих іноземних інвестицій через відомі ризики;

– неузгодженість нормативно-правової бази держав-учасниць та низький рівень фінансового забезпечення, незважаючи на міжнародну технічну допомогу, яка надається Україні міжнародними організаціями;

Для України, яка зазнає військових викликів, кластеризація транскордонного співробітництва може позитивно вплинути на її конкурентоспроможність в усьому Причорномор'ї. Одним з важелів інтенсифікації зовнішньоекономічного співробітництва у Чорноморському регіоні для України може стати участь у транскордонних кластерах, які уявляють собою мережеві об'єднання виробників постачальників та покущів – резидентів різних держав, географічно зосереджених у визначеному транскордонному регіоні. На жаль, через складну військово-політичну ситуацію, не всі причорноморські регіони мають можливість долучитися до розгортання транскордонного співробітництва на рівні кластерів. Єдине сприятливе становище на сьогодні утримує Одеська область, яка залучена у Придунайський регіон, маючи потужну портову інфраструктуру у сусідстві з Республікою Молдова та Румунією – ворота на світові ринки по даному напрямку. Хоча показники соціально-економічного рівня розвитку економік країн регіону і досі відрізняються, слід відзначити, що в контексті післявоєнного відновлення, транскордонна кластеризація створює сприятливі умови для активних інновацій, значно збільшує об'єм інвестицій в транспортну, енергетичну інфраструктуру, вирішення екологічних, соціальних проблем, що є спільними для всіх країн регіону. Таким чином, через поточну ситуацію в Україні, Чорноморський еврорегіон у найближчий час не може розглядатися як майданчик для

кластеризації транскордонного співробітництва. Серед причорноморських регіонів України в даний час найбільш перспективним можна визнати Одеську область.

Список використаних джерел: 1. Потаповська, М. (2023). *Формування організаційного механізму управління портовим кластером. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 17(34). 2. Козик, В. В., & Мицишин, О. Л. (2017). *Транскордонні кластери: сутність та особливості. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*, (875), 153-160. 3. Мікула, Н. А., & Базилюк, В. Б. (2011). *Сучасні підходи до визначення сутності та класифікації кластерів. Наукові записки [Української академії друкарства]*, (1), 71-77. 4. Оксенок, С. Г. (2016). *Економічний кластер: поняття, сутність, структура, типи. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, (2 (1)), 182-188. 5. Коваленко, С. І. (2014). *Пріоритети розвитку євро регіону Нижній Дунай: кластерні ініціативи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, (2), 274-284. 6. Кампов, Л. (2012). *Сучасні тенденції функціонування євро регіонів, створених за участю України. Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць*, (7), 305-324. 7. Волкова, Н. (2023). *Транскордонне співробітництво України з країнами ЄС в умовах російсько-української війни. Економіка та суспільство*, (48). 8. Коваленко, С. І. (2022). *Транскордонні кластерні системи як форма міжнародної інтеграції морської галузі. Матеріали XIII Міжнародна науково-практичної конференції «Сучасні підходи до високоефективного використання засобів транспорту», ДІ НУ «ОМА», 381.*

УДК 339.9.

Волошенко В. Р.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ – ПЕРЕВАГИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО ТУРИЗМУ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Гончаренко В. В.*

Актуальність теми розвитку сучасних економічних тенденцій, євроінтеграції на конкурентоспроможність країн у міжнародному туризмі надзвичайна. Розуміння впливу економічних процесів та євроінтеграції на туристичну галузь дозволить краще адаптувати стратегії розвитку туризму до сучасних умов і викликів. Дослідження даної теми допоможе виявити найбільш ефективні підходи та інноваційні методи для підвищення конкурентоспроможності країн у цій важливій сфері економіки.

Міжнародний туризм завжди був важливим сегментом світової економіки. Туристична індустрія, незважаючи на пандемію COVID-19, показала неабияку стійкість. Індустрія є гнучкою до будь-яких зрушень. Усі регіони мають відповідь на ці виклики, у вигляді системного плану дій, нових вимог до перевезень та відвідуванні різних країн.

Євроінтеграція, у свою чергу, це процес обумовленого спільного зближення країн Європи, спрямований на створення єдиної європейської спільноти на основі спільних цінностей, стандартів та принципів у довготривалій перспективі. Цей процес передбачає зміцнення співпраці між країнами, виконання норм та правил, а також спільне вирішення питань, які стосуються економіки, правової системи та соціальних аспектів життя. Інтеграційні процеси завжди були і залишаються найважливішим інструментом формування образу сучасної Європи. Міцні зовнішньополітичні зв'язки, економічне партнерство, дипломатичні відносини, науково-технічне співробітництво – все це є основою успіху сучасних європейських країн.

Щодо міжнародного туризму та інновацій, важливо зазначити, що сучасні науково-технічні досягнення та нововведення значно впливають на розвиток цієї галузі. По-перше, у зв'язку з тим, що реалізація інноваційних продуктів вимагає значних ресурсів та спеціалізованого персоналу, співпраця на різних етапах інноваційного процесу набуває ще більшої актуальності, ніж у випадку з традиційними товарами, і є ключовим фактором для підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності. По-друге, наявність високого рівня інтелектуального та науково-технічного потенціалу в країні сприяє її успішному вступу до міжнародних інтеграційних об'єднань. Крім того, для успішної комерціалізації науково-технічних інновацій необхідний розширений ринок збуту, яким може стати не лише внутрішній ринок, а й ринки країн-партнерів у межах інтеграційних об'єднань. Також, інтеграція нововведень у міжнародний туристичний ринок відкриває можливості для спільного виходу на нові ринки або економії витрат при реалізації науково-технічної продукції. Науково-технічне співробітництво в рамках міжнародних інтеграційних об'єднань створює можливості для реалізації регіональних та глобальних стратегій, а глобальний охоплення ринку зменшує можливості для імітації нововведень конкурентами та збільшує економічну ефективність інновацій.

Сучасні тенденції у глобальній економіці та процеси євроінтеграції мають значний вплив на досягнення країн у сфері міжнародного туризму. Під час інтеграції до європейських структур країни отримують додаткові можливості для розвитку туристичної інфраструктури та приваблення іноземних інвестицій. У той же час, нововведення в галузі туризму, такі як використання цифрових технологій, розробка екологічно чистих туристичних продуктів, сприяють збільшенню привабливості країни для світових туристів та зміцненню її позицій на міжнародному ринку туризму.

Було вирішено розподілити дослідження на два блоки, де перший блок змальовує зв'язок між динамікою іноземних туристів та періодом інтеграції країни до Європейського Союзу. Досліджуваний період 2002-2019 рр. через те, що туристична індустрія у 2020 р. зазнала потужну кризу за рахунок пандемії.

Для дослідження першого блоку було взято для дослідження два основних періоди:

2004 рік – розширення Європейського Союзу. Результатом якого став вступ до цього економічного та політичного об'єднання наступних країн: Угорщина, Естонська Республіка, Республіка Кіпр, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Республіка Мальта, Республіка Польща, Словацька Республіка, Республіка Словенія та Чеська Республіка;

2007 рік – розширення Європейського Союзу. Цього разу склад Європейського Союзу поповнився наступними країнами: Республіка Болгарія та Румунія.

У свою чергу, другий блок характеризує основні туристичні інновації, які було застосовано згаданими вище країнами вже у складі Європейського союзу.

Таблиця 1

Кількість туристичних прибуттів, 2002-2019 рр.

	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
Приєднані країни у 2004 році										
Естонія	1,3	1,7	1,9	2,2	2,5	2,9	3,1	3,1	3,2	3,4
Угорщина	3,0	12,2	9,2	8,8	9,51	10,5	12,1	15,2	17,5	16,9
Кіпр	2,4	2,3	2,4	2,4	2,1	2,4	2,4	3,1	3,9	3,9
Латвія	0,8	1,0	1,5	1,6	1,3	1,4	1,8	1,7	1,9	1,9
Литва	1,4	1,8	2,1	1,6	1,5	1,9	2,0	2,3	2,8	2,8
Мальта	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Польща	13,9	14,2	15,6	12,9	12,4	14,8	16	17,4	19,6	21,6
Словенія	1,3	1,5	1,6	1,9	2	2,3	2,6	3,4	4,4	4,7
Словацьчина	1,4	1,4	1,6	1,7	1,3	1,5	4	5,7	5,4	5,6
Чехія	4,7	9,0	9,5	9,3	8,6	10,1	10,6	12,8	14,2	14,6
Приєднані країни у 2007 році										
Румунія	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Болгарія	3,4	4,6	5,1	5,7	6,0	6,5	7,3	8,2	9,2	7,7

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Аналізуючи наведену таблицю, можна визначити, що найвищі показники з туристичних прибуттів країни отримали вже за членства у ЄС, впродовж 2015-2019 рр. А початкові показники більшості країн майже втричі менше за часів поодинокого розвитку.

Було визначено, що основна платформа Booking.com, яка широко використовується усім світом для бронювання проживання під час туристичних поїздок, була вперше запущена саме у Європі. Далі, з 2005 року компанія отримала додаткове фінансування від європейської організації і стала найбільш потужною платформою для усіх готелів світу [2]. Зростання інтернету і мобільних технологій призвело до широкого використання онлайн-бронювання готелів, екскурсій і транспорту. Це спростило і прискорило процес планування поїздок.

Крім того, зі зростанням усвідомлення впливу туризму на довкілля, багато країн Європи активно розвивають екологічно стійкі форми туризму. Це включає використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів і підтримку екологічних проєктів.

Варто також зазначити можливість відвідати туристичні пам'ятки прямо у власній кімнаті за допомогою віртуальної реальності. Багато туристичних

компаній пропонують віртуальні екскурсії знаменитими пам'ятками, такими як Ейфелева вежа в Парижі, Колізей в Римі або Единбурзький замок.

Як висновок, можна зазначити, що інновації так само як і євроінтеграція мали значний вплив на країни Європейського союзу. Усі інновації допомогли зробити туризм у Європі доступнішим, цікавішим та екологічно стійкішим для мільйонів мандрівників з усього світу. Це в свою чергу збільшило надходження до країн, як туристичні, так і грошові.

Список використаних джерел: 1. International tourist trips, 2021. [Electronic resource]. URL: <https://ourworldindata.org/grapher/international-tourist-trips?country=~POL>. 2. How Booking.com turned the other OTAs into converts. [Electronic resource]. URL: <https://skift.com/2012/06/25/how-booking-com-conquered-world/>.

* * *

УДК 339.9:061(100), 339.94:339.924

Гаврищук Б. В., Матюшенко І. Ю.

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ НІС УКРАЇНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ДОСВІДУ КРАЇН-ЛІДЕРІВ ЄС

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У сучасних умовах світової економіки інноваційний розвиток стає основним пріоритетом багатьох країн. Ця тенденція спостерігається з 90-х років ХХ століття і поступово набуває все більшого значення в умовах зростання конкуренції на міжнародних ринках. Головною умовою для досягнення стійкого економічного зростання як на рівні країни в цілому, так і окремих підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна діяльність. Сьогодні вирішення проблем, пов'язаних з інноваційним розвитком економіки України, стає дуже важливим. Вчені, підприємці, урядові посадовці, парламентарі та всі інші сторони прагнуть до стратегічного прориву, щоб якнайшвидше перевести економіку країни на шлях інноваційного розвитку. Оскільки глобалізація змінює роль країн у світі, їхня конкурентоспроможність стає все більш важливою, а вона, у свою чергу, залежить від структури та ефективності інноваційної системи. Інноваційна система дозволяє країні зайняти своє місце у світовій економіці і отримати вагу у міжнародних відносинах. Для успішного формування інноваційної моделі розвитку необхідне партнерство між державою та бізнесом, спільне забезпечення сприятливого середовища для інновацій. Підтримка процесів створення та впровадження нових технологій є пріоритетом у більшості країн і визначається як основа національних стратегій конкурентоспроможності. Геоекономічні та технологічні зміни впливають на процеси інтернаціоналізації, сприяючи формуванню глобального інноваційного середовища, яке визначає принципи розвитку національних та міжнародних інноваційних систем і впливає на стратегії корпорацій, держав і міжнародних об'єднань. Щоб максимально

використати можливості інновацій для розвитку національної економіки, потрібно активно підтримувати та спрямовувати інноваційну діяльність і інвестиції у ключові напрямки розвитку [1]. Крім того, важливо стимулювати швидке та широке впровадження інновацій у цих сферах. Сьогодні розвинені країни широко використовують концепцію НІС для створення та впровадження довгострокових стратегій і програм розвитку, а також як засіб реалізації «нової економіки». Для розвитку інноваційної системи потрібен чіткий та зрозумілий план дій, технічна база та досконала та розвинута інфраструктура в країні.[2,3] Адже, вони є основою розвитку будь-яких інновацій у країні. Тому, ці показники доцільно виділити для проведення більш детального дослідження, а їх значення наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Інноваційний індекс України за останні 5 років та умови його створення

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Загальний інноваційний індекс	47	45	49	57	55
Індекс інфраструктури	36,9	38,7	32,3	33,1	36,0
Індекс знань і технологій	30,0	32,9	32,3	35,1	34,6

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Для розрахунку інтегральних показників Умов створення інноваційного потенціалу та Рівня інноваційного потенціалу, а також Умов реалізації інноваційного потенціалу та Реалізації інноваційного потенціалу було використано адитивний метод згортки нормалізованих часткових показників на основі простого середнього, що використовується для характеристики ієрархічної серії компонентів.

Нормування частинних показників проводилось за формулою:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{\max j}},$$

де: z_{ij} – нормований j-й частковий показник i-ї країни; x_{ij} – значення j-го часткового показника i-ї країни; $x_{\max j}$ – максимальне значення j-го часткового показника [4].

Результати розрахунку Інтегральних показників «Інноваційного індексу України» та умов його створення за вищенаведеною методикою наведено в табл. 2.

Загальний інноваційний індекс показує відносний рівень інноваційної активності в цілому. З 2019 по 2021 рік індекс коливався в межах від 0,79 до 0,86, що може свідчити про певну стабільність чи помірне зростання інноваційної діяльності. Проте, в 2022 та 2023 роках індекс значно зріс до 1 та 0,96 відповідно, що може свідчити про значне покращення інноваційного середовища. Індекс інфраструктури показує рівень розвиненості інфраструктури, необхідної для підтримки інновацій. Його зміна з роками була неоднаковою: 2019 та 2020 роки відзначилися високими значеннями індексу (0,97 та 1 відповідно), після чого він знизився в 2021 році до 0,83 та в 2022 до 0,85, але підвищився в 2023 році до 0,93.

Індекс знань і технологій вказує на рівень доступності та застосування знань і технологій. Значення індексу від 0,85 до 1 з 2019 по 2022 рік свідчить про загальний позитивний тренд у цій області, з найвищим значенням в 2022 році. Однак, у 2023 році відбулася невелика знижка, але індекс залишався дуже високим – 0,99.

Таблиця 2

Інтегральні показники «Інноваційного індексу України
та умови його створення» за останні 5 років

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Загальний інноваційний індекс	0,82	0,79	0,86	1,00	0,96
Індекс інфраструктури	0,97	1,00	0,83	0,85	0,93
Індекс знань і технологій	0,85	0,93	0,94	1,00	0,99

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Загалом, можна зазначити, що інноваційна активність та розвиток інноваційної інфраструктури та знань і технологій показують позитивні тенденції протягом розглянутого періоду, що може вказувати на сприятливе середовище для інноваційного розвитку. На рис. 1 наведено значення Інноваційного індексу України за 2019-2023 рр. та прогноз на наступні 3 роки.

Загальний інноваційний індекс:

- за останні 5 років (2019-2023 рр.) загальний інноваційний індекс України зростав, хоча й нерівномірно;

- прогнозується, що зростання триватиме протягом наступних 3 років (2024-2026 рр.);

- очікується, що середньорічний темп зростання становитиме 4,9%;

- прогнозоване значення індексу на 2026 рік – 1,4.

Індекс інфраструктури:

- за останні 5 років індекс інфраструктури зростав, але повільніше, ніж загальний інноваційний індекс;

- прогнозується, що зростання триватиме протягом наступних 3 років, але темпи зростання дещо сповільняться;

- очікується, що середньорічний темп зростання становитиме 4,6%;

- прогнозоване значення індексу на 2026 рік – 1,2.

Індекс знань і технологій:

- за останні 5 років індекс знань і технологій зростав найшвидше з трьох індексів;

- прогнозується, що зростання триватиме протягом наступних 3 років, але темпи зростання дещо сповільняться;

- очікується, що середньорічний темп зростання становитиме 2,3%;

- прогнозоване значення індексу на 2026 рік – 0,985.

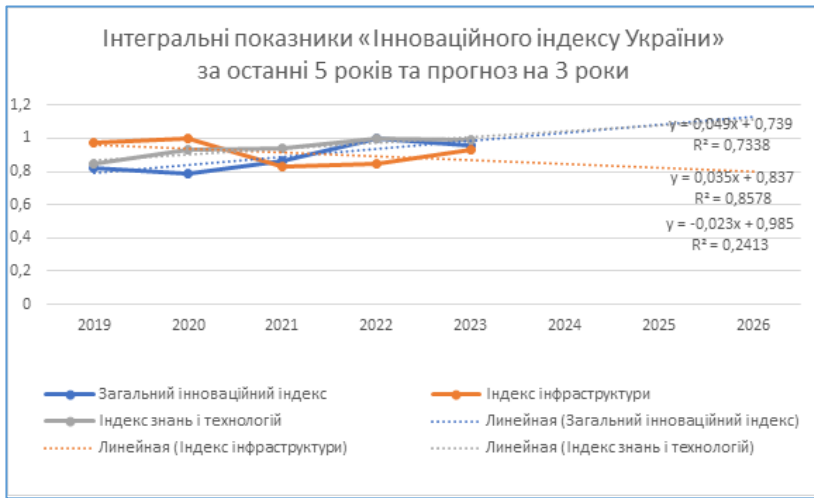

Рис. 1. Інтегральні показники «Інноваційного індексу України» за 2019-2023 рр.
Джерело: побудовано автором на основі [5]

Створення Національної Інноваційної Системи (НІС) в Україні з використанням досвіду країн-лідерів Європейського Союзу (ЄС) є ключовим напрямком для стимулювання інноваційного розвитку та зміцнення економіки країни. Досвід успішних європейських країн, таких як Нідерланди, Німеччина або Швеція, може слугувати важливим джерелом знань і навичок у формуванні ефективної НІС в Україні, адже Україна знаходиться на щабель нижче за розвитком НІС інших країн ЄС.

Список використаних джерел: 1. Гурова В. О. *Методологія та ключові детермінанти побудови ефективної національної інноваційної системи. Міжнародна економічна політика.* 2015. Т. 23, № (2). С. 21; 2. Яременко Л. *Національна інноваційна система та її формування в Україні. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.1. НДЕІ Мінекономіки України, 2007.- С. 54-57;* 3. *Розвиток національної інноваційної системи: розпорядж. Кабміну України від 17.06.2009 р. № 680;* 4. *Matyushenko I. Yu. The assessment of ukraine's readiness for innovations in the conditions of the spread of technologies of the new industrial revolution // Acta Innovations. – 2019. – №33. – P. 5–19;* 5. *Global Innovation Index (GII). WIPO – World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/ (date of access: 05.04.2024).*

Гончаренко В. В., Литвишко М. А., Ханова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КРАЇН ЄС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Ефективна та налагоджена система пасажирських та вантажних перевезень є критично важливою для підприємств та населення Європейського Союзу (ЄС), так як транспортний сектор забезпечує близько 5% ВВП ЄС і надає робочі місця понад 10 млн людей. Транспортна політика ЄС спрямована на забезпечення мобільності в єдиному європейському транспортному просторі, інтегруючи потреби населення, екологічну політику та конкурентоспроможність.

Географічне розташування країн ЄС відіграє важливу роль у визначенні відносної важливості різних видів транспорту, які використовуються для перевезення товарів та пасажирів. Наприклад, Ірландія, Кіпр і Мальта – це острови, відокремлені від материкової Європи, тоді як такі країни, як Греція, Португалія і Фінляндія, розташовані на периферії ЄС, на відносно великій відстані від деяких основних європейських транспортних вузлів. Тим не менш, розвиток інфраструктури в рамках транспортної політики ЄС, насамперед Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T), покращив сполучення (у вигляді нових автомобільних і залізничних шляхів, тунелів, морських та аеропортів), завдяки чому сьогодні існує набагато більше можливостей для подальшого переміщення до цих країн [1].

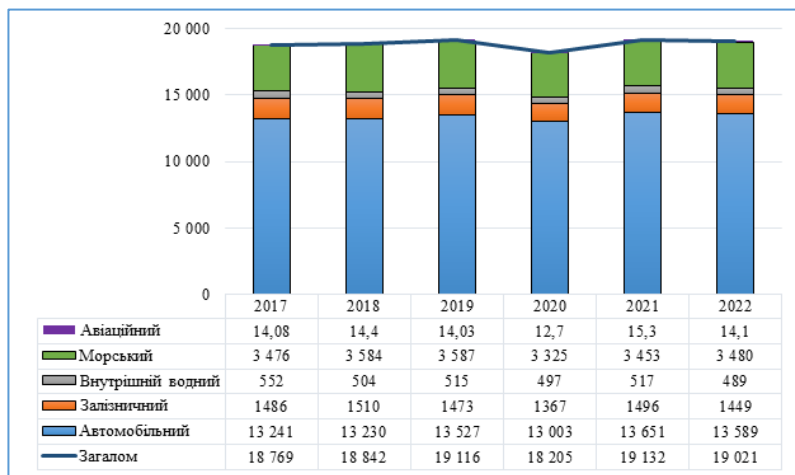

Рис. 1. Динаміка обсягів перевезення вантажів за видами транспорту в країнах ЄС у 2017-2022 рр., млн т

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Аналізуючи обсяги перевезення вантажів в ЄС, у 2022 році загальний показник за всіма видами транспорту становив 19 млрд тонн товарів. У вантажних перевезеннях лідируючу позицію займає автомобільний транспорт з часткою 71,4%, а на другому місці – морський (18%). Меншу роль в країнах ЄС відіграє транспортування товарів залізницею (7,6%), внутрішнім водним сполученням (2,5%) та авіацією (0,1%) (рис. 1).

На всіх видах транспорту спостерігалися схожі тенденції – різке падіння обсягів вантажоперевезень у 2020 році з подальшим частковим відновленням у 2021 році, що пов'язано зі зменшенням зовнішньої торгівлі та загальної економічної нестабільності через кризу, спричинену COVID-19, та обмеження, запроваджені на певні види транспорту.

Аналізуючи структуру вантажообігу, у 2021 році більше 2/3 перевезень (67,9%) в ЄС в перерахунку на тонно-кілометр припадало на морський транспорт. Решта вантажу (24,6% від загального обсягу) була перевезена автомобільним транспортом, менші обсяги товарів – залізницею (5,4%), внутрішніми водними шляхами (1,8%) і повітряним транспортом (0,2%) (рис. 2).

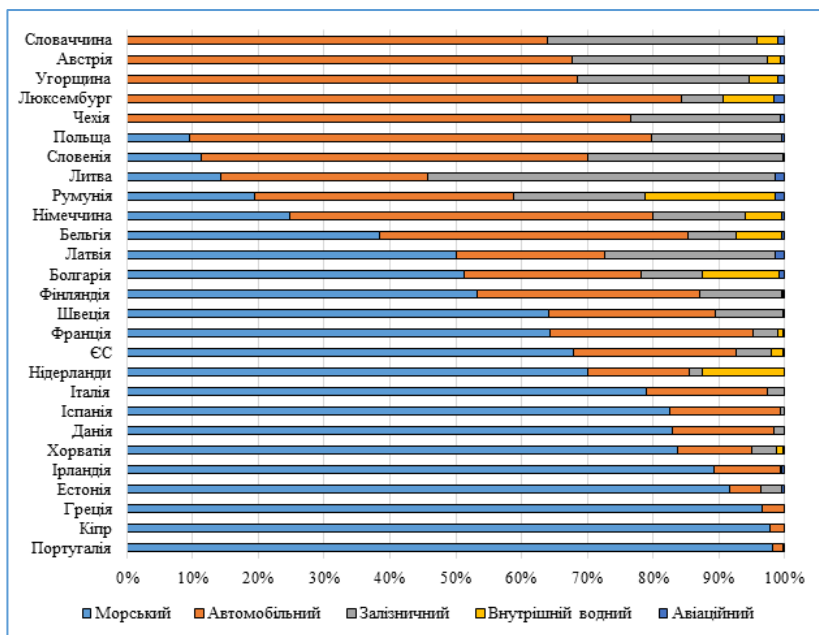

Рис. 2. Структура вантажообігу за видами транспорту в країнах ЄС у 2021 році, %

Джерело: побудовано автором на основі [3]

П'ять країн-членів ЄС, що не мають виходу до моря – Люксембург, Чехія, Угорщина, Австрія та Словаччина – не мають морського транспорту, проте в 2021

році продемонстрували п'ять з шести найвищих показників частки автомобільного транспорту (вище 60%) у вантажних перевезеннях.

Найменше перевезень товарів автомобільним транспортом було здійснено в Естонії, Греції, Кіпрі та Португалії – з частками вантажообігу менше 5%, і, на протипагу, у цих чотирьох країнах-членів ЄС переважають вантажні перевезення морським транспортом – частки понад 90%. У Литві більше половини (52,8%) перевезень товарів здійснювалися залізничним транспортом, що є лідируючим показником серед країн-членів ЄС. Найвища частка вантажоперевезень внутрішніми водними шляхами становила 19,8% в Румунії, частки вище 10% також мали Нідерланди і Болгарія. Найбільше перевезень товарів повітряним транспортом було здійснено в Люксембурзі, Латвії, Румунії та Литві – від 1,4% до 1,6%.

Щодо структури перевезень пасажирів в країнах ЄС, то у 2021 році, на протипагу до вантажних перевезень, в перерахунку на пасажиро-кілометр превалує автомобільний транспорт з часткою 86,8%. Решта пасажирських перевезень припадає на повітряний транспорт (7,3%), залізничний (5,6%), і незначна частка транспортування морем (0,3%) (рис. 3).

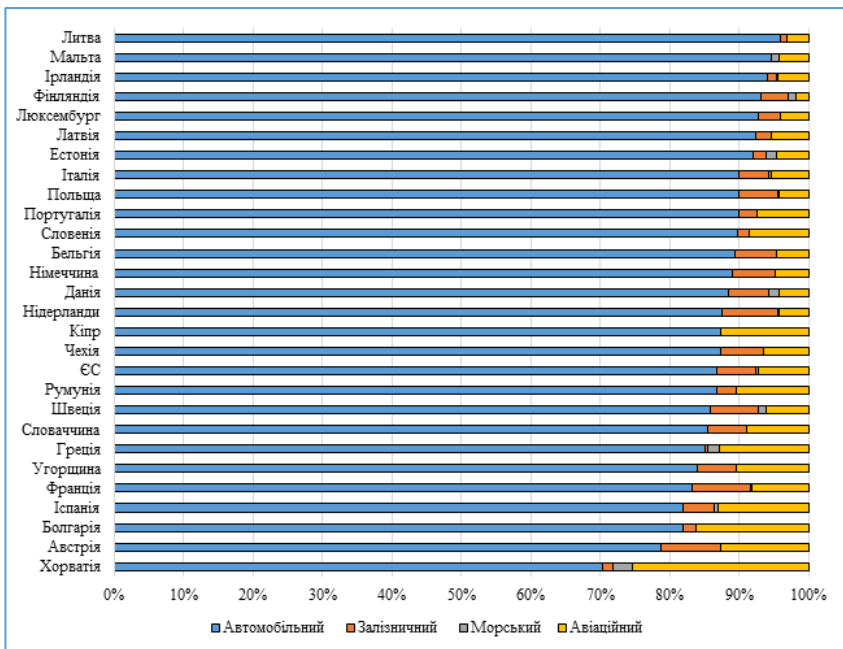

Рис. 3. Структура пасажирообігу за видами транспорту в країнах ЄС у 2021 році, %

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Серед країн-членів ЄС найбільше автомобільних перевезень пасажирів у 2021 році було здійснено в Литві (96%) та на Мальті (94,7% – пов'язано з відсутністю залізничних шляхів), а найменше – в Хорватії (70,4%). У свою чергу, Хорватія мала найвищу частку перевезень повітряним транспортом – 25,4%, і на другому місці Болгарія з часткою 16,3%. Найбільше пасажирських перевезень залізничним транспортом було здійснено в Австрії, Франції, Нідерландах та Швеції з частками щонайменше 7% у пасажирообігу. Транспортування пасажирів морем було нижчим за 1% у більшості країн-членів ЄС – найвищий показник в 2,7% мала Хорватія.

На початку 2024 року, Європейська Комісія оголосила про виділення фінансування у розмірі 7 млрд євро в рамках транспортної програми Connecting Europe Facility (CEF), спрямованої на фінансування широкого спектру інфраструктурних проєктів на території Європейського Союзу. Ці проєкти покликані покращити та розширити Європейську транспортну мережу, сприяючи досягненню амбітної мети ЄС – скоротити транспортні викиди на 90% до 2050 року, відповідно до Європейського зеленого курсу.

Ключові аспекти стратегії Європейської Комісії включають створення ефективної мультимодальної транспортної системи як для пасажирських, так і для вантажних перевезень. Зокрема, це передбачає створення доступної, надійної та високоефективної залізничної мережі, покращення судноплавства на внутрішніх водних шляхах, вдосконалення інфраструктури морських портів та сприяння оптимальному сполученню між різними видами транспорту. Крім того, особлива увага приділятиметься автоматизації та інтероперабельності для підвищення ефективності та безпеки всієї транспортної мережі.

Транспортна програма CEF відіграє ключову роль у фінансуванні проєктів в рамках Транс'європейської транспортної мережі. Протягом багатьох років вона підтримала понад 1300 проєктів із загальним фінансуванням 29,8 млрд євро у транспортному секторі, зробивши значний внесок у розвиток європейської інфраструктури [5].

Список використаних джерел: 1. *Key figures on European transport – 2023 edition.* URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-key-figures/w/ks-he-23-001>. 2. *Eurostat. Transport.* URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/transp?lang=en&display=list&sort=category>. 3. *Eurostat. Modal split of air, sea and inland freight transport.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tran_hv_ms_fm/od/default/table?lang=en&category=tran.tran_hv_ms. 4. *Eurostat. Modal split of air, sea and inland passenger transport.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tran_hv_ms_psm/od/default/table?lang=en&category=tran.tran_hv_ms. 5. *EU Transport Infrastructure Projects.* URL: <https://orugagroup.com/en/insights/eu-transport-infrastructure.html>.

Земляна А. О.

СУЧАСНИЙ СТАН СТУПЕНЮ НЕРІВНОМІРНОСТІ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ В КОРОЛІВСТВІ НОРВЕГІЯ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Непрядкіна Н. В.*

У той час як деякі країни страждають від нерівності доходів, Норвегія виділяється як унікальна модель країни, яка цінує своїх людей. Її громадяни живуть у розкоші та користуються багатьма перевагами. Однак зростання нерівності доходів в останні роки ставить під сумнів ефективність цієї моделі. У цій роботі проаналізовано, як змінився розподіл доходів у Норвегії та які наслідки це може мати для економічного і соціального розвитку країни.

Індекс Джині показує ступінь розшарування населення певної країни чи регіону за певними характеристиками. Найчастіше він використовується для дослідження економічного розвитку з точки зору річного доходу. Коефіцієнт Джині використовується для розмежування матеріальних доходів населення і визначення ступеня відхилення між фактичним розподілом і абсолютно можливим розподілом [1].

Коефіцієнт Джині базується на порівнянні кумулятивних пропорцій населення з кумулятивними пропорціями доходів, які вони отримують, і коливається між 0 у випадку досконалої рівності та 1 у випадку досконалої нерівності.

Як бачимо на рис.1, нерівність доходів у Норвегії за останні роки зростає: у період з 2008 по 2015 рік коефіцієнт Джині, що вимірює нерівність доходів, зріс з 0,25 до 0,272. Після 2015 року тенденція змінилася, і індекс Джині почав падати, досягнувши 0,261 у 2019 році. У 2021 році він знову дещо зріс до 0,285. Варто зазначити, що, незважаючи на незначне зростання коефіцієнта Джині за останні роки, Норвегія все ще має один з найнижчих рівнів нерівності у світі, отже можна зробити висновок, що існує відносно рівномірний розподіл доходів у суспільстві.

Рис. 1. Динаміка індексу Джині в Королівстві Норвегія, 2008-2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Якщо ж дивитися на інший показник, коефіцієнт Пальми, що є сукупним доходом 10% населення з найвищим наявним доходом, поділеним на сукупний дохід 40% населення з найнижчим наявним доходом, то спостерігається динаміка, яка зазначена на рис. 2. Можна сказати, що в Норвегії 40% населення з найнижчим доходом володіють більшою часткою доходу або багатства, ніж 10% населення з найвищим наявним доходом. І лише в 2021 р. вимальовується протилежна ситуація.

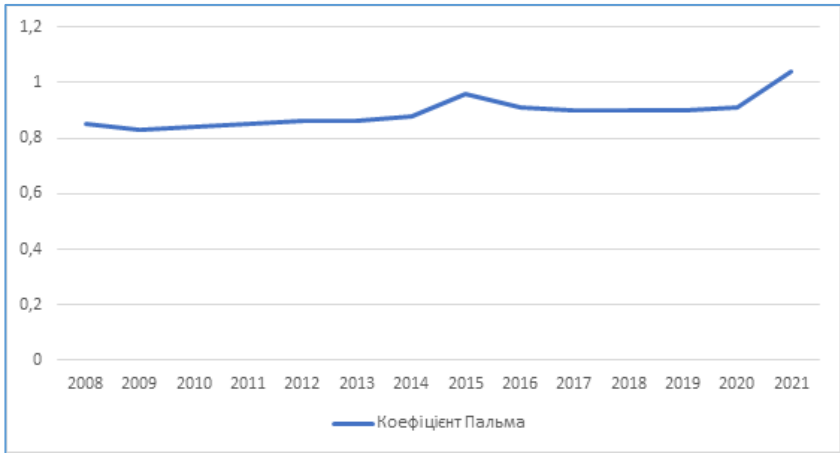

Рис. 2. Динаміка коефіцієнту Пальми в Королівстві Норвегії, 2008-2021 рр.
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Справедливому розподілу доходів у Норвегії сприяють кілька важливих факторів. По-перше, Норвегія має широкую програму соціального забезпечення, яка гарантує всім громадянам доступ до охорони здоров'я, освіти, пенсій та інших соціальних виплат. Державні витрати на ці програми є значними і сприяють зниженню рівня бідності та підвищенню загального добробуту [3].

По-друге, справедлива податкова система важлива для забезпечення справедливого розподілу доходів. У Норвегії діє прогресивна податкова система, яка передбачає більший податок для людей з вищими доходами, що допомагає зменшити соціальну нерівність [4].

Однак не дивлячись на доволі успішну загальну картину, нерівномірний розподіл все ще має місце в Норвегії, а саме в різниці доходів в оплаті праці між чоловіками та жінками. Більш детальна інформація зазначена в табл. 1.

Загальний щомісячний дохід у Норвегії зріс на 6,0% у період між 2022 і 2023 роками. За цей період середня заробітна плата зросла на 5,7% для чоловіків і 6,6% для жінок. Щомісячна заробітна плата в приватному секторі та на державних підприємствах зросла на 5,8%. Це зростання становило 5,5% для чоловіків і 6,5% для жінок. У місцевих адміністраціях заробітна плата зросла на 6,7%. Зокрема, заробітна плата зросла на 6,6% для чоловіків і 6,8% для жінок. На державному

рівні заробітна плата також зросла на 6,7%. Це стосується як чоловіків – на 6,7%, так і жінок – на 6,7%.

Таблиця 1

Середньомісячний заробіток за галузями та статтю, норвезька крона

	Місячний заробіток		
	2022 р.	2023 р.	Відсоткова зміна
Сума всіх секторів	53 150	59 360	6,0
Чоловіки	56 250	59 460	5,7
Жінки	49 280	53 530	6,6
Приватний сектор та державні підприємства	54 060	57 200	5,8
Чоловіки	56 460	59 580	5,5
Жінки	49 220	52 410	6,5
Міське самоврядування	47 370	50 560	6,7
Чоловіки	49 420	52 680	6,6
Жінки	46 640	49 800	6,8
Центральний уряд	57 310	61 170	6,7
Чоловіки	61 370	65 500	6,7
Жінки	54 620	58 290	6,7

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Загалом, заробітна плата в Норвегії дещо зросла як у приватному, так і в державному секторах, але заробітна плата жінок, хоча і збільшилася, все ще нижча, ніж у чоловіків.

У світі нерівність доходів є серйозною проблемою, Норвегія прагне бути прикладом країни, де кожен піклується про своє щастя і добробут. Хоча нерівність доходів у Норвегії за останні роки зросла, вона все ще залишається відносно низькою порівняно з іншими країнами завдяки системі соціального забезпечення та податковій системі, яка спрямована на зменшення розриву між багатими і бідними. Однак гендерний розрив в оплаті праці все ще залишається проблемою. Норвегії ще належить пройти довгий шлях, щоб досягти рівності та процвітання для всіх своїх громадян.

Список використаних джерел 1. Примостка О.О. Методичні підходи до оцінки індикаторів якості життя. Регіональна економіка №2, 2016. URL: https://re.gov.ua/re201602/re201602_080_PrymostkaOO.pdf; 2. Income inequality. OECD. 2024. URL: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>; 3. OECD Economic Surveys: Norway 2022. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/df7b87ab-en/index.html?itemId=/content/publication/df7b87ab-en>; 4. The National Budget 2024. A budget to safeguard Norwegian households. Ministry of Finance. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/a-budget-to-safeguard-norwegian-households/id2997732/>; 5. Earnings. Statistics Norway. URL: <https://www.ssb.no/en/arbeid-og-lonn/lonn-og-arbeidskraftkostnader/statistikk/lonn>.

Ігнат'єв М. М.

РОЛЬ МИТНИЦІ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Гончаренко В. В.*

У сучасних подіях в Україні, митниця стає надзвичайно важливим державним органом який має не тільки захищати економічні інтереси України та спонукати їх до розвитку, але і змінюватися під тиском проблем, та реалій в яких перебуває Українська держава. Оскільки ми є найбільшою країною Східної частини Європи та перебуваємо кандидатом на отримання членства в ЄС тому Євроінтеграційні процеси будуть одним із пріоритетів в митних органах України.

Велика увага має приділена виконанню Євроінтеграційних процесів на митниці, а саме гармонізація законодавства України та ЄС, проблеми з транзитом, усунення великих обсягів контрабанди, корупції, обміну інформацією з країнами ЄС, можливий перехід до митної ІТ системи ЄС або розроблення окремої ІТ митної бази.

Доцільно сказати, що перебуваючи в стані війни важливо порівняти обсяги експорту та імпорту до початку війни, та під час війни з чого можна буде зробити висновок про зміни які відбуваються в економічно секторі.

Таблиця 1

Експорт та імпорт товарів протягом 2021-2023 років

Рік	Експорт, млн.дол. США	Імпорт, млн.дол. США	Сальдо, млн.дол. США
2021	68089,3	72816,8	-4727,5
2022	44148,8	55273,5	-11 124,7
2023	32803,3	57280,2	-24 476,9

Джерело: побудовано автором на основі [1]

На табл. 1 наведено показники які свідчать про зменшення виробничих можливостей в Україні та зростанні імпорту, оскільки війна зменшила виробничі потужності, призвела до втрати кадрів, зменшення інвестицій та інші наслідки війни суттєво впливають на ці показники.

Також важливим показником є той факт, що ми більш залежні від товарів вироблені не в Україні оскільки показник сальдо зростає в негативну сторону, що свідчить про нашу певну залежність від наших торгових партнерів.

На рис. 2 представлено то як змінювався імпорт з найбільшими країнами імпортерами у 2021 році Білорусь та РФ були в топ 6 країн імпортерів, однак протягом наступних 2 років їх статус змінився. У 2022 році США посіли на 6 місце по імпорту товарів в Україну, а Білорусь опустилася на 12 місце. Протягом 2023 року ситуація змінилася, тому список виглядає так: Китай 9328,06 млн.дол, Польща 5938,96 млн.дол, Німеччина 4459,66 млн.дол, Туреччина 4344,48 млн.дол, США 2546,04 млн.дол, Італія 1680,94 млн.дол. Тому ми можемо ґрунтувати, це

таким чином, що ми більше почали перелаштовуватися на західний ринок та орієнтуватися на ЄС оскільки війна з РФ змусила нас відійти від країн СНГ.

Рис. 2. Динаміка змін імпорту з топ країнами 2021 року
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Тому якщо ми перейдемо до рис. 3, то можемо побачити, що зміни відбулися в економічному секторі з більшою орієнтацією на країни ЄС, оскільки якщо порівняти експорт протягом 2021-2023 років, то Україна збільшила торгівлю з країнами ЄС та відійшла від Китаю оскільки порти значний час були заблоковані та потрібно було налагоджувати нові логістичні шляхи або виходити на сусідній європейський ринок та РФ.

Доцільно сказати, що протягом 2022 року та 2023 року наш експорт значно змінив список країн у 2022 році він вже виглядав як – Польща 6655,16 млн. дол., Румунія 3858,31 млн. дол., Туреччина 2943,10 млн. дол., Китай 2467,80 млн. дол., Угорщина 2271,44 млн. дол., Німеччина 2265,55 млн. дол., а протягом 2023 року – Польща 4394,69 млн. дол., Румунія 3521,09 млн. дол., Туреччина 2190,29 млн. дол., Китай 2172,5 млн. дол., Німеччина 1832,8 млн. дол., Іспанія 1715,8 млн. дол.

Тому згідно з вищесказаним є бачення того, як змінилися наші економічні відносини з топ представниками експортерів та імпортерів.

Провівши аналіз доцільно сказати про нашу європейську переорієнтацію та відхід від країн СНГ, які певний час були лідерами в імпорті та експорті, що свідчить про глобальні зміни наших торговельних зв'язках, та все більше бажання налагоджувати відносини з країнами ЄС.

Оскільки Україна є найбільшою країною в Центрально-Східній Європі та з 22 червня 2022 року є офіційним кандидатом на членство в ЄС, важливим напрямом є налагодження роботи митниці згідно з умовами та стандартів ЄС

Тому Євроінтеграційні процеси на митниці є обов'язковою частиною реформ які очікує від нас ЄС. Згідно «Національній стратегії доходів до 2030 року» від 27

грудня 2023 року, реформа митниці є пріоритетним напрямком для реалізації плану трансформації Української митниці в східну митницю Європейського Союзу яку необхідно організувати згідно з європейським законодавством, та комплексом дій спрямованих на оновлення митних органів, боротьбою з контрабандою, корупцією, а також гармонізацією українського митного законодавства з нормами ЄС які суттєво відрізняються.

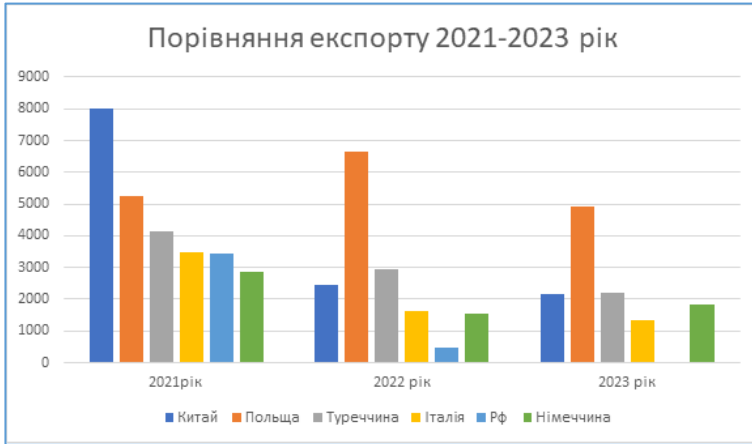

Рис. 3. Динаміка змін експорту з топ країнами 2021 року
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Згідно з вищесказаним вже відбуваються дії спрямовані на розробку нового митного кодексу під Європейські стандарти, очікується криміналізація контрабанди та зміцнення правового поля митниці в Україні оскільки Державна митна служба України не має правоохоронного статусу, що значно зменшує її можливості оскільки митні органи країн ЄС наділені більшими правами, та можливостями в порівнянні з митною системою України, наприклад в країнах ЄС митниці мають право здійснювати оперативно-розшукові заходи, для виявлення всіх учасників правопорушення або дуже тісна взаємодія з митними органами інших країн, для запобігання митних правопорушень, контрабанди та корупції.

Втрати бюджету України від корупції та контрабанди на митниці неможливо точно вирахувати тому показники по різних джерелах коливаються від 3 до 10 млрд гривень на місяць, також є такі цифри як 4-8 млрд доларів на рік.

Важливим моментом є той факт, що Польща блокуючи наш кордон змусила до пошуку нових економічних зв'язків та логістичних маршрутів які вже Румунія надає нашим перевізникам та бізнесу, будуючи нову мережу доріг для збільшення товаропотоку всередину країни так і транзиту який Польща намагається блокувати для Українського бізнесу. Тому можна виділити наступні тенденції та перспективи Євроінтеграційних процесів на митниці:

– Оновлення митної системи та оновлення до стандартів європейського рівня для митних органів України.

– Збільшення матеріально-технічного забезпечення митних органів України та їх уніфікація згідно з європейськими митними нормами.

– Зміну митного законодавства під європейські норми та податкового кодексу оскільки, норми митниці, та податківців не мають містити розбіжності які можуть виникнути.

– Організація обміну інформації з країнами ЄС для виявлення митних порушень та корупції які на цей час є складним, та мало популярним інструментом.

– Збільшення повноважень митного органу та надання можливостей для здійснення оперативно-розшукових заходів, для виявлення всіх учасників правопорушення.

– Прийняття до ЄС спростить процес транзиту через країни ЄС та зменшить навантаження на бізнес через проблеми на кордоні.

Отже, Євроінтеграційні процеси вкрай необхідні для митної системи України які мають спростити експорт та імпорт в країни ЄС, вдосконалити систему митного оформлення, оновлення митного законодавства та зробити його більш гнучким з більшим правовими можливостями, що має на меті усунути певну проблематику яка зараз наявна. Важливо, щоб ці дії були виконані з дотриманням європейських вимог та нашого митного досвіду оскільки ми відразу можемо з 7 країнами та виходом в Чорне море. Доцільно використовувати більше ІТ технологій які мають спростити митні процедури та зменшити як контрабанду, так і корупцію.

Список використаних джерел: 1. *Зовнішня торгівля України товарами у 2022 році.* URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-u-2022-rotsi>; 2. *Дашборд щодо експорту та імпорту українських товарів.* URL: https://export.gov.ua/770-dashbord_shehodo_eksportu_ta_importu_ukraini;

УДК 334

Карабанов О. А.

ВИКОРИСТАННЯ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ У СТВОРЕННІ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КООПЕРАТИВІВ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Гончаренко В. В.*

Енергетика відіграє ключову роль у доходах державного бюджету України, а також є джерелом зайнятості для великої кількості спеціалістів. Однак у галузі спостерігається ряд серйозних проблем таких як: застарілі генеруючі та розподільні потужності, боргова криза всіх суб'єктів ринку, включаючи населення, маленькі заробітні плати, неринкові тарифи тощо [5]. Тому доцільно вивчити

досвід Німеччини, яка є передовою економікою ЄС, щодо реформування енергетичної галузі – децентралізації ринку, за допомогою заснування енергетичних кооперативів.

Метою є розробка теоретичних підходів до створення суспільних енергетичних систем, де громадяни фінансують та керують джерелами енергії. Головною організаційно-правою формою таких об'єднань виступає кооператив. Кооператив – це незалежне об'єднання людей, що прагнуть задовольнити спільні соціально-економічні проблеми, за рахунок зменшення витрат [2]. Такі підприємства займаються генерацією електроенергії, розподілом газу, тепlopостачанням та оптовими закупівлями палива тощо.

Уряд Німеччини відіграє активну роль у фінансуванні таких проектів. Державний бюджет забезпечує енергетичний кооператив довгостроковим кредитом під заставу обладнання, а місцева влада надає землю. Зазвичай позикові кошти становлять до 80% всіх необхідних інвестицій. Такі організації вважаються дуже платоспроможними через високий членський контроль.

У разі виробництва електроенергії, за допомогою вітряних або сонячних електростанцій, її викупає держава за «зеленим тарифом». Сільські території Німеччини розвиваються у промисловому плані. Однак, незважаючи на те, що такий тариф в Україні вже давно існує, він не став стимулом розвитку регіонів. Особливо взяті звичайні люди не в змозі профінансувати будівництво електростанції. Юридичних способів об'єднати капітали в Україні існує лише два. Перший, створення акціонерного товариства з уставним капіталом не менш ніж 200 мінімальних зарплат та подання заяви до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку для реєстрації випуску акцій [4]. Другий, реєстрація товариства з обмеженою відповідальністю, де нові учасники можуть виступати кредиторами, але вони ніколи не будуть мати рівних прав із засновником. Обидва варіанта є досить складними, щоб залучити необхідні кошти.

Дана проблема вирішена у Німеччини введенням нової організаційно-правової форми у законодавство. Воно дозволяє об'єднати невеликі капітали та врегулювати права власності у разі виходу одного учасника або запрошення нового. Кооператив має низку особливостей перед іншими традиційними типами підприємств.

По-перше, відсутність високих початкових адміністративних витрат та бар'єрів. Діяльність не підлягає аудиту, відсутність наглядової ради, невеликий статутний капітал, спрощений менеджмент та бухгалтерський облік, можливість використання волонтерської праці на початку діяльності. Для невеликого проекту це забезпечує рентабельність.

По-друге, інший підхід до залучення капіталу. Акціонерне товариство намагається збільшити вартість акцій, перед розміщенням їх на фондовій біржі. Однак це призводить зрештою до зміни структури голосів, керівництва, можливого перепідпорядкування компанії іншій організації вищого порядку. Крім того, продаж акцій може здійснюватися без попереднього повідомлення

компанії, що небажано для суспільно значної організації. В енергетичному кооперативі навпаки діє демократичне управління: одна людина – один голос. Це не скасовує можливості делегувати повноваження голові. Вступ забезпечено будь-якій людині, яка живе поряд та зацікавлена у діяльності кооперативу. Будь-який внесок у статутний капітал понад визначений у статуті розглядається як позика, та не призводить до зміни стратегії та напряму діяльності [6].

По-третє, особливістю справжнього кооперативу є те, що він обслуговує переважно потреби своїх членів-власників і це здійснюється на неприбуткових засадах. Поняття «неприбуткова діяльність» не означає відсутність прибутку або отримання збитків. Перевищення доходів над витратами є не метою діяльності, а наслідком не можливості точного прогнозування собівартості. Кооперативні виплати – це механізм повернення членам-клієнтам переплачених коштів понад собівартості [1].

Енергетичний сектор України складається з природних монополій, приватних та державних повністю вертикально інтегрованих компаній, а також з комунальних підприємств. Незважаючи на те, що їх досить багато. Кожне з них є монополістом у своєму сегменті: генерація електроенергії за її видами, видобуток горючих корисних копалин, розподіл електроенергії та газу на ліцензованих територіях, тепло- та водопостачання у містах [3]. Поширення енергетичних кооперативів поступово демонополізує ринки електроенергії та комунальних послуг.

Створення енергетичних кооперативів призведе до лібералізації та децентралізації ринку електроенергії. Стане можлива повноцінна біржова торгівля завдяки великій кількості постачальників. Така державна програма матиме низку додаткових позитивних ефектів, а саме: відновлення постраждалої від війни інфраструктури, забезпечення роботою населення незалежно від місцевості, громади з невеликими бюджетами отримають інвестиції та нових платників податків. Окрім цього її можна поєднати з програмами соціальної підтримки ветеранів. Загалом розвиток енергетичної галузі України сприятиме розвитку інших галузей промисловості, а надлишок електроенергії може бути експортованим до ЄС.

Список використаних джерел: 1. Гончаренко В.В. Міжнародні принципи діяльності та унікальність кооперативів як форми господарювання // *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 3. Т. 2. Економіка. науки. – Полтава: ПДАА, 2011. С. 330-338 <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/3302>; 2. Гончаренко В.В., Мілька А.І. Соціально-економічна ефективність кооперативних підприємств та національних кооперативних систем (нові теоретико-методологічні підходи) // *Науковий вісник ПУЕТ. Економічні науки*. 2016. №2 (74) с. 9-18. URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/issue/view/40>; 3. Моніторинг ринків [Електрон. ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. – 2024. – URL: <https://www.nerc.gov.ua/monitoring-rinku-elektrichnoyi-energiyi>; 4. Про акціонерні товариства: Закон України 01.01.2024 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n190>; 5. Проект Плану відновлення України [Електрон. ресурс] // Конференція з питань

відновлення України. – 2022. – URL: <https://ua.unc-international.com/plan-vidnovlen-nya-ukrayini>; 6. *Burger Machen Energie* [Електрон. ресурс] // *Ministerium für Umwelt, Klima und Energiewirtschaft Baden-Württemberg*. – 2012 – URL: https://um.baden-wuerttemberg.de/fileadmin/redaktion/m-um/intern/Dateien/Dokumente/2_Presse_und_Servi-ce/Publikationen/Energie/Buerger_machen_Energie.pdf.

УДК 327.443.8(477:438)

Карімова Є. Р.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ:

РОЛЬ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПИТАННЯ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Панова І. О.*

Сьогодні торгівля є однією з фундаментальних складових існування держави, забезпечуючи не лише імпорт та експорт товарів, а й встановлюючи взаємозв'язки між країнами. Саме економічні домовленості між урядами сприяють розвитку торгівельних відносин, формують основи для подальшої співпраці та сприяють геополітичному вирішенню суперечностей. Це дозволяє державам встановлювати стратегічні партнерства, розробляти довгострокові стратегії розвитку й визначати свою роль у глобальній економіці.

Найбільшим торговельним партнером України є Європейський Союз, до якого експортуються переважно чорні метали, залізні руди та зерно. На 2022 рік обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС становив понад 50%. Дана ситуація зумовлена скасуванням торговельних бар'єрів для України Євросоюзом у тому ж 2022 році. Це не лише сприяло зміцненню відносин, а й дозволило Україні вступити в європейський економічний простір на рівних з членами ЄС. Така політика сприяла не тільки експорту, а й імпорту, адже до України ввозилися важливі товари, зокрема: паливо та медикаменти [1].

Восени 2023 року почалась хвиля обурень в Польщі, Угорщині та Словаччині щодо транспортного безвізу для України та «необмеженого» напливу українського зерна (як стверджували учасники протестів), а вже на початку листопада – блокування кордонів [2]. Якщо в двох останніх країнах це явище мало більш легку та нетривалу форму, то в Польщі набуло гострого характеру. У зв'язку з відсутністю можливості швидкого перетину кордону українськими вантажними засобами, спостерігалось утворення черг, які простягались на декілька кілометрів. Тоді як пропускна спроможність в цей період становила лише одну вантажівку на годину. Спершу було перекрито три пункти пропуску, а саме: Рава-Руська-Гребенне, Краківець-Корчова та Яготин-Дорогуськ, згодом – Медика-Шегині. Ці протести призвели до зменшень доходів до бюджету України, зокрема за 2023 рік було втрачено понад 1 млрд. євро [3]. Важливо зазначити, що й польська економіка теж зазнала значних збитків.

Українська влада неодноразово висловлювала занепокоєння щодо блокування кордону польськими фермерами, та закликали уряд вирішити це питання. Відсутність чіткої відповіді від польських урядовців, призвело до того, що вже на початку грудня був запущений експериментальний потяг для перевезення вантажівок з зерном, з метою відновлення стабільного товарообміну [4]. Проте ця ініціатива не сприяла вирішенню основної проблеми, пов'язаної з вантажівками на кордонах. Крім того, існуюча ситуація призвела до загибелі декількох водіїв фур, що відбулось 11 листопада та 16 грудня [5]. Ці події ще більше посилили невдоволення обох сторін. Згодом протести набули особистісного характеру, що значно погіршило польсько-український діалог. У порівнянні з 2022 роком настав спад у відносинах та стагнація на початок 2024 року. Взаєморозуміння між Польщею та Україною є надважливим для розбудови українсько-європейських відносин, особливо в період набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС.

У 2024 році до протестів долучилося багато польських фермерів, які стверджували, що значний обсяг української продукції на європейський ринок робить їхні товари не конкурентоспроможними, але це не відповідає дійсності. Важливо зазначити, що 90% українського експорту транспортується морським шляхом через дунайські порти, тоді як територія Польщі використовується переважно для транзиту до інших країн [6]. Українські товари є більш європеїзованими, ніж здається на перший погляд, адже велика кількість данських, німецьких фірм в Україні володіє правом на зерно ще навіть до його дозрівання. Тож зауваження польських аграріїв щодо неконтрольованого надходження саме української продукції не повністю відповідає дійсності. І, коли польські фермери в лютому 2024 року висипали зерно з вантажівок та потягів на землю, це вже було не українське, а європейське [7].

З 17 березня 2024 року відбувалися блокування кордонів польськими протестувальниками в двох пропускних пунктах з Німеччиною [8]. Вони аргументували свої дії тим, що ЄС не враховує їхню позицію та не змінює політику в рамках Зеленого ладу, а також не впливає на обсяг української продукції. Водночас щодо протестів на кордоні з Німеччиною не надано ґрунтовного пояснень. Таким чином, у перспективі будь-яка інша прикордонна країна з Польщею може зіткнутися з подібною проблемою. За вирішення цього питання несе відповідальність не тільки Європейський Союз, а й польська влада. Лише завдяки плідній співпраці можливо уникнути подальшого загострення ситуації.

Отже, блокада польсько-українського кордону є загальноєвропейським питанням, яке вимагає ґрунтовного аналізу та якнайшвидшого вирішення, адже впливає на міжнародну стабільність. Українська та польські сторони мають досягнути компромісу та спільно розробити стратегію, яка задовольняла б обидві країни. У свою чергу, вирішення проблеми з протестами, покращить польсько-українські відносини та позитивно вплине на європейську інтеграцію. Блокада – це лише один із викликів для України на шляху до членства в Європейському Союзі, від вирішення якого залежатиме яке місце вона займатиме у європейському просторі.

Список використаних джерел: 1. Економічна правда. ЄС скасує всі торговельні обмеження для України. Хто від цього може виграти?. Економічна правда. URL: <http://surl.li/siamu>. 2. Ситуація на заблокованому кордоні зі сторони Польщі, Словаччини та Угорщини. Держприкордонслужба. Район.Закордон. URL: <http://surl.li/sianc>. 3. Ukrinform. Україна втратила понад Є1 мільярд внаслідок блокади кордону з Польщею – експерт. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <http://surl.li/siank>. 4. Через страйк польських перевізників Укрзалізниця перевезе українські фури через кордон спецотягом (відео). UKR.NET. URL: <http://surl.li/siaqs>. 5. Братюк Ю. Водій української фури помер у черзі перед пунктом пропуску в Польщі. ZAXID.NET. URL: <http://surl.li/siaob>. 6. 90% українського експорту йде морем, блокування кордонів безглузде – Шмигаль. Суспільне / Новини. URL: <http://surl.li/siaof>. 7. Економічна правда. Польські фермери перекрили залізницю на КПП «Медика» і висипали зерно з вагону. Економічна правда. URL: <http://surl.li/siaga>. 8. Ukrinform. Польські фермери почали блокування кордону з Німеччиною. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <http://surl.li/siaou>.

УДК 339.92

Карпенко Д. Р.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О. А.*

Злиття та поглинання (Mergers and Acquisitions, M&A) – це загальний термін, який описує консолідацію компаній або активів за допомогою різних видів фінансових операцій, включаючи злиття, поглинання, консолідації, публічні пропозиції купівлі, придбання активів.

Злиття, придбання та поглинання були частиною бізнес-світу вже століттями. У сучасному динамічному економічному середовищі компанії часто стикаються з рішеннями, що стосуються цих дій – в кінцевому підсумку, завданням керівництва є максимізація цінності для акціонерів. Через злиття та поглинання компанія може (принаймні в теорії) розвинути конкурентну перевагу та в кінцевому підсумку збільшити цінність для акціонерів. Вказані терміни можуть здаватися схожими, але в юридичному/корпоративному термінологічному розумінні вони можуть бути розрізнені один від одного:

1. Злиття: Повне об'єднання двох раніше розділених корпорацій. Справжнє злиття в юридичному розумінні відбувається, коли обидві бізнес-структури розпускаються і складають свої активи та зобов'язання у новостворену третю сутність. Це передбачає створення нової корпорації. Наприклад: як Daimler-Benz, так і Chrysler припинили своє існування, коли обидві компанії злилися, і була створена нова компанія, DaimlerChrysler. Акції обох компаній були анульовані, і видали нові акції нової компанії на їх місце.

2. Придбання: Також відоме як поглинання або викуп. Це може бути придбання акцій (покупець купує акції цільової компанії від акціонерів цільової компанії. Покупець бере на себе компанію з усіма її активами та зобов'язаннями) або придбання активів (покупець купує активи цільової компанії від цільової компанії).

Простими словами, злиття включає взаємне рішення двох компаній об'єднатися і стати одним суб'єктом; його можна розглядати як рішення, прийняте двома «рівними», тоді як придбання або поглинання, навпаки, характеризується придбанням меншої компанії набагато більшою. Ця комбінація «нерівних» може приносити ті самі переваги, що й злиття, але це не обов'язково повинно бути взаємним рішенням. Під час злиття двох корпорацій, акціонери зазвичай обмінюють свої акції в старій компанії на однакову кількість акцій в об'єднаній структурі. При придбанні, придбальна фірма зазвичай пропонує ціну за акцію в готівці акціонерам цільової компанії або акції придбальної фірми акціонерам цільової компанії згідно з встановленим конверсійним курсом. У будь-якому разі, придбальна компанія, по суті, фінансує придбання цільової компанії, повністю купуючи її для своїх акціонерів [1].

Загальна ідея, що лежить в основі злиттів та поглинання, полягає в тому, що коли дві різні організації працюють разом, вони створюють більшу вартість, ніж якби працювали окремо. Компанії продовжують оцінювати різні варіанти через злиття та поглинання з основною метою максимізації багатства. Об'єднання або злиття двох компаній завжди приносить синергетичні вигоди. До таких вигод можна віднести збільшення доходів, зменшення витрат або зниження вартості капіталу.

Обидві сторони угоди про злиття та поглинання матимуть різні точки зору щодо оцінки компанії: продавець бажає оцінити компанію якнайвище, тоді як покупець бажає забезпечити найкращу угоду. Проте існує безліч валідних методів визначення вартості компанії. Найчастіший спосіб оцінки компанії – порівняння з аналогічними компаніями у тій же галузі, проте учасники угод використовують різні інші підходи та інструменти при оцінці цільової компанії [2].

Ось деякі з них:

1. Порівняльні коефіцієнти: Ось два приклади з багатьох порівняльних метрик, на основі яких можуть базувати свої пропозиції придбавачі компанії:

a. коефіцієнт ціни до прибутку (Price-Earnings Ratio): За допомогою цього коефіцієнту придбавача компанія робить пропозицію в розмірі множника прибутку цільової компанії. Аналіз P/E для всіх акцій у тій же групі галузі дозволить придбавачій компанії отримати добру орієнтацію щодо того, яким повинен бути множник P/E для цільової компанії.

b. коефіцієнт вартості підприємства до обсягу продажів (Enterprise-Value-to-Sales Ratio): За допомогою цього коефіцієнту придбавача компанія робить пропозицію в розмірі множника обсягу продажів, знову ж таки, при цьому беручи до уваги ціново-обсяговий коефіцієнт інших компаній у галузі.

2. Замінна вартість: У дуже кількох випадках придбання базується на вартості заміни цільової компанії. Для простоти припустимо, що вартість компанії просто дорівнює сумі всього її обладнання та витрат на персонал. Придбаваюча компанія може буквально замовити цільовій компанії продатися за ціною такого розміру, або ж вона створить конкурента за ту саму вартість. Зрозуміло, що на збір хорошого керівництва, придбання власності та отримання потрібного обладнання потрібно дуже багато часу.

3. Знижена вартість грошового потоку: Це ключовий інструмент оцінки в M&A. Аналіз знижених грошових потоків визначає поточну вартість компанії згідно з її прогнозованими майбутніми грошовими потоками. Прогнозовані вільні грошові потоки (чистий прибуток + амортизація – капітальні витрати – зміна оборотного капіталу) дисконтуються до сучасної вартості, використовуючи зважену середню вартість капіталу компанії.

Компанії здійснюють злиття та поглинання з різних стратегічних бізнес-причин, більшість з яких мають економічне походження. Серед них: використання масштабу економії в будь-якій або декількох областях досліджень та інновацій, виробництва та маркетингу (горизонтальні злиття); розширення мережі розподілу або входження на нові ринки для збільшення частки ринку; диверсифікація асортименту товарів та послуг (диверсифікація бізнесу); отримання професійного керівництва шляхом придбання (від меншої компанії); та розширення асортименту товарів та послуг (диверсифікація бізнесу). Також можуть бути інші стимули, такі як отримання ефективності ціноутворення у мережі розподілу через придбання дистрибуційного каналу (вертикальні злиття) або навіть ліквідація майбутньої конкуренції. Діяльність злиттів та поглинання призвела до міжнародного розширення діяльності компаній. Це в основному викликано нестабільною глобальною економічною ситуацією, коли корпорації ринків зростаючих країн намагаються придбати активи за межами своїх країн за привабливими цінами, особливо після глобальної фінансової кризи 2008 року [3].

Типи злиттів:

1. Вертикальне злиття: Це об'єднання двох компаній, які знаходяться на різних етапах виробничого ланцюга. Наприклад, компанія, яка виробляє сировину, може злитися з компанією, яка здійснює переробку цієї сировини або з компанією, яка здійснює дистрибуцію готової продукції.

2. Горизонтальне злиття: Це об'єднання двох компаній, які діють в одній і тій же сфері бізнесу та на тому самому рівні виробничого ланцюга. Наприклад, дві компанії, які виробляють однакові товари або послуги, можуть злитися для посилення своєї конкурентоспроможності.

3. Кругове злиття: Це об'єднання компаній, які діють в різних секторах галузі, але виробляють взаємопов'язані або супутні товари або послуги. Наприклад, компанія, яка виробляє автомобілі, може злитися з компанією, яка виробляє автомобільні запчастини.

4. Конгломератичне злиття: Це об'єднання компаній, які діють в різних секторах галузі та виробляють різні товари або послуги, які не мають явного зв'язку між собою. Наприклад, компанія, яка виробляє продукти харчування, може злитися з компанією, яка виробляє електроніку.

Так само, як злиття та поглинання можуть бути плідними у деяких випадках, їх вплив на різні сфери компанії може відрізнятися. Злиття та поглинання спрямовані на покращення прибутковості та продуктивності компанії. Одночасно метою також є зменшення витрат фірми. Однак злиття та поглинання не завжди є успішними. Іноді головна мета, з якої відбувається процес, втрачає свою актуальність. Успіх злиття, придбання чи поглинання визначається низкою факторів. Ті злиття та придбання, які зазнають опору, не лише впливають на всю роботу силу в цій організації, але й шкодять довірі до компанії.

Наслідки злиття та поглинанні найбільше впливають на працівників або робітників. Це добре відомий факт, що при злитті або поглинанні нерідко відбуваються звільнення. У випадку, коли нова отримана компанія є ефективною з погляду бізнесу, для виконання тих самих завдань потрібна менша кількість людей. У таких обставинах компанія буде намагатися зменшити кількість працівників. Якщо працівники, які були звільнені, мають достатні навички, вони можуть навіть скористатися цим і перейти на більш зелені поля. Проте, як правило, бачимо, що працівники, які були звільнені, не виконували значну роль у новій організаційній структурі. Це призводить до їх вилучення з нової структури організації. Ці працівники, з свого боку, шукають нову роботу та можуть бути задоволені значно меншим пакетом оплати, ніж раніше. Хоча це може не призвести до радикального зростання рівня безробіття, працівники все ж муситимуть йти на компроміс [4].

Список використаних джерел: 1. Shleifer, A., & Vishny, R. (1997). A survey of corporate governance. *Journal of Finance*, 52, 737–783. 2. Bradley, M., Schipani, C., Walsh, J., & Sundaram, A. (1999). The purposes and accountability of the corporation in contemporary society: Corporate governance at a crossroads. *Law and Contemporary Problems*, 62, 9–86. 3. Datta, D., Pinches, G., & Narayanan, V. (1992). Factors influencing wealth-creation from merger and acquisitions: A meta-analysis. *Strategic Management Journal*, 13, 67–86. 4. Rau, R., & Vermaelen, T. (1998). Glamour, value, and the post-acquisition performance of acquiring firms. *Journal of Financial Economics*, 55, 223–253.

Касьян С. А., Солов'яненко Я. О.

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Сучасний глобальний ринок праці постійно змінюється і адаптується до нових умов і викликів. Глобальний ринок праці формується під впливом різних факторів, які постійно еволюціонують. Глобалізаційні процеси, демографічні зміни, світові фінансові кризи, швидкий розвиток технологій та інші фактори впливають на ринок праці. Пандемія COVID-19 показала, як швидко можуть змінитися умови на ринку праці через зміни в режимі роботи, попиті на різні види праці та розподілі ресурсів. Складні та невизначені геополітичні конфлікти у світі, війна в Україні, нерівномірне відновлення після коронавірусної пандемії та поточні вузькі місця в ланцюгах поставок створили умови для стагфляції та одночасно високої інфляції.

Таблиця 1

Динаміка основних показників глобального ринку праці [2]

	2010	2019	2020	2021	2022	2023	2024 прогноз
Робоча сила, млн осіб	3159,0	3465,0	3411,5	3499,9	3564,7	3601,7	3640,5
Рівень участі в робочій силі, %	62	60,2	58,6	59,4	59,8	59,7	59,6
Зайнятість, млн осіб	2958,6	3273,1	3176,3	3283,5	3359,4	3393,4	3429,5
Співвідношення зайнятості до чисельності населення, %	58,1	56,9	54,5	55,7	56,4	56,3	56,1
Безробіття, млн осіб	200,4	191,9	235,2	216,4	205,2	208,2	210,9
Рівень безробіття, %	6,3	5,5	6,9	6,2	5,8	5,8	5,8

За даними Міжнародної організації праці, у 2023 р. глобальна робоча сила склала понад 3,6 млрд осіб, що становило близько 45% від загальної чисельності світу. Більше половини робочої сили світу знаходиться в Азії та Тихоокеанському регіоні [1].

Згідно оцінок спеціалістів МОП, у 2023 р. в усьому світі було зайнято близько 3,4 млрд осіб у порівнянні з 2,6 млрд людей у 2000 р., тобто зростання приблизно на 0,8 млрд осіб. Варто зазначити, що хоча загальна кількість зайнятих у світі зросла за останні десятиліття, співвідношення зайнятості до чисельності населення фактично знизилося. За період з 2000 по 2023 рр. співвідношення зайнятості до чисельності населення у світі неухильно знижувалося з 60,3% до 56,3%, причому у 2020 р. воно значно знизилося після пандемії COVID-19 до мінімального значення 54,5% досліджуваного періоду [1]. Це слід розглядати у зв'язку зі швидким зростанням світового населення, великою кількістю молодого населення на Глобальному Півдні та дедалі більшою кількістю людей у

розвинених країнах, які переходять у непрацездатний вік. Зміни в глобальній демографії, зокрема збільшення середнього віку населення в багатьох розвинених країнах і зменшення в інших впливають на попит і пропозицію на ринку праці.

У 2023 р. співвідношення зайнятості до чисельності населення у всьому світі оцінювалося приблизно в 56,4%, що вказує на те, що більше половини світового населення старше 15 років були зайняті. За прогнозами, 2024 року це співвідношення досягне 56,1%. Північна Америка є регіоном із найвищим співвідношення зайнятості та чисельності населення у світі в 2022 р. з показником 59,3%, а Європа і Центральна Азія – з найнижчим – 54,5%.

У Джибуті було найнижче співвідношення зайнятості до чисельності населення у світі – менше 24%. У Нігері цей показник був другим за величиною, тоді як у Косові та Сомалі цей показник був нижчим за 28%. З іншого боку, у Катарі був найбільший рівень участі робочої сили [6].

З 2000 р. глобальне співвідношення зайнятості до чисельності населення знизилося більше серед молоді віком від 15 до 24 років, ніж серед дорослого населення, молоді люди стикаються з особливими проблемами. Спеціалісти МОП занепокоєні такою ситуацією, що склалася на ринку праці, у зв'язку з чим прогнозують втрату економічного потенціалу та негативний вплив на постраждалу молодь протягом тривалого періоду.

Перспективи на ринку праці є дуже нерівними не лише між країнами, а й усередині них. Гендерні розриви існують у всіх сферах праці. Дефіцит робочої сили посилюється через старіння населення в економічно розвинених країнах, а країни, що розвиваються стикаються з проблемами забезпечення швидко зростаючого молодого покоління з достатніми можливостями для продуктивної праці. Зростання продуктивності стикається з проблемами, які загрожують перспективам усунення так званої «бідності працюючих» через зниження доходу та нерівність. Неформальна бідність і бідність працюючих зросла ще більше [2].

Показники безробіття (як світові, так і регіональні) залишаються вище допандемічного рівня [1].

Загальними причинами безробіття в світі залишаються структурні зміни в економіці, диспропорційність і нерівномірність економічного розвитку, демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили, постійний науково-технічний прогрес, пошук працівниками нових робочих місць, де вища заробітна плата, змістовніша робота, дискримінація на ринку праці жінок, молоді та національної меншості, сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки тощо.

Глобальний рівень безробіття у 2023 р. становив 5,8%, у порівнянні з 2020 р. він значно знизився з 6,9% до 5,8% у 2022 р., коли економіки почали оговтуватися від наслідків, викликаних пандемією COVID-19. Через невизначені глобальні економічні перспективи важко прогнозувати, але припускається, що безробіття зросте лише помірно через падіння реальної заробітної плати в умовах прискорення інфляції. Прогнозується, що глобальне безробіття трохи зросте в

2024 році, досягнувши 211 млн., залишаючись на рівні 5,8%. Динаміку рівня безробіття у регіонах світу за період 2015-2024 рр. продемонстровано на рис. 1.

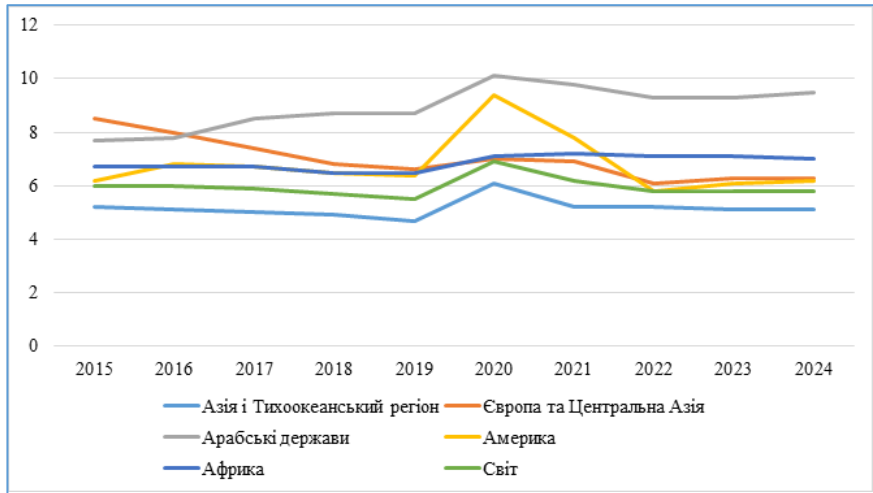

Рис. 1. Світова та регіональна динаміка рівня безробіття за період 2015-2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

На тлі невизначеності та зростання безробіття все більше працівників вдаються до неформальної зайнятості. У 2022 р. в усьому світі 58,0% зайнятих були неофіційно зайнятими, що становить близько 2 млрд працівників з нестабільними робочими місцями, більшість з яких не мають будь-якої форми соціального захисту. Неформальна зайнятість часто виступає як «останній засіб» для заробітку на життя, штовхаючи більше працівників на роботу гіршої якості та позбавляючи інших належного соціального захисту.

Міграційні процеси мають значний вплив на співвідношення різних сегментів на глобальному ринку праці, змінюючи його структуру та динаміку, зокрема у сферах, які пов'язані з міжнародними послугами та консультаціями.

Уповільнення світового економічного зростання, дефіцит пропозиції і зростання витрат, зростання вартості життя, висока інфляція в умовах неповного відновлення робочих місць є найбільшими загрозами для ринку праці в найближчі п'ять років. Деякі професії стають зайняті меншою мірою або зникають, тоді як інші, пов'язані з цифровими технологіями, стають все більш важливими.

Диджиталізація і автоматизація поширюються на різні галузі, від виробництва до послуг. Завдяки швидкому розвитку технологій і штучного інтелекту багато рутинних завдань можуть бути автоматизовані, що впливає на структуру робочих місць та вимагає від працівників нових навичок.

Рис. 2. Топ-посади, упорядковані за найбільшим чистим скороченням робочих місць, розрахованим на основі статистики зайнятості за професіями МОП (прогноз 2023–2027 рр.)

Рис. 3. Найпопулярніші посади, упорядковані за найбільшим чистим зростанням робочих місць, розрахованим на основі статистики зайнятості за професіями МОП (прогноз 2023–2027 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Завдяки інтернету та платформам для фрілансу все більше людей обирають роботу на самостійній основі. Це створює нові можливості для співпраці та доступу до ринків праці для людей у будь-якому куточку світу. Все більшою популярністю на ринку праці стають сучасні технології Індустрії 4.0, такі як аналітика великих даних, хмарні обчислення, цифрові платформи та програми, шифрування та кібербезпека, електронна комерція та цифрова торгівля, технології навчання та розвитку робочої сили, штучний інтелект (наприклад, машинне навчання, нейронні мережі), інтернет речей і підключені пристрої, технології управління навколишнім середовищем (наприклад, зменшення забруднення, переробка) [3].

За останні кілька років все більше компаній переходять на гнучкі графіки роботи та роботу з віддалених місць. Це відкриває нові можливості для працівників і компаній у багатьох країнах. Успішність на глобальному ринку праці вимагає комбінації різних навичок, які дозволяють адаптуватися до змінних умов, ефективно спілкуватися з різними культурами та працювати в міжнародному середовищі.

Список використаних джерел: 1. МОП URL: <https://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>; 2. World Employment and Social Outlook Trends 2023. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/inst/documents/publication/wcms_865332.pdf; 3. Людський капітал 2030. Глобальні навички майбутнього. URL: <https://drive.google.com/file/d/1XHZeW0b4NwPFgI1Wa7XOeCT1Ml6mqD6c/view?fbclid=IwAR3sslqSz743NyCNNp4KEZsPhKQdBVXk0s-kediol9X6bJZu2VknHHGVCUs>; 4. OECD [https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&pg=0&fs\[0\]=Topic%2C1%7CEconomy%23ECO%23%7CShort-term%20economic%20statistics%23ECO_STS%23&fc=Topic&bp=true&snb=21&vw=tb&](https://data-explorer.oecd.org/vis?lc=en&pg=0&fs[0]=Topic%2C1%7CEconomy%23ECO%23%7CShort-term%20economic%20statistics%23ECO_STS%23&fc=Topic&bp=true&snb=21&vw=tb&); 5. World Bank URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN> 6. Statista URL: <https://www.statista.com/statistics/1258612/global-employment-figures/#statistic-Container>.

УДК 338.1:330.341.1(1-775)

Касьян С. А., Чен Е. Л.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІК КРАЇН-ЛІДЕРІВ ЗА ПОКАЗНИКАМИ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Інновації є ключовим фактором у сучасному світі, який впливає на конкурентоспроможність, економічне зростання та соціальний прогрес країн. Рейтинги є важливими інструментами для оцінки і порівняння інноваційної активності країн та визначення їхнього потенціалу у цій сфері. Сучасний інноваційний розвиток країн-лідерів оцінюють за багатьма показниками у світових рейтингах.

Глобальний індекс інновацій (ГІІ) в 2023 р. охоплює 81 показник інноваційної результативності у 7 сферах (блоках показників), аналізує та оцінює

інноваційність країн на основі ряду показників, таких як інноваційне середовище, структура досліджень та розвитку, а також результати інновацій. У рейтингу Глобального індексу інновацій (ГІІ) в 2023 р. лідирують Швейцарія, Швеція, США, Велика Британія та Сінгапур. Швейцарія 13-й рік поспіль займає перше місце в рейтингу ГІІ. В 2023 р. Швеція випередила США, які стали третіми. До топ-10 у 2023 р. увійшли Фінляндія, Нідерланди, Німеччина, Данія, Республіка Корея [1].

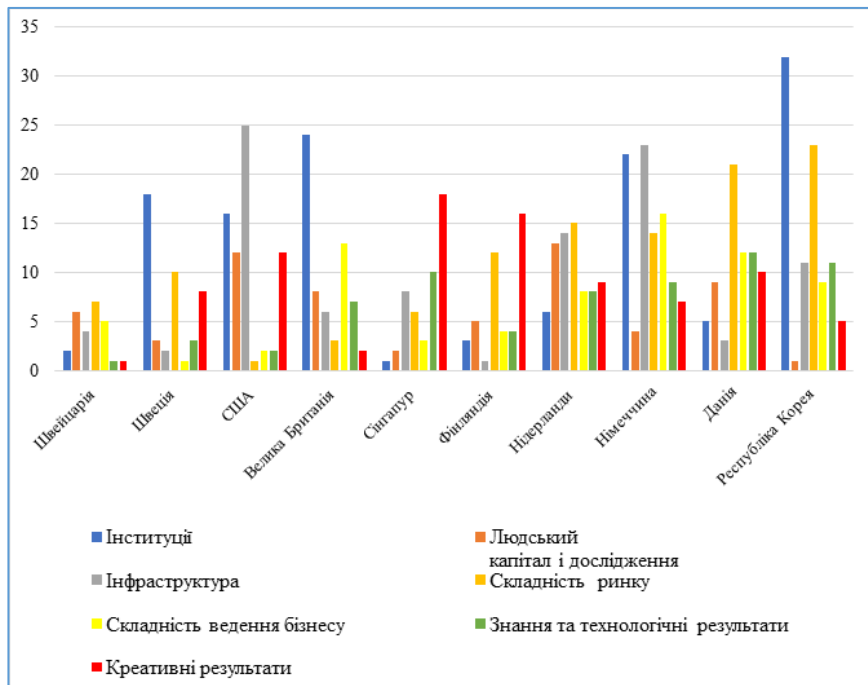

Рис. 1. Рейтинги топ-лідерів (місця) за 7 блоками показників загального рейтингу Глобального індексу інновацій (ГІІ), 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Швейцарія є світовим лідером в інноваційних результатах, посідаючи найвищі позиції за підіндексами «знання та технологічні результати» і «креативні результати», друге місце – за інноваційний ресурс «інституції». Швеція лідирує за позиціями «складність ведення бізнесу або рівень розвитку бізнесу», «інфраструктура» (2-е місце) і «людський капітал і дослідження» та «знання та технологічні результати» (3-є місце). США тримають перше місце за підіндексом «складність (розвиток) ринку», а також другі місця за підіндексами «складність ведення бізнесу» і «знання та технологічні результати». Велика Британія демонструє найкращі показники у категорії лідируючі позиції «креативних

результатів» (2-е місце) і «складність ринку» (3-тє місце), а Сінгапур – «інституції» (1-е місце), «людський капітал і дослідження» (2-е місце), «складність ведення бізнесу» (3-тє місце). Фінляндія посідає перше місце за «інфраструктурою» та третє місце за «інституціями». Республіка Корея досягла найвищих висот за інноваційною позицією «людський капітал і дослідження».

США, Сінгапур та Ізраїль мають найкращі результати за окремими показниками інновацій.

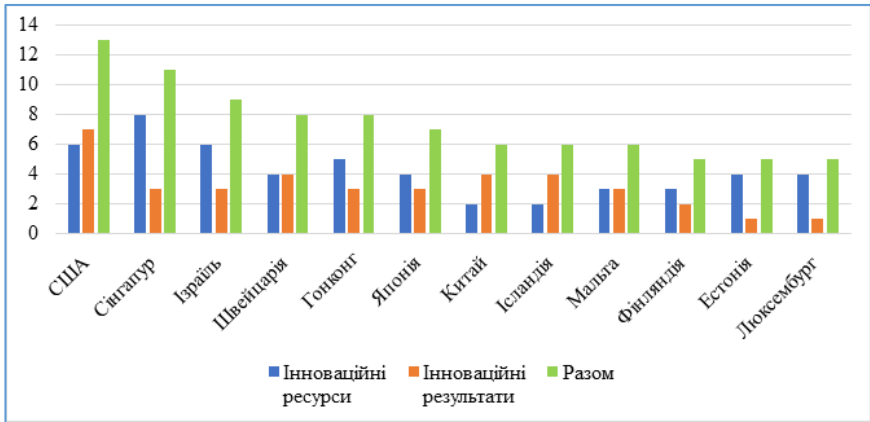

Рис. 2. Топ-економіки інноваційних досягнень (з найбільшою кількістю показників за рейтингом ГП), 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Сполучені Штати Америки очолюють рейтинг за кількістю інноваційних показників ГП – 13 із 80 показників у 2023 р., а саме, корпоративні інвестори в дослідження та розробки, отриманий венчурний капітал, якість університетів, разом узяті індикатори оцінки своїх компаній-єдинорогів (новий показник ГП, компанії з капіталізацією понад одного млрд дол. США), витрати на програмне забезпечення та інтенсивність корпоративних нематеріальних активів.

Сінгапур слідує за США за 11 показниками з лідерством у операційній стабільності для бізнесу, ефективності уряду, доступі до ІКТ, ефективності логістики, отриманому венчурному капіталі, високотехнологічному виробництві. Третє місце посідає Ізраїль за дев'ятьма кращими показниками, зокрема, витрати на дослідження та розробки, співробітництво між університетами та промисловістю в галузі досліджень та розробок, патенти РСТ та експорт послуг ІКТ. Швейцарія та Гонконг разом посідають 4-е місце, вони є лідерами у показниках «Відношення кількості патентів за країною походження до ВВП» та імпорту високих технологій відповідно. За ними йде Японія на 6 місці, яка досягла успіхів у інноваційних показниках за виробничо-експортною складністю.

Згідно з рейтингом світової конкурентоспроможності (WCR) IMD за 2023 рік Данія, Ірландія та Швейцарія є найбільш конкурентоспроможними економіками

світу, Данія зберігає свою позицію на вершині рейтингу, Ірландія різко піднялася з сьомого на друге місце, а Швейцарія опустилася на третє місце [2].

Таблиця 1

Лідери Глобального індексу інновацій ГІІ 2023, Світового рейтингу конкурентоспроможності IMD 2023 і Світового рейтингу цифрової конкурентоспроможності IMD 2023

Країни	Глобальний індекс інновацій ГІІ 2023	Місце в рейтингу ГІІ 2023 (з 132 країн)	Країни	IMD 2023 Світовий рейтинг конкурентоспроможності	Місце в рейтингу IMD 2023 (з 64 країн)	Країни	Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності IMD 2023	Місце в рейтингу IMD 2023 (з 64 країн)
Швейцарія	67,6	1	Данія	100	1	США	100	1
Швеція	64,2	2	Ірландія	99,71	2	Нідерланди	98,10	2
США	63,5	3	Швейцарія	99,13	3	Сінгапур	97,40	3
Велика Британія	62,4	4	Сінгапур	97,44	4	Данія	96,93	4
Сінгапур	61,5	5	Нідерланди	95,58	5	Швейцарія	96,24	5
Фінляндія	61,2	6	Тайвань	93,11	6	Респуб. Корея	94,80	6
Нідерланди	60,4	7	Гонконг	92,05	7	Швеція	94,12	7
Німеччина	58,8	8	Швеція	91,86	8	Фінляндія	94,05	8
Данія	58,7	9	США	91,14	9	Тайвань	93,73	9
Республіка Корея	58,6	10	ОАЕ	90,52	10	Гонконг	93,64	10

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами [1-3]

За Глобальним індексом стійкої конкурентоспроможності (GSCI) у 2023 р., з перших шістьох позицій п'ять займають скандинавські країни, демонструючи результат економічного зростання в поєднанні з загальновизнаним соціальним консенсусом. Очолює індекс GSCI Швеція з найбільшою кількістю у 60 балів. Середньосвітовий показник становив 43,4 з максимальних можливих 100 балів, рейтинг охоплює 180 країн світу [4].

Інтелектуальний капітал є основою інновацій, має тенденцію позитивного розвитку, головним чином з боку азіатських країн. Рейтинг інновацій продовжує очолювати Південна Корея зі значним відривом. Японія, Сінгапур і Китай лідирують за Індексом інтелектуального капіталу у 2023 р.

Згідно Глобального індексу конкурентоспроможності талантів (GTCL) у 2023 р., було досліджено 134 країни за шістьма складовими, а саме: ринкові та нормативні можливості; виробничі навички співробітників; глобальні знання;

індекс приваблювання талантів; індекс утримання талантів / здатність утримувати кваліфікований персонал; індекс розвитку талантів.

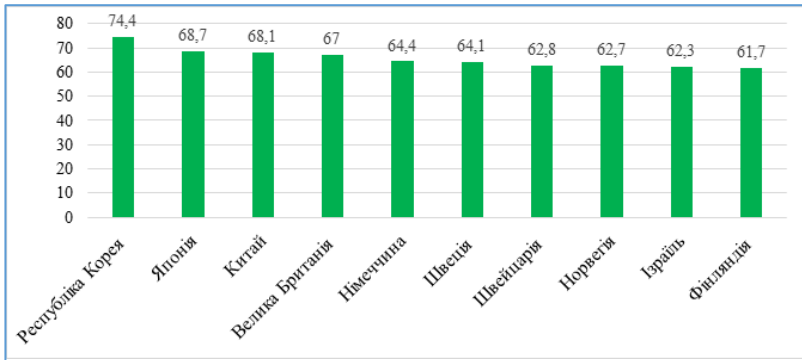

Рис. 3. Топ-10 світових лідерів Індексу інтелектуального капіталу як складовою Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності (GSCI) у 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

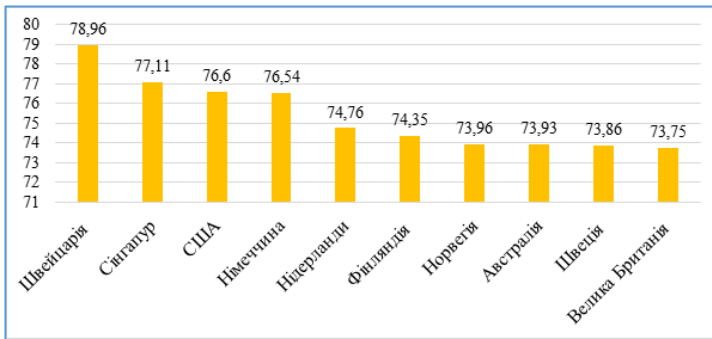

Рис. 4. Топ-10 світових лідерів Глобального індексу конкурентоспроможності талантів (GTCI) у 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Швейцарія, Сінгапур та США є лідерами впродовж останніх десяти років. Аналізуючи конкурентоспроможність талантів безумовного фаворита Швейцарії, слід визначити її значну продуктивність за всіма шістьма індексами. Завдяки утриманню талантів (здатності утримувати кваліфікований персонал), професійно-технічним навичкам, високій відповідності системи освіти економіці, успіхам сталого розвитку Швейцарія займає лідируючі позиції.

Сінгапур – світовий лідер у сфері глобальних знань, займає високі місця за наступними позиціями: виробничі навички співробітників, високоосвічена робоча сила та інноваційна складова економіки; залучення, зростання та професійне

навчання; працевлаштування, пропозиції та попит на ринку праці; зовнішня відкритість до закордонного бізнесу та талантів.

США займають 1-е місце в категорії «навчання впродовж життя». Країна є глобальним лідером за розвитком професійно-технічних навичок. Цьому сприяє наявність університетів світового рівня та бізнес-шкіл.

У звіті «Технології та Інновації 2023» представлений Індекс готовності до передових технологій (TRI), який ранжує 166 країн за п'ятьма блоками: розгортання інформаційно-комунікаційних технологій, навички, науково-дослідницька діяльність, галузева діяльність і доступ до фінансування.

Таблиця 2

Топ-10 світових лідерів за Індексом готовності до передових технологій (TRI)

Країна	Загальні бали	Ранг 2022 р.	ІКТ, ранг	Навички, ранг	НДДКР, ранг	Галузева діяльність, ранг	Фінанси, ранг
США	1,00	1	11	18	2	16	2
Швеція	0,99	2	6	2	16	11	18
Сінгапур	0,96	3	7	8	17	4	17
Швейцарія, Ліхтенштейн	0,94	4	21	13	12	5	5
Нідерланди	0,94	5	4	9	15	10	31
Республіка Корея	0,94	6	15	26	3	9	7
Німеччина	0,92	7	24	17	5	12	40
Фінляндія	0,92	8	22	5	21	20	30
Гонконг, Китай	0,91	9	9	23	29	2	1
Бельгія	0,91	10	13	4	23	19	48

Джерело: побудовано автором на основі [6]

США, Швеція та Сінгапур отримали найвищі бали у 2022 році за шкалою від 0 до 1 завдяки швидкому розвитку інноваційних технологій, зокрема штучному інтелекту, технологій Індустрії 4.0, «зелених» технологій, Інтернет речей, і відповідно, їхньому потенціалу для створення робочих місць у цих сферах.

Підсумовуючи, можна констатувати, що жодний з рейтингів не може повністю враховувати всі ризики, пов'язані з проблемами конкретних країн, але досвід країн-лідерів надає можливості інноваційного розвитку для інших держав.

Список використаних джерел: 1. *The Global Innovation Index 2023*. WIPO. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/; 2. *World Competitiveness Ranking 2023* IMD <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/>; 3. *IMD World Digital Competitiveness Ranking 2023* URL: https://cedakenticomedia.blob.core.windows.net/cedamediacontainer/kentico/media/attachments/wcy2023_imd-global-press-release.pdf; 4. *The Global Sustainable Competitiveness Index 2023*. URL: https://www.csrwire.com/press_releases/789271-global-sustainable-competitiveness-index-2023; 5. *The Global Talent Competitiveness Index* URL: <https://www.insead.edu/system/files/2023-11/gtci-2023-report.pdf>; 6. *Technology and Innovation Report 2023* (unctad.org).

Качалова В. С., Ханова О. В., Шинкаренко О. С.

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АФРИКАНСЬКОГО РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Африка континент об'єднує 54 країни, із загальним населенням понад 1,4 млрд. осіб. Це найбільша у світі зона вільної торгівлі, де ВВП зріс на 4% у 2023-2024 рр. [4].

З 2000 р. ведуться розмови про «африканське століття» з так званим африканським ренесансом: відродження африканського континенту та Південної Африки після століття апартеїду.

Африка переживає високі темпи зростання через вплив таких чинників, як [7]:

- досягла рівня освіти, який гарантує в середньому шість років навчання, порівняно з чотирма роками в 1990-х роках;
- пережила демографічний вибух, у результаті чого, близько одного млн. африканців щомісяця виходить на ринок праці;
- континент став осередком технологічних інновацій з місцевими компаніями на 400 млн. доларів [7].

Розширення місцевих компаній перетворило Африку на тестову лабораторію для глобальних інновацій. Відповідно до Harvard Business Review: «Якщо ви зможете створити продукт, послугу або бізнес-модель, які є економічно ефективними та достатньо надійними, щоб досягти успіху в Африці, то є ймовірність, що вони будуть конкурентоспроможними в багатьох інших регіонах світу» [2].

Дійсно, Африка переживає значні зміни завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ) і цифровізації. Цей континент, колись відомий переважно своїми економічними та соціальними проблемами, стає одним із найбільш динамічних місць для впровадження технологічних інновацій. Незважаючи на те, що процес не відбувається рівномірно, його підйом безперервний у всіх африканських державах і в кожному секторі економіки [5].

З початком пандемії COVID-19, цифрові технології стали, як ніколи, важливим інструментом для полегшення моніторингу здоров'я, роботи та бізнесу на всьому континенті. відбулося прискорення процесу оцифрування, що призвело до появи інкубаторів, стартапів, технологічних центрів і центрів обробки даних. По всьому континенту з'явилося понад 1000 стартапів, немає даних про усі, бо у більшості випадків засновники мовчазні та не розповідають про свої процеси збору коштів [1].

На африканському континенті у звіті Global Startup Ecosystem Report (GSER) за 2023 рік визначено п'ять основних інноваційних екосистем – Лагос у Нігерії, Найробі в Кенії, Кейптаун і Йоганнесбург у Південній Африці та Аккра в Гані [3]. Вони складаються з технічних центрів (до яких входять акселератори, інкубатори,

лабораторії підтримки стартапів в університетах, коворкінги), мереж інвесторів і місцевих стартапів.

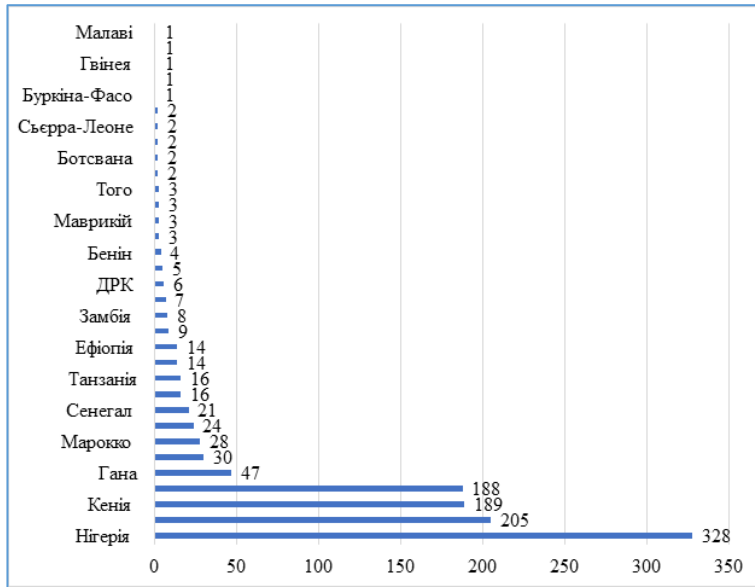

Рис. 1. Кількість стартапів по території Африки на 2022 рік
Джерело: побудовано автором на основі [1]

Також, доступ до Інтернету має вирішальне значення для економічної та соціальної трансформації Африки, що робить життєво важливим для урядів інвестувати в цифрові технології. «Цифровізація є ключовою для досягнення цілей Agenda 2063, і досягнення цього вимагає внеску всіх зацікавлених сторін», – сказав Антоніо Педро, виконуючий обов’язки секретаря Економічної комісії ООН для Африки (UNECA), виступаючи на Інтернет-форумі 2022 в Аддіс-Абебі, Ефіопія [2]. Африканський союз (АС) запустив Стратегію цифрової трансформації для Африки на 2020-2030 роки, яка має на меті допомогти своїм членам оцифрувати свої послуги до 2030 року [8].

За останні роки доступ до Інтернету в Африці значно зріс завдяки тому, що все більше людей володіють смартфонами. Останнім часом мережі мобільного зв’язку в Африці стрімко розвиваються, приріст між 2007 і 2016 роками склав 344%, що втричі перевищує показники інших регіонів світу. Історично існуючий дефіцит зв’язку через дефіцит стаціонарних телефонів на континенті долається за допомогою мобільних телефонів і смартфонів [7].

Завдяки цьому новому зв’язку, в середині 2000-х років з’явилися перші мобільні платежі за допомогою мобільних телефонів. Дуже корисний інструмент фінансової доступності для економічного розвитку Африки.

Насправді, в Африці 70% дорослих наразі не мають банківського рахунку. З роками він швидко став незамінним у кількох країнах на континенті, розширюючи платіжні послуги мільйонам людей у спільнотах, які інакше не обслуговуються [7].

Чудовим прикладом успішної індустрії в африканському контексті є відома MPESA, технологія грошових переказів через SMS, запроваджена в 2007 році, яка отримала дуже високий рівень впровадження в Кенії, а згодом і в інших африканських країнах, охопивши загалом 50 млн. активних користувачів у 2021 році. У звіті Boston Consulting Group (BCG) за 2020 рік зазначено, що Кенія та Гана займають друге та третє місця у світі за використанням цифрових платежів, після Китаю. Також до сектора мобільних платежів належать 3/4 стартапів континенту, які подолали поріг інвестицій у 1 млрд. доларів [7].

Уряди багатьох африканських країн впроваджують цифрові технології в державне управління. Це включає надання онлайн-сервісів, таких як реєстрація бізнесу, подання податкової звітності та отримання дозволів [8].

Одним із прикладів успішної цифровізації державного управління в Африці є Кенія. Уряд Кенії оцифрував усі платежі, які здійснюються державною адміністрацією. Це дозволило підвищити ефективність і прозорість державного управління, а також зменшити корупцію [6].

Цифрові технології революціонізують освіту в Африці, надаючи доступ до освітнього онлайн-контенту та покращуючи навчання за допомогою інтерактивних цифрових платформ. Прикладом використання цифрових технологій в освіті є «Мобільна школа» в Танзанії. Вона надає доступ до освітнього контенту для дітей у сільській місцевості за допомогою мобільних телефонів [3].

Цифрові технології можуть використовуватися для покращення доступу до охорони здоров'я в Африці, а також для підвищення якості медичної допомоги. Одним із прикладів використання цифрових технологій в охороні здоров'я в Африці є проєкт «M-Tiba» в Кенії. Цей проєкт дозволяє пацієнтам отримувати медичні консультації та рецепти за допомогою мобільних телефонів [8].

Цифрові технології можуть використовуватися для покращення продуктивності сільського господарства в Африці, а також для підвищення рівня життя фермерів. Одним із прикладів використання цифрових технологій у сільському господарстві в Африці є проєкт «Agricrowd» в Нігерії. Цей проєкт дозволяє фермерам отримувати доступ до фінансування та консультацій за допомогою мобільних телефонів [5].

Цифрова революція в Африці триває і відкриває багато можливостей для модернізації, інновацій та співпраці. Однак існує також цифровий розрив, який необхідно враховувати. Цифровий розрив означає, що не всі африканці мають однаковий доступ до цифрових технологій. Це може спричинити соціальні та економічні проблеми, такі як нерівність та маргіналізація [5].

Отже, цифровізація державного управління, освіти, охорони здоров'я та сільського господарства в Африці має значний потенціал для трансформації

континенту та покращення життя мільйонів людей. Однак існує також цифровий розрив, для вирішення якого в Африці необхідно збільшити доступ до Інтернету та мобільних телефонів у сільській місцевості, надавати освітні програми з цифрових навичок, розробляти цифрові послуги, які відповідають потребам різних груп населення. Співпраця між урядами, приватним сектором і міжнародними організаціями має вирішальне значення для використання повного потенціалу ІКТ в Африці та сприяння глобальному прогресу.

Список використаних джерел: 1. Аксель Пейрієр: Генеральний директор і співзасновник @ AUTO24.africa // Axel Peyriere:CEO & Co-Founder @ AUTO24.africa. URL: https://www.linkedin.com/posts/axelpeyriere_africa-techinafrica-startups-activity-6963864261265649664-31qs/?trk=public_profile_like_view; 2. Африка: зорило для творчості // Africa: A Crucible for Creativity. URL: <https://hbr.org/2018/11/africa-a-crucible-for-creativity>; 3. Використання мобільних телефонів у двох середніх школах Танзанії. // Mobile Phone Use in Two Secondary Schools in Tanzania. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-017-9586-1>; 4. Економічне зростання в Африці сповільниться в 2023 році, заявляє АфБР, знижуючи прогнози. // Africa's economic growth to slow in 2023, AfDB says as it slashes forecasts. URL: [https://www.reuters.com/world/africa/africas-economic-growth-slow-2023-afdb-says-it-slashes-forecasts-2023-11-29/#:~:text=Real%20GDP%20growth%20is%20set,after%20growing%203.8%25%20in%202022](https://www.reuters.com/world/africa/africas-economic-growth-slow-2023-afdb-says-it-slashes-forecasts-2023-11-29/#:~:text=Real%20GDP%20growth%20is%20set,after%20growing%203.8%25%20in%202022;); 5. Стратегія цифрової трансформації для Африки (2020-2030) // The Digital Transformation Strategy for Africa (2020-2030). URL: <https://au.int/en/documents/20200518/digital-transformation-strategy-africa-2020-2030>; 6. Найбільші 5 африканських міст з найкращими стартап-екосистемами у 2023 році. // Top 5 African cities with the best startup ecosystems in 2023. URL: <https://africa.businessinsider.com/local/markets/top-5-african-cities-with-the-best-startup-ecosystems-in-2023/pgj72zq>; 7. Цифрова революція в Африці: можливості та виклики // The digital revolution in Africa: opportunities & challenges. URL: <https://www.roncucciantdpartners.com/en/2023/10/26/the-digital-revolution-in-africa-opportunities-challenges/>; 8. Цифровізація – ключ до порядку денного Африки до 2063 року – офіційний представник ООН // Digitalization Key To Africa's Agenda 2063 – UN Official Says. URL: <https://www.africanleadershipmagazine.co.uk/digitalization-key-to-africas-agenda-2063-un-official-says/>.

УДК 314.7

Книш А. О.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ В КАНАДІ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Коваленко Р. С.*

За останні півстоліття Канада здобула репутацію країни, яка приймає мігрантів і цінує мультикультуралізм. Люди, народжені за кордоном, становлять близько чверті населення Канади – це найбільша частка за останні 150 років і один з найвищих показників серед індустріально розвинених країн. Мігранти допомагають країні протистояти старінню нації та сприяють економічному зростанню, хоча деякі канадці висловлюють занепокоєння з приводу зростаючого навантаження попиту на нерухомість та соціальні служби. В останні роки Канада

стала ще більш привабливою країною для іммігрантів після того, як політика, запроваджена президентом США Дональдом Трампом, суттєво обмежила доступ до Сполучених Штатів. Міграційна система Канади також стикається з низкою інших проблем, зокрема зі збільшенням кількості прохань про надання притулку, зростанням кількості депортацій та зловживань на робочому місці щодо власників тимчасових віз [3].

Канада була країною іммігрантів ще з часів перших європейських колонізаторів у 16 столітті, і ця тенденція зберігається і сьогодні. Наразі щорічна імміграція до Канади становить майже п'ятсот тисяч нових іммігрантів – один з найвищих показників на душу населення серед усіх країн світу. Станом на 2023 рік у Канаді проживало понад вісім мільйонів іммігрантів, які мають право на постійне проживання, що становить приблизно 20 відсотків від загальної кількості населення Канади. Незважаючи на це, громадська думка щодо рівня міграції в Канаді розділилася: у 2021 році 39% вважали, що рівень міграції має бути нижчим, тоді як 34% були задоволені рівнем міграції.

Основним законом, що регулює імміграцію в Канаді, є Закон про імміграцію та захист біженців від 2002 року. Канадське імміграційне законодавство поділяє іммігрантів на чотири категорії: сімейна категорія, яка дозволяє громадянам або постійним резидентам спонсорувати в'їзд до Канади членів своєї сім'ї; економічна категорія, яка дозволяє в'їзд заявникам і членам їхніх сімей, які можуть зробити внесок у канадську економіку; категорія біженців, яка дозволяє в'їзд біженцям, що рятуються від переслідувань і/або тортур; і «інша» категорія, до якої належать іммігранти, яких приймають з гуманітарних міркувань або з міркувань співчуття.

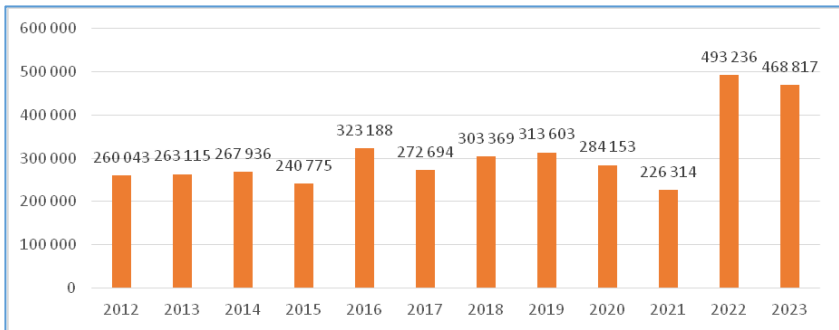

Рис. 1. Кількість іммігрантів у Канаді, 2012-2023 рр., тис. осіб
Джерело: побудовано автором на основі [2-3]

Кваліфіковані працівники становлять найбільшу категорію іммігрантів у Канаді, на них припадає більш ніж удвічі більше постійних жителів, ніж на людей, які іммігрували з сімейних причин. У 2021 році біженці становили лише близько 17 відсотків від щорічного прийому іммігрантів. Якщо розглядати прибуття біженців за категоріями, то понад двадцять три тисячі з них отримали

«державну підтримку», що означає, що держава надає допомогу на термін до одного року з житлом, харчуванням, одягом та працевлаштуванням [4].

Рис. 2. Кількість іммігрантів на постійне проживання в Канаді, прийнятих у 2022 році за категоріями в'їзду, тис. осіб.

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Канада вживає заходів для подолання глобальних криз за допомогою міграції та захисту мігрантів. Станом на червень 2023 року тридцять три тисячі чотириста п'ять афганців прибули до Канади з серпня 2021 року. ІККК пообіцяв переселити сорок тисяч афганських біженців до Канади у 2021-23 роках. Щоб продовжувати підтримувати тих, хто постраждав від війни Росії проти України, Канада запровадила канадсько-український дозвіл на екстрені поїздки (CUAET), що допомогло тисячам громадян України та їх родинам знайти безпеку в Канаді. У період з 17 березня 2022 року по 17 червня 2023 року до Канади прибули сто шістьдесят дві тисячі п'ятсот шістьдесят вісім осіб. Тимчасові імміграційні заходи були також запроваджені у відповідь на конфлікт у Судані [6].

У 2022 році Канада надала посвідчення на постійне проживання понад 437 тисячам іноземців, що є найбільшим показником за один рік. Найбільша частка нових постійних мешканців Канади походить з Індії, за нею йдуть Китай, Філіппіни та Нігерія. Нинішній уряд планує неухильно збільшувати рівень імміграції протягом наступних кількох років, маючи на меті до 2025 року приймати по п'ятсот тисяч нових постійних мешканців країни щороку [2].

Оскільки канадська імміграційна система розрахована переважно на залучення кваліфікованих працівників з усього світу, не дивно, що недавні іммігранти до Канади, як правило, добре освічені: близько двох третин з них мають вищу освіту або атестат про повну загальну середню освіту.

Незважаючи на це, рівень безробіття серед іммігрантів протягом останнього десятиліття був у середньому на один відсотковий пункт вищим, ніж серед корінних канадських громадян. Однак, чим довше іммігранти живуть у Канаді, тим більша ймовірність того, що вони будуть працевлаштовані. У 2023 році рівень безробіття серед іммігрантів, які прибули до Канади понад десять років тому, був

приблизно на три пункти нижчим, ніж серед іммігрантів, які прибули протягом попередніх п'яти років.

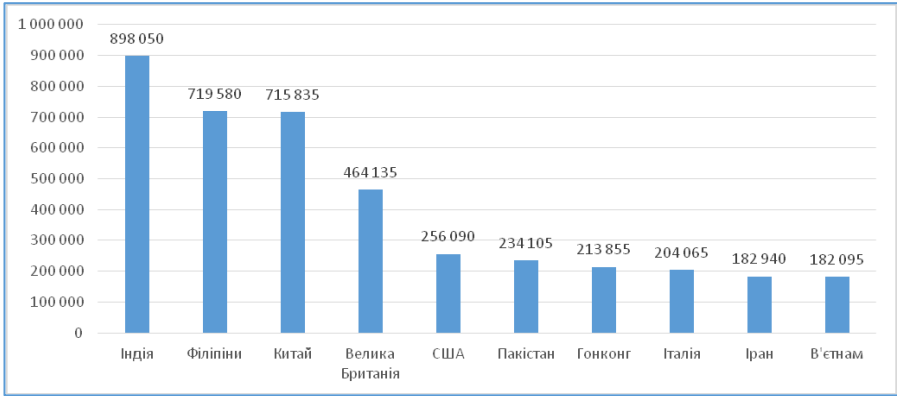

Рис. 3. Топ країн походження іммігрантів в Канаді, 2022 р., тис. осіб
Джерело: побудовано автором на основі [7]

У червні 2023 року IRCC (Міністерство в справах імміграції, біженців і громадянства Канади) розпочав відбір на основі категорій, новий тип запрошень в рамках програми Express Entry, щоб краще орієнтуватися на кандидатів на постійне проживання, які допомагають досягти визначених економічних цілей. Категорії, обрані на 2023 рік, зосереджені на кандидатах зі знанням французької мови та досвідом роботи в галузі охорони здоров'я, STEM, ремесел, транспорту, сільського господарства та агропродовольчої сфери [8].

Будучи світовим лідером у розселенні біженців, Канада проводить імміграційну політику, яку часто називають моделлю для інших країн. Люди, народжені за кордоном, становлять близько чверті населення країни. За останні роки Канада стала однією з найбільш привабливих країн для імміграції, притягаючи талановитих працівників, фахівців, а також багато родин. За допомогою своєї різноманітної програми імміграції, Канада активно працює над залученням нових іммігрантів у різні галузі економіки та суспільного життя. Дані показують стабільний ріст кількості іммігрантів, які отримують постійне проживання в Канаді, а також збільшення кількості тимчасових робочих віз та програм, спрямованих на студентів. Загальна тенденція вказує на те, що імміграція в Канаду продовжує бути успішною та корисною для розвитку країни.

Список використаних джерел: 1. *What Is Canada's Immigration Policy?*. Council on Foreign Relations. [Electronic resource] – URL: <https://www.cfr.org>; 2. *Topic: Immigration in Canada*. Statista. [Electronic resource] – URL: <https://www.statista.com>; 3. *Tufts B. Canadian Immigration: The Real Newcomer Numbers*. The Epoch Times. [Electronic resource] – URL: <https://www.theepochtimes.com>; 4. *OECD iLibrary*. [Electronic resource] – URL: <https://www.oecd-ilibrary.org>; 5. *Take action*. Canadian Council for Refugees. [Electronic resource] – URL: <https://ccrweb.ca/en>; 6. *Immigration and ethnocultural*

diversity statistics. Statistics Canada. – URL: <https://www.statcan.gc.ca/en>; 7. Statistics and Open Data – Canada.ca. [Electronic resource] – URL: <https://www.canada.ca/en>; 8. Canada Refugee Statistics 1960-2024. MACROTRENDS. [Electronic resource] – URL: <https://www.macrotrends.net>

УДК 330.47:378:37.01

Коваленко Р. С.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Світова економіка розвивається під впливом численних факторів, серед яких визначальне місце посідають інформаційно-комунікаційні технології. Цифровізація економік істотно підвищує рівень їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку та докорінно змінює бізнес-процеси в міжнародному бізнес-середовищі. Цифровізація також провокує появу нових ризиків, серед яких особливе місце займають ризики кібербезпеки. Практика показує, що ті країни, які активно розвивають і впроваджують інформаційно-комунікаційні технології, а також інвестують у цей процес усі наявні та потенційні ресурси, характеризуються прискореним темпом зростання економіки. На мікрорівні цифровізація також суттєво впливає на результативність суб'єктів господарювання і, таким чином, стимулює їх до здійснення нових видів господарської діяльності [2].

На початку XXI століття людство охопила хвиля суттєвих глобальних змін. Цей етап відзначається проривним розвитком цифрових технологій, революцією в інформаційному просторі та прискоренням глобалізації світового господарства. Інформація набула статусу ключового ресурсу в публічних і бізнес-процесах. Проникнення в життя цифрових технологій є однією з характерних рис світу майбутнього. Це пов'язано з прогресом у сферах мікроелектроніки та телекомунікацій, IT-технологій. Процес цифровізації сьогодні є одним із ключових пріоритетів у розвитку світової економіки [1].

Термін «цифрова економіка» вперше з'явився у науковій літературі у 1995 році. У той час починається інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Світовий банк визначає цифрову економіку як систему економічних, соціальних і культурних відносин, засновану на використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій [4].

Процес цифровізації позитивно впливає на розвиток відносин у суспільстві та підвищує зручність транзакцій для всіх учасників: громадян, бізнесу та державних органів. Цифровізація дозволяє оптимізувати виробничі та логістичні операції, підвищити ефективність ринку праці, продуктивність обладнання та ефективність науково-технічних розробок, зменшити споживання ресурсів і втрати виробництва. В економіці цифровізація стала одним із факторів конкурен-

тоспроможності – чим вищий рівень цифровізації, тим вища конкурентоспроможність. І це стосується окремих компаній, галузей, національних економік. Згідно з дослідженням McKinsey Global Institute, підприємства, які активніше впроваджують цифрові технології, показують вищі фінансові результати [1].

Пандемія COVID-19 і масовий перехід на віддалену роботу майже в усіх країнах стимулювали процеси цифрової трансформації та збільшили витрати на індивідуальні цифрові рішення, які дозволяють організувати віддалену взаємодію між співробітниками.

Рейтинг світової цифрової конкурентоспроможності IMD щороку визначає здатність економіки запроваджувати та розвивати нові цифрові технології, здатні трансформувати урядові практики, бізнес-моделі та суспільство в цілому. IMD World Digital Competitiveness Ranking визначає наступні фактори (критерії) для кількісної оцінки економіки:

1. Фактор знань, який відноситься до нематеріальної інфраструктури, яка дозволяє відкривати, розуміти та вивчати нові технології, що, у свою чергу, призводить до цифрової трансформації. Ці аспекти враховуються показниками, які вимірюють якість людського капіталу, наявного в країні, а також рівень інвестицій в освіту та дослідження і їхні результати (наприклад, зареєстровані патенти в галузях високих технологій і зайнятість у науково-технічних сферах).

2. Технологічний фактор оцінює загальний контекст, що сприяє розвитку цифрових технологій. Він включає критерії, які оцінюють вплив державного регулювання на заохочення інновацій у приватному секторі, наявність капіталу для інвестицій та якість технологічної інфраструктури.

3. Фактор готовності до майбутнього, який визначає ступінь впровадження технологій урядами, бізнесом і суспільством у цілому. Цей фактор включає такі показники, як розповсюдження електронної комерції, промислової робототехніки та інструментів аналізу даних у приватному секторі, а також потужність заходів кібербезпеки [5].

Глобалізація залишається провідною тенденцією розвитку світової економіки, триває посилення взаємопов'язаності економік, викликане трансформацією сфери цифрових технологій (наприклад, більшим використанням хмарних сервісів) і глобальною пандемією. Ці тенденції перемістили ще більше людської ділової та особистої взаємодії в Інтернет, від цифрових платежів до гібридної та віддаленої роботи, а від соціальних медіа до електронної комерції та потокових послуг. Ця ситуація значно збільшила кількість ризиків, пов'язаних із цифровими злочинами, такими як шахрайство, крадіжка ділових і особистих даних. Кібератаки, кампанії злому, стають повсякденними викликами як для світової економіки в цілому так і для її окремих суб'єктів [2].

У табл. 1 представлено рейтинг країн світу за рівнем цифрової конкурентоспроможності у період з 2021 по 2023 роки. Опустившись на друге місце вперше з моменту створення WDCR у 2017 році, Сполучені Штати повернулися на першу позицію з високими результатами за всіма трьома факторами: знання, технології

та готовність до майбутнього. Схожа динаміка і у Нідерландів, які піднялися на чотири позиції та посідають друге місце, за ними йде Сінгапур, який посів перше місце за технологічним фактором. Загальний лідер рейтингу 2022 року Данія опустилася на четверте місце в основному через зниження готовності до майбутнього та технологічних факторів. Швейцарія, яка займає лідируюче місце за фактором знань, зберегла свої позиції та завершила п'ятірку лідерів.

Таблиця 1

Топ-10 країн у IMD World Digital Competitiveness Ranking

№	Країна	Рік / місце в рейтингу		
		2023	2022	2021
1	США	1	2	1
2	Нідерланди	2	6	7
3	Сінгапур	3	4	5
4	Данія	4	1	4
5	Швейцарія	5	5	6
6	Республіка Корея	6	8	12
7	Швеція	7	3	3
8	Фінляндія	8	7	11
9	Тайвань	9	11	8
10	Гонконг	10	9	2

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Як уже згадувалося, спільний вплив глобалізації, прогрес у сфері цифрових технологій і глобальна пандемія зробили світову економіку більш взаємопов'язаною та перемістили ще більшу частину бізнесу та особистої взаємодії в Інтернет. Ця ситуація значно збільшила ризики, пов'язані з цифровими злочинами, такими як шахрайство, крадіжка ділових і особистих даних, кібератаки. Тому потенціал кібербезпеки як на рівні компанії, так і на рівні уряду набув надзвичайно високого значення [1].

У такому контексті стійкість цифрової конкурентоспроможності країн залежить від двох взаємопов'язаних факторів. По-перше, уряд, державний і приватний сектори потребують підвищення не лише надання, але й якості онлайн-послуг, які вони надають окремим особам. По-друге, ці особи повинні відчувати себе комфортно щодо захисту їх конфіденційності, щоб вони були готові безпечно використовувати доступні послуги. У нинішньому контексті стійкість цифрової конкурентоспроможності значною мірою залежить від здатності економіки забезпечити процес цифровізації шляхом підвищення потенціалу кібербезпеки своєї країни. Оскільки ми все більше покладаємося на технології, конфіденційні дані, такі як інтелектуальна власність і особисті дані, повинні бути захищені від кібератак. З цією метою забезпечення безпеки онлайн-сервісів і захист конфіденційності користувачів є фундаментальними [2].

Однак цифровізація несе не лише переваги, але й певні ризики. Серед позитивних результатів її розвитку можна визначити наступні: підвищення продуктивності праці; зниження собівартості продукції; підвищення

конкурентоспроможності компаній; створення нових робочих місць; краще задоволення потреб людей; подолання бідності та соціальної нерівності.

Ризики цифрової трансформації економік різних країн включають такі фактори як: ризики пов'язані з кібербезпекою; масове зростання безробіття; зростання «цифрового розриву» в освіті, з точки зору доступу до цифрових послуг і продуктів [3].

Цифровізація економіки в сучасному світі має сильний і комплексний вплив на економіку. При цьому основні тренди цифрового розвитку формують переважно країни, які займаються специфічним розвитком цифрової сфери та масовим впровадженням цифрових технологій. Цифровізація економіки та економічне зростання взаємопов'язані. Країни з високою часткою світового ВВП також мають розвинений сектор цифрової економіки, оскільки широко впроваджують цифрові технології в сільському господарстві та промисловості. Відповідно, цифровізація стимулює економічне зростання в сучасному світі.

Список використаних джерел: 1. Гавриленко Н. Г., Тарасенко І. О. Сучасні тенденції цифровізації економіки: проблеми та перспективи розвитку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2021. № 3 (47), Т. 1. С. 36-46; 2. Ханін І., Поляков М., Білозубенко В. Про співвідношення концепцій економіки знань і цифрової економіки у формуванні нової парадигми розвитку світового господарства. Проблеми економіки. 2018. № 2. С. 38–43; 3. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. № 2. С. 68-73; 4. The WorldBank, [Electronic resource], URL: <https://worldbank.org>; 5. IMD World Digital Competitiveness Ranking [Electronic resource], URL: <https://www.ceda.com.au/ResearchAndPolicies/Research/Economy/IMD-World-Digital-Competitiveness-Ranking-2023>.

УДК 339.9

Ковальов М. Ю.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІТ-ПОСЛУГ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Коваленко Р. С.*

ІТ-послуги – це широкий спектр продуктів та послуг, які допомагають людям та компаніям управляти, підтримувати та максимально ефективно використовувати свою ІТ-інфраструктуру. Сюди входять такі послуги, як технічна підтримка, керовані послуги, системна інтеграція, консалтинг та ІТ-аутсорсинг [2].

Глобальний ринок ІТ-послуг виріс з 815,7 млрд дол. США у 2022 році до 886,5 млрд дол. США у 2023 році при середньорічному темпі зростання 8,2%. Очікується, що ринок інформаційних технологій у 2027 році зросте до 1194,9 млрд дол. США із середньорічним темпом зростання 7,9% [4].

Світовий ринок ІТ-послуг сегментований за наступними ознаками:

- за типом: послуги підтримки апаратного забезпечення, послуги програмного забезпечення та ВРО, хмарні послуги;
- за розміром організації: великі підприємства, малі та середні підприємства;
- за галуззю кінцевого користувача: фінансові послуги, роздрібна та оптова торгівля, виробництво, охорона здоров'я, інші галузі кінцевого користувача;
- за місцезнаходженням постачальника послуг: Північна Америка, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Західна Європа, Східна Європа, решта країн світу [2].

Найбільший потенціал зростання на ринку ІТ-послуг, сегментованих за типами, виникне в сегменті програмного забезпечення та послуг, який отримає 910,7 млрд дол. США світових продажів до 2027 року. Ринок інформаційних технологій складається з доходів, отриманих суб'єктами, надаючи ІТ-послуги, такі як комп'ютерні мережі, мовлення, послуги з проектування систем і технології розповсюдження інформації, такі як телебачення, телефони та інше обладнання, що використовується під час робочого процесу. Ринкова вартість включає вартість супутніх товарів, проданих постачальником послуг або включених до пропозиції послуг.

Ринок інформаційних технологій також включає продаж комп'ютерів, комп'ютерної периферії та телекомунікаційного обладнання, яке використовується для надання ІТ-послуг. Цінності на цьому ринку є цінностями «заводських воріт», тобто вартістю товарів, які продаються виробниками або розробниками товарів іншим суб'єктам (включно з виробниками, оптовиками, дистрибуторами та роздрібними торговцями), або безпосередньо кінцевим споживачам. Вартість товарів на цьому ринку включає супутні послуги, які продають виробники товарів. До вартості включаються лише товари та послуги, якими торгують суб'єкти господарювання або які продаються кінцевим споживачам [3].

Провідними світовими регіонами ринку інформаційних технологій є Азіатсько-Тихоокеанський регіон, Західна Європа, Східна Європа, Північна Америка, Південна Америка, Близький Схід і Африка. Азіатсько-Тихоокеанський регіон був найбільшим регіоном на ринку інформаційних технологій у 2022 році. Північна Америка була другим за величиною регіоном на ринку інформаційних технологій. Основним типом інформаційних технологій є ІТ-послуги, комп'ютерне обладнання, телекомунікаційні та програмні продукти.

Очікується, що попит на послуги хмарних обчислень стимулюватиме попит на ІТ-послуги протягом найближчих років. У моделі хмарних обчислень дані зберігаються в Інтернеті постачальником хмарних обчислень, який керує зберіганням даних як послугою.

Зараз багато компаній обирають програми, розміщені в хмарі, для своїх повсякденних операцій. У 2019 році 60% обчислювальних завдань виконувалися в публічній хмарі. Так само очікується, що 94% корпоративних робочих навантажень оброблятимуться хмарними центрами обробки даних у 2025 році. Компанії дуже часто обирають хмарне зберігання даних, таким чином підвищуючи попит на ІТ-послуги [1].

Протягом останніх п'яти років зростає поширеність недорогих альтернатив з відкритим кодом. Відкритий код став переважною платформою для розробки нових технологій. Раніше видавці програмного забезпечення використовували програмне забезпечення з відкритим кодом, яке не приносило грошей, але зараз компанії розробляють програмне забезпечення з відкритим кодом, щоб збільшити свою присутність на ринку [3].

ІТ-послуги формують бізнес-технічне середовище, щоб надати організаціям можливість створювати, керувати й оптимізувати інформацію та бізнес-процеси або отримувати до них доступ. Ринок ІТ-послуг можна сегментувати за типом навичок, які використовуються для надання послуг (проектування, створення, виконання). Існують також різні категорії послуг: послуги бізнес-процесів, послуги додатків та послуги розвитку інфраструктури. Якщо ці послуги передаються на аутсорсинг, вони називаються аутсорсингом бізнес-процесів, аутсорсингом додатків та аутсорсингом інфраструктури. Більш широкий ринок ІТ-послуг складається з кількох сегментів, включаючи аутсорсинг, керовані послуги, послуги безпеки, керування даними та хмарні обчислення.

Список використаних джерел: 1. *ITIL Foundations: What Is a Service?* [Electronic resource]. URL: <http://its.yale.edu/news/itil-foundations-what-service>. 2. *The Social Media Engagement Funnel* [Electronic resource] URL: <http://www.intersectionconsulting.com/2010/the-social-media-engagement-funnel/> 3. *IT Services spending forecast worldwide 2008-2023* [Electronic resource]. URL: <https://www.statista.com/statistics/203291/global-it-services-spending-forecast/>. 4. *Gartner: Global IT services market to grow 7,9%* [Electronic resource] URL: <https://searchitchannel.techtarget.com/news/252512323/Gartner-Global-IT-services-market-to-grow-7-9>.

УДК 339.727.22:338.1(477)

Козулін В. В.

МІЖНАРОДНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.г.н., доц. Ханова О. В.*

У сучасному світі, де глобалізація відіграє важливу роль, інвестування стає ключовим фактором для економічного розвитку країн. З урахуванням постійних змін у світовій політиці, економіці та технологіях, важливо розглядати вплив різноманітних факторів на міжнародне інвестування. Розвиток фінансових ринків, зміни в умовах торгівлі та економічної кон'юнктури, а також політичні та соціокультурні аспекти в кожній країні мають велике значення у визначенні напрямків та обсягів іноземних інвестицій. Привертання іноземного капіталу може стати вирішальним фактором для країн, які прагнуть до економічного зростання, модернізації та розвитку.

Міжнародне інвестування означає переміщення капіталу, ресурсів або активів з однієї країни в іншу. Це включає прямі іноземні інвестиції у підприємства, портфельні інвестиції через придбання цінних паперів (акцій, облігацій) та участь у спільних підприємствах чи фондах [1].

Метою міжнародних інвестицій може бути отримання прибутку, диверсифікація портфеля, здобуття доступу до нових ринків або технологій, а також підтримка економічного розвитку країни-отримувача. Успішність цього процесу залежить від різних факторів, таких як економічна та політична ситуація, правовий режим, стабільність та передбачуваність у країні, а також потенціал та прибутковість конкретного інвестиційного проекту [1].

Можна виділити кілька загальних критеріїв, які визначають роль іноземних інвестицій:

1. Залучення іноземних інвестицій стає суттєвим джерелом капіталу для країни, що сприяє втіленню інвестиційних проектів, активізує економічний розвиток та сприяє формуванню конкурентоспроможних товарів і послуг на ринку.

2. Інвестиції сприяють розвитку та впровадженню передових технологій, наука та сучасних методів управління.

3. Інвестиції часто мають конкретну мету та об'єкт інвестування, що сприяє підвищенню кваліфікації персоналу, який буде використовувати нові технології у своїй роботі.

4. Інвестори своїми діями та досвідом сприяють розвитку ринкової економіки країни-реципієнта, підвищуючи її на новий рівень та встановлюючи стандарти, що визнаються всесвітньо, які визначають «правила гри». Утвердження нових «правил гри» сприяє залученню нових інвесторів та надає іноземним інвесторам більшу впевненість у відшкодуванні їхніх вкладень з високими прибутками.

5. Прямі іноземні інвестиції прискорюють процес інтеграції економіки країни в світове господарство, допомагаючи країні зрозуміти свою роль та внесок у світову економіку.

Сучасні геополітичні умови України відображають складну картину, де війна є вагомим фактором нестабільності, що негативно впливає на економічний розвиток країни. В цьому контексті, міжнародне інвестування стає критично важливим для оживлення та забезпечення розвитку української економіки.

Перспективи відновлення та розвитку України невіддільні від тривалості і повністю масштабного характеру війни, забезпечення безпеки на державних кордонах та відновлення морських маршрутів. Після завершення конфлікту відновлення економіки України стане величезним викликом. Одним із ключових джерел реабілітації України після війни є залучення іноземних інвестицій. Згідно з оцінкою Уряду України та Групи Світового банку, станом на 31 грудня 2023 року потреби в інвестиціях для відновлення України оцінюються на рівні 486 млрд. дол. США [2].

Важливим чинником для залучення інвестицій, включаючи міжнародні, є створення сприятливого інвестиційного клімату в країні. Інвестиційний клімат

кожної держави залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів, включаючи правові, фінансові, політичні, соціальні та культурні аспекти, які впливають на привабливість інвестицій в господарську систему країни або регіону. Зміни в інвестиційному кліматі можуть призвести до перерозподілу інвестиційних потоків у світовій економіці і є важливим фактором для інвесторів.

Оцінка інвестиційної привабливості країни визначається за допомогою різних рейтингів та індексів, таких як індекс інвестиційної привабливості. Максимальний рівень цього індексу дорівнює 5 балам, діапазон від 4 до 5 вважається позитивним, рівень 3 бали вважається нейтральним, а рівень нижче 3 – відповідає негативному рівню інвестиційної привабливості (рис. 1).

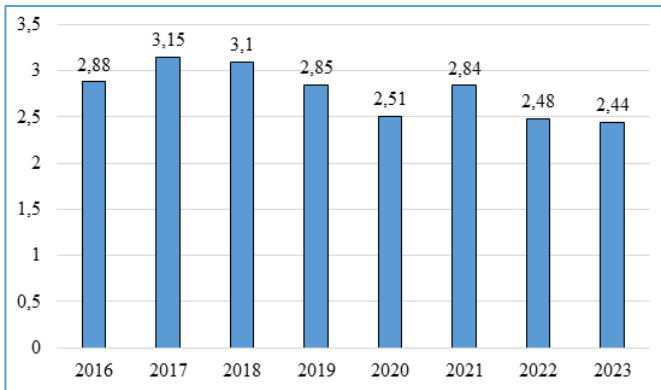

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості України у 2016-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Оцінка індексу інвестиційної привабливості України проводиться Європейською бізнес-асоціацією (ЄБА) за підтримки дослідної компанії In Mind. Як видно з рис. 1 за весь період вимірювання Індекс ні разу не досяг позитивної зони – вище 4 балів.

Таким чином, зростання інвестиційної активності є каталізатором економічного розвитку. Це підтверджується результатами наукових досліджень, які демонструють взаємозв'язок між макроекономічними показниками та рівнем інвестицій. Значущу роль у процесі відбудови України матиме зміцнення позицій міжнародних інвестицій, які забезпечать необхідні фінансові ресурси, сприятимуть доступу до передового менеджменту та новітніх технологій. Ці інвестиції не лише впливатимуть на розвиток національних фінансових ринків, але й стимулюватимуть активніше функціонування ринків товарів та послуг, сприяючи зростанню зайнятості та підвищенню якості життя населення.

Список використаних джерел: 1. *Інвестування (в контексті міжнародної інтеграції України): навч. посібн. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 396 с.* 2. *Організація Об'єднаних Націй Україна. URL <http://surl.li/sbcki>.* 3. *European Business Association. URL <https://eba.com.ua/research/doslidzheniya-ta-analilyka/>.*

Колесник А. А.

ПРИЧИНИ ТА ЧИННИКИ СТРИМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НІМЕЧЧИНИ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Марченко І. С.*

Щоб відшукати чинники, що стримують економічний ріст Німеччини, необхідно, спочатку, впевнитися у тому, чи дійсно економічний розвиток сповільнився. І ця необхідність одразу викликає питання щодо використання певних показників, за якими це можна спостерігати. Загальноприйнятим показником, за яким можна базово оцінити становище економіки країни, є її валовий внутрішній продукт; у нашому випадку, ми будемо використовувати рівень приросту цього показника по фінансовим кварталам за останні 3 роки. Але, «голий» приріст не може розкрити повної картини становища будь-якої економіки, бо у ньому не враховується інфляція, курси валют та інші чинники, що зменшують об'єктивність такого аналізу. Тому, у цій роботі, будуть взяті показники росту, наведені німецьким держстатом, після коригування за цінами, сезонними та календарними варіаціями. Отож, за цими даними, для полегшення їх сприйняття, була складена таблиця:

Таблиця 1

ВВП Німеччини за роками та кварталами,
з урахуванням цінових, сезонних та календарних змін

Рік та квартал	ВВП, 2015 = 100	Приріст, од.
2021	108,03	1,9
2022	I квартал	108,05
	II квартал	107,91
	III квартал	108,30
	IV квартал	107,86
2023	I квартал	107,97
	II квартал	108,00
	III квартал	107,99
	IV квартал	107,68

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Таким чином, очевидним є факт, що після-ковідне відновлення у 2021 році перейшло у стагнацію та негативний ріст економіки у 2022 та 2023 роках. Це доводить, що, все-таки, економічний ріст Німеччини стримується та, іноді, переходить у негативну фазу. І, судячи з останнього, на момент написання статті, місячного звіту Федерального банку Німеччини, ситуація у I кварталі 2024 року не стала кращою [2].

Тож якими є причини, що стримують економічний розвиток Німеччини? Коментуючи недавній прогноз німецького Інституту економічних досліджень «ifo», один із його співробітників, професор та доктор Тімо Волльмерсхаузер, керівник

відділу аналізу та прогнозування бізнес-циклів, вимовив наступну тезу: «Стриманість споживачів, високі відсоткові ставки та зростання цін, урядові заходи жорсткої економії та слабка світова економіка наразі гальмують економіку Німеччини та призводять до чергової зимової рецесії» [3].

Аналізуючи дане твердження, до саме внутрішньо-німецьких причин кризи належать усі, крім «слабкої світової економіки». Якщо ж аналізувати саме їх, то очевидним є те, що головною причиною виникнення даних стримуючих факторів є політика німецького уряду та її наслідки: високі відсоткові ставки, інфляція та заходи жорсткої економії, викликані дефіцитом державного бюджету Німеччини, стримують споживацький попит та погіршують інвестиційний клімат, що і приводить до стагнації. Підтвердженням цього виступає цитата з того ж економічного прогнозу Інституту економічних досліджень «ifo»: «Після рішення Федерального конституційного суду Німеччини щодо бюджету в листопаді 2023 року, на початку року політики ухвалили федеральний бюджет на поточний рік, посиливши його обмежувальний курс: компанії та домогосподарства будуть більше обтяжені або менше полегшені, а державні витрати будуть скорочені» [3].

Важливим чинником зменшення попиту у економіці є тенденція, довжиною вже у два роки, з падіння реальних заробітних плат у Німеччині. За даними Міністерства статистики Німеччини [4] та дослідження Європейського інституту профспілок [5, с.90, с.95], реальна заробітна плата за 2022 рік зменшилася на 4% порівняно з 2021 роком, а за 2023 вона зменшилася на 0,9%. Причому, реальна мінімальна заробітна плата за 2023 рік зменшилася на 2,5%.

Для оцінки цих даних, варто сказати, що індекс споживчих цін за цей період зріс на 7,1 пунктів у 2022 році, а у 2023 збільшився на 6,5 пунктів [6]. Враховуючи це, а також і той факт, що разом з державними витратами, будуть скорочені деякі соціальні виплати та надбавки, то недивним є радикальне зростання рівня страйків та протестів за свої робочі права всередині Німеччини, що також впливає на економіку не позитивним чином: наприклад, недавній страйк працівників компанії-авіаперевізника Lufthansa приніс збитків на 250 мільйонів євро для цієї компанії [7]. Враховуючи такі важкі для економічного розвитку країни наслідки нестачі державного бюджету, постає питання щодо джерел цього дефіциту.

На нашу думку, поясненням цього виступають низка подій, що призвели до «бюджетної кризи» [8], яка формально розпочалася у кінці 2023 року та вирішилася прийняттям нового бюджету на початку 2024 року. Початком цієї «кризи» було рішення Конституційного суду ФРН, яке визнало неконституційним рішенням щодо виділення 60 мільярдів євро з «ковідних» фондів на програми з фінансування зеленої енергетики та декарбонізації, та вимагало повернення цих коштів до федерального бюджету, які вже були витрачені. Таким чином, у бюджеті виникла «дірка» у розмірі 60 мільярдів євро, які не могли бути списані до державного боргу через його конституційне обмеження. Це викликало широку дискусію щодо рішення про зняття цих обмежень, яке не було прийняте парламентом Німеччини. Тому з'явилася потреба в урізанні видаткової частини

бюджету, що і призвело до урізання державних витрат, про які говорив доктор Тімо Вольмерсхаузер.

Тож, якщо говорити про можливі сценарії вирішення проблем з економічним зростанням Німеччини, то треба зауважити, що корінь конкретно цих економічних проблем лежить у політичній сфері, тому і потребує політичного вирішення, причому вирішення цих проблем можливе лише у довгостроковій перспективі, бо рішення типу «тут і зараз» навряд чи радикально змінять ситуацію. Потрібна комплексна розробка економічної політики, яка, в першу чергу, буде підтримана та схвалена демократичною більшістю парламенту, та буде відповідати потребам як поліпшення економічної ситуації, так і потребам «зеленого переходу» Німеччини та його фінансування (або відмови від нього, що є край нереалістичним сценарієм).

Але враховуючі майбутні парламентські вибори, що повинні відбутися до осені 2025 року, ми вважаємо, що комплексне рішення щодо цієї проблеми не буде прийнятим та буде відкладеним для роботи над ним уже новою правлячою коаліцією.

Список використаних джерел: 1. Gross domestic product: detailed results on economic performance in the 4th quarter of 2023, Federal Statistical Office of Germany. URL: Посилання (дата звернення 24.03.2024); 2. German economy's recovery is stalling, The Deutsche Bundesbank. URL: Посилання (дата звернення 24.03.2024); 3. ifo Economic Forecast Spring 2024: German Economy Paralyzed, Ifo Institute for Economic Research. URL: Посилання (дата звернення 26.03.2024); 4. Index of real earnings, Federal Statistical Office of Germany. URL: Посилання (дата звернення 26.03.2024); 5. Benchmarking Working Europe 2024, The European Trade Union Institute. URL: Посилання (дата звернення 26.03.2024); 6. Consumer price index – overall index and by 12 divisions, Federal Statistical Office of Germany. URL: Посилання (дата звернення 26.03.2024); 7. Lufthansa counts €250M loss from strikes in Germany, Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/en/lufthansa-counts-250m-loss-from-strikes-in-germany/a-68627638> (дата звернення 26.03.2024); 8. German parliament approves 2024 budget, but further troubles loom, Politico. URL: Посилання (дата звернення 26.03.2024).

УДК 339.94: 339.98

Костюченко А.Д.

ТОРГОВЕЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ США ТА КНР В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.г.н., доц. Ханова О. В.*

Актуальність даної теми обумовлена беззаперечним впливом торговельного протистояння США та КНР не тільки на стан економіки обох країн, але й на всесвітню торговельну систему, та є складною проблемою для міжнародних економічних відносин. США і КНР є двома найбільшими світовими економіками,

тому будь-які зміни в їх торговельних відносинах впливають на світовий ринок. Протистояння упродовж останніх років призвело до введення митних обмежень на сотні млрд доларів США, що порушило глобальні ланцюги постачання та виробничі процеси. Ця нестабільність у торговельних відносинах також впливає на глобальні ціни на товари та послуги. Збільшення мита може призвести до збільшення вартості багатьох товарів, та, відповідно, вплинути на інфляцію в різних країнах.

Останні роки протистояння між Сполученими Штатами Америки та Китаєм на міжнародній арені стали центральною темою для аналізу та обговорення. У 2018 році ці дві держави запровадили низку імпорتنних тарифів одна проти одної, що переросло у процес в міжнародній економіці, яку дослідники зараз називають торговельною війною. Торговельне протистояння (або торговельна війна) – це економічний конфлікт або суперечка між двома чи більше країнами, що характеризується запровадженням тарифів, торговельних бар'єрів або інших обмежень на імпорт і експорт товарів і послуг. Ці заходи, як правило, впроваджуються як форма протекціонізму для захисту вітчизняної промисловості та робочих місць або для отримання конкурентної переваги в міжнародній торгівлі, що розглянуто у роботі [1, с. 2].

На початку 2018 року США підвищили тарифи на кілька великих імпорتنних товарів – пральні машини, сонячні панелі, сталь і алюміній. Хоча ці тарифи не дискримінували за походженням, незабаром стало очевидним, що торгова політика США була спрямована на КНР. Згодом США підвищили тарифи на тисячі товарів з КНР в період 2018-19 рр., в кінцевому підсумку орієнтуючись на приблизно 350 мільярдів доларів імпорту. Китай, у свою чергу, відповів кількома тарифними хвилями, націленими на американський експорт приблизно на 100 мільярдів доларів. Обидві сторони підписали угоду про припинення подальшої ескалації тарифів у січні 2020 року, але існуючі митні регулювання залишилися в силі й надалі, змінюючись в залежності від стану відносин між країнами.

Таблиця 1

Розраховані значення коефіцієнтів компаративних переваг КНР відносно США

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Група 1	-2,7475	-2,3374	-2,5738	-3,0813	-3,4309	-3,172
Група 2	-2,0263	-1,9471	-1,3587	-3,2498	-3,5765	-3,186
Група 3	-3,4505	-3,7199	-3,3094	-4,387	-4,7098	-4,2361
Група 4	-1,3831	-1,3979	-1,5379	-1,4088	-1,2719	-1,3729
Група 5	0,44009	0,64311	0,64239	0,66709	0,789	0,85387
Група 6	-2,3271	-2,2168	-1,9352	-1,9417	-1,6602	-1,5733
Група 7	1,75092	1,66903	1,72632	1,43252	1,64007	1,15324
Група 8	0,316	0,13558	-0,151	-0,1134	0,22183	0,16026
Група 9	1,34726	1,32007	1,33731	1,59805	1,52691	1,29131
Група 10	-1,0823	-1,1341	-1,2027	-1,0693	-0,9365	-0,8514
Група 11	2,54781	2,73757	3,53641	3,70201	3,60099	3,84857

Джерело: розраховано автором на основі [3]

Для оцінки стану двосторонніх торговельних відносин між США та КНР обчислимо коефіцієнти компаративних переваг країни за відповідними товарними групами. Цей показник відображає, чи є у країні відносні переваги у експорті конкретної групи товарів, чи цією перевагою скористалися її торгові партнери, що було розглянуто у роботі [2, с. 82].

Відповідно до даних табл. 1, станом на 2022 рік КНР має компаративні переваги за такими групами, як «Шкіра, хутро та вироби з них», «Текстиль, вироби з нього, взуття», «Вироби з каменю, скла, кераміка», «Інші товари». За іншими групами товарів КНР поступається перевагами США, причому найменші значення коефіцієнта спостерігається у групах «Паливно-енергетичні товари», «Виробничі товари та с/г продукція» та «Мінеральні продукти».

Для моделювання розвитку двосторонніх торговельних відносин між країнами та визначенні коефіцієнтів компаративних переваг у майбутньому доцільно скористуватись моделлю лінійної регресії. Метрикою, що вказує на точність такої моделі, є R^2 . Якщо дана метрика знаходиться у діапазоні $[0.7; 1]$, то таку модель з таким набором даних можна вважати достовірною, прогноз матиме високу ймовірність. За даними з таблиці 1 маємо наступні результати моделювання (рис. 1–3).

Відповідно до рис. 1, КНР має компаративні переваги за групою №5 «Шкіра, хутро, вироби з них», причому прослідковується тенденція щодо зростання значення КП з високою ймовірністю.

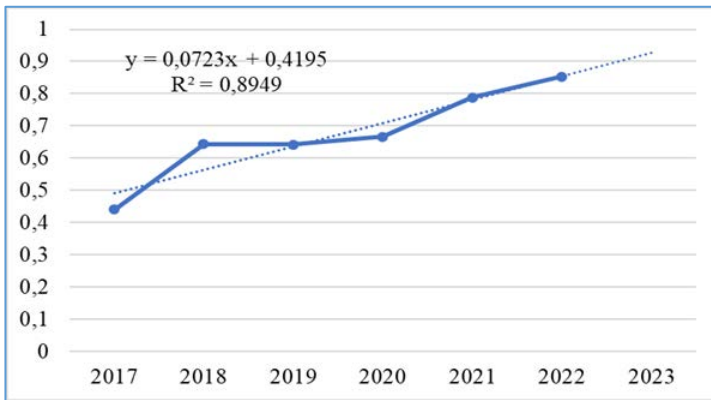

Рис. 1. Коефіцієнт компаративних переваг за товарною групою № 5
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Відповідно до рис. 2, КНР не має компаративних переваг за групою №6 «Деревина та целюлозно-паперові вироби» однак наявна тенденція щодо поступового зростання значення коефіцієнта упродовж досліджуваного періоду від -2,327 до -1,573 та можливого зрівнянням з США у даній товарній групі у майбутньому.

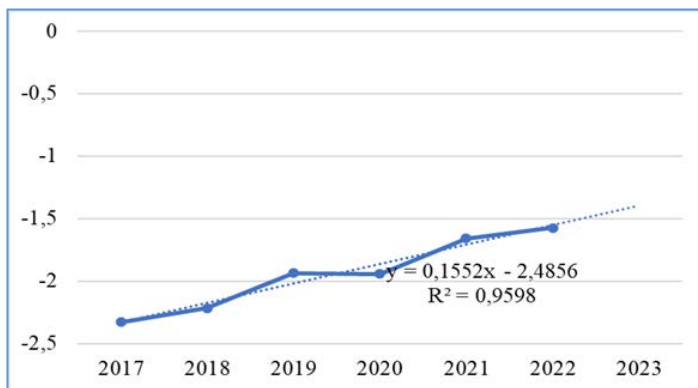

Рис. 2. Коефіцієнт компаративних переваг за товарною групою № 6
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Відповідно до рис.3, КНР має значні компаративні переваги за групою №11 «Інші товар», зберігається тенденція щодо зростання значення коефіцієнта.

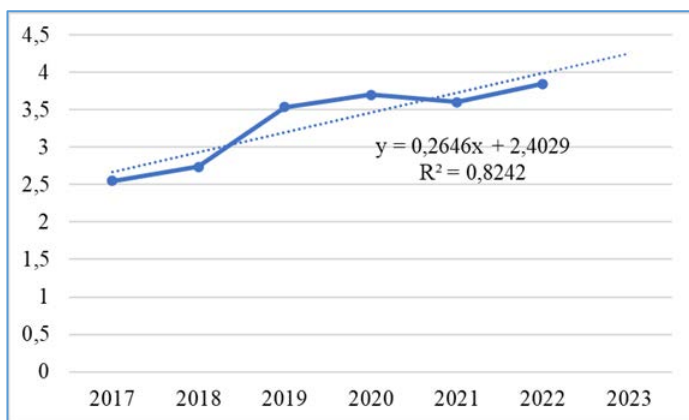

Рис. 3. Коефіцієнт компаративних переваг за товарною групою № 11
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Отже, за результатами проведеного аналізу компаративних переваг можемо стверджувати, що КНР має компаративні переваги відносно США у таких товарних групах, як «Шкіра, хутро, вироби з них» та «Інші товари». У товарній групі «Деревина та целюлозно-паперові вироби» КНР не має компаративних переваг, однак є тенденція щодо посилення своїх позицій у цій групі. За іншими товарними групами коефіцієнт R^2 не дозволяє дослідити майбутні значення коефіцієнта з необхідною точністю. Необхідно проведення додаткових методів математичного моделювання.

Незважаючи на значні двосторонні торговельні обмеження між країнами з 2018 року, посилення митного регулювання, КНР зберігає компаративні переваги за двома торговельними групами та має тенденції щодо покращення своїх позицій в інших групах, однак США залишається беззаперечним лідером у міжнародній торгівлі.

Список використаних джерел: 1. *The Economic Impacts of the US-China Trade War*, Pablo Fajgelbaum and Amit Khandelwal, NBER Working Paper No. 29315, 2021. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w29315/w29315.pdf; 2. Ханова О. В., Смалъ В. В. Використання коефіцієнта компаративної переваги при дослідженні особливостей міжнародного економічного співробітництва України та країн Центральної Європи (на прикладі Австрії, Швейцарії, Німеччини). Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна № 1144. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Т. 1. Випуск 3. 2014; 3. WTM. *Bilateral trade between China and United States of America* URL: https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm.

УДК 339.97:341.7](510:[4-191.2+4-11])

Кочерга М. О.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ НА РОЗВИТОК ВІДНОСИН МІЖ КНР ТА КРАЇНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.н.держ. упр., проф. Резніков В. В.*

В останні роки зросла роль економічної дипломатії як складової зовнішньої політики Китайської Народної Республіки, яка є активним учасником міжнародних економічних відносин та одним зі світових центрів економічного розвитку й політичного впливу.

На початку 2010-х рр. одним із провідних географічних напрямків економічної експансії Пекіну став регіон Центральної та Східної Європи (ЦСЕ), більшість країн якого сьогодні є державами-членами Європейського Союзу. Так, для стимулювання торгово-економічного та інвестиційного співробітництва з країнами ЦСЕ Китай ініціював створення платформи «16+1» як регіонального багатостороннього формату для просування своїх інтересів у регіоні.

Водночас останнє десятиліття реалізації китайської економічної дипломатії по лінії КНР – ЦСЕ виявило низку протиріч – з одного боку, анонсовані Пекіном масштабні інвестиції в інфраструктурні проекти в країнах ЦСЕ та, з іншого боку, суттєва асиметрія в торгівлі між Китаєм та країнами регіону, невідповідність китайських механізмів інвестування тим, що є загальноприйнятими в ЄС, зростання невдоволеності щодо наростаючої присутності Пекіна серед країн ЦСЕ тощо.

Ці та інші фактори й зумовлюють актуальність дослідження особливостей реалізації економічної дипломатії КНР у регіоні Центральної та Східної Європи.

Задля оцінки впливу економіко-дипломатичних інструментів, які КНР застосовує у взаємодії з країнами ЦСЄ, на розвиток економічної співпраці між ними здійснено аналіз щільності зв'язку факторних (x) та результируючих (y) змінних за період 2012-2021 рр., відштовхуючись від матриць емпіричних даних, приклад яких наведено в табл. 1:

Таблиця 1

Емпіричні дані щодо взаємодії КНР із Чехією, 2012-2021 рр.

	експорт	ПП	візити глав КНР	візити високого рівня (КНР)	візити глав держав ЦСЄ	візити високого рівня (ЦСЄ)	саміти лідерів «14+1»	угоди
	y ₁	y ₂	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆
2012	6323,5	202,45	0	1	0	0	1	1
2013	6837,8	204,68	0	2	0	0	2	2
2014	7992,9	242,69	0	4	1	2	3	5
2015	8227,2	224,31	0	7	2	4	4	8
2016	8052,8	227,77	1	9	2	5	5	13
2017	8781,5	164,9	1	10	3	5	6	15
2018	11912,5	279,23	1	12	4	5	7	16
2019	12973,0	287,49	1	12	5	6	8	17
2020	13737,6	1198,43	1	12	5	7	8	17
2021	15108,2	1326,68	1	12	5	7	9	18

Джерело: складено автором за [1-4]

Розрахуємо середні значення коефіцієнтів парної кореляції для змінних x, з одного боку, та змінних y, з іншого. Зауважимо, що середні значення коефіцієнтів кореляції між змінними y₁, y₂ та змінними x були розраховані як середнє арифметичне значень лінійних коефіцієнтів парної кореляції між кожною зі змінних y та кожною зі змінних x відповідно.

Відповідно до рис. 1, за результатами досліджуваного періоду між змінними спостерігався здебільшого прямиий зв'язок досить високого або ж щонайменше середнього рівня:

Так, найбільша зв'язність між показниками зовнішньоекономічного співробітництва КНР із країнами ЦСЄ та кількісними вираженнями економіко-дипломатичних інструментів Китаю спостерігалася у взаємодії із Чехією (коефіцієнт кореляції за показником експорту КНР = 0,864), Польщею (коефіцієнт кореляції за показником експорту КНР = 0,76, за показником ПП Китаю = 0,776) та Сербія (коефіцієнт кореляції за показником експорту КНР = 0,702, за показником ПП Китаю = 0,735).

Загалом, найбільш міцні кореляційні зв'язки за більшістю досліджуваних країн регіону ЦСЄ спостерігалася за такими змінними x, тобто економіко-дипломатичними інструментами, як-от:

– «візити високого рівня (КНР)»;

- «візити високого рівня (ЦСЄ)»;
- «саміти лідерів «14+1»;
- «угоди».

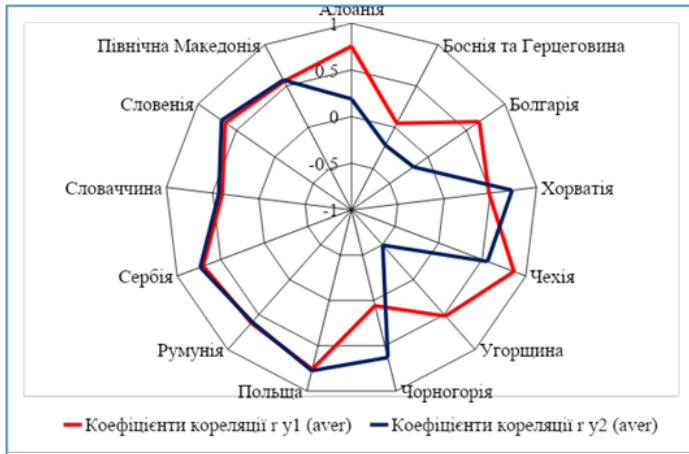

Рис. 1. Середні значення коефіцієнтів кореляції у 2012-2021 рр.

Джерело: розроблено автором за результатами кореляційного аналізу

Так, найбільш міцний кореляційний зв'язок між показником «візити високого рівня (КНР)» та обсягами експорту КНР до країн ЦСЄ спостерігається за такими країнами, як Албанія ($r = 0,93$), Болгарія ($r = 0,741$), Хорватія ($r = 0,731$), Чехія ($r = 0,854$), Польща ($r = 0,894$), Румунія ($r = 0,87$), Сербія ($r = 0,723$) та Словенія ($r = 0,888$); середній рівень зв'язку можемо побачити за такими країнами, як Угорщина ($r = 0,697$), Словаччина ($r = 0,58$) та Північна Македонія ($r = 0,637$); зв'язок відсутній за такими країнами, як Боснія та Герцеговина ($r = 0,057$) та Чорногорія ($r = -0,128$).

Найбільш міцний кореляційний зв'язок між показником «візити високого рівня (ЦСЄ)» та обсягами експорту КНР до країн ЦСЄ спостерігається за такими країнами, як Албанія ($r = 0,916$), Болгарія ($r = 0,787$), Хорватія ($r = 0,73$), Чехія ($r = 0,853$), Угорщина ($r = 0,736$), Польща ($r = 0,703$), Румунія ($r = 0,742$) та Словенія ($r = 0,789$).

Найбільш міцний кореляційний зв'язок між показником «саміти лідерів «14+1» та обсягами експорту КНР до країн ЦСЄ спостерігається за такими країнами, як Албанія ($r = 0,961$), Болгарія ($r = 0,778$), Чехія ($r = 0,942$), Угорщина ($r = 0,704$), Польща ($r = 0,884$), Румунія ($r = 0,899$) та Сербія ($r = 0,784$), Словенія ($r = 0,888$) та Північна Македонія ($r = 0,782$).

Насамкінець, найбільш міцний кореляційний зв'язок між показником «угоди» та обсягами експорту КНР до країн ЦСЄ спостерігається за такими країнами, як Албанія ($r = 0,95$), Болгарія ($r = 0,768$), Чехія ($r = 0,856$), Угорщина ($r = 0,717$),

Польща ($r = 0,83$), Румунія ($r = 0,722$), Сербія ($r = 0,722$), Словенія ($r = 0,893$) та Північна Македонія ($r = 0,797$).

Отже, найбільш значущий кореляційний зв'язок між показниками економічної співпраці КНР із країнами регіону ЦСЄ та показниками економіко-дипломатичних інструментів взаємодії Китаю з країнами регіону було виявлено за такими країнами ЦСЄ:

- експорт КНР до регіону ЦСЄ: Албанія, Болгарія, Польща, Румунія, Словенія, Чехія, Сербія, Угорщина, Македонія та Хорватія;
- ПІІ із КНР до регіону ЦСЄ: Хорватія, Польща, Словенія, Македонія, Сербія, Чорногорія та Румунія.

Тепер перейдемо безпосередньо до оцінки впливу економіко-дипломатичних інструментів взаємодії КНР із країнами регіону ЦСЄ на їхнє економічне співробітництво за допомогою регресійного аналізу.

Розрахуємо середні значення коефіцієнтів регресії як ступеня впливу незалежних змінних x на залежні змінні y . Як і у випадку з коефіцієнтами парної кореляції, середні значення коефіцієнтів регресії між результуючими змінними y_1 , y_2 та факторними змінними x були розраховані як середнє арифметичне значень лінійних коефіцієнтів регресії між кожною зі змінних y та кожною зі змінних x відповідно (рис. 2):

Рис. 2. Середні значення коефіцієнтів регресії у 2012-2021 рр.

Джерело: розроблено автором за результатами регресійного аналізу

Відображені на рис. 2 середні значення коефіцієнтів регресії свідчать про здебільшого середній або низький рівень впливу (за деякими країнами – фактично відсутність впливу) економіко-дипломатичних інструментів КНР на економічну співпрацю з країнами ЦСЄ, за винятком Чехії: так, середній

коефіцієнт детермінації 0,752 свідчить про суттєвий вплив економіко-дипломатичних інструментів, які Китай застосовує у відносинах із Чехією, на обсяги експорту КНР до цієї країни.

Так, серед обраних економіко-дипломатичних інструментів найбільш істотний вплив на динаміку розвитку економічних зв'язків КНР та країн ЦСЄ мали такі:

- саміти лідерів «14+1»;
- візити перших осіб КНР на високому рівні;
- угоди;
- візити перших осіб держав ЦСЄ на високому рівні.

Так, найбільш відчутний вплив змінна «саміти лідерів «14+1» має на експорт КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Албанія ($R^2 = 0,923$), Чехія ($R^2 = 0,888$), Польща ($R^2 = 0,781$), Румунія ($R^2 = 0,808$) та Словенія ($R^2 = 0,788$).

Водночас найбільший вплив змінна «саміти лідерів «14+1» має на обсяги ПП із КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Хорватія ($R^2 = 0,788$), Угорщина ($R^2 = 0,773$), Чорногорія ($R^2 = 0,75$), Польща ($R^2 = 0,821$) та Словенія ($R^2 = 0,846$).

Найбільш відчутний вплив змінна «візити високого рівня (КНР)» має на обсяги експорту КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Албанія ($R^2 = 0,864$), Чехія ($R^2 = 0,729$), Польща ($R^2 = 0,8$), Румунія ($R^2 = 0,756$) та Словенія ($R^2 = 0,789$).

Водночас найбільший вплив змінна «візити високого рівня (КНР)» має на обсяги ПП із КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Хорватія ($R^2 = 0,895$), Угорщина ($R^2 = 0,795$), Польща ($R^2 = 0,839$) та Словенія ($R^2 = 0,825$).

Найбільш відчутний вплив змінна «угоди» має на експорт КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Албанія ($R^2 = 0,903$), Чехія ($R^2 = 0,733$) та Словенія ($R^2 = 0,798$).

Водночас найбільший вплив змінна «угоди» має на обсяги ПП із КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Хорватія ($R^2 = 0,83$), Угорщина ($R^2 = 0,704$), Чорногорія ($R^2 = 0,719$), Польща ($R^2 = 0,715$) та Словенія ($R^2 = 0,862$).

Насамкінець, найбільш відчутний вплив змінна «візити високого рівня (ЦСЄ)» має на експорт КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Албанія ($R^2 = 0,838$) та Чехія ($R^2 = 0,727$).

Водночас найбільший вплив змінна «візити високого рівня (ЦСЄ)» має на обсяги ПП із КНР до таких країн ЦСЄ, як-от Хорватія ($R^2 = 0,779$), Угорщина ($R^2 = 0,808$) та Словенія ($R^2 = 0,735$).

Отже, найбільш значущий вплив виокремлені вище економіко-дипломатичні інструменти взаємодії КНР із регіоном ЦСЄ мають на економічне співробітництво Китаю з такими країнами ЦСЄ:

- експорт КНР до регіону ЦСЄ: Албанія, Чехія, Словенія, Польща та Румунія;
- ПП із КНР до регіону ЦСЄ: Хорватія, Угорщина, Словенія, Польща та Чорногорія.

Водночас торговельно-економічна та інвестиційна взаємодія КНР з іншими країнами Центральної та Східної Європи зазнає переважно середнього або навіть низького впливу.

Оцінимо сукупний вплив усієї підбірки економіко-дипломатичних інструментів взаємодії КНР із регіоном ЦСЄ на торговельно-економічну та інвестиційну співпрацю Китаю з країнами регіону за допомогою множинної лінійної регресії та побудуємо для кожного з вимірів економічного співробітництва відповідні моделі регресії, зобразивши їх у вигляді рівнянь регресії, на прикладі Чехії (табл. 2):

Таблиця 2

Модель множинної лінійної регресії за країнами ЦСЄ –
реципієнтами імпорту та ПП із КНР за результатами 2012-2021 рр.
(на прикладі кількох країн регіону)

Країна ЦСЄ	R ²	Рівняння регресії
Чехія	0,987262	$E_x = 4701,38 + 2908,46x_1 + 208,57x_2 + 851,61x_3 + 240,95x_4 + 2273,42x_5 - 1255,42x_6$
	0,864001	$FDI = -15,31 + 1178,59x_1 - 72,98x_2 - 31,9x_3 + 378,68x_4 + 575,17x_5 - 373,19x_6$
Сербія	0,856058	$E_x = -1506,63 - 633,39x_1 + 85,8x_2 - 474,02x_3 - 1065,81x_4 + 771,98x_5 + 246,87x_6$
	0,860602	$FDI = -1387,89 - 441,69x_1 + 51,01x_2 - 334,06x_3 - 723,36x_4 + 536,9x_5 + 176,51x_6$
Чорногорія	0,801958	$E_x = -58,29 - 3,86x_2 - 45,26x_3 + 48,39x_4 - 116,6x_5 + 78,48x_6$
	0,884409	$FDI = -36,59 - 39,89x_2 - 50,76x_3 - 18,84x_4 + 27,82x_5 + 7,79x_6$

Джерело: розроблено автором за результатами регресійного аналізу

Отже, з огляду на значення отриманих у межах виконання множинної лінійної регресії коефіцієнтів детермінації, що вказані в табл. 2, можемо зробити висновок, що саме сукупність економіко-дипломатичних інструментів, притаманних відносинам між КНР та країнами ЦСЄ, має високий вплив на торговельно-економічний та інвестиційний аспекти взаємодії Китаю з регіоном Центральної та Східної Європи, а отримані моделі регресії у вигляді рівнянь мають сенс.

Загалом, кожен з інструментів економічної дипломатії окремо, як саміти лідерів «14+1», візити перших осіб КНР на високому рівні до країн ЦСЄ, укладення угод щодо тих або інших аспектів економічного співробітництва між КНР та державами ЦСЄ і візити перших осіб держав ЦСЄ на високому рівні до Китаю, мають високий вплив на обсяги китайського експорту та ПП лише до обмеженої групи країн регіону, а саме Албанії, Чехії, Словенії, Польщі, Румунії, Хорватії та Угорщини.

Водночас визначено, що обрані для дослідження економіко-дипломатичні інструменти як єдина сукупність мають високий вплив на просування Китаєм експорту та інвестицій фактично у всьому регіоні ЦСЄ.

Список використаних джерел. 1. Trade Map. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx>; 2. Investment Map. URL: <https://www.investmentmap.org/home>; 3. The Czech National Bank – statistics. URL: <https://www.cnb.cz/en/statistics/>; 4. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/.

Li Yan / Лі Ян

**CHINA'S TRADE RELATIONS WITH THE WESTERN WORLD /
ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ КИТАЮ З КРАЇНАМИ ЗАХОДУ**

V. N. Karazin Kharkiv National University

Supervisor: PhD in International Economics, associate prof. Nepriadkina Nataliia

The early encounters between China and the Western world through trade routes like the Silk Road laid the groundwork for initial economic and cultural exchanges. These interactions were significantly shaped by the evolution of China's foreign trade policies over the centuries. The Opium Wars, in particular, marked a dramatic shift in these relations, forcing China into a period of unequal treaties and opening its markets to Western powers under coercive conditions. This era not only altered the trajectory of China's economic policies but also its diplomatic stance toward the Western world, setting a complex backdrop for future interactions.

During the Cold War era, China and the Western world experienced a phase of political and economic estrangement, characterized by ideological divisions and mutual suspicion. However, the 1970s brought a significant thaw in relations, especially between China and the United States, with the normalization of diplomatic ties. This period kick-started a new phase of economic interactions, facilitating trade and opening doors for future cooperative ventures. Despite the overarching geopolitical tensions of the Cold War, these budding relations laid the groundwork for a more interconnected global economy.

The post-Reform and Opening-up period marked a new chapter in China's economic relations with the Western world. Initiated in 1978, China's policies aimed at liberalizing its economy led to unprecedented growth and transformation, inviting foreign investment and technology transfer. China's accession to the World Trade Organization (WTO) in 2001 further solidified its role in the global economy, promoting deeper economic ties with Western countries. This era has been characterized by a complex mix of cooperation and competition, as China's economic ascendance has both benefited and challenged the Western world, highlighting the multifaceted nature of Sino-Western economic relations.

During the Cold War, the ideological rift between communism and capitalism created a backdrop of global tension and suspicion, profoundly influencing Sino-Western relations. China's early alignment with the Soviet Union placed it squarely within the communist bloc, seen as an adversary by Western powers. However, the Sino-Soviet split exposed fissures within the communist alliance, providing an opportunity for diplomatic maneuvering. This period also saw China's engagement in regional conflicts, such as the Korean and Vietnam Wars, which, while bolstering its revolutionary credentials, further strained relations with the West, particularly the United States. These developments culminated in a complex pattern of estrangement

and cautious engagement, laying the groundwork for significant shifts in international relations in the ensuing decades (Fig. 1).

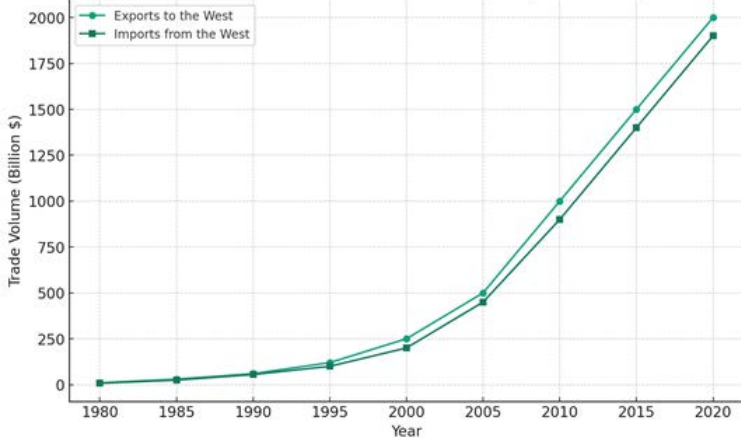

Fig.1: China's Trade with the Western World from 1980 to 2020
[1, p. 93-115; 2, p. 91-105]

The chart above illustrates the growth in China's trade with the Western world from 1980 to 2020, showcasing both exports to and imports from Western countries. This period marks a significant transformation in China's economic relations, initiated by the Reform and Opening-up policies in 1978 and further amplified by its accession to the World Trade Organization (WTO) in 2001.

The graph demonstrates a remarkable increase in both exports and imports, highlighting China's evolving role from a closed economy to a major global trading power. The steep rise post-2001 underscores the WTO's impact, facilitating greater access to international markets for Chinese goods and encouraging foreign investment and technology transfer into China. This mutual exchange has not only fueled China's economic growth but also deepened its economic interconnections with the Western world, reflecting a complex relationship of cooperation, competition, and interdependence.

Trade and investment dynamics between China and the Western world have seen exponential growth, with China exporting a broad spectrum of goods such as electronics, machinery, and clothing, while importing high-value items like semiconductors, automobiles, and pharmaceuticals. This trade is pivotal for global economic development but has also led to considerable trade imbalances, prompting concerns among Western nations regarding market access and equitable competition. Furthermore, disputes over intellectual property rights have emerged as a central issue, with Western entities expressing apprehensions about copyright violations and forced technology transfers within China. Despite these hurdles, the flow of

investments continues to rise, fueled by China's vast market potential and its endeavors to enhance its business environment [3, p. 105].

The sphere of high technology, including areas like green energy, artificial intelligence, and telecommunications, has become a vital arena for cooperation and competition between China and the Western world. Collaborative ventures and research partnerships have yielded significant breakthroughs, yet there exists a competitive drive for technological supremacy. Concerns regarding technology transfer, especially the terms under which foreign firms operate in China, alongside cybersecurity issues, have escalated tensions. The scrutiny of Chinese tech companies by the U.S. and Europe, citing national security threats, is viewed by China as efforts to hinder its technological advancement [4, p. 210].

China's Belt and Road Initiative, aimed at bolstering global trade routes and infrastructure connectivity, carries strategic implications for the global economic structure and geopolitics. While some Western countries perceive the BRI as an opportunity for collaboration in infrastructure development and economic growth, others view it with skepticism, wary of China's expanding influence, the potential for debt traps among participating nations, and environmental concerns. The reception of the initiative varies widely in the West, with calls for transparency, sustainability, and fair practices. Despite the skepticism, the BRI also opens doors for Western businesses to engage in projects, presenting a complex mix of competition and collaboration in the evolving geopolitical landscape [5, p. 300]; [6, p. 250].

In the context of economic globalization, China's role as a central hub in the global supply chain significantly impacts the Western economy. Its position as the «world's factory» underscores the interdependence between China's manufacturing capabilities and Western markets' demand. This interconnection offers potential for further cooperation, especially in developing and enhancing resilient, sustainable supply chains that can withstand global disruptions. The trends towards digitalization and green economy also provide new areas for Sino-Western collaboration, aiming for innovation-led growth and environmental sustainability.

The future of Sino-Western economic relations will likely be shaped by the development of both bilateral trade agreements and participation in regional economic partnerships and multilateral trade systems. These frameworks offer structured opportunities for cooperation but also come with challenges, such as aligning China's market access policies with international standards and addressing concerns over trade imbalances. Additionally, deepening economic ties through cultural exchanges – such as educational programs, research collaborations, and talent exchanges – can foster mutual understanding and trust, laying the groundwork for robust economic partnerships.

Perhaps the most significant area for future cooperation lies in jointly addressing global challenges like climate change, sustainable development, and public health. China and the Western world, as major global players, have a critical role in crafting international responses to these issues. Collaborative efforts in environmental

protection, clean energy development, and addressing pandemics can not only advance global stability and prosperity but also demonstrate the potential for cooperative leadership in the international community. Establishing effective cooperation mechanisms, based on mutual interests and respect, will be key to overcoming challenges and leveraging collective strengths for a stable and prosperous global future.

In conclusion, while Sino-Western economic relations face inherent challenges, the future also holds significant promise for constructive engagement and collaboration. The path forward will require balancing competition with cooperation, addressing grievances through dialogue and negotiation, and harnessing shared goals to tackle global challenges. The evolution of these relationships will undoubtedly influence the broader contours of the global economic landscape in the decades to come.

References: 1. Wai, T. (1999). *Sino-American Relations in the Post-Cold War Era*. [Electr. resource]. URL: <https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780333983829>; 2. Mahnken, T. (1987). *Current Sino-Soviet Military Relations*. [Electr. resource]. URL: <https://www.jstor.org/stable/30172036>. 3. Bastos, P.B. (2018). *Exposure of Belt and Road Economies to China Trade Shocks*. [Electronic resource]. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304387820300493>. 4. King, C., & Du, J. (2018). *Could 'Belt and Road' be the Last Step in China's Asian Economic Integration?* [Electr. resource]. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10670564.2018.1488100>. 5. Zhai, F. (2018). *China's belt and road initiative: A preliminary quantitative assessment*. [Electr. resource]. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1049007817300775>. 6. Yao, D. (2023). *The Impact of the «Belt and Road» Initiative on China's Export Trade*. [Electronic resource]. URL: <https://www.clausiuspress.com/article/9321.html>.

УДК 339.9

Макарчук К. О., Кантемир К. О.

АНАЛІЗ МІСЦЯ США У ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЙТИНГАХ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Економічний розвиток країни приносить користь національній економіці. США є високорозвиненою країною, що є лідером у світовій торгівлі товарами та послугами. Протягом останніх років обсяги торгівлі США зросли, а економіка країни стала більш інтегрованою у світову систему. Багато різних чинників впливають на зростання зовнішньої торгівлі США, включаючи політичні, економічні та практичні аспекти.

Конкурентоспроможність країни має велике значення, оскільки вона сприяє збільшенню обсягів торгівлі та іноземних інвестицій, а також допомагає зберегти економічну незалежність. США посідають 9 місце в загальному рейтингу світової конкурентоспроможності. Даний результат в основному пов'язаний з високими показниками економічної ефективності [1]. На рис. 1 більш детально розглянемо показники субіндексів конкурентоспроможності США.

Рис. 1. Субіндекси світової конкурентоспроможності США у 2023 році
Джерело: побудовано автором на основі [1]

На рівні субіндексів США продовжують демонструвати високі показники у внутрішній економіці (5 місце), міжнародних інвестиціях (1 місце), фінансах (1 місце) та науковій інфраструктурі (1 місце). Тим не менш, є деякі підфактори, в яких країна опускається з уже відносно низьких позицій, наприклад, у ставленні та цінностях (30 місце з 26-го) та соціальних рамках (41 місце з 40-го). США прогресують у таких сферах, як зростання експорту комерційних послуг, умови торгівлі, зростання робочої сили та стабільність обмінного курсу, що має неабиякий вплив на загальний показник конкурентоспроможності [1].

Економіка США вважається однією з найбільш динамічних у світі, але необмежений зріст бюджетного дефіциту та державного боргу, а також загроза інфляції можуть негативно вплинути на конкурентоспроможність США та призвести до зниження економічної свободи [2].

На рис. 2 представлено динаміку зміни позиції США у загальному рейтингу економічної свободи за даними 2018-2023 років.

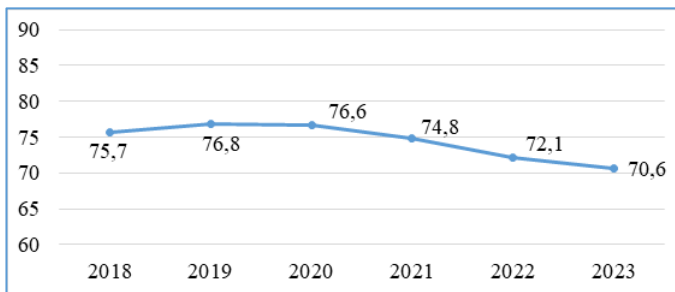

Рис. 1.2. Позиція США у рейтингу економічної свободи у 2018-2023 роках
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Індекс економічної свободи Сполучених Штатів становить 70,6 бала, що робить їхню економіку 25 найвільнішою в Індексі 2023 року. Це на 1,5 бала нижче, ніж минулого року [2]. На рис. 3 наведено показники субіндексів економічної свободи США.

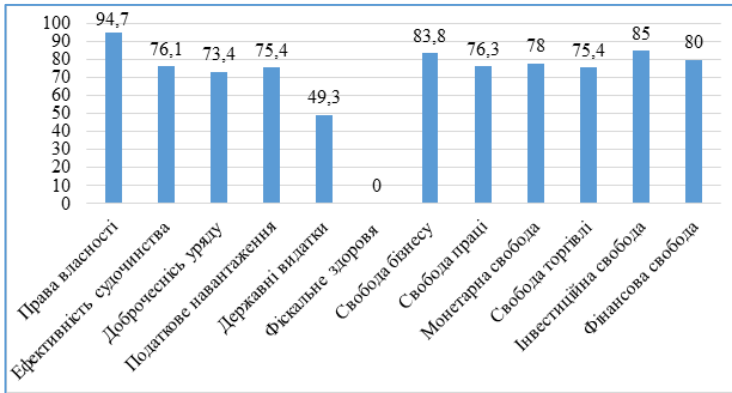

Рис. 3. Субіндекси економічної свободи США у 2023 році
Джерело: побудовано автором на основі [2]

У Сполучених Штатах добре дотримуються принципу верховенства права в цілому. Показники захисту прав власності (94,7 бала), ефективності судочинства (76,1 бала) та доброчесності уряду (73,4 бала) вищі за середньосвітові. Крім того, у США спостерігається високий рівень свободи в галузі бізнесу (83,8 бала), проте рівень регулювання може значно відрізнятись від одного штату до іншого. Продовжує існувати інтервенціоністська політика великого уряду, яка перешкоджає припливу інвестицій, хоча оцінка інвестиційної свободи висока (85 балів) [2].

США відомі своїм привабливим бізнес-середовищем і є магнітом для прямих іноземних інвестицій. Простота ведення бізнесу в країні є одним з головних чинників, що привертає іноземних інвесторів з усього світу [3]. У табл. 1 розглянемо ключові показники індексу легкості ведення бізнесу США (Doing Business) та місце держави у світовому рейтингу.

У загальному рейтингу Doing Business США посідають 6 місце в усьому світі з загальним показником у 84 бали. США відзначилася високими показниками у сфері отримання кредитів та вирішення питань неплатоспроможності, за якими посіла 4 та 2 місця відповідно. Щодо сплати податків, країна посідає 25 місце у світі, здобувши в цьому напрямку високий бал – 86,8. На це позитивно вплинуло те, що США перейшли від високих ставок федерального податку на прибуток підприємств в ОЕСР до значно менших ставок корпоративного податку. А щодо забезпечення виконання контрактів, що є ключовим аспектом будь-якого бізнесу, Сполучені Штати посідають 17 місце у світі [3, 4].

Таблиця 1

Ключові показники індексу легкості ведення бізнесу США у 2020 р.

Показник	Індекс	Місце
Відкриття бізнесу	91,6	55
Отримання дозволів на будівництво	80	24
Отримання електропостачання	82,3	64
Реєстрація власності	76,9	39
Отримання кредитів	95	4
Захист прав інвесторів	71,6	36
Сплата податків	86,8	25
Міжнародна торгівля	92	39
Забезпечення виконання контрактів	73,4	17
Вирішення питань неплатоспроможності	90,5	2
Загалом	84	6

Джерело: побудовано автором на основі [4]

За показниками відкриття бізнесу США отримали 91,6 бала, що визнається як досить високий результат, хоча держава і опинилася на 55 місці. Політика США щодо бізнесу залишається однією з найбільш сприятливих у світі. Законодавці систематично прагнуть забезпечити баланс між ефективним регулюванням та підтримкою інтересів бізнесу шляхом ухвалення законів, які створюють середовище, сприятливе для розвитку вільного підприємництва. Крім того, Сполучені Штати продовжують підтримувати конкурентоспроможність ринку, забезпечуючи рівні можливості для всіх учасників та сприяючи конкуренції [3].

Отож, різноманітні чинники впливають на міжнародну торгівлю США, формуючи її складну природу і динаміку. Конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку грає важливу роль у визначенні обсягів її експорту та імпорту. Економічна свобода, яка оцінюється за рівнем регулювання та державного втручання в економіку, також має велике значення для створення сприятливого середовища для зовнішньої торгівлі. Іншим важливим аспектом є легкість ведення бізнесу в США, яка сприяє привабливості країни для інвесторів та стимулює торгівлю, що в свою чергу сприяє економічному розвитку Сполучених Штатів та зміцнює їхню позицію на світовій арені.

Список використаних джерел: 1. *IMD World Competitiveness Booklet 2023. Lausanne: IMD, 2023. 130 p. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>*. 2. *Kim A. B. Index of Economic Freedom 2023. Heritage Foundation, 2023. URL: <https://www.heritage.org/index/>*. 3. *Ease of Doing Business in the U.S.: A Major Draw for Foreign Investor – ResearchFDI. ResearchFDI. URL: <https://researchfdi.com/resources/articles/ease-of-doing-business-in-the-u-s-a-major-draw-for-foreign-investor/>*. 4. *Bank W. Doing Business 2020. World Bank Publications, 2020. 135 p.*

Максименко А. Ю.

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ТРАНСКОРДОННУ ТОРГІВЛЮ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЄЮ УКРАЇНИ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л. І.*

З першого дня повномасштабного вторгнення економіка України, а особливо її енергетичний сектор, потерпає від наслідків російської агресії. Високі ціни на енергоносії стримують економічне зростання та ускладнюють фінансовий стан господарств і підприємств, а енергетичні ринки змушені працювати в умовах надзвичайно високого ступеню геополітичної невизначеності [1].

У такій скрутній ситуації країні доводиться вдаватися до ефективних заходів, спрямованих на подолання катастрофічних наслідків війни, що дозволять підвищити енергетичну безпеку держави та забезпечать грошовий потік для відновлення інфраструктури. Одним з таких заходів є поглиблення співробітництва між Україною та ЄС і розвиток транскордонної торгівлі. Обсяги транскордонної торгівлі України електричною енергією за період з 2019 по 2023 рр. подано на рис. 1.

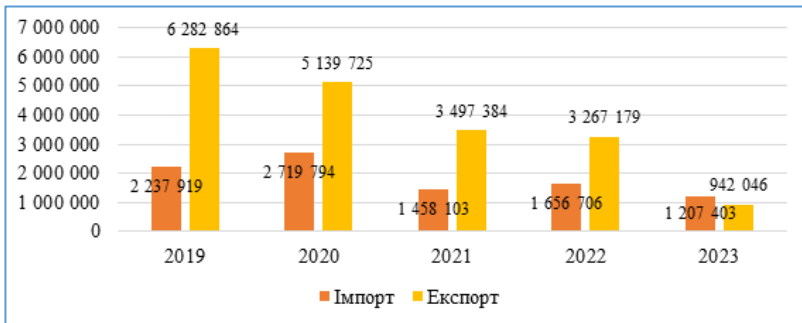

Рис. 1. Обсяги транскордонної торгівлі України електричною енергією за період з 2019 по 2023 роки, мВт год

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Не дивлячись на те, що протягом п'яти останніх років спостерігалася стійка тенденція зниження обсягів експорту, Україні вдалося не лише забезпечувати власне споживання, а і покривати потреби транскордонних партнерів. Однак у 2023 році показник обвалився на 73% і зазнав рекордно низького значення через російські атаки на об'єкти критичної інфраструктури. За оцінками Світового банку, під час війни енергетичний сектор України зазнав збитків у розмірі 12 млрд дол. США. Наступ Росії спричинив масштабні руйнування енергетичної інфраструктури – понад 50% енергетичних об'єктів України було пошкоджено, а

спроби нападів на них не полишають і до сьогодні [3]. Окрім цього, окупація частини території України, де розташовувалися виробничі потужності, вплинула на зниження обсягів виробництва. Через брак електроенергії, Україна була змушена купляти її у сусідніх держав, і у 2023 році показник імпорту, який коливався протягом чотирьох років, вперше за період, що досліджується, перевищив показник експорту.

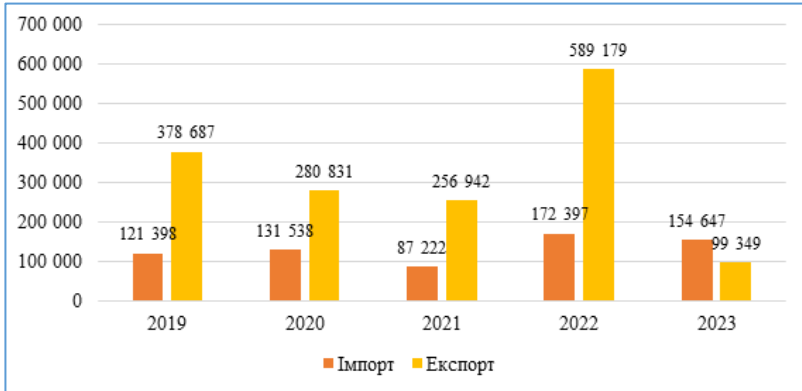

Рис. 2. Обсяги транскордонної торгівлі України електричною енергією за період з 2019 по 2023 роки, тис. дол. США
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Водночас найбільші фінансові надходження від експорту електроенергії Україна отримала саме у 2022 році (рис. 2). З 2019 по 2021 роки доходи від експорту знижувались пропорційно до зниження його обсягів, однак початок війни ознаменував і початок світової енергетичної кризи.

У відповідь на вторгнення США та ЄС ввели низку санкцій проти Росії, а багато європейських країн заявили про намір повністю відмовитися від імпорту російського газу. Однак це виявилось непростю задачею – у 2021 році чверть усієї споживаної ЄС енергії надійшла саме з РФ. У пошуках альтернативи Європа підняла ціни на судновий скраплений зріджений природний газ із США, Австралії та Катару, що у свою чергу, вплинуло на ціну електричної енергії та нафти [4]. Так, постачаючи електроенергію у кризовий період, Україна змогла отримати на 129% більше доходів у порівнянні з 2021 роком.

Протягом п'яти років кардинально змінилася і географічна структура українського імпорту та експорту. На рисунку 3 зображено структуру імпорту електроенергії України у розрізі країн-експортерів.

У 2019 році Україна купувала електроенергію у Білорусі, Словаччині, Угорщині, Росії та Молдові, у 2020 році до списку експортерів додалась Румунія. У 2022 році Україна вдалась до імпорту з Бельгії – країни, з якою навіть не має спільного кордону. 23 лютого 2022 року енергосистему України було відключено від російської та білоруської енергосистем у ході короткої, тимчасової тестової

роботи в ізолюваному режимі, та навіть не зважаючи на це білоруський імпорт у 2022 році став рекордно високим.

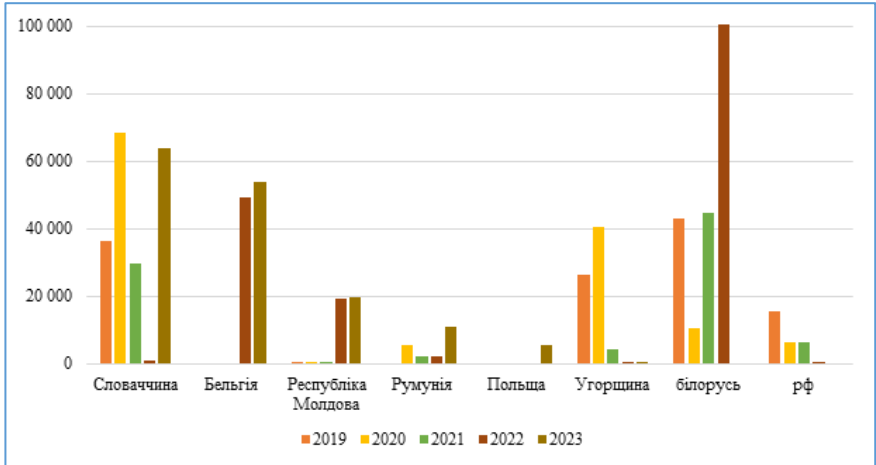

Рис. 3. Географічна структура імпорту електричної енергії України за період з 2019 по 2023 роки, тис. дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [2]

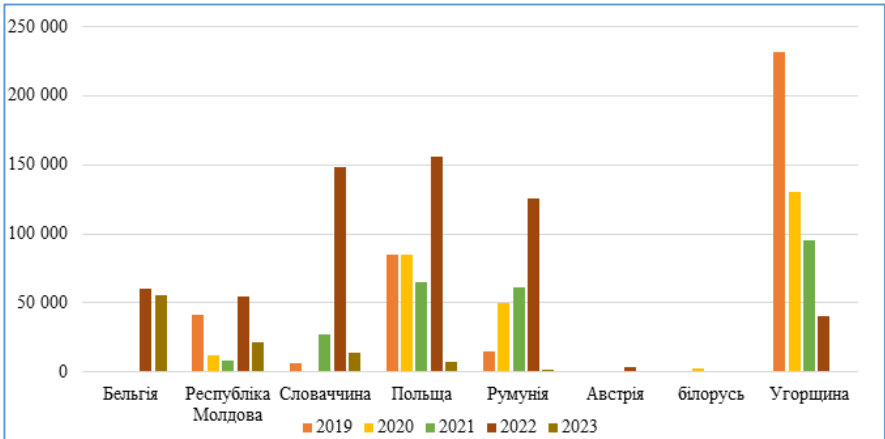

Рис. 4. Географічна структура експорту електричної енергії України за період з 2019 по 2023 роки, тис. дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [2]

16 березня 2022 року молдавська та українська енергосистеми були синхронізовані зі спільною мережею ЄС після запиту на аварійне підключення. В результаті Україна отримала можливість доступу до додаткової стабілізації частоти та аварійного електропостачання у випадку необхідності від ОСП

континентальної Європи. Раніше таку підтримку надавали переважно Росія та Білорусь [5]. У 2023 році Україна повністю відмовилась від електроенергії країн-агресорів, і найголовнішими експортерами електроенергії для України стали Словаччина, Бельгія та Республіка Молдова.

Навіть не зважаючи на критичну ситуацію в енергетиці України, їй вдалося залучати грошові надходження, продаючи електричну енергію за умови наявності на ринку профіциту (рис. 4).

У 2019-2021 роках головними імпортерами української електроенергії були Угорщина, Польща, Республіка Молдова, Румунія, Словаччина та Білорусь, експорт до якої було припинено у 2022 році. Натомість у цьому році вплив енергетичної кризи на собі відчула Австрія, що вдалася до імпорту з України. Найгострішу потребу в електричній енергії у 2022 році відчували Польща, Словаччина та Румунія. У 2023 році найбільшим попитом українська електрична енергія користувалась у Бельгії, Молдові та Словаччині.

Отже, війна в Україні призвела до значного скорочення енергетичних виробничих потужностей країни, що у свою чергу спричинило зниження обсягів транскордонної торгівлі електроенергією. Однак саме намагання подолати наслідки збройної агресії Росії стимулювало розвиток активної та плідної співпраці України, ЄС та ряду міжнародних об'єднань та організацій з питань енергетики. Кількість транскордонних зв'язків та з'єднань країни збільшилась, ринки почали об'єднуватись, енергосистема України була синхронізована з Європейською мережею системних операторів передачі електроенергії. Таким чином, в умовах активних бойових дій транскордонна торгівля електроенергією набуває стратегічно важливого значення для країни, адже вона забезпечує задоволення базових потреб населення, підвищує загальний добробут і стійкість енергосистеми.

Список використаних джерел: 1. *Russia's War on Ukraine*. URL: <https://www.iea.org/topics/russias-war-on-ukraine>. 2. *Trade Map*. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx>. 3. *Russia's attacks on Ukraine's energy sector have escalated again as winter sets in*. URL: <https://www.iea.org/commentaries/russias-attacks-on-ukraines-energy-sector-have-escalated-again-as-winter-sets-in>. 4. *Global Energy Crisis*. URL: <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis>. 5. *Брифінг «Відновлення транскордонної інфраструктури ЄС-Україна для безпечного і чистого енергетичного майбутнього»*. URL: <https://energytransition.in.ua/library/bryfinh-vidnovlennia-transkordonnoi-infrastruktury-yes-ukraina-dlia-bezpechnoho-i-chystoho-enerhetychnoho-maybutnoho/>.

Marchenko Ivan, Zeng Chuanyun /

Марченко І. С., Дзен Чуаньюн

**THE IMPACT OF GEOPOLITICAL CONFRONTATION
ON CHINA-US ECONOMIC AND TRADE RELATIONS /**

**ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ
НА ЕКОНОМІКО- ТОРГІВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ КИТАЮ ТА США**

*V. N. Karazin Kharkiv National University
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

The China-US economic and trade relations are facing many challenges, such as trade frictions, technological competition, market access restrictions, etc. These issues pose a serious threat to the stability and development of the China-US economic and trade relations, and require the joint efforts of both sides to solve [1, p. 151].

Geopolitical confrontation often leads to the raising of tariff barriers between countries to restrict the import of goods from the other country. In the context of Sino-US economic and trade relations, the US government has imposed tariffs on a series of Chinese goods, which has seriously affected Sino-US trade. The increase in tariff barriers has led to a rise in trade costs between China and the United States, which in turn affects the bilateral trade flow [2, p. 50-51].

In addition to tariff barriers, geopolitical confrontation may also lead to an increase in non-tariff barriers, such as technical barriers, sanitary and phytosanitary measures, etc. These non-tariff barriers will also have a negative impact on China-US economic and trade relations. For example, in the context of geopolitical confrontation, the United States may increase its technical scrutiny of imported goods from China, thereby prolonging the customs clearance time and increasing the operating costs of enterprises.

Geopolitical confrontation will also affect the investment environment of China and the United States. On the one hand, the United States may restrict Chinese companies' investment in the United States, especially in key technologies and infrastructure. Such restrictions will make Chinese companies' investment in the United States face greater uncertainty, which in turn will affect Sino-US economic and trade cooperation. On the other hand, US investors' investment in China may also be affected to a certain extent. In the context of geopolitical confrontation, Chinese and American companies need to be more cautious when making investment decisions, fully considering geopolitical risks [3, p. 31-32].

The impact of geopolitical confrontation on the competitiveness of China and the United States' industries is mainly reflected in the following aspects:

Geopolitical confrontation may lead to restrictions on cooperation between China and the United States in the field of technological innovation. To a certain extent, this

will affect the technological progress and competitiveness of the two countries' industries [4, p. 24].

Geopolitical confrontation may lead to shocks to the industrial and supply chains of China and the United States. For example, in the context of geopolitical confrontation, the United States may restrict technology exports to China, which will affect China's manufacturing development. At the same time, China may also seek other partners to replace the position of the United States in the industrial and supply chains.

Against the backdrop of geopolitical confrontation, China and the United States may set more obstacles to each other's market access. This will affect the competitiveness of enterprises in each other's markets, which in turn will affect the overall development of Sino-US economic and trade relations.

In short, the impact of geopolitical confrontation on China-US economic and trade relations is multifaceted, involving trade, investment environment, industrial competitiveness and other fields. Under the current international political and economic landscape, it is of great significance to conduct in-depth research on the impact mechanism of geopolitical confrontation on China-US economic and trade relations [5, p. 116].

By collecting data on trade, investment, and other related issues between China and the United States, it can be found that geopolitical confrontation has had a significant impact on the economic and trade relations between the two countries. For example, the total trade volume between China and the United States has shown a downward trend, and the growth rate of investment has slowed down.

Table 1

China-US economic and trade relations in 2011-2020

Year	Total trade volume (USD 100 million)	China's exports to the United States (in billions of US dollars)	U.S. exports to China (in billion U.S. dollars)	U.S. direct investment in China (in billions of dollars)	China's direct investment in the United States (in billions of US dollars)
2011	4922.6	3638.3	1284.3	148.6	127.8
2012	5194.8	3954.8	1240.0	161.3	202.2
2013	5571.2	4367.4	1203.8	181.5	278.5
2014	5907.9	4820.8	1087.1	198.6	298.8
2015	5583.9	4824.6	1059.3	167.8	257.3
2016	5196.0	4307.6	888.4	138.5	228.1
2017	6359.7	4300.0	1303.7	140.0	290.0
2018	6335.2	4784.2	1551.0	171.1	510.0
2019	5580.5	4521.6	1058.9	147.6	300.0
2020	5496.5	4338.8	1157.7	136.7	212.4

Source: [7]

In summary, it can be seen from the data that geopolitical confrontation has had a substantial impact on China-US economic and trade relations. In terms of tariffs,

investment environment, and industrial competitiveness, geopolitical confrontation has brought challenges to China-US economic and trade relations. Therefore, China and the United States should work together to seek solutions to the problems caused by geopolitical confrontation and promote the stable development of China-US economic and trade relations [6, p. 64].

The following is a summary of the main data on China-US economic and trade relations in the past decade.

From the above data, we can clearly observe the changes in Sino-US economic and trade relations in the past decade. In terms of total trade volume, China's exports to the United States, and US exports to China, the data for 2019 and 2020 have declined compared to those before 2018. At the same time, in terms of US direct investment in China and Chinese direct investment in the United States, the data for 2019 and 2020 also showed a downward trend. These data indicate that Sino-US economic and trade relations have been affected to a certain extent under the background of geopolitical confrontation.

Faced with the challenges brought by geopolitical confrontation, China and the United States should strengthen policy communication and coordination, reduce misunderstandings and conflicts, and promote the stable development of economic and trade relations. The two sides can have in-depth exchanges on major issues in the economic and trade field through multi-level and multi-channel communication mechanisms to seek consensus. In addition, the two sides should respect each other's core interests and major concerns, properly handle differences, and avoid further deterioration of economic and trade relations [8, p. 183].

China and the United States should deepen trade and investment cooperation, promote trade and investment liberalization and facilitation, and reduce institutional costs of economic and trade cooperation. Both sides can explore consensus on mutual opening up of markets, reducing trade barriers, promoting investment facilitation, and jointly promote the process of global economic integration. In addition, both sides should also strengthen cooperation in intellectual property protection, e-commerce and other fields to enhance the level of economic and trade cooperation.

On the basis of traditional economic and trade cooperation, China and the United States should actively expand the potential of cooperation in emerging fields such as new energy, digital economy, and green development, and promote the diversified development of economic and trade relations. The two sides can explore the establishment of new cooperation mechanisms in these fields to share development opportunities. At the same time, the two sides should also encourage enterprises to expand mutual investment, deepen industrial chain and supply chain cooperation, and enhance the resilience and sustainability of economic and trade cooperation [9, p. 12].

In short, in the face of the challenges brought by geopolitical confrontation, China and the United States should adhere to the principle of mutual benefit and win-win results, strengthen policy communication and coordination, promote trade and

investment liberalization and facilitation, and expand cooperation fields and ways. Only in this way can the economic and trade relations between China and the United States achieve stable development in a complex and changing international environment, making greater contributions to the prosperity of the global economy [10, p. 75-76].

This article starts from the perspective of international trade theory and deeply analyzes the impact mechanism of geopolitical confrontation on Sino-US economic and trade relations. The study found that the impact of geopolitical confrontation on Sino-US economic and trade relations is mainly reflected in three aspects: trade, investment environment, and industrial competitiveness. The increase in tariffs and non-tariff barriers, changes in the investment environment, and the impact of industrial competitiveness have all had a negative impact on Sino-US economic and trade relations [11, p. 124].

In response to these issues, this article proposes strategies and suggestions to strengthen policy communication and coordination, promote trade and investment liberalization and facilitation, and expand cooperation areas and methods. China and the United States should adhere to the principle of mutual benefit and win-win results, work together to promote the stable development of economic and trade relations, and make greater contributions to the prosperity of the global economy.

However, there are still some limitations in this study. Future research can further explore the specific impact of geopolitical confrontation on China-US economic and trade relations from an empirical perspective, as well as the effects of different policy responses. In addition, the research can be extended to other economies to more comprehensively understand the impact of geopolitical confrontation on global economic and trade relations.

References: 1. List, et al. *International Trade Theory and Policy*. Beijing: Higher Education Press, 2018. 275 p. 2. Ping Xinqiao *International Economics*. Beijing: China Renmin University Press, 2016. 316 p. 3. Moore Scott *China's Next Act*. Oxford: Oxford University Press, 2022. 312 p. 4. Wang Yanan, et al. *The Evolution and Prospect of Sino-US Economic and Trade Relations*. Beijing: China Social Sciences Press, 2018. 112 p. 5. Liu Yuanchun, et al. *Sino-US Economic and Trade Relations in the Context of Globalization*. Shanghai: Shanghai People's Publishing House, 2017. 381 p. 6. Zhang Jianping, et al. *Sino-US Economic and Trade Relations: Past, Present and Future*. Beijing: The Commercial Press, 2018. 175 p. 7. U.S. Department of Commerce. URL: <https://www.commerce.gov/> 8. Wang Guoxiang, et al. *Contemporary International Political Economy*. Beijing: China Renmin University Press, 2016. 412 p. 9. Chen Jiyong, et al. *The Evolution and Reconstruction of Sino-US Economic and Trade Relations in the New Era*. Wuhan: Wuhan University Press, 2019. 77 p. 10. Jia Qingguo, et al. *Sino-US Relations: From Competition to Cooperation*. Beijing: Social Sciences Academic Press, 2018. 169 p. 11. Liu Yipeng, et al. *The Impact of Sino-US Economic and Trade Friction and Countermeasures*. Shanghai: Shanghai People's Publishing House, 2019. 154 p.

Матюшенко І. Ю., Подзолкіна О. В.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Дослідницька інфраструктура (ДІ) відіграє критичну роль у підтримці та розвитку наукового та інноваційного потенціалу країни. ДІ включає спеціалізовані засоби, обладнання, лабораторії, необхідні для проведення високоякісних наукових досліджень. Їх функціонування сприяє виникненню нових ідей, технологій та інновацій, що, у свою чергу, може привести до створення нових продуктів, послуг і робочих місць. Завдяки міжнародній співпраці в будівництві, обслуговуванні та модернізації ДІ, а також безпосередньому використанню ДІ як науковцями, так і науковесними підприємствами відбувається обмін знаннями, досвідом та технологіями. ДІ посідає особливе місце в політиці науки та інновацій ЄС та розглядається як центри знань і фундамент конкурентоспроможності економіки [1].

Дослідники (як із наукових установ та університетів, так і зі сфери бізнесу) потребують доступу до сучасної ДІ для отримання можливості проведення передових досліджень. Доступ до ДІ є особливо важливим (1) для молодих дослідників як частини їхньої наукової освіти і початку кар'єри в цій сфері, а також (2) для компаній, які зазвичай не можуть дозволити собі, зокрема з причин браку фінансових можливостей, придбати власне вимірювально-випробувальне та дослідне обладнання [2].

ДІ можна розглядати як стратегічні активи держави, важливі для забезпечення дослідницьких спільнот ресурсами та послугами для проведення досліджень і сприяння інноваціям. Тому стратегічний підхід до розвитку ДІ є передумовою сталого розвитку науки, підтримки навичок, компетенцій та знань, а також забезпечення соціально-економічного розвитку та інноваційного потенціалу наукових установ і наукоємного бізнесу.

Система ДІ на рівні окремої держави відіграє ключову роль у контексті національної інноваційної системи, що складається з елементів та взаємозв'язків, необхідних для виробництва, поширення і використання нових та економічно корисних знань. Тому для наукового потенціалу окремої країни слід забезпечити стратегічне планування інвестицій в ДІ, впровадження практик ефективного врядування та менеджменту, а також відкритість національної ДІ та її включеність у міжнародні мережі. Попри обмеженість ресурсів, країни, що розвиваються, як і розвинені країни, приділяють особливу увагу підтримці та розвитку власних мереж ДІ через поширені процеси ретельної інвентаризації та картування [3], а також пріоритизації [4].

Під час різноманітних криз (природних катаклізмів, техногенних надзвичайних ситуацій, воєнних конфліктів) ДІ потерпає найбільше і тому

вимагає значних ресурсів для відновлення. В умовах України завдання відновлення суттєво ускладнюється тим, що його треба проводити з метою продовження наукових досліджень в умовах збройного конфлікту, який ще триває.

Воєнна агресія РФ проти України спрямована великою мірою на цивільну інфраструктуру. Об'єктами ураження стає і ДІ: за результатами звіту МОН України, станом на березень 2023 року близько 35% ДІ зазнало пошкоджень і руйнувань [5]. Окрім того, і до повномасштабного вторгнення Україна мала низку проблем у сфері фінансування ДІ, доступності сучасного обладнання та координації зусиль різних дослідних установ.

Якщо ці проблеми залишаться невирішеними, вони будуть обмежувальним чинником при відновленні науки і країни загалом на засадах «відбудувати краще, ніж було». В Україні необхідно забезпечити ефективне функціонування наявної ДІ, максимально використовувати можливості міжнародної співпраці та інтеграції до Європейського дослідницького простору (ЄДП) з метою участі науки у повноцінному відновленні країни.

Головна проблема для відновлення та модернізації дослідницької інфраструктури України, полягає в тому, що застаріла, пошкоджена і зруйнована дослідницька інфраструктура та неефективна організаційна система управління нею обмежують розвиток науки і повне відновлення України. Тому визначення особливостей функціонування ДІ, її типологія, основні проблеми у сфері ДІ України та пропозиції щодо розбудови та функціонування системи ДІ є актуальною темою дослідження.

Основні рекомендації щодо вдосконалення дослідницької інфраструктури України в умовах повоєнного відновлення:

1. Підвищення ефективності державного управління ДІ.

Відновлення та розвиток ДІ повинні відбуватися в рамках загальних стратегій повоєнного відновлення інноваційного розвитку, відповідати пріоритетам розвитку науки і техніки, а також потребам повоєнного відновлення, здійснюватися шляхом інтеграції інноваційних технологій та ресурсів, міжнародного співробітництва та створення ефективних науково-дослідних центрів для подолання викликів та сприяння розвитку економіки і соціуму.

Фундаментальним питанням є розроблення Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року (або на новий період) на основі відповідної Концепції з урахуванням оновлених у контексті повоєнного відновлення пріоритетів розвитку науки і техніки, а також найкращих практик розробки дорожніх карт розвитку ДІ. Водночас перш ніж починати цю роботу, конче необхідно попередньо провести моніторинг наявних елементів ДІ, глибокий аналіз використання їхніх можливостей та потенціалу, а також моделювання та обговорення варіантів їх функціонування з колом зацікавлених осіб.

Ефективність єдиної системи державного управління і координації функціонування ДІ повинен забезпечувати міжвідомчий координаційний центр (формат

центру визначає МОН як центральний орган виконавчої влади у сфері науки), який має поширювати найкращі практики функціонування ДІ, забезпечувати функціонування відповідного розділу «Дослідницька інфраструктура» спеціалізованого вебпорталу nauka.gov.ua, що міститиме інформацію про наявні ДІ, їхні можливості та контактну інформацію для організації доступу, зокрема з використанням систем управління ДІ (RIMS).

З метою розвитку ДІ доцільно розпочати проведення конкурсів на отримання фінансування від НФДУ за напрямом «Розвиток матеріально-технічної бази та дослідницької інфраструктури» із залученням іноземних донорів та з чітким визначенням об'єктів підтримки, таких як впровадження RIMS, оцифрування колекцій тощо. Уряду доцільно просувати конкурси НФДУ як один із прозорих та ефективних інструментів використання іноземної допомоги. Під час проведення конкурсів НФДУ на підтримку мобільності враховувати необхідність доступу країньських вчених до провідних світових ДІ.

Потрібно удосконалити можливості формування державно-приватних партнерств (через інвестиційні угоди, франшизу тощо), щоб приватний капітал міг фінансувати науку України за прикладом США для отримання конкурентних переваг, оскільки у державному бюджеті України необхідних коштів наразі немає.

2. Забезпечення стійкості ДІ до ризиків та загроз.

Вимогу забезпечення стійкості ДІ та їхнє збереження під час непередбачуваних обставин, які загрожують втратами або пошкодженнями, необхідно закладати в архітектурне й технічне планування будови та розміщення ДІ. Також доцільно розглянути можливість використання технічних рішень, які уможливають (за нагальної потреби) переміщення великогабаритного обладнання. У Примірному положенні про Центр колективного користування науковим обладнанням (постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2022 № 703) та в положеннях про ЦККНО необхідно визначити алгоритм збереження (евакуації) наукоємного обладнання центрів у випадку обставин непередбачуваного характеру та воєнних дій, а також забезпечити наявність резервного фонду для практичної реалізації таких алгоритмів за потреби. Детальніше цей аспект розглянуто в книзі «Збереження музейних, архівних, бібліотечних і наукових колекцій в умовах війни».

3. Міжнародний аспект відновлення та розвитку ДІ.

З метою більш активного залучення ЗВО/НУ до Рамкових програм ЄС із досліджень та інновацій, які надають підтримку розвитку ДІ, знайомства з досвідом інших країн щодо розвитку і забезпечення сталості створених ДІ, отримання необхідної інформації безпосередньо від Європейської комісії та донесення її до стейкхолдерів в Україні МОН України передусім повинен офіційно номінувати НКП програми «Горизонт-Європа», забезпечити їх підтримку та фасилітувати співпрацю між Офісом «Горизонт-Європа» в Україні, мережею НКП і представниками до комітетів цієї програми від України.

Необхідно започаткувати програми підтримки науковців, які включатимуть забезпечення лабораторною базою, зокрема доступом у гібридних форматах, до дослідницьких інфраструктур Європейського дослідницького простору. Також доцільно створити міжінституційну аспірантуру (докторантуру) для підготовки наукових кадрів за окремими галузями знань і спеціальностями для всіх ЗВО і наукових установ, а також скоригувати зміст проекту «Президентський університет» щодо організації навчання за другим і третім рівнями вищої освіти з посиленою науковою складовою та доступом до передової ДІ в Україні й за кордоном.

Список використаних джерел: 1. *Research Infrastructures as knowledge hubs and pillars of competitiveness. ESFRI. URL: <https://www.esfri.eu/esfri-white-paper/11-researchinfrastructures-knowledge-hubs-and-pillars-competitiveness>*. 2. *Інструмент політичної підтримки програми «Горизонт-2020»: Заключний звіт незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України. 2017. URL: <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/sites/default/files/rio/report/KI%2520AX%252016%25200008%2520UK%2520N%2520Transl.pdf>*. 3. *Caliari T., Rapini M.S. & Chiarini T. Research infrastructures in less developed countries: the Brazilian case. Scientometrics. 2020. № 122. P. 451–475. URL: <https://doi.org/10.1007/s11192-019-03245-2>*. 4. *Rwandan Research and Implementation Writing Group: Building health research infrastructure in Rwanda. Lancet Global Health. 2014. # 2. e9–e10. URL: [https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X\(13\)70144-X/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/langlo/article/PIIS2214-109X(13)70144-X/fulltext)*. 5. *ERAC Report on the role of Research and Innovation in Ukraine's Recovery. 2023. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10034-2023-INIT/en/pdf>*.

УДК 339.9

Мацука В.М.

ТНК ЯК ДРАЙВЕРИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Маріупольський державний університет

Сьогодні світ опинився на порозі нового типу перерозподілу, але це не політично-військовий перерозподіл, а економічний перерозподіл, у якому головними акторами будуть уже не країни чи навіть групи країн, а світові лідери – транснаціональні корпорації (ТНК).

Транснаціональні корпорації є основними структурними елементами більшості національних економік і драйверами розвитку та підвищення ефективності різних країн. Глобальні тенденції інтернаціоналізації виробництва та капіталу, приватизації, стратегічних альянсів і лібералізації зовнішньої торгівлі поставили багатонаціональні компанії в центр глобального економічного розвитку. Беручи до уваги ці аспекти та подальший перерозподіл світових ринків і сфер впливу, можна передбачити можливість появи в найближчому майбутньому міжнародних суперкорпорацій шляхом злиття, поглинання чи консолідації найбільших компаній світу [2, с. 57].

Згідно зі статистичними даними ООН, на даний момент у світі налічується понад 65000 транснаціональних корпорацій, які контролюють понад 850000 дочірніх іноземних компаній та надають роботу понад 74 мільйонам людей. При цьому більше 80% материнських компаній і близько 33% дочірніх розташовані в промислово розвинутих країнах, 19,5% і майже 50% відповідно в країнах, що розвиваються, і близько 0,5% і 17% в колишніх соціалістичних країнах.

Експансія транснаціональних корпорацій була одним із явищ другої половини двадцятого століття. Цей процес набув особливого значення в останні десятиліття. Транснаціональні корпорації ефективно вирішують нові світові проблеми економічного та політичного перерозподілу та знаходяться на порозі встановлення наднаціонального уряду на глобальному рівні. Свідченням ролі, яку транснаціональні корпорації відіграють у світовій політиці та економіці, є створення Центру ООН і Комісії ООН з транснаціональних корпорацій, а також обговорення в спеціалізованих областях різних аспектів діяльності корпорацій.

Багатонаціональні інтереси стоять за війнами та державними переворотами в країнах Близького та Середнього Сходу, в Латинській Америці та змінами урядів у Європі та Азії. Результати, досягнуті транснаціональними корпораціями, вимірюються не десятками чи навіть сотнями мільйонів, а мільярдами доларів.

Сьогодні транснаціональні корпорації перетворилися із суб'єктів на об'єкти міжнародної політики та беруть активну участь у всіх глобальних процесах, що відбуваються у світі. Транснаціональні корпорації, як і індустріально розвинені країни, широко представлені в сферах політики, економіки, фінансових інвестицій, інформації, науки і техніки, військової, науково-технічної, екології та в інших сферах. Що стосується зовнішньої політики, транснаціональні корпорації впроваджують власну корпоративну дипломатію та створюють власні корпоративні ідеології для успішного забезпечення внутрішньої корпоративної політики. Окрім великих держав, у них є численні власні розвідувальні служби, а зброя, вироблена тільки General Dynamics, може озброїти армії багатьох країн.

Характер і прояви поведінки транснаціональних корпорацій у світовій політиці та економіці багато в чому збігаються з діяльністю держав, що дозволяє фахівцям якщо не ідентифікувати їх, то принаймні заявити про ідентичність поведінки і проявів ТНК і держав у глобальній політиці та економіці. У той же час багато дослідників вважають, що в майбутньому транснаціональні корпорації матимуть можливість стати домінуючою силою у світовій економіці, замінивши національні держави [4, с. 22].

Топ 10 найбільших компаній світу 2023 року наведено у табл. 1 [1].

В даний час домінуючими учасниками глобального процесу є транснаціональні корпорації США, чия торгова та інвестиційна експансія перевершує промислові та фінансові корпорації інших країн за характером і масштабами їх торговельної та інвестиційної експансії [6, с. 44]. Однак цей розрив поступово скорочується завдяки посиленню позицій транснаціональних корпорацій Західної Європи та Японії та появі ТНК країн, що розвиваються.

Рейтинг 10 найбільших компаній світу 2023 року

Місце у рейтингу	ТНК	Країна	Галузь	Активи млрд. дол.
1.	JPMorgan Chase & Co	США	диверсифіковані фінанси	3700
2.	Saudi Aramco	Саудівська Аравія	нафтогазова промисловість	589
3.	Industrial and Commercial Bank of China	Китай	банки та фінанси	6120
4.	China Construction Bank	Китай	банківська справа	4980
5.	Agricultural Bank of China	Китай	банки та фінанси	5360
6.	Bank of America	США	банківська справа	3200
7.	Alphabet	США	ІТ та програмне забезпечення	270
8.	Exxon Mobil	США	нафтогазові операції	369
9.	Microsoft	США	ІТ та програмне забезпечення	380
10.	Apple	США	технології	332

Сучасна світова економіка характеризується швидкою транснаціоналізацією, рушійною силою якої є багатонаціональні компанії. Водночас серце світової економічної системи становлять 500 транснаціональних корпорацій, економічна міць яких практично необмежена.

Великі транснаціональні корпорації мають економічну владу, щоб відповідати ВВП середніх країн і диктувати правила багатьом країнам.

Ринкова вартість деяких транснаціональних компаній перевищує 500 мільярдів доларів, річний дохід сягає 150,2 трильйона доларів. Кількість країн, у яких працюють філії та дочірні компанії великих транснаціональних корпорацій, часто перевищує кількість посольств їхніх країн за кордоном, а також кількість співробітників і членів їхніх сімей, чий добробут певною мірою залежить від діяльності транснаціональної корпорації. Великі компанії самі по собі еквівалентні населенню таких країн, як Словаччина чи Македонія.

Сьогодні транснаціональні корпорації контролюють понад 50% світового промислового виробництва, 67% міжнародної торгівлі, понад 80% патентів і ліцензій на нове обладнання, технології та ноу-хау, а також майже 90% прямих іноземних інвестицій. Майже вся торгівля товарами на світовому ринку контролюється транснаціональними корпораціями [3, с. 56].

Загалом транснаціональні корпорації є диверсифікованими компаніями з широко диверсифікованими операціями. Наприклад, 500 найбільших транснаціональних корпорацій США мають у середньому по 11 галузевих відділів, а найпотужніші ТНК охоплюють 30-50 галузей.

Загальні валютні резерви транснаціональних корпорацій у багато разів перевищують сукупні валютні резерви всіх центральних банків світу.

Нині іноземні інвестиції транснаціональних корпорацій відіграють важливішу роль, ніж торгівля. Форми експорту капіталу включають прямі інвестиції, портфельні інвестиції, позики і кредити. Причиною іноземних інвестицій часто є інтерес до природних ресурсів приймаючої країни для забезпечення надійного постачання сировини для її бізнесу [5].

Важливим фактором для подальшого зміцнення економічної потужності транснаціональних компаній є велика кількість та масштабна діяльність зі злиття та поглинання в останні роки.

Злиття демонструють глобальну концентрацію та концентрацію капіталу з метою подальшого досягнення домінування на світових ринках. Поглинання провідних компаній стали настільки поширеними, що багато компаній змушені купувати власні акції в інших акціонерів, щоб уникнути їх придбання конкурентами. Навіть найбільші гравці змушені конкурувати за домінування, пристосовуватися до мінливих обставин і розвивати свої методи ведення бізнесу.

Список використаних джерел: 1. 10 найбільших компаній світу у 2023 році. URL: <https://internationalwealth.info/en/business-abroad/top-largest-companies-in-the-world> 2. Капранов М. Вплив ТНК на поширення процесу глобалізації. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. 2023. (1(38)). С. 56-60. URL: [https://doi.org/10.31498/2225-6725.1\(38\).2023.280833](https://doi.org/10.31498/2225-6725.1(38).2023.280833). 3. Качур А.В., Могилко Д.М. ТНК та їх роль у сучасних міжнародних економічних відносинах. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С. 55-62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-9>. 4. Мацука В.М. Взаємодія транснаціонального капіталу і держав. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особливості інтеграції України в світовий економічний та політико-правовий простір» (Маріуполь, 9 грудня 2011 р.). Маріуполь: МДУ, 2011. С.22-23. 5. Роль і значення ТНК для розвитку країн світу. URL: https://www.ukrmo.kiev.ua/2019/07/blog-post_10.html. 6. Чернова О. В., Зяць Д. Г. Роль ТНК в економічній стратегії США. Бізнес Інформ. 2021. №5. С. 42-48. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-42-48>.

УДК 339.92

Мінаєва Ю. І.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В КОНТЕКСТІ МАЙБУТЬОГО РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНИХ» ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О. А.*

Одним з завдань Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України при його заснуванні було обґрунтування доцільності розроблення державних і регіональних екологічних програм за результатами дослідження стану навколишнього природного середовища

України чи окремих регіональних проблем природокористування, але про інвестиції взагалі не йшлося [1].

2012 року на Конференції ООН зі сталого розвитку Ріо+20 Україна стала підписантом документу «Майбутнє, якого ми хочемо», в якому було акцентовано у тому числі щодо наміру урядів створити сприятливе середовище, що сприятиме інвестиціям державного та приватного секторів у дослідження та розробки стійких сільськогосподарських технологій, інфраструктуру для сталого розвитку, а також екологічно чисті енергетичні технології. Прямі іноземні інвестиції, міжнародну торгівлю та міжнародне співробітництво було відзначено важливими у передачі екологічно чистих технологій [2, с. 30, 34, 39, 69].

2015 року після ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і Європейським співтовариством з атомної енергії була затверджена Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», в якій визначалося зокрема завдання забезпечення енергетичної безпеки і перехід до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій. Однією з цілей цього завдання було встановлено залучення іноземних інвестицій в енергетичний сектор України [3].

Наразі Кліматичний інвестиційний фонд (CIF) інвестує в Україну через свій Фонд чистих технологій (CTF). Станом на 31 грудня 2022 р., Кліматичний інвестиційний фонд інвестував 339,78 млн дол. США в 12 проектів в Україні. Загалом через Фонд чистих технологій інвестовано 3,34 млрд дол. США, з них: 47% – багатосторонніми банками розвитку, 46% – приватним сектором, 1% – державою і 6% – іншими суб'єктами [4].

У Звіті Європейської Комісії про Україну від 8 листопада 2023 р. було зазначено, що Україна досягла прогресу в області навколишнього середовища, певного прогресу в енергетиці, тоді як прогрес був обмеженим у сфері зміни клімату.

У найближчий період Україна має здійснювати політичні заходи для заохочення інвестицій у виробництво відновлюваної енергії, зокрема запровадження функціональної ринкової схеми підтримки відновлюваних джерел енергії відповідно до Директиви 2018/2001 [5].

За Звітом, Україна також має просувати перехід до зеленої енергії та зелену реконструкцію та ухвалити амбітний національний енергетичний та кліматичний план відповідно до цілей Енергетичного Співтовариства в галузі енергетики та клімату до 2030 року.

Зазначено, що має бути повністю сформована незалежність і довіра до Національної комісії, яка здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, що критично важливо для приватних інвестицій і реконструкції в енергетичному секторі України [5].

Також зазначено щодо необхідності визначення пріоритетних інвестицій в енергоефективність для транспортування та розподілу електроенергії та газу [5].

Що стосується співпраці України з ООН, на Конференції ООН зі зміни клімату (COP28) Україна підписала в ряді інших Декларацію ОАЕ про клімат і здоров'я та Коаліцію для Багаторівневого Партнерства з Високими Амбіціями (СНАМР) для Дій з Клімату, Партнерство щодо Гендерно-Орієнтованих Справедливих Переходів та Кліматичних Заходів, а також Глобальну Обіцянку Відновлюваних Джерел Енергії та Енергоефективності. У цих документах було заявлено зобов'язання держав-підписантів до заохочення збільшення інвестицій у розробку, пілотування, реалізацію та розширення програм адаптації до клімату, які базуються на інформації найбільш уразливих і важкодоступних груп населення та спільнот; відновлення, охорона та стале використання екосистем; стійке сільське господарство; створення кліматично розумної інфраструктури та стійких продовольчих, водних та енергетичних систем; зміцнення реагуючих на шоки та інклюзивних систем соціального захисту. Документами також було зафіксовано обіцянку пріоритезувати принцип енергоефективності у інвестиційних рішеннях; сприяти гендерно-чутливим інвестиціям у кліматичні заходи; створювати умови для зменшення інвестицій у вугільну промисловість. Суб'єктами інвестицій було визначено національні бюджети, учасники приватного сектора, багатосторонні банки розвитку, багатосторонні кліматичні фонди, установи, що фінансують охорону здоров'я, благодійні організації та двосторонні агенції розвитку. Але треба зазначити, що багато документів фокусуються саме на залученні державних та приватних інвестицій [6-10].

Україна також співпрацює з Енергетичним Співтовариством з 2011 року. Енергетичне співтовариство має декілька способів фінансування. Першим є фонди – Фонд регіонального розвитку та згуртованості, Фонд справедливого переходу та Фонд відновлення та стійкості (RRF), що переважно фінансуються ЄС (лише Фонд справедливого переходу фінансується у тому числі іншими країнами). На жаль, жоден з цих фондів ще не фінансував проекти в Україні. Співтовариство також оголосило, що малі муніципалітети, міста, малі та середні підприємства та енергетичні спільноти повинні мати можливість об'єднувати свої проекти сталої енергетики, щоб полегшити доступ до інвестиційного інструменту Європейського фонду стратегічних інвестицій. Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) можуть допомогти цим місцевим гравцям у фінансовому проектуванні їхніх проектів. Подальша інтеграція України з ЄС відкриває багато перспектив співпраці у цьому напрямку [11-14].

Таким чином, існує багато організацій, з якими Україна може співпрацювати у напрямку розвитку «зелених» інновацій та інвестицій. Наразі Україна вже підписала низку документів, у тому числі з ООН і ЄС, в яких зобов'язується створювати умови для державних, приватних та інших інвестицій у «зелені» технології.

Список використаних джерел: 1. Про Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 10 лютого 1995 року – Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2000-01-10>

gov.ua/laws/show/120/ 95#Text. 2. United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20 – The Sustainable Development Knowledge Platform. URL: <https://sustainable-development.un.org/rio20>. 3. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>. 4. The Climate Investment Funds (CIF) Website. URL: <https://www.cif.org/country/ukrain>. 5. Commission Staff Working Document Ukraine 2023 Report – Brussels, 8.11.2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf. 6. COP28 UAE Declaration on Climate and Health. URL: <https://www.cop28.com/en/cop28-uae-declaration-on-climate-and-health>. 7. Coalition For High Ambition Multilevel Partnerships (CHAMP) for Climate Action. URL: <https://www.cop28.com/en/cop28-uae-coalition-for-high-ambition-multilevel-partnerships-for-climate-action>. 8. COP28 Declaration On Climate, Relief, Recovery and Peace. URL: <https://www.cop28.com/en/cop28-declaration-on-climate-relief-recovery-and-peace>. 9. Global Renewables and Energy Efficiency Pledge. URL: <https://www.cop28.com/en/global-renewables-and-energy-efficiency-pledge>. 10. COP28 Gender-Responsive Just Transitions and Climate Action Partnership. URL: <https://www.cop28.com/en/cop28-gender-responsive-just-transitions-and-climate-action-partnership>. 11. Ukraine – Energy Community Homepage. URL: <https://www.energy-community.org/implementation/report/Ukraine.html>. 12. Inforegio-Cohesion Fund. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund_en. 13. Just Transition Fund – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding-eu-funding-programmes/just-transition-fund_en. 14. The Recovery and Resilience Facility – European Commission. URL: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_en.

УДК 339.5:(477)+(479.24)

Mutallimova Z. / Муталлімова З.

PRIORITIES OF FOREIGN TRADE RELATIONS

BETWEEN UKRAINE AND AZERBAIJAN /

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОТОВРОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ

*V.N. Karazin Kharkiv National University
Academic supervisor: As. Prof. Alina Sholom*

Ukraine and Azerbaijan have a long history of diplomatic relations and economic cooperation. As two strategically located countries in Eastern Europe and the Caucasus, their cooperation in foreign trade has significant potential for mutual benefit. Understanding priorities in foreign trade relations is crucial for strengthening economic ties and promoting sustainable development. This article discusses the key priorities shaping trade relations between Ukraine and Azerbaijan.

Ukraine and Azerbaijan have strong relations, the key priority of which is economic cooperation. Both countries aim to expand trade beyond the current level. The following are the main priorities [1]:

For Ukraine:

– Diversification of energy sources: Ukraine seeks to reduce dependence on traditional energy suppliers and sees Azerbaijan as a potential source of oil and gas.

– Market access for Ukrainian goods: Ukraine wants to increase exports of agricultural products, metals, and technological advances to Azerbaijan's growing economy.

For Azerbaijan:

– Attraction of Ukrainian technologies and expertise: Azerbaijan is interested in using Ukrainian experience in various sectors such as engineering, information technology and defense.

– Diversification of trading partners: Azerbaijan seeks to reduce dependence on a limited number of trading partners and sees Ukraine as a promising option.

General priorities:

– Increased trade: Both countries are seeking to significantly increase the volume of bilateral trade, which has fluctuated in recent years.

– Development of transport and transit links: Strengthening infrastructure ties between the two countries can facilitate trade and economic exchange.

– Strengthening cooperation in new areas: There is potential for cooperation in agriculture, food processing and tourism to further strengthen relations [2].

The above priorities represent a roadmap for the development of foreign trade relations between Ukraine and Azerbaijan. By focusing on diversification, energy cooperation, agriculture, transport, investment promotion, trade facilitation, joint projects, cultural exchanges, dispute resolution and regional cooperation, the two countries can build a stronger and more winwin partnership. Through commitment, cooperation, and strategic vision, Ukraine and Azerbaijan can unleash the full potential of their trade relationship and contribute to regional stability and prosperity.

Improving trade and investment flows between Ukraine and Azerbaijan is key to strengthening their foreign economic ties (table 1). Both countries are making joint efforts to reduce barriers and streamline processes, but there is still room for improvement. Among the key areas are the simplification of customs procedures, the harmonization of the regulatory framework, and increasing the transparency of doing business.

Table 1

The dynamics of trade in goods and services between Ukraine and the Republic of Azerbaijan in 2017-2020

Indicator	2017		2018		2019		2020	
	\$ mln	%	\$ mln	%	\$ mln	%	\$ mln	%
Total, incl.	803,7	250,7	853,6	6,2	825,4	3,4	717,2	13,2
Exports	381,0	38,0	381,0	0,0	433,3	13,7	370,3	14,3
Imports	422,6	849,6	472,6	11,8	391,1	17,3	346,9	11,5
Balance	-41,6	-	-91,6	-	41,2	-	23,4	-

Source: [4]

Ukraine and Azerbaijan, as two key participants in regional geopolitics, have strategic interests that determine their priorities in foreign economic relations. The energy sector serves as a crucial link between the two.

Azerbaijan's abundant energy resources, especially natural gas and oil, represent lucrative opportunities for Ukraine, which is heavily dependent on energy imports for domestic consumption and industrial needs. Strengthening energy cooperation can strengthen their economic ties.

On the other hand, Ukraine offers a market for Azerbaijan's energy exports, creating a mutually beneficial relationship that can contribute to economic growth and stability in both countries. This synergy underscores the importance of developing strong trade relationships [3].

In addition to energy, Ukraine and Azerbaijan have common interests in sectors such as agriculture, technology, and infrastructure development. Diversifying a trading portfolio can lead to a more balanced and sustainable economic interaction, reducing dependence on any one sector. Let's take a closer look at these aspects:

1. **Enhanced energy security:** By cooperating, Ukraine and Azerbaijan can reduce their dependence on individual energy sources or transit routes, thereby increasing their overall energy security. Diversification of energy sources and transit routes helps mitigate risks associated with geopolitical tensions or supply chain disruptions.

2. **Market expansion:** Access to new markets is crucial for both countries to maximize the value of their energy resources. The use of Ukraine's energy infrastructure for the transit of Azerbaijani energy resources to European markets opens up new export opportunities, while the use of Azerbaijan's established channels provides alternative routes for Ukrainian exports. This not only diversifies the customer base, but also strengthens its position in the global energy market.

3. **Infrastructure Development:** Cooperation on energy infrastructure projects allows both countries to optimize existing assets and develop new ones more efficiently. Ukraine's welldeveloped infrastructure, combined with Azerbaijan's strategic location, can create synergies that will benefit both countries. In addition, joint investment in infrastructure can attract foreign investment and technology transfer, further enhancing the competitiveness of their energy sectors.

4. **Renewable Energy Transition:** In the face of global climate change challenges and the need to transition to sustainable energy sources, investing in renewable energy projects is a must. Cooperation in this area allows Ukraine and Azerbaijan to exchange experience, resources and technologies, thereby accelerating their transition to a more sustainable energy future. Wind and solar energy, in particular, have rich potential in both countries and can make a significant contribution to reducing carbon dioxide emissions and increasing energy independence.

5. **Diplomatic and Economic Cooperation:** Strengthening energy ties contributes to closer diplomatic relations and economic cooperation between Ukraine and Azerbaijan. By working together on common energy goals, the two countries can build trust and

mutual understanding, laying the groundwork for broader cooperation in other sectors as well [3].

In conclusion, it should be noted that the priorities in foreign economic relations between Ukraine and Azerbaijan boil down to using their own advantages in the energy sector and beyond to promote economic cooperation and mutual prosperity. Strengthening foreign trade relations between Ukraine and Azerbaijan requires a strategic approach focused on diversification, energy cooperation, agriculture, transport and attracting investment. By prioritizing these areas and fostering closer cooperation, both countries can open up new opportunities for economic growth, job creation, and prosperity. Constant dialogue, cooperation and mutual understanding are key to realizing the full potential of their trade relationship in the years ahead.

References. 1. *Free Trade Agreement between the Government of Ukraine and the Government of Azerbaijan Republic // WITS [Electronic resource]. URL: <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/Azerbaijan-Ukraine.pdf>*. 2. *EU-Azerbaijani Economic Relations: New Perspectives and Opportunities // Stockholm Centre for Eastern European Studies [Electronic resource]. URL: <https://sceeus.se/en/publications/eu-azerbaijani-economic-relations-new-perspectives-and-opportunities/>*. 3. *Bulakh, T. & Ivashchenko, O. & Motuzka, O. (2022). Ukraine's Foreign Trade Relations with the Republic of Azerbaijan: State, Risks, Strategic and Innovative Areas of Strengthening. Statistics of Ukraine. 96. 40-46.10.31767/su.1(96)2022.01.04*. 4. *Azerbaijan-Ukraine // OEC World [Electronic resource]. URL: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/aze/partner/ukr>*.

УДК 339.9:061(100), 339.94:339.924

Панченко О. О.

ІНДУСТРІЯ 4.0 І СТАЛІСТЬ РОЗВИТКУ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Матюшенко І. Ю.*

Індустрія 4.0, або Четверта промислова революція, залишається однією з найбільш актуальних тем у сучасному світі, оскільки вона перетворює традиційні галузі промисловості та суспільство в цілому. Індустрія 4.0, відзначається стрімким розвитком технологій, які перетворюють традиційні методи виробництва та управління промисловими процесами. Ця епоха принесла із собою виклики і можливості, які впливають на глобальну економіку, суспільство і навколишнє середовище.

Індустрія 4.0 відзначається низкою ключових технологій, що включають в себе Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), великі дані (Big Data), розширену реальність (AR), віртуальну реальність (VR) та кіберфізичні системи. Ці технології дозволяють підприємствам оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати, підвищувати якість продукції та швидкість реакції на змінні умови ринку.

Однак ключовим аспектом сталості розвитку в індустрії 4.0 є забезпечення доступності та рівності у використанні цих технологій. Це включає в себе

підтримку малих і середніх підприємств у переході до цифрового виробництва, навчання робочої сили новим навичкам, а також забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних у цифровому середовищі [1].

Попри безліч переваг, індустрія 4.0 також стикається зі своїми викликами. Один із головних аспектів – це питання збалансованості між автоматизацією та збереженням робочих місць. Хоча автоматизація може підвищити продуктивність, вона також може призвести до зменшення кількості робочих місць у деяких секторах, що може породжувати соціальні проблеми.

Крім того, індустрія 4.0 вимагає значних інвестицій у нові технології, навчання персоналу та розвиток інфраструктури [4]. Для багатьох країн, особливо розвиваючихся, це може бути викликом у зв'язку з обмеженими фінансовими ресурсами та відставанням у цифровій готовності.

Цифрові технології в Індустрії 4.0 відіграють ключову роль у трансформації виробничих процесів, управління бізнесом та взаємодії між людьми та машинами. Ось огляд деяких найбільш важливих цифрових технологій, які формують основу Індустрії 4.0:

1. Інтернет речей (IoT):

IoT – це мережа підключених до Інтернету фізичних об'єктів, які здатні збирати та обмінюватися даними. В контексті виробництва, IoT дозволяє машинам, обладнанню та іншим пристроям збирати інформацію про свою роботу, що дозволяє здійснювати моніторинг, діагностику та оптимізацію процесів.[3]

2. Штучний інтелект (AI) та Машинне навчання (ML):

AI та ML використовуються для розв'язання складних завдань, таких як прогнозування попиту, оптимізація виробничих процесів, автоматизація роботи машин та багато іншого. Вони дозволяють системам навчатися на основі даних та досвіду, що сприяє постійному вдосконаленню та ефективності.

3. Великі дані (Big Data) та Аналітика:

Великі дані описують великі обсяги даних, які не можуть бути ефективно оброблені традиційними методами. Аналітика даних використовується для виявлення закономірностей, трендів та взаємозв'язків в цих даних, що дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення.

4. Розширена та Віртуальна Реальність (AR/VR):

AR та VR використовуються для створення іммерсивних віртуальних середовищ, які дозволяють користувачам взаємодіяти з даними та об'єктами в реальному чи віртуальному світі. У виробництві ці технології можуть використовуватися для навчання персоналу, проектування продуктів та візуалізації процесів.

5. Кіберфізичні Системи:

Ці системи поєднують фізичні та цифрові компоненти для управління виробничими процесами в реальному часі. Вони дозволяють створювати автоматизовані та гнучкі системи виробництва, що реагують на зміни у середовищі та вимоги ринку [4].

Використання цих цифрових технологій в Індустрії 4.0 дозволяє підприємствам стати більш ефективними, конкурентоспроможними та інноваційними. Це відкриває нові можливості для розвитку бізнесу, створення нових продуктів та послуг і поліпшення якості життя людей.

Індустрія 4.0, хоч і відкриває безліч нових можливостей та перспектив для розвитку, також ставить перед собою завдання забезпечити сталість цього розвитку. Сталість в контексті Індустрії 4.0 означає не лише економічну стійкість, а й баланс між економічним, соціальним та екологічним вимірами розвитку.[2] Забезпечення того, щоб користувачі цифрових технологій та вигоди Індустрії 4.0 були розподілені рівномірно та доступні всьому суспільству, є ключовим аспектом сталості розвитку.

Нерівність у доступі до технологій може призвести до загострення соціальних та економічних відмінностей. Індустрія 4.0 вимагає нових навичок та компетенцій від робочої сили. Забезпечення можливостей для навчання та розвитку робочої сили є важливою умовою для сталого розвитку, оскільки це дозволить забезпечити високий рівень продуктивності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Також сталість розвитку в Індустрії 4.0 передбачає забезпечення цифрової включеності для всіх шарів суспільства. Це включає в себе не лише доступ до інтернету та технологій, але й розуміння та навички використання цих технологій для підвищення якості життя та розвитку бізнесу. Розвиток Індустрії 4.0 повинен враховувати його вплив на навколишнє середовище. Забезпечення екологічної сталості означає використання технологій та підходів, що сприяють зменшенню викидів, ефективному використанню ресурсів та збереженню природних екосистем.

У висновку слід відзначити, що Індустрія 4.0 відіграє визначальну роль у сучасному світі, перетворюючи спосіб виробництва, управління бізнесом та взаємодії між людьми та технологіями. Цифрові технології, які лежать в основі Індустрії 4.0, відкривають безліч нових можливостей для розвитку, інновацій та покращення якості життя.

Проте для забезпечення сталості розвитку в цьому новому економічному та соціальному середовищі необхідно враховувати різноманітні аспекти, такі як включеність, рівність, цифрова доступність, екологічна стійкість та інклюзивний розвиток. Тільки за умови збалансованого підходу можна максимізувати позитивний вплив Індустрії 4.0 на суспільство та забезпечити, що ця технологічна революція принесе користь для всіх її учасників.

Таким чином, Індустрія 4.0 стає каталізатором для глибоких та системних змін у всіх аспектах нашого життя. І хоча вона вносить нові виклики та ризики, правильне управління та адаптація можуть призвести до вирішення цих проблем і досягнення сталого та збалансованого розвитку на майбутнє.

Список використаних джерел: 1. Schwab, Klaus. «The Fourth Industrial Revolution.» *World Economic Forum, 2016*; 2. Carayannis, Elias G., and David F.J. Campbell. «Mode 3 knowledge production in quadruple helix innovation systems.» Springer, 2012; 3. Rifkin,

Jeremy. «The Zero Marginal Cost Society: The Internet of Things, the Collaborative Commons, and the Eclipse of Capitalism.» Palgrave Macmillan, 2014; 4. Rifkin, Jeremy. «The Zero Marginal Cost Society: The Internet of Things, the Collaborative Commons, and the Eclipse of Capitalism.» Palgrave Macmillan, 2014.

УДК 338.2

Петров Г. А.

РОЗВИТОК КООПЕРАТИВІВ ІСПАНІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Гончаренко В. В.*

Наразі актуальним є розуміння та аналіз динаміки та тенденцій розвитку кооперативного сектору в Іспанії в контексті сучасних економічних, соціальних та політичних викликів. Зважаючи на важливу роль кооперативів у сталому економічному розвитку та соціальній інклюзії, вивчення їхнього стану та перспектив виконання нових функцій та завдань стає надзвичайно важливим для подальшого забезпечення стійкості та зростання економіки Іспанії в умовах глобальних трансформацій.

Огляд сучасних наукових джерел по даній темі відображає широкий спектр досліджень, що охоплюють економічні, соціальні та політичні аспекти цього явища. Можна констатувати, що досліджуване питання є недостатньо розкритим і порушується в роботах вузького кола іспанських науковців, таких як С. Джаньокаво [1], Ф. Ернандес-Перлінес [2] та небагатьох інших. Дослідники аналізують стратегії та інструменти, що сприяють розвитку кооперативного сектору, включаючи співпрацю, фінансування, управління та маркетинг. Особлива увага приділяється впливу кооперативів на економічний розвиток регіонів, забезпечення працевлаштування та підтримки місцевих громад. Крім того, дослідження розглядають виклики, з якими стикаються кооперативи в сучасному світі, такі як глобалізація, конкуренція та зміни в ринкових умовах, та пропонують стратегії їх подолання. В цілому, огляд наукових джерел відображає важливість та актуальність досліджень у цій області для розуміння та підтримки розвитку кооперативного сектору в Іспанії [1].

Мета дослідження полягає в аналізі та оцінці сучасного стану розвитку кооперативного сектору в Іспанії з урахуванням актуальних економічних, соціальних та політичних умов. Важливо зрозуміти динаміку та тенденції розвитку кооперативів у сучасних умовах, виявити ключові фактори, що впливають на їхній успіх або невдачу, та запропонувати рекомендації для подальшого розвитку цього сектору.

Розвиток кооперативів в Іспанії в сучасних умовах є важливим аспектом економічного зростання та соціальної інтеграції. В останні роки, Іспанія демонструє значний прогрес у сфері кооперативного руху, що відображається у

збільшенні кількості кооперативів та їх членів, а також у розширенні сфер їх діяльності. Варто зазначити, що ця країна має довгу історію кооперативного руху, яка сягає корінням у XIX століття. Сучасні іспанські кооперативи відіграють ключову роль у багатьох секторах економіки, включаючи сільське господарство, виробництво, фінансові послуги та освіту. Особливо важливим є розвиток кооперативів у сільськогосподарському секторі, де вони сприяють сталому розвитку та підтримці місцевих громад. Іспанія продовжує бути однією з провідних країн у сфері кооперативного руху, і це відображається у її економічних та соціальних ініціативах.

Глобалізація та регіоналізація суттєво вплинули на розвиток кооперативного руху в Іспанії. З одного боку, глобалізація відкрила нові можливості для кооперативів, надавши їм доступ до більших ринків та ресурсів. Водночас, зростаюча конкуренція змусила багато кооперативів адаптуватися, впроваджувати інновації та проводити пошук нових стратегій для підвищення ефективності й конкурентоспроможності. З іншого боку, регіоналізація посилила роль місцевих традицій, особливостей та культури, що створило сприятливе середовище для розвитку кооперативів, які базуються на принципах солідарності, взаємодопомоги та зв'язку з місцевими громадами. Це дозволило кооперативам зміцнити свої позиції на локальних ринках, одночасно інтегруючись у глобальні ланцюжки створення вартості, тим самим сприяючи стійкому економічному розвитку регіонів Іспанії [2].

Інновації та технології є одними з основних двигунів розвитку кооперативів в Іспанії. Впровадження цифрових рішень, автоматизації процесів, інтелектуальних систем управління та аналітики даних дозволяє кооперативам підвищувати ефективність, оптимізувати виробничі процеси та логістику, покращувати якість продукції та послуг. Водночас соціальні медіа та онлайн-платформи надають нові можливості для маркетингу, збуту та взаємодії з клієнтами. Крім того, кооперативи інвестують в розробку інноваційних продуктів та бізнес-моделей, що базуються на принципах кругової економіки, розумного землеробства, відновлюваної енергетики тощо. Це не лише підвищує їхню конкурентоспроможність, а й робить внесок у сталий розвиток регіонів. Водночас технологічні інновації вимагають від кооперативів розбудови цифрових компетенцій працівників, адаптації організаційних структур та збалансованого підходу для збереження соціальних цінностей і демократичних принципів кооперативного руху. Кооперативи в Іспанії також відомі своїм соціальним впливом. Вони не лише сприяють створенню робочих місць та підтримці місцевих спільнот, але й активно працюють над вирішенням гострих соціальних проблем, таких як безробіття або боротьба з бідністю. Це робить кооперативи важливими учасниками соціальної економіки [2].

Міжнародна співпраця також є важливою частиною стратегії розвитку кооперативів в Іспанії. По-перше, участь в міжнародних організаціях та союзах, таких як Міжнародний кооперативний альянс, забезпечує можливості для обміну досвідом, передовими практиками та ідеями з кооперативами інших країн. Це

дозволяє іспанським кооперативам вчитися та адаптуватися до глобальних тенденцій та викликів. По-друге, міжнародні проекти співпраці сприяють залученню інвестицій, трансферу технологій та розвитку людського капіталу в кооперативному секторі. Крім того, укладення міжнародних угод про торгівлю та партнерство відкриває нові ринки збуту для іспанських кооперативів, підвищуючи їх конкурентоспроможність на глобальному рівні. Нарешті, активна участь у міжнародних ініціативах з питань сталого розвитку, соціальної інтеграції та захисту навколишнього середовища посилює роль кооперативного руху як важливого гравця у вирішенні глобальних викликів сучасності.

Також варто відзначити фінансову стабільність та інвестиції, які безперечно є ключовими для забезпечення розвитку кооперативів. Наявність надійних джерел фінансування, таких як кооперативні банки, державні програми підтримки та доступ до приватних інвестицій, забезпечує необхідні ресурси для модернізації виробничих потужностей, впровадження інновацій, розширення асортименту продукції та послуг. Водночас стабільні фінансові результати дозволяють кооперативам реінвестувати частину прибутку у навчання персоналу, дослідження та розвиток, сприяючи підвищенню кваліфікації та конкурентоспроможності [3].

Не варто забувати і про такі важливі напрямки, як соціальна інтеграція та освіта також є важливими аспектами розвитку кооперативів. Кооперативи, базуючись на принципах солідарності та взаємодопомоги, активно сприяють залученню вразливих верств населення, таких як молодь, жінки, меншини та люди з інвалідністю, до економічної діяльності та процесів прийняття рішень. Програми професійного навчання, підвищення кваліфікації та розвитку підприємницьких навичок, які пропонують кооперативи, надають можливості для працевлаштування та самореалізації цих груп [3].

Екологічна відповідальність є ще одним напрямком, який заслуговує уваги. Кооперативи, керуючись принципами сталого розвитку та турботи про навколишнє середовище, активно впроваджують екологічно орієнтовані практики на всіх етапах своєї діяльності. Це включає використання відновлюваних джерел енергії, енергоефективних технологій, системи раціонального управління відходами, а також розробку екологічно чистих продуктів та послуг. Окрім безпосереднього зменшення негативного впливу на довкілля, такі ініціативи підвищують репутацію кооперативів як соціально відповідальних організацій серед європейських споживачів, які все більше цінують сталі моделі виробництва та споживання [4].

Таким чином, можна констатувати, що розвиток кооперативів в Іспанії є важливим аспектом сучасного економічного та соціального прогресу країни. Маючи багаторічну історію, сучасні іспанські кооперативи успішно інтегруються у глобальні процеси, впроваджуючи інновації та нові технології задля підвищення ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку. Вони активно співпрацюють на міжнародному рівні, залучають інвестиції, демонструють фінансову стабільність та беруть участь у соціально-економічних

ініціативах щодо працевлаштування, підтримки місцевих громад, екологічної відповідальності та боротьби з бідністю, тим самим зміцнюючи свою роль як рушій позитивних змін в економіці та суспільстві Іспанії.

Список використаних джерел: 1. Barrios-González M. C., García-Pérez A. M., Yanes-Estévez V. Cooperative employment in the regions of Spain (1999–2019): The convergence clubs. *Annals of Public and Cooperative Economics*. 2023. P. 1–21. URL: <http://surl.li/sakpr>. 2. Giagnocavo C. The Development of the Cooperative Movement and Civil Society in Almeria, Spain: Something from Nothing? *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 23. P. 9820. URL: <http://surl.li/rsqml>. 3. Hernández-Perlines F., Ariza-Montes A., Araya-Castillo L. Sustainable Growth in the Agro-Food Cooperatives of Castilla-La Mancha (Spain). *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 12. P. 5045. URL: <http://surl.li/qgrns>. 4. Marcuello C., Diaz-Foncea M. Tools to Measure Co-operative Impact and Performance. *Co-operatives for Sustainable Communities*. 20th ed. SK, Canada, 2015. P. 36–47. URL: <http://surl.li/sakpd>.

* * *

УДК 339.5

Підгорний І. Р.
ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ КНР
НА СВІТОВИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л. І.

Торгівля товарами – найрозповсюдженіша форма міжнародних економічних відносин, ще з часів коли навіть самого поняття «міжнародні економічні відносини» не існувало. У 2022 році сукупний світовий експорт товарів склав близько 25 трлн дол. За останні 20 років вартісні обсяги світового експорту товарів зросли приблизно втричі, в тому числі завдяки науковим досягненням та технологічному розвитку. Понад 20% від загального світового експорту припадає на експорт двох найпотужніших економік світу – США та КНР. Якщо у випадку Сполучених Штатів це не є дивним, адже країна майже 100 років має статус одного з провідних світових лідерів (а у період з 1990 по 2010 роки взагалі вважалася світовим гегемоном), то економічна експансія Китаю, який суттєво наростив свої експортні потужності та значно обігнав свого головного суперника (3,6 трлн дол проти 2,1), заслуговує особливої уваги [1].

Вже понад 15 років Китай є другою економікою світу, а за певними макроекономічними показниками вже й першою. Завдяки діям свого уряду, який активно вміє пристосовуватися до будь-яких умов, Китай суттєво наростив власні промислові потужності ще й за рахунок європейських партнерів та США. Використавши своє населення як головний фактор зростання, уряд Китаю зміг залучити значні обсяги інвестицій у промисловість та сільське господарство, крім цього країною були отримані технології, які в майбутньому допомогли Китаю досягти нових економічних висот. Завдяки постійному притоку інвестицій,

активному будівництву заводів та промислових центрів вдалося значно збільшити власний ВВП. Дійсно, КНР постійно вражає темпами зростання свого ВВП, який вже тривалий час в середньому зростає на 6–8% щорічно (рис. 1).

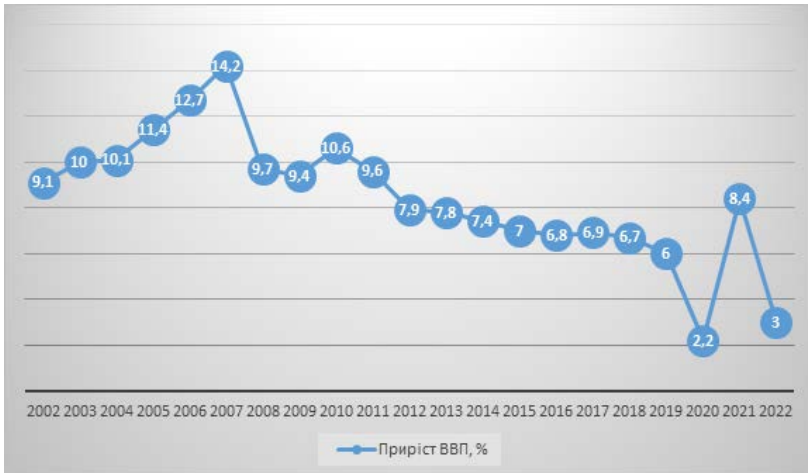

Рис. 1. Динаміка зміни ВВП Китаю в 2002–2022 роках
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Економічне зростання Китаю сприяло тому, що він став найбільшим у світі експортером і другим за значенням імпортером товарів, тобто ключовим гравцем на світових товарних ринках. Китай перетворився на «фабрику світу» з величезними виробничими можливостями, що стимулюють попит на такі товари, як метали, енергетичні ресурси, сільськогосподарські продукти та сировину. Китай став одним з найбільших імпортерів товарів з різних країн світу.

Торговельні відносини Китаю з країнами-експортерами сировини значно зміцнилися. КНР бере участь у двосторонніх угодах та інвестує задля забезпечення доступу до ключових ресурсів, часто через довгострокові контракти та прямі інвестиції до багатих на ресурси регіонів. Китайська ініціатива «Один пояс, один шлях» (BRI), запущена в 2013 році, спрямована на покращення зв'язку та співпраці між Китаєм і країнами Азії, Африки та Європи. В межах цієї ініціативи Китай інвестує до інфраструктурних проєктів країн-учасниць, що часто передбачає видобуток і транспортування сировини.

Китай здійснює інвестиції та придбання у секторах, пов'язаних із сировиною, по всьому світу, щоб забезпечити ресурси та стабільні ланцюги поставок. Це включає інвестиції в гірничодобувні компанії, сільськогосподарські землі та енергетичні проєкти в різних країнах. Зростання споживання та попиту на товари в Китаї значно вплинуло на світові ціни сировинних товарів. Отже коливання в економіці та політиці Китаю можуть спричинити нестабільність цін на світових товарних ринках.

Посилення уваги Китаю до технологічних інновацій і сталого розвитку вплинуло на його підхід до товарів. Країна інвестує у відновлювані джерела енергії та зелені технології, які можуть змінити майбутні моделі споживання товарів. Торгова політика Китаю, включаючи тарифи, квоти та субсидії, відіграє вирішальну роль у формуванні динаміки торгівлі товарами. Використовуючи всі можливі економічні та фінансові інструменти Китай намагається створити якомога сприятливіші умови для власних компаній, а також вплинути на іноземні компанії які планують вести бізнес на території Китаю [3].

Всі ці умови (доступ до сировинної бази, значні притоки інвестицій, наявність технологій) призвели до того, що основою китайського експорту стали наукоємні товари та продукти.

Таблиця 1

Структура експорту КНР за 2022 рік

Товар або товарна група	Експорт у млрд доларів	Відсоток від загального експорту
Електричні машини та обладнання, їх частини	954,7	26,5
Реактори ядерні, котли, обладнання та механічні пристрої; їх частини	551,9	15,3
Засоби наземного транспорту	150,2	4,1
Пластмаси та вироби з них	143,5	3,9
Меблі; постільні принадлежності	130,8	3,6
Вироби із чорних металів	110,3	3
Іграшки, ігри та спортивний інвентар; їх частини та приладдя	103,3	2,8
Органічні хімічні сполуки	101,8	2,8
Інше	1353,5	37,5

Джерело: побудовано автором на основі [4]

З наведених даних можемо зробити висновок, що майже 2/3 від всього експорту КНР – це наукоємна продукція яка потребує додаткових зусиль під час виробництва. Експортуючи таку продукцію Китай закріплює свої лідируючі позиції та авторитет на світовій арені та змушує країни партнери прислуховуватися до побажань та цілей КНР. Таким чином, торгово-економічна експансія Китаю це не лише можливість заробити більше коштів завдяки збільшеному експорту, але й інструмент зовнішньополітичного впливу задля реалізації своїх геополітичних інтересів [4].

Отже, КНР за доволі короткий строк змогла перетворитися в одну з провідних країн світу завдяки своїй торгово-економічній експансії. Першочергово, через відсутність технологій та достатньої кількості висококваліфікованої робочої сили, уряд Китаю почав залучати іноземні інвестиції, пропонуючи в обмін своє працездатне населення. Іноземні компанії разом з коштами несли з собою науково-технічний прогрес. Заробивши достатню кількість капіталу з виробництва дешевих товарів, отримавши іноземні технології та навчивши власних працівників, Китай перейшов до масового нарощування виробництва та експорту

наукоємної продукції. Крім нового притоку коштів, отриманих в наслідок експорту, така політика суттєво допомогла закріпити авторитет Китаю в якості світового лідера.

Маючи на меті захопити якомога-більшу частку світового ринку, китайський уряд активно вибудовує довготривалі відносини з країнами -експортерами сировини. Купуючи у них дешеву сировину, паралельно, Китай постачає їм свою наукоємну продукцію. Будучи головним торгівельним партнером для багатьох країн світу, Китай використовує свої експортні потужності як інструмент геополітичного впливу, унеможливаючи здатність країн відмовитися від торгівельного партнерства з КНР. Таким чином, Китай досягає одразу двох цілей завдяки своїй експансії: по-перше, отримує значні кошти, які використовує для власного розвитку або реінвестування; по-друге, поширює свій авторитет та вплив на світовій геополітичній та геоеконімічній арені.

Список використаних джерел: 1. Visual Capitalist, All of the World's Exports by Country [Electronic resource], URL: <https://www.visualcapitalist.com/cp/worlds-exports-by-country-one-chart/#:~:text=In%202022%2C%20the%20total%20export,over%20the%20last%2020%20years> (date of appeal 29.03.2024); 2. The World Bank Data, GDP growth (annual %) – China Country [Electr. resource], URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=CN> (date of appeal 29.03.2024); 3. Українець Л. А. Економічна експансія Китаю в країни, що розвиваються: монографія. – Львів: ПАІС, 2019. – 480 с.; 4. Trade Map, China exports by product groups [Electronic resource], URL: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=

УДК 338.1:[330.341.1:004](1-773)

Рудич А. А.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.г.н., доц. Ханова О. В.*

В умовах сьогодення конкурентоспроможність цифрової сфери – це питання усіх національних економік світу, не виключаючи країни, що розвиваються. В залежності від рівня розвитку країни та доступних ресурсів цілі різняться: країни-лідери Близького Сходу, для прикладу, конкурують за першість у використанні систем штучного інтелекту (глибинне навчання), а країни Африки нарощують кількість користувачів швидким стабільним Інтернетом. Аналізуючи прогрес цифрового розвитку будь-якої країни, необхідно комплексно проводити оцінку середовища, в яких нововведення «зароджуються» та чинників, які на нього впливають.

Достатнє фінансування та урядова підтримка – це не єдині компоненти забезпечення сталого цифрового розвитку. Реалізація будь-яких цифрових

ініціатив можлива завдяки наявності національного інтелектуального комплексу, який включає наукові та дослідно-конструкторські структури, технологічну інфраструктуру, інноваційну екосистему, національну науково-технічну політику та інститути захисту інтелектуальної власності.

Хибними є переконання, що з прискореним розвитком цифрового сектору ґрунтовна професійна підготовка людини є недоцільною, оскільки більшість процесів виконуваних працівником може бути автоматизовано та, відповідно, оцифровано. Дійсно така практика набуває поширення, але саме розвиток інтелектуального капіталу підживлює цифрове зростання країни. Тому «корінням» урядова політика у будь-якій сфері повинна виходити з людино-орієнтованого підходу, а особливо у тій, де сучасні системи перевершують можливість людського мозку.

Стратегічну роль інтелектуального капіталу висвітлено і у однойменній теорії, що розглядалася у працях Свейбі, Едвінсона та Друкера. Її головний постулат полягає у тому, що інтелектуальний капітал у постіндустріальній економіці спирається на високу додану вартість людського інтелекту і на нього припадає основна частка прибутку від виробництва та реалізації інтелектуальних продуктів і послуг [1, с. 405].

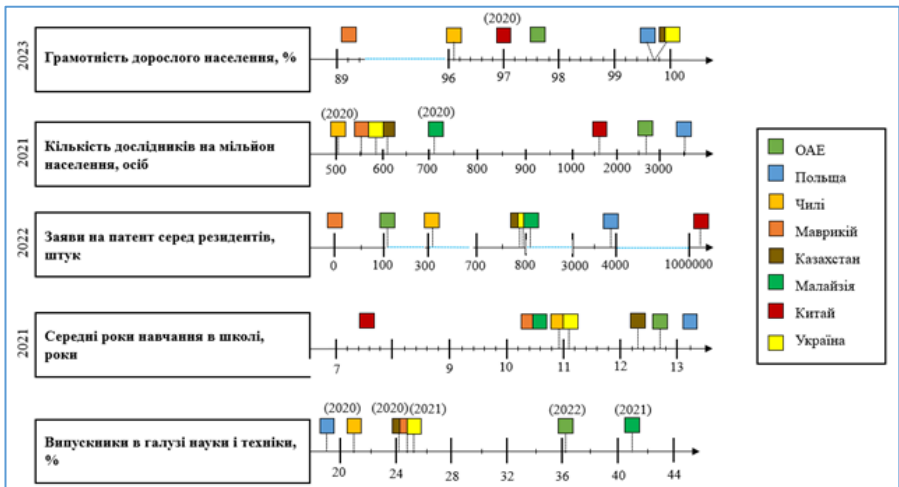

Рис. 1. Значення країн-представників досліджуваних регіонів, Китаю та України за напрямом «інтелектуальний потенціал».

Розроблено авторами за даними [2-4]

Для співставлення рівня розвитку інтелектуального капіталу авторами було відібрано шість країн-представників наступних регіонів: Близький Схід та Північна Африка (ОАЕ); Східна, Південно-Східна та Західна Азія (Малайзія); Латинська Америка та Кариби (Чилі); Центральна та Південна Азія (Казахстан);

Суб-Сахарська Африка (Маврикій) та Європа (Польща). Україна та Китай додані для порівняння.

На рис. 1 схематично відображено ранжування країн за індикаторами, які кількісно оцінюють рівень розвитку інтелектуального потенціалу. Якщо показники рівня грамотності дорослого населення яскраво не контрастують і лежать у діапазоні (89,2-100%), то у кількості патентів серед резидентів ситуація зовсім інша. У 2022 році в Маврикію жодного винаходу не було запатентовано, на відміну від КНР (1,4 млн патентів) [3]. Можемо припустити, що це пов'язано з недосконалим правовим регулюванням інтелектуальної власності. Оскільки Маврикій не фігурував у списку країн-підписантів Мадридських домовленостей про міжнародну реєстрацію і Гаазьких домовленостей про міжнародну реєстрацію промислових зразків до травня 2023 року та договору про патентну кооперацію до березня того ж року.

Стосовно параметру «кількість дослідників на мільйон населення», можна висловити припущення, що число науковців буде тим більшим, чим сприятливішим буде «науковий» клімат в країні, включаючи розвиток освітнього сектору, законодавче регулювання сфери та достатнє фінансування. У 2021 році показники країн значно контрастували один із одним: від 557 осіб у Маврикію до 3534 осіб у Польщі [2].

Важливим індикатором, який надає кількісну характеристику рівня освіти в країні є число вищих навчальних закладів. Лідером виступає КНР: на початок 2024 року тут нараховується 939 закладів, у Маврикію їх найменше – лишень 5. Україна зі 192 закладами випередила і Польщу (129 закл.), і Казахстан (104 закл.) [5]. Варто сказати, що наразі в Україні має місце тенденція модернізації мережі та укрупнення закладів вищої освіти через стійке зменшення кількості випускників. За словами міністра освіти та науки України Михайла Винницького, «внаслідок реформи має з'явитися приблизно 100 закладів вищої освіти» [6]. Однак, представлене вище порівняння країн за ВНЗ не надає розуміння якості підготовки студентів, так само як і витрати на освіту. У Держбюджеті на 2021 рік Міністерству освіти і науки України було передбачено видатків обсягом 139,5 млрд грн, що на 26,6 млрд грн більше, ніж у 2020 році [7]. З цієї суми найбільша частка витрат припадала на освітню субвенцію (заробітні плати освітян) – 99,65 млрд грн (71,4%) [7]. Після такої цифри фінансова підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок є мізерною – 100 млн грн, а фінансування наукової і науково-технічної діяльності ЗВО та наукових установ було заплановане у розмірі 824,8 млн грн [7].

Для статистичної перевірки наявності взаємозв'язку між цифровою та інтелектуальною складовими було розраховано коефіцієнт парної кореляції. За основу бралися зовнішньоторговельний обіг ІКТ-послугами досліджуваних країн на 2022 рік та Інтеграційний індекс інтелектуального капіталу розрахований авторами. Отримане значення коефіцієнту у 0,871 од. підтверджує наявність позитивного високого зв'язку між змінними.

Підсумовуючи, варто сказати, що стратегія цифрового розвитку за своєю суттю є багатокомпонентною. Країни, що розвиваються мають різний рівень розвитку інтелектуального капіталу і, як наслідок, різні «стартові точки» на шляху до побудови цифроміки. У сфері освіти та науки акцент повинен робитися не тільки на технічні спеціальності, а й ті, що пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями. Держава повинна пріоритетувати розвиток науки за усіма напрямками підготовки спеціалістів, навчаючи знанням та навичкам «майбутнього». Наразі абітурієнт може обрати будь-який ЗВО для вступу і національні кордони не є цьому перешкодою, однак держава не повинна недооцінювати приховані загрози таких процесів. Вкладаючи у знання та компетенції іноземних студентів, приймаючи країна може здатися більш привабливою для подальшого професійного розвитку, що фактично означає відплив потенційних спеціалістів. Тому стратегія цифрового розвитку країни є крос-секторальною і знаходиться під впливом численної кількості чинників, серед яких фундаментальним є рівень розвитку інтелектуального капіталу.

Список використаних джерел: 1. Касьянова Н., Попик Н., Скорнякова І. *Інтелектуальний капітал і цифрова економіка в системі сталого розвитку*. Publishing House «Baltija Publishing». 2021. 403-422; 2. *Science, technology and innovation. The UNESCO Institute for Statistics*. URL: <http://data.uis.unesco.org>; 3. *Global Knowledge Index 2023*. UNDP and Mohammed bin Rashid Al Maktoum Knowledge Foundation. 470 p.; 4. *WIPO. Statistical Country Profiles*. URL: https://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile; 5. *World Universities Search Engine. UniRank*. URL: <https://www.4icu.org>; 6. Левантович О., Іванченко Г. *Михайло Винницький: «Україна – це країна можливостей, але плата за них – ризики»*. *The Ukrainians*. URL: <https://theukrainians.org/mykhailo-vynnytskyi-mon>; 7. *Бюджет МОН на 2021 рік: майже 140 млрд грн для розвитку освіти і науки*. МОН. URL: [https://mon.gov.ua/ua/news/byudzhet-mon-na-2021-rik-majzhe-140-mlrd-grn-dlya-rozvitku-osviti-i-nauki#:~:text.](https://mon.gov.ua/ua/news/byudzhet-mon-na-2021-rik-majzhe-140-mlrd-grn-dlya-rozvitku-osviti-i-nauki#:~:text=)

УДК 551.583:339.5

Рулевська Ю. О.

НАСЛІДКИ ЗМІНИ КЛІМАТУ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Шуба М. В.*

Екологічні проблеми та зміни, як глобальне потепління, танення вічної мерзлоти та підвищення рівня Світового океану, закислення океану, забруднення повітря, вирубка лісів та надлишок відходів стали одними із найбільших проблем сучасності. Вони набули розголосу в більшості країнах та міжнародних організаціях (наприклад, ООН та СОТ), і як наслідок – світова спільнота активно працює над вирішенням та запобіганням ще більших екологічних проблем у майбутньому. Особливо це відображається на правилах виробництва та торгівлі товарами. Так, наприклад, в «Європейській зеленій угоді» зазначено, що до 2030 року планується скорочення викидів парникових газів з 40% до 55%; скорочення

використання пестицидів на 50%, добрив на 20% та продаж антибіотиків на 50% у сільському господарстві. А до 2050 року викиди у транспортному секторі будуть скорочені на 90% [1].

Одним із найбільш помітних наслідків міжнародної торгівлі для навколишнього середовища є забруднення. Торгівля може збільшити забруднення через підвищення попиту на енергію та транспорт, які часто залежать від викопного палива. Торгівля також може переносити забруднення з однієї країни в іншу залежно від екологічних норм і стандартів торгових партнерів. Наприклад, деякі країни можуть експортувати товари, вироблені з низькими викидами, але імпортувати товари, вироблені з високими викидами, або навпаки. Це може створити проблему екологічного демпінгу, коли країни з м'якою екологічною політикою отримують конкурентну перевагу над країнами з більш жорсткою політикою [2].

Як торгівля має своє відображення на екологію, так і екологічні зміни значно впливають на процеси міжнародної торгівлі та у багатьох випадках визначають її. Високі частота та інтенсивність, а також розширення географічного поширення екстремальних і раптових погодних явищ через зміну клімату, а також «повільний» вплив, включаючи підвищення рівня моря, створюють серйозні ризики для транспортної інфраструктури, необхідної для безперервного та надійного функціонування міжнародної торгівлі.

Морський транспорт особливо піддається кліматичним ризикам. Підвищення рівня моря є прямою загрозою для роботи портів, тоді як зміни кількості опадів впливають на життєздатність критичних судноплавних вузлів і шляхів. Наприклад, Панамський канал, на який припадає близько 6% світової морської торгівлі, безпосередньо залежить від наявності прісної води для його функціонування, а отже, дуже вразливий до змін режиму опадів і посухи. Адміністрації каналу довелося ввести обмеження на прохід найбільших суден через падіння рівня води в довколишніх озерах.

Низька кількість опадів і пов'язане зі спекою випаровування спричинили подібні збої в судноплаванні в китайській річці Янцзи. Як малі острівні держави, так і країни та регіони, що не мають виходу до моря, особливо вразливі до такого типу збоїв, оскільки вони залежать від обмеженої кількості торгових шляхів [3].

Складний і взаємопов'язаний характер глобальних ланцюжків доданої вартості, які формують сучасну систему міжнародної торгівлі, також означає, що стихійні лиха та екологічні проблеми в ключових для виробництва локаціях можуть мати значні наслідки для світової економіки. Це особливо проблематично, коли стихійні лиха вражають регіони, які виробляють вузькоспеціалізовані товари, які важко замінити. Наприклад, у 2011 році, повені в Таїланді завдали шкоди глобальній електроніці та ланцюгам постачання автомобілів. Американські та японські автомобільні компанії значно скоротили своє виробництво через те, що тайські заводи опинились під водою [4].

Вважається, що найбільш уразливими до зміни клімату секторами є:

– Агросектор: агропродукція, вирощення якої напряму залежить від зміни температури та кількості опадів, а також від величини окислення ґрунту. Занепокоєння щодо відсутності продовольчої безпеки, що посилюється зміною клімату, може змусити країни обмежити експорт зернових у певні періоди. Наприклад, у травні 2022 року Індія, великий виробник пшениці, заборонила експорт зернових на підставі захисту національної продовольчої безпеки через спеку [5].

– Рибальство: потепління та закислення океану, пов'язані зі зміною клімату, також негативно впливають на рибальство, у свою чергу впливаючи на торгівлю океанськими продуктами та продовольчу безпеку.

– Промисловість: підвищення температури може призвести до втрати продуктивності та кількості відпрацьованих годин, піддаючи працівників тепловому виснаженню та спричиняючи збій у роботі обладнання, створюючи дефіцит продукції та подальшу шкоду. Високі температури також можуть зробити торгівлю дорожчою через збільшення витрат на охолодження в складських приміщеннях.

Враховуючи складності та проблеми, зумовлені глобальними кліматичними змінами, країни вживають різноманітні заходи, пов'язані з навколишнім середовищем, наприклад, у рамках Світової організації торгівлі (переговори про зниження тарифів на екологічні товари та послуги, прагнення дисципліни субсидування рибного господарства тощо).

Розширення торгівлі може мати очевидний прямий вплив на навколишнє середовище через збільшення забруднення або погіршення природних ресурсів. Крім того, лібералізація торгівлі може призвести до спеціалізації в діяльності, що інтенсивно забруднює навколишнє середовище, у деяких країнах, якщо суворість екологічної політики відрізняється в різних країнах – так звана гіпотеза забруднення (Pollution Haven Hypothesis). Проте збільшення торгівлі може, у свою чергу, сприяти економічному зростанню, розвитку та соціальному добробуту, сприяти більшій здатності ефективніше керувати навколишнім середовищем. Що ще важливіше, відкриті ринки можуть покращити доступ до нових технологій, які роблять процеси місцевого виробництва ефективнішими за рахунок зменшення використання таких ресурсів, як енергія, вода та інші екологічно шкідливі речовини [6].

Таким чином, вплив кліматичних змін на міжнародну торгівлю може мати прямі наслідки через збільшення частоти екстремальних погодних явищ та підвищення рівня моря. Ймовірно, інфраструктура ланцюгів постачання, транспортування та розподілу стане більш вразливою до розладів внаслідок зміни клімату. Так, морське судноплавство може відчувати негативний вплив, наприклад, через частіше закриття портів у зв'язку з екстремальними явищами. Водночас можливий позитивний економічний вплив на морське судноплавство через потенційне відкриття нових арктичних морських маршрутів, хоча це також може супроводжуватися погіршенням стану навколишнього середовища [6].

Очікується, що зміна клімату може також призвести до зниження продуктивності всіх факторів виробництва (тобто праці, капіталу та землі), що в кінцевому результаті може призвести до втрат виробництва та зменшення обсягів світової торгівлі [6]. Тому для забезпечення стійкого розвитку та мінімізації негативних наслідків необхідно приймати відповідні заходи на рівні держав, міжнародних організацій та світової спільноти.

Список використаних джерел: 1. European Commission. *The European Green Deal*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en. 2. *What are the environmental effects of international trade?* URL: <https://www.linkedin.com/advice/0/what-environmental-effects-international-trade-skills-economics-jlchf>. 3. LSE. *How does climate change impact on international trade?* URL: <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/how-does-climate-change-impact-on-international-trade/#:~:text=Climate%20change%20is%20affecting%20prospects,restrict%20people's%20ability%20to%20travel>. 4. Reuters. *Thai floods batter global electronics, auto supply chains*. URL: <https://www.reuters.com/article/us-thai-floods/thai-floods-batter-global-electronics-auto-supply-chains-idUSTRE79R0QR20111028/>. 5. USDA. *India: India Bans Wheat Exports Due to Domestic Supply Concerns*. URL: <https://fas.usda.gov/data/india-india-bans-wheat-exports-due-domestic-supply-concerns>. 6. OECD. *Trade and the environment*. URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/trade-and-the-environment/>

* * *

УДК 339.9

Саакян І. Р.

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к. е. н., доц. Шолом А. С.*

На сучасному етапі людського розвитку в контексті глобалізаційних процесів міграційні явища є невід'ємною складовою міжнародних економічних відносин. Наразі міграційні процеси стають все більш складними та динамічними, відображаючи глибокі зміни в геополітичних, економічних, соціальних та екологічних умовах. Ці процеси відіграють ключову роль у формуванні сучасного світу та впливають на економічний розвиток, культурну різноманітність та політичну стабільність. Незважаючи на те, що з точки зору психології може здаватися, що люди за своєю природою здебільшого схильні продовжувати жити там, де народились, і окремо взяті статистичні факти можуть це підтвердити, однак серед 30-ти осіб лише один є мігрантом. Аналізуючи динаміку міграційної статистики загалом, можна дійти висновків, що міграція прогресивно набирає обертів.

Загалом за останні п'ять десятиліть кількість міжнародних мігрантів насправді зросла (табл. 1). За оцінками, у 2020 році 281 мільйон – кількість людей, які живуть у країні, яка не є країною їхнього народження, це на 128 мільйонів більше, ніж у 1990 році, і втричі перевищує кількість мігрантів у 1970 році [5].

Динаміка кількості міжнародних мігрантів, 1970-2021 рр.

Рік	Кількість міжнародних мігрантів, млн. осіб	Відсоток від загального населення світу, %
1970	84,5	2,3
1975	90,4	2,2
1980	101,9	2,3
1985	113,2	2,3
1990	152,3	2,9
1995	161,2	2,8
2000	173,2	2,8
2005	191,4	2,9
2010	220,9	3,2
2015	247,9	3,4
2020	280,6	3,6
2021	281,1	3,6

Джерело: побудовано автором на основі [5, 2].

Як можемо спостерігати з вищенаведеної таблиці, динаміка кількості міжнародних мігрантів має стабільний позитивний тренд. Крім того, збільшується і відсоткова складова тих, хто перетинає кордони, в загальній кількості населення світу.

Розвитку міграційних потоків сприяє низка факторів, серед яких можуть бути як особисті мотиви, пов'язані з пошуками кращих умов для життя та навчання, так і зовнішні чинники, як політичні конфлікти, економічна нестабільність, екологічні проблеми тощо.

У той час як більшість людей мігрують за бажанням, інші мігрують через необхідність. За оцінками Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на кінець 2022 року у світі проживало приблизно 35,3 мільйона біженців, у тому числі 5,9 мільйона палестинських біженців під мандатом Агентства ООН з питань допомоги та організації робіт (UNRWA), а також 5,4 мільйони – були шукачами притулку [3].

Слід зазначити, що Україна також спіткнулася з таким явищем як вимушена міграція. Протягом першого місяця повномасштабної війни з України виїхали 3,6 млн людей. Ще близько 6,5 млн, за оцінками Міжнародної організації з міграції, покинули місце свого постійного проживання і переїхали в межі країни [5]. Наразі за даними Організації Об'єднаних Націй, кількість українських мігрантів, які перебувають за кордоном, зменшилася до 6,2 мільйона, станом на кінець вересня 2023 року (порівняно з 6,3 мільйонами у червні 2023 року) [4]. Державна прикордонна служба України повідомляла про повернення близько 100 тисяч мігрантів лише протягом серпня 2023 року [6].

Однією з основних особливостей сучасних міграційних процесів є їх глобальний характер. Люди мігрують з різних країн та регіонів у пошуках кращих можливостей для життя, праці, освіти та безпеки. Це призводить до зростання

різноманітності культур та міжкультурного взаємодії, але також викликає виклики у сфері інтеграції та співіснування різних груп населення. Відповідно є доречним розглянути, географічний розріз регіонів, що користуються популярністю у міжнародних мігрантів станом на актуальний час (рис. 1).

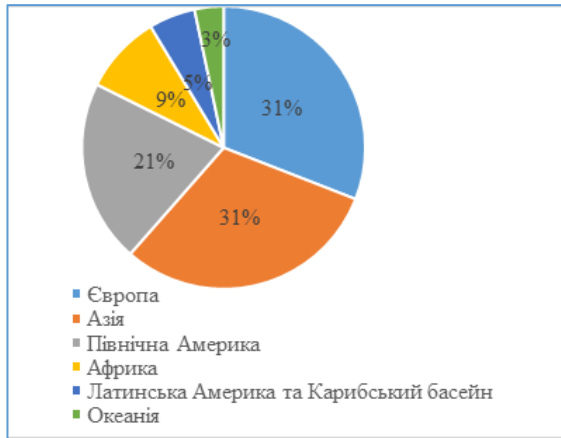

Рис. 1. Регіони-призначення мігрантів станом на 2020 рік

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Аналізуючи розподіл міжнародних мігрантів за регіонами Організацією Об'єднаних Націй, наразі Європа вважається найбільшим пунктом призначення для міжнародних мігрантів, де проживає 87 мільйонів осіб (30,9% від загальної кількості міжнародних мігрантів). На другому місці за кількістю мігрантів знаходиться Азія, де проживає 86 мільйонів мігрантів (30,5%). Північна Америка має населення в 59 мільйонів міжнародних мігрантів (20,9%), тоді як в Африці проживає 25 мільйонів мігрантів (9%). Протягом останніх 15 років кількість міжнародних мігрантів у Латинській Америці та Карибському басейні зросла майже вдвічі, збільшившись приблизно від 7 до 15 мільйонів, що робить цей регіон найшвидшим зростаючим пунктом призначення для міжнародних мігрантів, становлячи 5,3% від загальної кількості. Приблизно 9 мільйонів мігрантів проживають в Океанії, що складає близько 3,3% від загальної кількості мігрантів [5].

Слід зазначити, що вищенаведена аналітика враховує сумарно кількість мігрантів по регіонах. Проте, якщо розглядати географічний розподіл мігрантів за країнами-призначення, то в цьому аспекті беззаперечним та стабільним лідером є Сполучені Штати Америки. Станом на 2020 рік, ця країна нараховувала понад 51 мільйона мігрантів [5]. Це є цілком передбачуваним, адже США є представником однієї з найбільш привабливих економік світу, що відповідно здебільшого й зумовлює вибір мігрантів. У 2023 році кількість мігрантів та їхніх

дітей, народжених у США, становила приблизно 90,8 мільйона осіб, або 27 відсотків від загальної чисельності цивільного населення США [1].

Щодо країни-походження – статистичні джерела теж виділяють єдину країну, що лідує тривалий період і це Індія. У 2020 році 17,9 мільйона міжнародних мігрантів було родом з Індії. Хоча Індія і є найбільшим джерелом міжнародних мігрантів, її 17,9 мільйона мігрантів у 2020 році становили лише 1,3% усіх людей, народжених в Індії до того року. Для порівняння, 4,7 мільйона міжнародних мігрантів Сполученого Королівства становили 7,6% тих, хто народився у Великобританії до 2020 року. 11,2 мільйона міжнародних мігрантів Мексики становили 8,2% тих, хто народився в Мексиці. Таким чином, можна підсумувати, що в контексті міжнародних міграцій важливим є не лише числа, а й співвідношення їх з демографічними показниками [5].

Отже, сучасні тренди міжнародних міграцій з огляду на мінливість світу мають властивість зберігати певну стабільність: стабільність до зростання обсягів міграційних потоків, стабільність лідерства країн-походження та призначення мігрантів, однак зростаюча міжнародна міграція у свою чергу має також величезний вплив на економіку, освіту, культуру та інші сфери життя як країн-походження, так і країн-приймачів. Вона створює можливості для економічного зростання та культурного обміну, але також ставить перед суспільствами нові виклики щодо інтеграції мігрантів та збереження соціальної стабільності. У цьому контексті важливо зосередитися на розробці ефективних політик міграції, які б забезпечували захист прав мігрантів, сприяли їх інтеграції та співіснуванню з місцевим населенням, а також враховували інтереси і потреби всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел: 1. *Frequently Requested Statistics on Immigrants and Immigration in the United States: Migration Policy Institute [Electronic resource].* – URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/frequently-requested-statistics-immigrants-and-immigration-united-states>; 2. *Migration Data Portal [Electronic resource].* – URL: <https://www.migrationdataportal.org>; 3. *UNHCR The UN Refugee Agency: UNHCR global website [Electronic resource].* – URL: <https://www.unhcr.org/>; 4. *United Nations: official website [Electronic resource].* – URL: <https://www.unhcr.org/>; 5. *World Migration Report 2022: IOM [Electronic resource].* – URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive>; 6. *Державна прикордонна служба України: офіційний сайт [Електр. ресурс]* – URL: <https://dpsu.gov.ua/>

Слiнько Г.А.

НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЄДИНОГО РИНКУ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Марченко І. С.*

Європейський єдиний ринок (ЄСР), також відомий як внутрішній ринок ЄС, це економічний простір Європейського Союзу без внутрішніх кордонів, на якому забезпечується вільний рух: товарів, осіб, послуг, капіталів. Підґрунтям для створення ринку стало прагнення західноєвропейських держав до відновлення впливової позиції у світовому господарстві, а також здійснення перших спроб до економічної інтеграції [1].

14 червня 1994 року було підписано Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Ця угода відкрила двері для співпраці в різних сферах, включаючи політичні, торговельно-економічні та гуманітарні питання.

З моменту укладання угоди про партнерство між Україною та ЄС пройшло 30 років. За цей час, Україна встигла остаточно продемонструвати свою зацікавленість у повній інтеграції в Європейський Союз: планується, що злиття України з ЄС, стане ключовим фактором розвитку як економічної так і політичної діяльності України. Акцентування уваги на Європейському єдиному ринку є, наразі, найактуальнішим напрямком економічного розвитку України, особливо в умовах війни, коли авіасполучення та порти, на території України, виявилися заблокованими.

У лютому 2023 року, у Києві, пройшов 24-й саміт «Україна – Європейський Союз». На цьому саміті обговорювалися перспективні шляхи вступу України до ЄС, а також був висунутий план адаптації економіки країни до з'єднання з європейським єдиним ринком. «Одним із важливих здобутків саміту став прогрес в питанні інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Ми схвалили план пріоритетних дій на 2023-2024 роки. Його реалізація зробить Україну де-факто членом Євросоюзу на рівні секторів економіки – промисловість, аграрний сектор, енергетика, цифрові послуги, транспорт, фінансова сфера, митниця», – сказав голова держави [2].

Щоб проілюструвати поточний стан економіки України, її ВВП у 2022 році, за даними WORLD BANK [3], склав 160 мільярдів доларів США. У 2023 приріст ВВП становив +5,5%, що збільшило поточний ВВП країни на 8 мільярдів доларів США. Данні за вже минувший 2023 рік (рис.1) показують, що з 10-ти найбільших країн-імпортерів продукції з України, 8 є членами ЄС, а, отже, інтеграція у Європейський єдиний ринок є перспективним напрямком для економічного розвитку України [4].

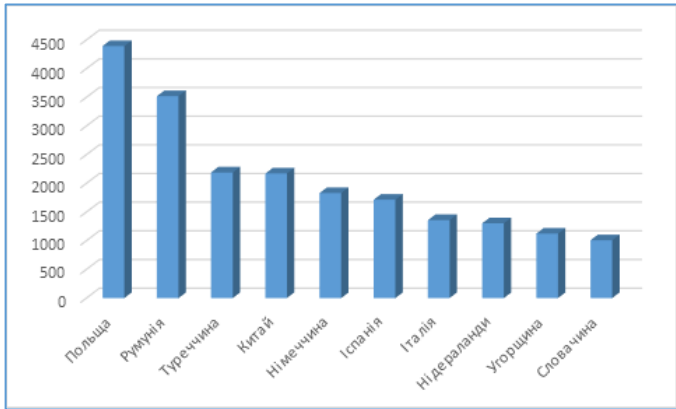

Рис. 1. Країни з найбільшим потоком експорту з України за 11 місяців 2023 року (млн. дол. США)

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Основною перепорою активної діяльності України на внутрішньому ринку ЄС була відсутність зони вільної торгівлі. У квітні 2022 року, Європейська комісія скасувала всі мита для Українських товарів терміном на 1 рік. Це надало можливість зберегти задовільний обіг товарів між Україною та ЄС. Але ефективний товарообіг все ще не може бути забезпеченим через наявність технічних перешкод, які, також, виникли через війну у країні. До найактуальніших технічних перешкод належать: загальні недоліки, пов'язані з недостатнім державним фінансуванням сфери інфраструктури, недостатність зв'язку з вітчизняним бізнесом, використання застарілого випробувального та метрологічного обладнання та недостатній рівень компетентності персоналу [5].

Ці проблеми суттєво впливають на оціночну місію ЄС щодо готовності інфраструктури України до укладення угоди АСАА. Ця угода являє собою сертифікат відповідності на промислову продукцію, яку Україна буде постачати в ЄС. Але, на сьогоднішній день, найбільш тривожна ситуація склалася саме в основному секторі промислового виробництва – українському гірничо-металургійному комплексі, де падіння виробництва та експорту за 2022 рік склало 70%. Угода АСАА не буде укладена аж допоки потужності промислового сектору країни не будуть відновлені до того рівня, за якого вони зможуть забезпечувати безперервний експорт до країн ЄС. Для цього Міністерство економіки починає акцентувати увагу не на об'ємах виробництва, а саме на їх структурі. Виробництва на Сході та Півдні знаходяться у менш перспективному положенні, але, попри все, за офіційними даними, українська економіка демонструє зростання, порівняно з 2022 роком. Велика кількість виробництв стабілізувалася, завершила процеси релокації, вибудувала нові логістичні зв'язки та розпочала системне виробництво. Таким чином, вдається виокремлювати найбільш вцілілі та перспективні виробництва, які зможуть підтримувати задовільні обсяги експорту.

На тлі падіння експорту чорних металів, економіка України починає збільшувати обсяги експорту продуктів сільського господарства для того, щоб не втрачати позиції на внутрішньому ринку ЄС. Якщо у 2021 році частка продукції сільського господарства та харчової промисловості становила 29%, за 2022 рік цей показник склав 45%, то, у 2023 році, агропродукція зберегла панівне становище серед загального експорту України і склала ~60%. Основні зміни відбулись за рахунок збільшення поставок зернових культур (HS 10), експорт яких в ЄС більш ніж подвоївся, а їх частка виросла з 7% до 16% [5]. Але, не дивлячись на переваги зростання експорту, Європарламент ввів так зване «екстремальне гальмування», метою якого є не допустити, щоб через надлишковий імпорт з України, страждали сільськогосподарські ринки країн ЄС. Це приводить до того, що сільське господарство України починає спіткати проблема незацікавленості ринку ЄС такою великою кількістю продукції агрокультурного сектору.

Отже, наразі, економіка України має чудові показники зростання (порівнюючи з показниками 2021 та 2022 років): кількість виробництв, що відновили свою роботу, збільшуються з кожним кварталом, а військове виробництво також починає набирати великих обертів. Але, дивлячись на структуру експорту, можна побачити, що, все ж таки, у сучасній ситуації, промислове виробництво України не має задовольняючої потужності, а 60% усього експорту складають продукти сільського господарства: ці продукти мають мізерну додану вартість та дуже швидко зіткнулися з надлишковим імпортом у Європейський єдиний ринок. Несгача коштів державного бюджету, які пішли б на відновлення та поліпшення як інфраструктури, так і виробництва, є однією з головних заперук швидкої інтеграції України у ЄС. Перспективним напрямком на наступні декілька років є значне скорочення експорту продуктів сільського господарства та пропорційне збільшення частки промислового експорту (енергетичний, машинобудівельний тощо), а також адаптація технічних регламентів та стандартів, сертифікація продукції згідно зі стандартами ЄС, створення податкових та кредитних стимулів для розвитку, декарбонізація та екологічний підхід тощо, без яких Україна не зможе бути конкурентоспроможним гравцем на Внутрішньому ринку Європейського Союзу.

Список використаних джерел: 1. Решота О. Становлення внутрішнього ринку євросоюзу: передумови та особливості. Демократичне врядування. 2012. № 9. 2. Шварц Д. На шляху до ЄС: як українській економіці швидше інтегруватись з європейською. Новини України – УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/na-shlyahu-do-yes-yak-ukrajinskiy-ekonomici-shvidshe-integruvatiz-z-yevropeyskoyu-12138699.html>. 3. World Bank Open Data. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>. 4. Дашборд щодо експорту та імпорту українських товарів. NEWP. URL: https://export.gov.ua/770-dashbord_shcho_do_eksportu_ta_importu_ukraini. 5. Мовчан В. Торгівля товарами під час війни. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни. 2023. С. 16–23.

Сухомлин А. О.

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ, ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК І БЕЗРОБІТТЯ: УКРАЇНА ТА ЄС

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л. І.*

Одним із ключових напрямів сучасної зовнішньої політики України є процес європейської інтеграції, що обіцяє перетворити українське суспільство та економіку за зразком європейських стандартів та цінностей. Проте поступова інтеграція до Європейського Союзу відкриває перед Україною безліч можливостей та викликів, адаптація до яких вимагатиме не лише політичної волі, але й системних змін у всіх сферах суспільного життя. У зв'язку з цим актуальним є визначення можливостей та перешкод для України в контексті її євроінтеграційного спрямування.

Завданням нашого дослідження є визначення кореляційних зв'язків між показниками ВВП на душу населення (основний макроекономічний показник, що відображає рівень економічного розвитку та благополуччя населення країни), а також індексом людського розвитку та рівнем безробіття.

Україна має нижчі за значенням економічні показники порівняно з країнами Європейського Союзу. Крім того, повномасштабне російське вторгнення значно негативно вплинуло на економіку України.

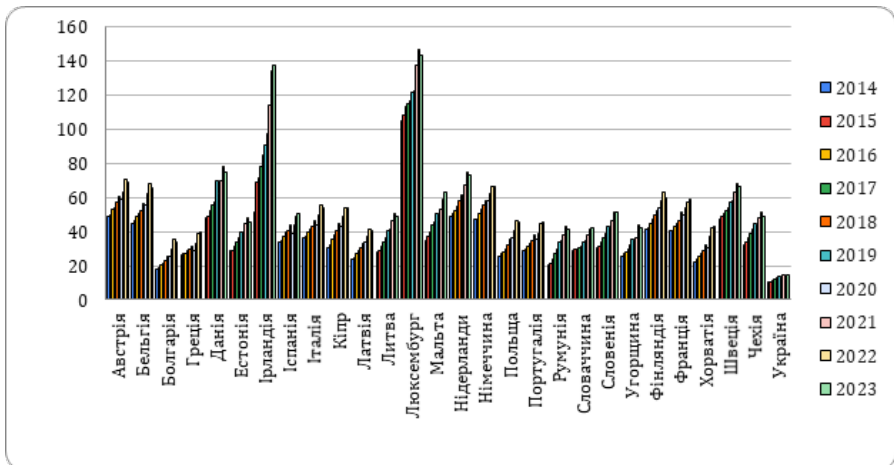

Рис. 1. ВВП на душу населення (за ПКС) у країнах ЄС та Україні у 2014-2023 рр., тис дол.

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Протягом 2014-2023 рр. ВВП на душу населення у країнах ЄС має позитивну динаміку. У 2020 р. спостерігалось незначне падіння показника, пов'язане із пандемією COVID-19. Щодо України, у 2022 р. зазначений показник зменшився у зв'язку з воєнними діями. Проте у 2023 почав зростати, повернувшись до рівня довоєнного 2021 р. Більш детальну інформацію щодо динаміки ВВП на душу населення наведено на рис. 1.

На рис. 2 наведено динаміку індексу людського розвитку у країнах ЄС та Україні у 2014-2022 рр.

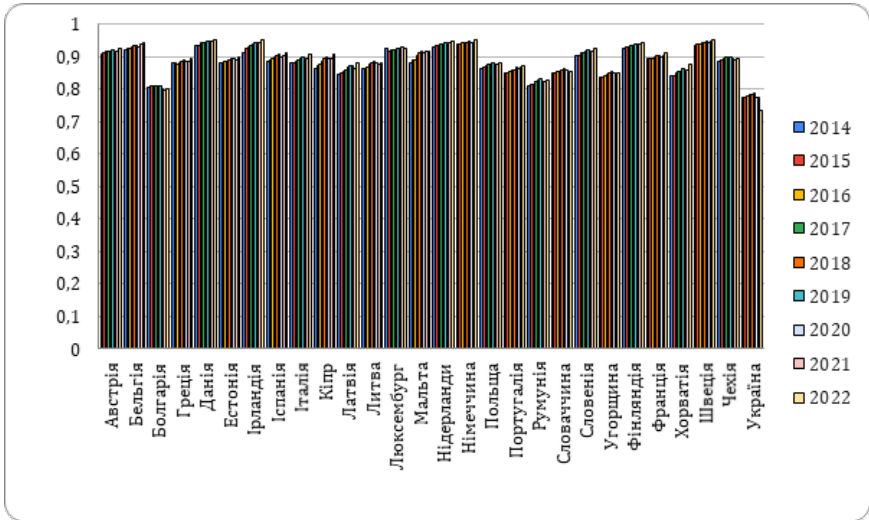

Рис. 2. Індекс людського розвитку в країнах ЄС та Україні у 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Дані за цим показником наразі обмежуються 2022 р., проте це не заважає спостерігати динаміку його зміни у період 2014-2022 рр. Хоча, індекс людського розвитку в Україні знаходиться на рівні вище середнього, вона поступається державам-членам ЄС.

Щодо рівня безробіття, у країнах Європейського Союзу даний показник є нестабільним і значно варіюється. Проте, знову ж таки, відсоток безробітного населення в Україні є вищим за більшість країн ЄС (рис. 3). Найвищого значення (25%) він досяг у 2022 р.

Перейдемо до визначення кореляційних зв'язків між даними показниками. Задля достовірності результатів, було проведено нормалізацію показників ВВП на душу населення. Згідно з розрахунками, коефіцієнт кореляції між ВВП на душу населення та індексом людського розвитку в Україні становить $-0,06$, що означає відсутність зв'язку між даними показниками. Для Європейського Союзу він становить $0,92$, що вказує на дуже тісний зв'язок.

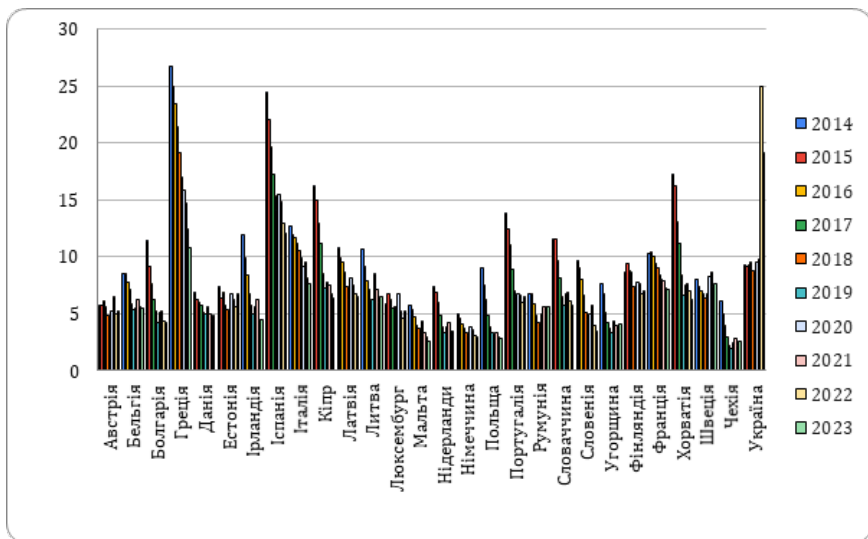

Рис. 3. Рівень безробіття у країнах ЄС та Україні у 2014-2023 рр., % від загальної кількості робочої сили

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Що стосується кореляційних зв'язків між ВВП на душу населення та рівнем безробіття, коефіцієнт кореляції в Україні становить 0,32, що означає відсутність зв'язку. У ЄС коефіцієнт становить -0,88. Це вказує на дуже тісний зворотній зв'язок між показниками. Тобто у ЄС рівень ВВП на душу населення збільшується за умови зменшення рівня безробіття.

Підсумовуючи вищезазначене, ми дійшли наступних висновків.

Значення досліджуваних показників України є суттєво нижчими, ніж у держав-членів ЄС, що в контексті євроінтеграційних прагнень України вказує на подальшу необхідність підвищення загального рівня життя. Цьому може сприяти зростання ВВП в цілому, а також сприяння зростанню рівня грамотності населення та довголіття. Проте, це можливо лише після завершення бойових дій.

Між показниками ВВП на душу населення та індексу людського розвитку в Україні майже відсутній зв'язок, що підтверджується значенням коефіцієнта кореляції. Що стосується зв'язку ВВП на душу населення та рівня безробіття, зв'язок між ними теж відсутній, що не відповідає економічній закономірності, яка спостерігається у багатьох розвинених країнах світу. В країнах Європейського Союзу показники ВВП на душу населення та індексу людського розвитку мають тісний прямий зв'язок, показники ВВП на душу населення та рівня безробіття мають сильний зворотній зв'язок.

Причиною низьких економічних показників України порівняно з аналогічними показниками країн ЄС є незавершеність, а іноді непослідовність реформування економічної, соціальної та інших сфер, руйнування та втрата виробництв,

територій, населення через триваюче повномасштабне вторгнення росії. Україна, маючи значний потенціал для розвитку й структурних змін, наразі стикається й долає численні виклики, які ускладнюють її шлях до досягнення рівня розвитку європейських країн. Підтримка країн-стратегічних партнерів, послідовні реформи в економіці та соціальній сфері можуть допомогти Україні подолати відставання й наблизитися до стандартів Європейського Союзу.

Список використаних джерел: 1. *GDP per capita, PPP (current international \$)* [Електронний ресурс] – URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD>; 2. *Human development index – HDI* [Електронний ресурс] – URL: <https://countryeconomy.com/hdi>; 3. *Unemployment, total (% of total labor force)* [Електронний ресурс] – URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.NE.ZS>

* * *

УДК 339.9

Тимофеева В. О.

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ДАНІЇ

ЗА ІНДЕКСОМ ІНСТИТУТУ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ (IMD)

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к. е. н., доц. Шуба М. В.*

Міжнародна конкурентоспроможність економіки визначається як здатність країни до досягнення найбільших можливих переваг у міжнародному розподілі капіталу та праці. Європейська Комісія, визначаючи конкурентоспроможність, вказує на можливість для певної країни досягти стійкого зростання ВВП на душу населення, а також забезпечити громадянам високий рівень життя, можливості зайнятості та зменшення безробіття. Національна економіка вважається конкурентоспроможною в міжнародному середовищі, коли, за умов вільної торгівлі та вільного руху факторів виробництва, видно темпи розвитку на довгострокову перспективу [1].

Рейтинг світової конкурентоспроможності, який щорічно готує швейцарський Інститут розвитку менеджменту (IMD), ранжує країни на основі того, «як вони керують своїми компетенціями для досягнення довгострокової цінності» [2].

У 2023 році рейтинг світової конкурентоспроможності очолила Данія, яка стала лідером серед 64 інших економік, що були проаналізовані укладачами рейтингу. Варто зазначити, що країна посідає перше місце у рейтингу другий рік поспіль, значно покращивши свої результати порівняно з 2019 роком, коли вона займала восьме місце [3].

Данія, як і Ірландія та Швейцарія, які посіли друге та третє місце відповідно, є малою економікою, яка добре використовує свій доступ до ринків і торгових партнерів.

Рейтинг передбачає оцінку економіки за чотирма напрямками: економічна ефективність, ефективність уряду, ефективність бізнесу та інфраструктура.

Перше місце Данії базується на постійних досягненнях за всіма чотирма вимірними факторами конкурентоспроможності. Вона залишається першою за ефективністю бізнесу та другою за інфраструктурою, а також демонструє дещо покращені результати щодо ефективності уряду, перейшовши на п'яте місце з шостого [2].

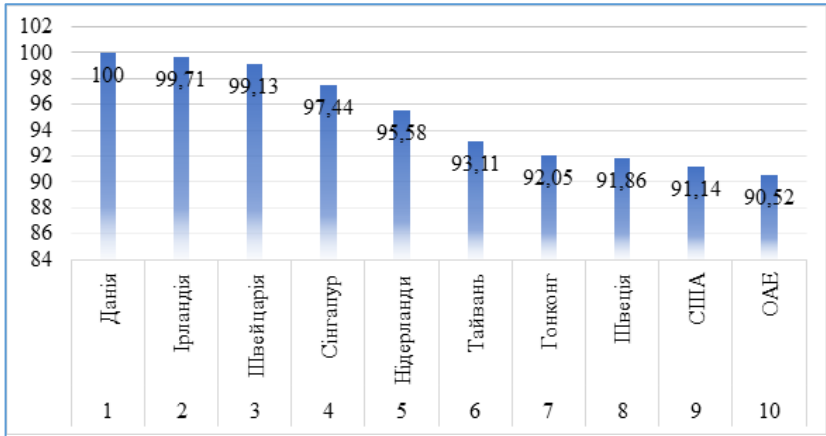

Рис. 1. Індекс 10 найбільш конкурентоспроможних країн у 2023 році згідно з рейтингом IMD

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Першість Данії в рейтингу конкурентоспроможності впродовж двох років можна пояснити поєднанням факторів, які в сукупності сприяють її економічній силі та стійкості. Ключову роль відіграє прихильність Данії до інновацій та досліджень, що забезпечує динамічний бізнес-ландшафт. Цифровізація і добре розвинена інфраструктура країни, включаючи ефективні транспортні мережі та сучасні системи зв'язку, підтримує безперерйну економічну діяльність. Бізнес-середовище Данії характеризується прозорістю, ефективністю та низьким рівнем корупції. Надійна нормативно-правова база та сильні правові інститути створюють сприятливу атмосферу для процвітання бізнесу, залучаючи як внутрішні, так і міжнародні інвестиції [5].

Якість освіти в Данії незмінно висока, що сприяє підготовці кваліфікованої та адаптивної робочої сили. Такий акцент на освіті відповідає вимогам глобальної економіки і робить значний внесок у конкурентоспроможність країни [6]. Всеосяжна мережа соціального захисту та доступне медичне обслуговування сприяє високій якості життя громадян Данії й забезпечує здорову та продуктивну робочу силу [7, с. 4-5].

Інвестиції країни у відновлювану енергетику та сталий розвиток узгоджуються з глобальними зусиллями, спрямованими на боротьбу зі зміною клімату, що підвищує її конкурентоспроможність на міжнародній арені [8].

Стратегічне розташування країни та активна участь у світовій торгівлі, якій сприяє членство в Європейському Союзі, позиціонують Данію як центр міжнародного економічного співробітництва. Ці глобальні зв'язки мають вирішальне значення для економічного зростання та конкурентоспроможності [9].

Таким чином, конкурентоспроможність Данії є результатом цілісного підходу, який поєднує інновації, потужну інфраструктуру, сприятливе бізнес-середовище, якісну освіту, політику соціального забезпечення, сталі практики, участь у глобальній торгівлі та інклюзивні інституції. Ці фактори в сукупності позиціонують Данію як лідера глобальної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел: 1. Walenia Alina. *Competitiveness of the European Union Member States According to the Institute of Management Development Index (IMD)*. VUZF Review, vol. 7, №. 2. 2022. Pp. 229-235. doi:10.38188/2534-9228.22.2.23. 2. Denmark's quality of life praised as country tops global business ranking. *The Local*. URL: <https://www.thelocal.dk/20230621/denmarks-quality-of-life-praised-as-country-tops-global-business-ranking>. 3. World Competitiveness Ranking. IMD. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/>. 4. Index of the 25 most competitive countries in 2023. Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/273072/competitiveness-by-country/>. 5. Denmark #1 in European Innovation. Ministry of foreign affairs of Denmark. URL: <https://investindk.com/insights/denmark-number-1-in-european-innovation>. 6. Denmark. European Commission. URL: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/denmark/overview>. 7. Denmark's recovery. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/country-pages/denmarks-recovery-and-resilience-plan_en. 8. European Commission // European Commission. 2023. 82 p. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-06/ip228_en.pdf. 9. Priorities. Renew Europe. URL: <https://www.reneweuropagroup.eu/priorities>.

УДК 323.173

Філіпов О. М., Казакова Н. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН БАЛТІЇ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Після набуття незалежності країн Балтії, прозахідна орієнтація спонукала їх швидко та чітко визначитися у стратегічних пріоритетах та векторах зовнішньої політики. Вони прийняли за основу західноєвропейську соціально-економічну модель розвитку, розглядаючи інтеграцію до європейських та євроатлантичних структур як один із ключових шляхів зміцнення національної незалежності, що гарантує збереження суверенітету, національної безпеки та сприяє розв'язанню складних економічних і соціальних проблем. Головною метою зовнішньої політики країн Балтії стала інтеграція до Європейського Союзу та НАТО, досягнення якої вони здійснили після тривалих та значних зусиль.

Вступ до ЄС та НАТО був політичним пріоритетом, що був сформований у країнах Балтії задовго до їх інтеграції в загальноєвропейські механізми економічної взаємодії. Цьому напряму приділялося особливе політичне та символічне значення. Владні групи, які прагнули вийти з-під російського впливу, брали на себе втілення проекту «Повернення до Заходу» [1]. Актуальність дослідження інтеграції Литви, Латвії та Естонії до Європейського Союзу зумовлена низкою факторів. Вступ балтійських держав до ЄС мав ряд особливостей, які відомі також Україні. Серед них спільні кордони з РФ, значна кількість російськомовного населення на їхніх територіях, а також економічна залежність від РФ, що змушувала уряди цих країн шукати виходи з цієї ситуації. Тому вивчення досвіду вирішення цих проблем та руху країн Балтії до об'єднаної Європи має велике значення для України.

Завершенням кожного етапу процесу інтеграції країн Балтії до Європейського Союзу були ключові події, які визначали подальший шлях їхнього розвитку та співпраці з ЄС:

1. Перший етап (1991-1995 рр.):

– Встановлення дипломатичних відносин з Європейськими Співтовариствами у 1991 році.

– Підписання угод про асоціацію у 1995 році, що стали основою для політичного діалогу та економічної співпраці.

2. Другий етап (з 1995 року):

– Підписання угод про асоціацію між ЄС і країнами Балтії у червні 1995 року, що визначило перехід до нового рівня відносин.

– Подання країн Балтії заявок на вступ до ЄС у 1995 році.

3. Завершення процесу (2003-2004 рр.):

– Підписання угод про вступ до Європейського Союзу на саміті ЄС у Афінах у квітні 2003 року.

– Проведення референдумів у країнах Балтії, які показали високий рівень підтримки євроінтеграції.

– Вступ країн Балтії до Європейського Союзу з 1 травня 2004 року [2].

Розвиток відносин з Європейським Союзом надав країнам Балтії можливість отримувати значні суми коштів через програми допомоги. Загалом, у період з 1991 по 2004 рік, країни Балтії отримали від ЄС суттєві суми дотацій через інструменти підтримки країн-кандидатів, такі як Фаре, Іспа, Інтеррег. Наприклад, для Латвії ця сума становила 319 млн. євро, для Литви – 527 млн. євро, для Естонії – 323 млн. євро. Отже, розміри допомоги на душу населення країн Балтії виявилися найвищими порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи.

На економіку країн Балтії позитивний вплив мала збільшення інвестицій, що надходили з країн-членів ЄС. За період з 1992 по 2004 рік, загальний обсяг прямих інвестицій в економіку трьох балтійських республік склав понад 9500 млн. євро. Ці фінансові вкладення відіграли значну роль у економічному зростанні та зміцненні зовнішньоекономічних зв'язків з країнами Євросоюзу.

Одним із видимих здобутків трансформації балтійських держав під впливом вступу до Європейського Союзу є [3]:

– У Литві було знайдено власне рішення щодо питання енергетичної безпеки. З метою диверсифікації енергоносіїв у другій половині 2014 року було розміщено власний термінал-танкер для прийому партій зрідженого природного газу в місті Клайпеді. Це дозволило Литві стати менш енергетично залежною від Росії і імпортувати газ від інших постачальників, зокрема з США та ОАЕ.

– Латвія стала випробувальним майданчиком для обговорення стратегій з регулювання внутрішньо-європейської економічної кризи. Країну навіть порівнювали з Грецією через значні обсяги європейської заборгованості. Однак, Латвія успішно пододала свої проблеми, збільшивши податки та скоротивши державний бюджет, і приєдналася до зони євро в 2014 році, тоді, коли Греція знаходилася в складному становищі.

– Естонія відома своїми досягненнями в цифровій галузі. Країна успішно впровадила систему електронного уряду та е-голосування, що дозволило їй зайняти лідерське положення у цьому секторі. Також, завдяки інноваційним підходам, Естонія зуміла знизити рівень корупції та підвищити ефективність урядування.

Отже, для Латвії, Литви та Естонії євроінтеграція виявилася ключовим фактором, що вплинув на їхній розвиток. Шлях до Європейського Союзу став основним каталізатором реформ і економічного зростання. Після вступу до ЄС ці країни випередили багато колишніх радянських республік у темпах зростання економіки та політичному розвитку. Їхня політична вага зросла, а міжнародний імідж покращився. Досвід Латвії, Литви та Естонії є важливим для України, яка також прагне вступити до Європейського Союзу. Євроінтеграція призвела до зменшення безробіття, інституційних реформ, збільшення інвестицій та фінансової стабільності. Проте вона також спричинила деякі негативні наслідки, такі як зменшення валових інвестицій та збільшення інфляції. Країни Балтії продемонстрували сильну волю до інтеграції до Західної Європи, що відповідає логіці національної безпеки, політичної стабільності та національної ідентичності. Вони реалізували успішну стратегію інтеграції до Європейського Союзу, що сприяла позитивним змінам у всіх сферах життя. Вивчення позитивного досвіду країн Балтії є актуальним для України і вимагає детального аналізу з метою використання цих знань для свого власного розвитку.

Список використаних джерел. 1. Завацький В.М. *Європейська інтеграція країн Балтії (1991-2004 рр.): дис.... канд. іст. наук. Донецьк, 2008. 225 с.*; 2. Чугаєв О.А. *Наслідки вступу до ЄС для країн Балтії. Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2006. Вил. 59. Ч. I. С. 129-135*; 3. *The European Union and the Baltic States: Visions, Interests and Strategies for the Baltic Sea Region / Ed. by Jopp M. and Arnsward S. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs, 2018. 269 p.*

Шевцова А. В.

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Довгаль О. А.*

Сучасна динаміка світових цифрових технологій породжує фундаментальні зміни у взаємодії людини з цифровим середовищем. Ця глобальна цифрова трансформація відкриває нові можливості для інновацій та розвитку, але також породжує ряд важливих викликів і загроз для цифрової безпеки. Із зростанням кількості цифрових пристроїв, даних та залежності від інтернет-технологій, збільшується й ризик кібератак, порушень даних та інших загроз цифровій безпеці. Це вимагає ретельного аналізу та розробки нових методів і стратегій для захисту інформаційних систем та забезпечення конфіденційності даних. Таким чином, дослідження актуальних загроз і викликів цифрової безпеки є ключовим для розуміння того, як можна захистити себе та суспільство від потенційних небезпек.

Глобальна цифрова трансформація прискорюється, проникаючи у всі сфери людської діяльності та спричиняючи кардинальні зміни в сучасному світі. Від економічних до особистих аспектів, ця трансформація відкриває безмежні можливості для інновацій та розвитку. Однак, разом із цим, вона також породжує нові серйозні виклики та загрози в сфері цифрової безпеки, від кіберзлочинності до питань конфіденційності. Аналіз цих аспектів є критично важливим для розробки ефективних стратегій захисту.

Так, зростання кіберзлочинності в Україні створює велику загрозу національному кіберпростору, підриваючи державні інформаційні ресурси та суспільні процеси, що призводить до значних матеріальних втрат та знижує довіру до інформаційних технологій. Проблеми ускладнюються низьким рівнем кіберграмотності населення та використанням кіберпростору для різноманітних злочинів. За інформацією від провідного міжнародного розробника програм для кібербезпеки ESET, протягом 2020 року в Україні спостерігалось збільшення кількості онлайн-загроз та кібератак, що мають зв'язок з пандемією COVID-19. Це зростання включає загрози через електронну пошту, такі як шкідливе ПЗ, програми типу WannaCryptor, програми-завантажувачі, криптомайнери, а також експлойти EternalBlue [3].

Основні виклики у сфері кібербезпеки включають застарілість нормативно-правової бази, відсутність спеціалізованих підрозділів та кваліфікованого персоналу в органах держави, брак незалежного аудиту та ефективних механізмів кіберзахисту, недостатність законодавства про критичну інфраструктуру та відсутність системи підвищення цифрової грамотності.

У зв'язку з глобальною цифровою трансформацією, захист даних перетворюється на один із найбільш критичних викликів. Яскравим прикладом цієї проблеми є витік даних користувачів Facebook у 2018 році, який торкнувся мільйонів людей по всьому світу. Цей інцидент висвітлює масштабні ризики, пов'язані з обробкою та зберіганням персональних даних у цифровому просторі, та відкрив широку дискусію щодо необхідності більш ретельного регулювання в цій сфері [1, с. 55].

Важливість GDPR (Загального регламенту про захист даних ЄС) та інших міжнародних норм, які встановлюють правила захисту персональних даних, стає надзвичайно важливою. GDPR встановлює високі стандарти захисту даних, вимагаючи від компаній отримувати згоду на обробку даних, надавати прозорість щодо використання даних та надавати користувачам право на забуття. Ці заходи спрямовані на зміцнення довіри споживачів і зменшення ризиків щодо персональних даних [2].

Однак, незважаючи на існування таких нормативних актів, проблема забезпечення цифрової безпеки залишається не вирішеною. Цифрова трансформація вносить нові виклики: зростання кількості пристроїв, підключених до Інтернету речей, збільшення обсягів зберігання та обробки даних, а також складність сучасних кібератак, які важко виявити та аналізувати.

Компанії та уряди повинні постійно оновлювати свої стратегії кіберзахисту, інвестувати у передові технології безпеки, забезпечувати навчання та освітні програми для підвищення рівня обізнаності серед користувачів і співробітників. Окрім того, необхідна постійна співпраця на міжнародному рівні, щоб відповідати на глобальні кіберзагрози та захищати цифровий простір від несанкціонованого доступу та витоку даних.

Крім того, на сьогодні розвиток та імплементація технологій біометричної ідентифікації та двофакторної аутентифікації відіграють ключову роль у забезпеченні цифрової безпеки, як для індивідуальних користувачів, так і для організацій. Ці технології значно ускладнюють несанкціонований доступ до даних та систем, сприяючи захисту важливої інформації.

Проте, слід враховувати, що ці технологічні нововведення також породжують нові виклики, особливо у сферах конфіденційності. Збір та обробка біометричних даних вимагають високого рівня захисту та чіткого регулювання, щоб запобігти можливому використанню цієї інформації неналежним чином. Це ставить перед законодавцями та розробниками ПЗ задачу забезпечення балансу між безпекою та конфіденційністю, розробкою стандартів захисту даних та механізмів їх застосування.

Крім того, у контексті дослідження, використання штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання в кіберзахисті заслуговує особливої уваги. З одного боку, ці технології пропонують значні можливості для покращення кібербезпеки: вони можуть аналізувати величезні обсяги даних, швидко виявляти та реагувати на потенційні загрози, а також адаптувати захисні механізми в реальному часі.

Однак, водночас, використання ШІ та машинного навчання створює нові виклики та ризики. Алгоритми ШІ можуть бути використані для розробки більш складних та адаптивних кібератак. Наприклад, вони можуть автоматизувати процес створення шкідливого ПЗ, яке здатне швидко змінювати свої характеристики, уникаючи виявлення антивірусними програмами. Крім того, ШІ може використовуватися для маніпуляції інформацією, наприклад, через створення переконливих фейкових новин або дезінформації.

Ці ризики вимагають розробки нових підходів до кібербезпеки, які б включали в себе не лише технологічні, але й етичні, правові та політичні аспекти. Наприклад, важливим стає регулювання використання ШІ, встановлення стандартів для етичного використання штучного інтелекту, а також розробка механізмів для виявлення та протидії маніпуляціям з даними.

Крім того, враховуючи сучасні виклики, що супроводжують глобальну цифрову трансформацію, глибоке розуміння взаємозв'язку між цифровою безпекою та її політичними та соціальними аспектами стає надзвичайно важливим. Такі явища, як боротьба з дезінформацією, кібервійни та забезпечення цифрових прав громадян, ставлять перед суспільством складні завдання.

Дезінформація в цифровому просторі може мати серйозні наслідки, впливаючи на громадську думку та політичні процеси. Вона посилює поляризацію суспільства та підриває довіру до інформаційних джерел. Кібервійни, з іншого боку, є новою формою міжнародного конфлікту, де кіберпростір використовується як поле бою для досягнення стратегічних цілей, часто в обхід традиційних форм військових дій.

Забезпечення цифрових прав громадян включає в себе захист особистих даних, свободу вираження думок в Інтернеті та доступ до незалежної інформації. Ці права є фундаментальними для підтримки демократичних цінностей та забезпечення відкритого й вільного цифрового простору.

Для вирішення цих викликів необхідно розробляти комплексні стратегії. Це означає інтеграцію правових інструментів, що включають законодавство про кібербезпеку, захист даних та права на конфіденційність. Технологічний компонент має забезпечувати розробку та впровадження інноваційних рішень для захисту від кіберзагроз. Освітні ініціативи важливі для підвищення обізнаності громадян щодо цифрової безпеки та критичного сприйняття інформації. Нарешті, політичні інструменти повинні бути спрямовані на розробку міжнародних норм та стандартів у сфері кібербезпеки, а також на зміцнення міжнародної співпраці в цій галузі.

В умовах глобальної цифрової трансформації, сфера цифрової безпеки стикається з низкою викликів і загроз. Сучасні технологічні інновації, хоча й відкривають нові можливості для захисту, також створюють простір для складніших кібератак і маніпуляцій з інформацією. Це вимагає комплексного підходу до кіберзахисту, що включає правові, технологічні, освітні та політичні інструменти. Важливо забезпечити баланс між інноваційним прогресом та

захистом цифрових прав громадян, а також сприяти міжнародній співпраці у сфері кібербезпеки. Тільки шляхом інтеграції цих елементів можна ефективно протидіяти цифровим загрозам та забезпечити стійкість у цифровому світі.

Список використаних джерел: 1. Гражевська Н. І. Цифрова трансформація економіки в умовах посилення глобальних ризиків і загроз / Н. І. Гражевська, А. М. Чигиринський // *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 53–57; 2. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенько В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки // *Фінансовий простір*. №3 (27). 2017. С.13-21; 3. *Кібербезпека: виклики та завдання*. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29086067.html>.

УДК 339.9

Shi Ping / Ши Пін

**THE EVOLUTION AND CHARACTERISTICS OF CHINA'S ECONOMY
IN THE CONTEXT OF GLOBALISATION /
ЕВОЛЮЦІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІКИ КИТАЮ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*V. N. Karazin Kharkiv National University
Supervisor: PhD, associate prof. Roman Kovalenko*

The transformation of China's economy from a predominantly agrarian society into a global industrial and technological powerhouse represents one of the most significant economic shifts of the 20th and 21st centuries. This paper delves into the nuanced characteristics of China's economic evolution, highlighting its impact on and integration with the global economy through quantitative achievements and strategic initiatives [1].

China's economic reforms, initiated in 1978 under the leadership of Deng Xiaoping, marked the beginning of a period of unprecedented economic growth. From these reforms emerged a dual strategy of opening up to foreign investment and encouraging export-led growth, propelling China's GDP from merely 150 billion dollars in 1978 to over 14 trillion dollars by 2019, according to the World Bank. This remarkable transition was characterized by an annual growth rate averaging around 10%, a figure unrivaled by any major economy over such an extended period [4].

Central to China's economic model is the pervasive role of the state in guiding economic development. This approach contrasts sharply with the neoliberal models adopted by Western economies, which prioritize market mechanisms over state intervention. China's strategy involves significant state ownership in critical sectors, including banking, energy, and telecommunications, through State-Owned Enterprises (SOEs). These entities are not merely commercial competitors but are also tools for achieving broader economic and strategic objectives. For instance, China

Mobile, one of the world's largest telecom operators, has been instrumental in rolling out China's 5G network, a key national priority.

China's accession to the World Trade Organization (WTO) in 2001 was a pivotal moment in its global economic integration. It signaled China's commitment to the international economic order and provided the impetus for further economic liberalization. Since then, China has emerged as a vital link in global supply chains. Its role as the «world's factory» is underscored by its status as the largest exporter of goods globally, with the United States and the European Union being key trading partners. Furthermore, the Belt and Road Initiative (BRI), launched in 2013, exemplifies China's ambition to reshape global trade networks, enhancing connectivity through infrastructure investments across over 60 countries [3].

In recent years, China has pivoted towards an innovation-driven economy, challenging the notion of China as merely a low-cost manufacturing hub. This strategic shift is evident in China's «Made in China 2025» initiative, which aims to position China as a leader in high-tech industries such as aerospace, semiconductors, and renewable energy. Notably, China's R&D expenditure has seen a tenfold increase from 1991 to 2016, reaching nearly 2.1% of its GDP, according to UNESCO. Companies like Huawei and Alibaba epitomize China's burgeoning capabilities in technology and e-commerce, respectively, competing globally at the forefront of their industries [4].

Despite these achievements, China's economic model faces several challenges. The demographic shifts resulting from its aging population, environmental degradation, and the transition towards a consumption-driven economy are significant hurdles. Additionally, China's economic practices, particularly regarding intellectual property rights and state subsidies, have led to tensions with trade partners, exemplified by the recent trade disputes with the United States [1].

China's economic rise is not merely a story of rapid growth but also of strategic adaptation and integration into the global economic system. Its journey from an agrarian economy to a global industrial and technological leader showcases the distinctive characteristics of China's economic model. However, the path ahead is fraught with challenges that require careful navigation to sustain growth and continue its integration into the global economy. Understanding these dynamics is crucial for policymakers, businesses, and scholars engaged in the global economic discourse.

References: 1. *China Statistical Yearbook 2022*. *Stats.gov.cn*. [Electronic resource] – URL: <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2022/indexeh.htm>. 2. *The World Bank*, [Electronic resource] – URL: <https://worldbank.org>. 3. *The World Trade Organisation*, [Electronic resource] – URL: <https://wto.org>. 4. *Zheng G.C. China's Social Security in Thirty Years.* – Beijing: People's Press, 2008. – P. 21–38.

Шолом А.С., Шинкаренко О.С.

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Україна, незважаючи на внутрішні виклики та зовнішні обставини, поступово здобуває своє місце на світовій арені інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Завдяки талановитим та винахідливим фахівцям, інноваційним стартапам та розвинутій ІТ-інфраструктурі, країна активно впливає на глобальну сферу ІКТ. Запровадження новітніх технологій, сприяння інвестиціям у секторі ІКТ та активна участь в міжнародних проектах підтверджують амбіції України стати ключовим гравцем у цій стратегічно важливій галузі. Високий рівень технічної експертизи та інноваційний підхід дозволяють українським компаніям конкурувати на світовому ринку, а також сприяють залученню іноземних інвесторів та розвитку міжнародних технологічних партнерств. Україна має потенціал стати лідером у впровадженні інноваційних рішень у галузі штучного інтелекту, кібербезпеки, блокчейн-технологій та інших сферах, що відкриває перед нею широкі перспективи для подальшого розвитку і експансії на світових ринках.

При розгляді різних видів послуг інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), таких як фіксовані послуги передачі даних, фіксований голосовий зв'язок, мобільні пересилання даних та мобільне передавання голосу, можна зауважити, що саме мобільне передавання голосу та фіксований голосовий зв'язок мали найбільший обсяг на ринку послуг в Україні. Проте, починаючи з 2022 року, у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України та окупацією значних територій, спостерігалася стагнація на ринку послуг в Україні. Порівнюючи дані за 2016 та 2022 роки, варто відзначити загальне зменшення обсягів у всіх розглянутих сегментах ІКТ. Зокрема, структурні зрушення у фіксованих послугах передачі даних, фіксованому голосовому зв'язку, мобільних пересиланнях даних та мобільному передаванні голосу виявилися негативними, що призвело до загального зниження обсягів українського ринку інформаційно-комунікаційних послуг на значну суму. За прогнозом на період до 2028 року очікується повільне відновлення деяких сегментів ринку, проте фіксований голосовий зв'язок продовжить демонструвати стагнацію через наслідки війни.

Розглянемо зміну виручки від ІКТ-послуг в Україні, починаючи з 2016-2027 рр. (рис. 1).

Аналізуючи рисунок 1, виявляється, що вкрай значущі негативні зміни відбулися ще на передодні війни, особливо у 2021 році, тоді як у 2022 році негативні зрушення були менш виразними. Цікаво, що найбільший вплив на ринок України здійснили послуги мобільного передавання голосу, проте вже у 2022 році саме за цією послугою було зафіксовано найбільший позитивний

розвиток, що склав майже 65,1% від усього обсягу ринку України. За прогнозами на 2027 рік, очікується позитивна динаміка у виручці з фіксованих послуг передачі даних та мобільних пересилань даних, тоді як мобільне передавання голосу та фіксований голосовий зв'язок можуть продовжити демонструвати негативну тенденцію. Також важливим аспектом є середні витрати на душу населення в доларах США в Україні, що зображені на рисунку 2.

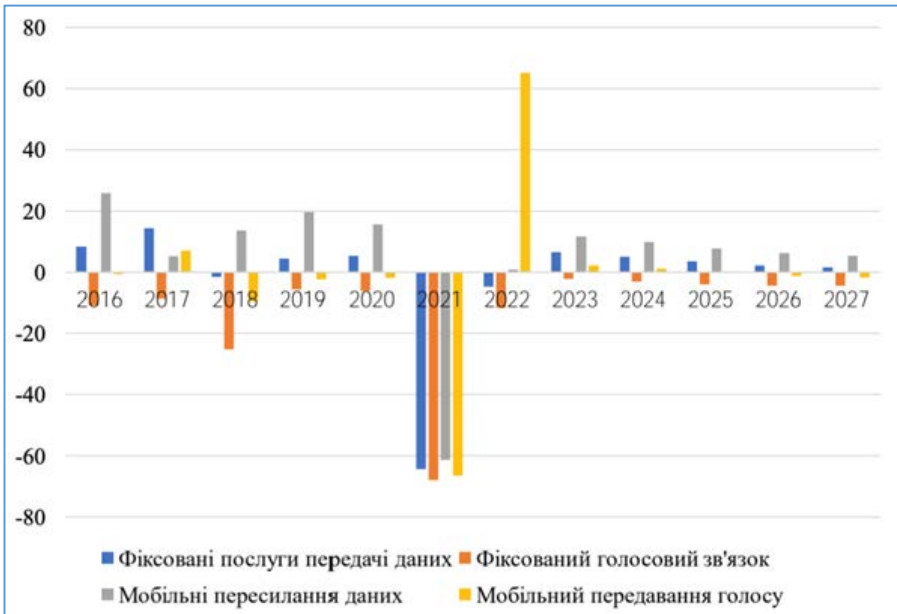

Рис. 1. Зміна виручки від ІКТ-послуг в Україні у 2016-2027 рр. порівняно з попереднім роком (у відсотках)
Джерело: побудовано автором на основі [1]

Аналізуючи рисунок 2, можна визначити, що протягом років найбільш важливими і популярними послугами були комунікаційні та мобільна передача голосу або автовідповідач. Проте в 2022 році внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну спостерігалось негативне зменшення та стагнація за всіма видами послуг. Хоча у 2023 році відбувалося поступове відновлення та збільшення середніх витрат на ІКТ-послуги на душу населення, проте вони так і не досягли попередніх рівнів через зменшення населення, масову еміграцію з України та військові дії, а також знищення критичної інфраструктури ворогом. Згідно з прогнозами Statista, фіксований голосовий зв'язок майже втратить свою популярність та частку користування, проте комунікаційні послуги мають відновитись до попередніх рівнів до 2028 року. Однак ці прогнози не враховують можливих сприятливих факторів, які можуть сприяти прискоренню відновлення показників.

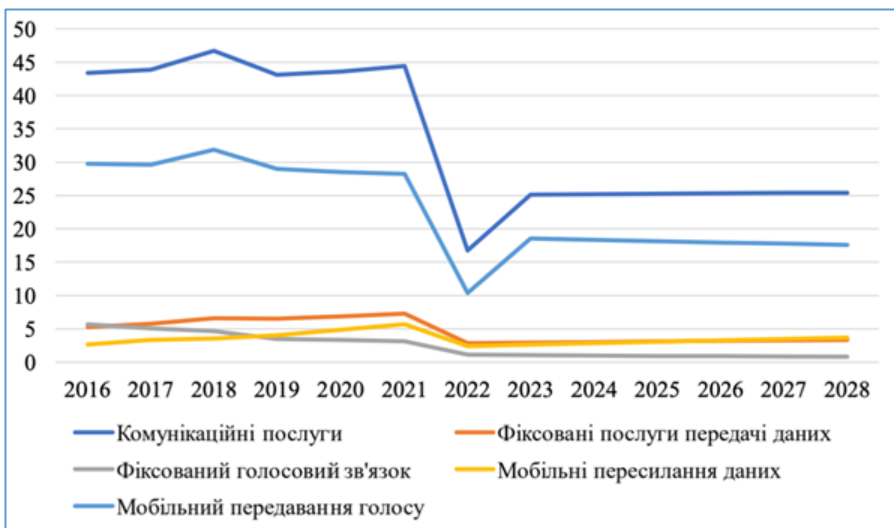

Рис. 2. Середні витрати на ІКТ-послуги на душу населення в Україні у 2016-2028 рр., дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Зробивши аналіз сучасного стану України на світовому ринку інформаційно-комунікаційних технологій, можна зробити висновок про те, що країна виявляє значний потенціал у цій галузі. Завдяки талановитим фахівцям, інноваційним стартапам і розвиненій ІТ-інфраструктурі, Україна активно просувається на міжнародному ринку. Її високий рівень технічної експертизи та інноваційний підхід створюють сприятливі умови для конкуренції та співпраці з іноземними партнерами. Потенціал країни у галузі штучного інтелекту, кібербезпеки, блокчейн-технологій та інших секторах є обіцяючим для подальшого розвитку та укріплення позицій на світовій сцені. Розвиток українського ІТ-сектора сприятиме не лише зростанню економіки країни, але й зміцненню міжнародного впливу України як гравця в глобальному інформаційному просторі.

Список використаних джерел. 1. Statista. *Послуги зв'язку – Україна* // Statista. *Communication Services – Ukraine*. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.statista.com/outlook/tmo/communication-services/ukraine>

Шуба М. В., Дзюбенко В. М.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Ринок освітніх послуг представляє собою систему взаємовідносин у ринкових умовах, що стосуються купівлі-продажу освітніх послуг. У цьому випадку предметом торгівлі є не сам процес освіти, а освітні послуги, які включають в себе комплекс матеріальних та нематеріальних ресурсів, необхідних для навчання. Ринок освітніх послуг можна розглядати як самостійну складову, а також як частину ринку праці, оскільки освіта має великий вплив на формування робочої сили та забезпечення ринку праці кваліфікованими кадрами [1].

Глобалізація, технологічні інновації та розвиток міжнародних стандартів сприяє значному збільшенню попиту на освітні послуги на міжнародному рівні. Освітні послуги стали не лише інструментом для здобуття знань і навичок, але й важливим фактором у формуванні економічного та соціального розвитку країн.

Надання освітніх послуг на міжнародному рівні є важливим для багатьох країн, які експортують свої навчальні продукти для студентів з усього світу. Також багато країн імпортують освітні послуги для поліпшення своєї системи освіти або для надання можливостей для своїх студентів.

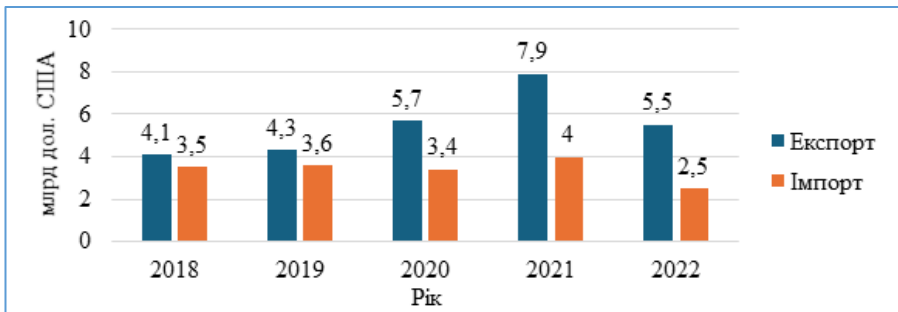

Рис. 1. Динаміка світового експорту та імпорту освітніх послуг, млрд дол. США, 2018-2022 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Загальний експорт та імпорт країн світу за 5 років представлено на рис. 1. За період, що досліджується, світовий експорт освітніх послуг перевищує імпорт. У 2021-2022 рр. імпорт був вдвічі меншим за експорт. Причиною цього, серед іншого, є те, що країни з багатим досвідом і гарною репутацією в цій сфері привертають більше міжнародних студентів. Це створює позитивний цикл, де більше студентів обирають ці країни через їхню репутацію, що ще більше збільшує їхній експорт освітніх послуг. Країни, де основною мовою навчання є англійська, зазвичай мають перевагу на міжнародному ринку освіти, оскільки англійська є мовою

міжнародного спілкування та бізнесу. Окрім того, багато країн, які є великими експортерами освітніх послуг, пропонують різноманітні стипендії та інші види фінансової підтримки для міжнародних студентів, що робить навчання в цих країнах більш доступним та привабливим для іноземців.

Конкуренція на міжнародному ринку освітніх послуг зростає: крім вже відомих лідерів, деякі країни активно розвивають власні освітні програми та стратегії для просування своєї освітньої продукції.

Країни, які найбільше експортують освітні послуги, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Країни-експортери освітніх послуг, обсяг експорту, тис. дол. США, 2018-2021 рр.

Країни	2018	2019	2020	2021
США	1965000	2284000	4185000	6232000
Франція	674325	533989	367787	403314
Німеччина	312953	324648	282122	294502
Бельгія	148800	126501	139348	178594
Нідерланди	242568	235537	155567	104791
Данія	73769	91571	90811	94040
Португалія	53143	54854	54825	70964
Сінгапур	24836	24850	24352	67511
Австрія	47238	47018	41119	65051
Польща	63951	87309	52066	62415

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Лідером з експорту освітніх послуг у 2021 році були США, Франція, Німеччина, Бельгія та Нідерланди. Ці країни відомі своєю високою якістю освіти. Вони мають добре розвинені системи освіти з високими академічними стандартами, які приваблюють міжнародних студентів. Крім того, багато університетів у цих країнах мають активну міжнародну співпрацю з університетами з усього світу. Це включає обмін студентами та викладачами, спільні дослідницькі проекти та програми обміну, тощо.

Таблиця 2

Країни-імпортери освітніх послуг, обсяг імпорту, тис. дол. США, 2018-2021 рр.

Країни	2018	2019	2020	2021
США	1586000	1673000	1936000	2301000
Німеччина	239734	239568	253568	293320
Нідерланди	117505	138479	118560	154702
Данія	108588	159521	161568	154131
Франція	484191	314572	125642	136015
Сінгапур	91634	114503	106324	112915
Польща	114097	137008	99803	109818
Швеція	95473	92923	85492	106356
Австрія	107467	115306	73101	93436
Бельгія	79124	99633	70816	75695

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

В останні роки експортом освітніх послуг займається близько 70% держав світу. Варто зазначити, що поняття «освітнього експорту» розширилося і наразі досить часто включає не тільки традиційні статті доходу, а й прямі дохід від міжнародних досліджень освітніх установ, іноземні інвестиції в освітній сектор, а також дохід від консалтингових, аналітичних послуг закладів освіти та публікацій [3].

Країнами, які найбільше імпортують освітні послуги в світі у 2021 р., є США, Німеччина, Нідерланди, Данія й Франція (табл. 2). Серед причин цього можна назвати потребу у впровадженні або адаптації глобальних навчальних стандартів у своїх університетах та навчальних програмах. Зростаюча міжнародна студентська мобільність також спонукає їх до цього. Студенти можуть обирати навчання в інших країнах для отримання нового досвіду, культурного обміну та доступу до спеціалізованих програм.

Отже, експорт та імпорт є важливими компонентами глобального освітнього ринку і мають значний вплив на країни та індивідуальних студентів. Експорт освітніх послуг відображається у наданні країнами своїх освітніх програм та послуг для студентів з усього світу, які прагнуть здобути вищу освіту, отримати професійну підготовку та інші форми навчання. Цей процес допомагає країнам покращувати міжнародну репутацію, залучати талановитих студентів та стимулювати економічний розвиток через залучення іноземних студентів та інвестицій у галузь освіти.

З іншого боку, імпорт освітніх послуг означає прийняття країнами зовнішніх освітніх програм, послуг або експертів з метою збагачення власного освітнього досвіду та розвитку. Це може включати співпрацю з іншими університетами, впровадження міжнародних навчальних стандартів, а також надання можливостей для міжнародного навчання та обміну знаннями.

Таким чином, міжнародна торгівля освітніми послугами сприяє глобалізації освіти, забезпечує розвиток міжнародних відносин та культурний обмін. Експорт та імпорт освітніх послуг сприяють розширенню можливостей для навчання та розвитку як для країн-експортерів, так і для країн-імпортерів, забезпечуючи більш доступну, різноманітну та якісну освіту для всіх.

Світовий ринок освітніх послуг є важливим сегментом глобальної економіки, який постійно зростає та еволюціонує. Як колись сказав Бенджамін Франклін: «Інвестиції в знання приносять найбільші дивіденди» [4], що відображає високий потенціал сектору освітніх послуг для економічного зростання та розвитку.

Список використаних джерел: 1. Ринок освітніх послуг. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ринок_освітніх_послуг 2. Trade Map. ITC. URL: <https://www.trademap.org/Index.aspx>; 3. Рябець Н. М. Тимків І.В. Глобалізація ринку освітніх послуг: регіональні особливості та інтеграційні перспективи України. Галицький економічний вісник. Т.: ТНТУ, 2019. Том 61. № 6. С. 141–154. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/31596>; 4. AZ Quotes. Benjamin Franklin. URL: <https://www.azquotes.com/quote/1458152?ref=investment-in-education>.

Шуба М. В., Шинкаренко О. С.

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У сучасному світі, де технологічний прогрес стрімко змінює наше сприйняття навколишнього середовища та способи взаємодії, ринок інформаційно-комунікаційних послуг виявляється в центрі постійних трансформацій, що не лише адаптують його до сучасних реалій, але й визначають його роль як ключового каталізатора суспільного розвитку. Надзвичайна динаміка цього сегменту ринку визначається зростанням обсягів інформації, що надходить і обробляється, а також невинним впровадженням технологічних інновацій. Від алгоритмів штучного інтелекту до вдосконалення мережі п'ятого покоління (5G), ці технологічні досягнення формують новий ландшафт для інформаційно-комунікаційних послуг.

Паралельно з технічними змінами спостерігається еволюція у споживацьких звичках, що також впливає на розвиток ринку. Перехід від традиційних засобів комунікації до мультимедійних платформ та інтерактивних сервісів визначає нові вимоги до операторів інформаційно-комунікаційних послуг.

Велика увага також приділяється геополітичним впливам на ринок інформаційно-комунікаційних послуг. Зміни в політичних альянсах та міжнародних відносинах можуть визначити стандарти і регулювання, що впливають на глобальну динаміку цього сектору.

На рис. 1 наведено частку окремих країн на світовому ринку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). У 2022 році на США припадало 36% частки ринку ІКТ. ЄС і Китай посіли друге і третє місце за величиною, кожен з яких мав частку ринку понад 11%. За останні десять років частка США на світовому ринку ІКТ зросла на 9,2%, КНР – на 2,1%, а частка ЄС, Німеччини та Японії скоротилась.

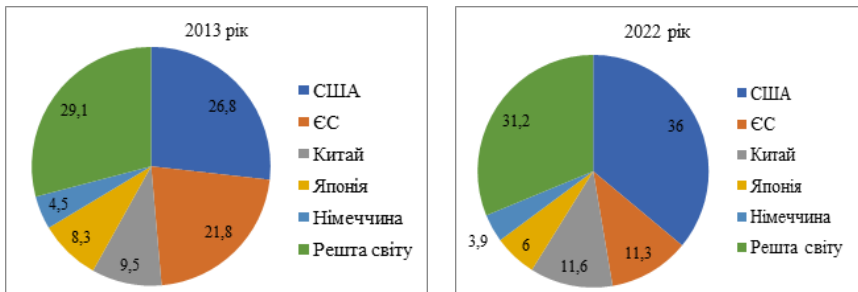

Рис. 1. Частка окремих країн на світовому ринку ІКТ у 2013 р. та 2022 р., %
Джерело: побудовано авторами на основі [1]

На рис. 2 представлено динаміку світових витрат на ІКТ у 2016-2023 роках та зроблено прогноз до 2026 року. Витрати на ІКТ протягом періоду, що досліджується, поступово зростали. Лише у 2020 році відбулося незначне зниження. Що було пов'язано з пандемією Covid-19. Згідно з результатами проведеного трен-аналізу, світові витрати на ІКТ продовжать збільшуватися. Вірогідність даного прогнозу є досить високою, адже $R^2=0,95$ (тобто вірогідність становить 95%).

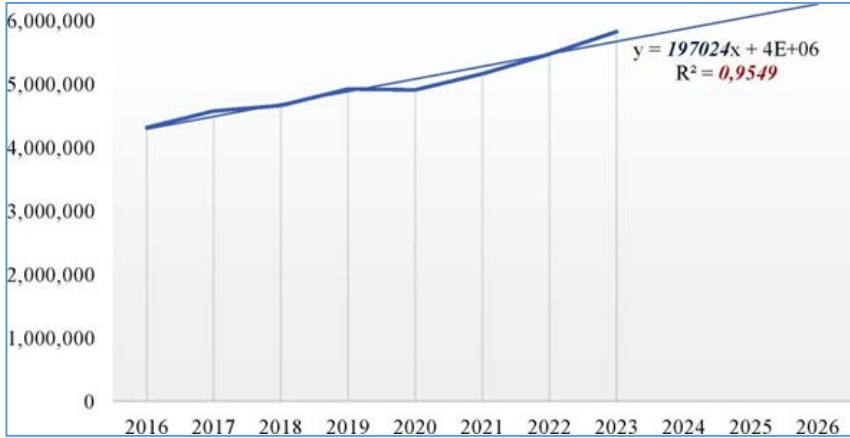

Рис. 2. Динаміка світових витрат на ІКТ у 2016-2023 рр.
та прогноз до 2026 року, млн дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

Можна виділити такі тенденції і перспективи розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг [2]:

- Збільшення обсягів даних (швидкість збільшення обсягів даних продовжує зростати, що створює великі виклики управлінню даними, їх аналізу та збереженню).

- Зростання швидкості та доступності мережі (розвиток технологій сприяє більш швидкому та доступному Інтернету, що відкриває нові можливості для розвитку мережевих сервісів та віртуальних платформ).

- Розвиток інтернет-технологій та мережевих платформ (інтернет речей (IoT), хмарні технології та віртуальна реальність (VR) стають все більш важливими в сфері інформаційно-комунікаційних послуг).

- Зростання ролі штучного інтелекту (AI) та машинного навчання (ML) (використання AI та ML відкриває нові можливості для персоналізації послуг, вдосконалення процесів аналізу даних та взаємодії з користувачами).

- Безпека та приватність даних (зростання уваги до кібербезпеки та захисту особистих даних стає надзвичайно важливим у зв'язку зі збільшенням кількості кіберзлочинності та ризиків порушення конфіденційності).

– Розвиток мобільних технологій (мобільність стає ключовим фактором, який визначає споживчі звички та очікування користувачів щодо інформаційних послуг).

– Глобалізація та регулятивні вимоги (зростання глобальних мереж та послуг ставить нові завдання перед регуляторами, які потребують гармонізації правових та регулятивних рамок у міжнародному масштабі).

Отже, світовий ринок інформаційно-комунікаційних послуг продовжує еволюціонувати, реагуючи на зростаючі потреби суспільства та швидкозмінні технології. Існуючі тенденції розвитку вказують на те, що майбутнє цього ринку буде визначатися не лише новаторськими технологіями, але й соціальними, економічними та політичними факторами. Гнучкість, адаптивність та здатність до інновацій стануть ключовими вимогами для компаній, які працюють у цьому секторі. Зростання ролі штучного інтелекту, розширення доступу до мережі Інтернет та зростання усвідомлення щодо кібербезпеки будуть визначати подальший розвиток. Важливо, щоб індустрія інформаційно-комунікаційних послуг спромоглася ефективно використовувати ці можливості, забезпечуючи інноваційні, доступні та безпечні послуги для всіх користувачів у всьому світі.

Список використаних джерел: 1. Information and Communication Technology Industry/Brands Statistics and Facts. URL: <https://market.us/statistics/information-and-communication/>; 2. Information and Communications Technology (ICT) Market – Growth, Trends and Forecast (2023–2030). URL: <https://www.linkedin.com/pulse/information-communications-technologyict-market-uufc/>.

УДК 339.92

Ярошенко Д. О., Довгаль О. А.

МІГРАЦІЙНА ТА ПОЛІТИЧНА КРИЗА НА КОРДОНІ США

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Загальною ідеєю кризи на кордоні є ситуація, коли виникають серйозні проблеми або напруга внаслідок подій, що відбуваються або змін, що стосуються конкретного кордону між двома країнами або регіонами.

Основними характеристиками кризи на кордоні можуть бути:

1) Масштабність: криза може виникнути через велику кількість людей, товарів або послуг, що перетинають кордон, що перевищує звичайний обсяг або надходження.

2) Політична напруга: криза на кордоні часто виникає внаслідок різниць у політичних, економічних або соціокультурних системах між країнами, що межують, або через спірні питання, такі як територіальні конфлікти.

3) Безпека: порушення кордону може створювати загрозу безпеці, яка включає в себе ризик поширення зброї, контрабанду, тероризм або інші форми злочинності.

4) Гуманітарні аспекти: криза на кордоні може створювати гуманітарні кризи, зокрема, коли біженці або мігранти потребують захисту, харчування, медичної допомоги та інших базових потреб.

5) Економічний вплив: порушення кордону може мати великий вплив на економіку країн, у тому числі через витрати на забезпечення безпеки, тимчасові торговельні обмеження та втрати від переривання торгівлі.

6) Міжнародний вимір: криза на кордоні може мати міжнародний вимір, залежно від того, як вона впливає на сусідні країни, регіональну безпеку або міжнародні відносини загалом.

Міграційна криза на кордоні США в період 2022-2024 років характеризувалася рекордним припливом нелегальних мігрантів, особливо з Мексики. Ця ситуація призвела до значних політичних та соціальних викликів.

Наприкінці 2023 року кількість нелегалів на американсько-мексиканському кордоні досягла рекордного рівня. За даними урядової статистики, у грудні 2023 року прикордонний патруль США затримав майже 250000 мігрантів, які перетинали кордон з Мексикою. Це найвищий місячний показник за всю історію спостережень, який легко затьмарив попередній пік у 224000 затримань у травні 2022 року (рис. 1) [1].

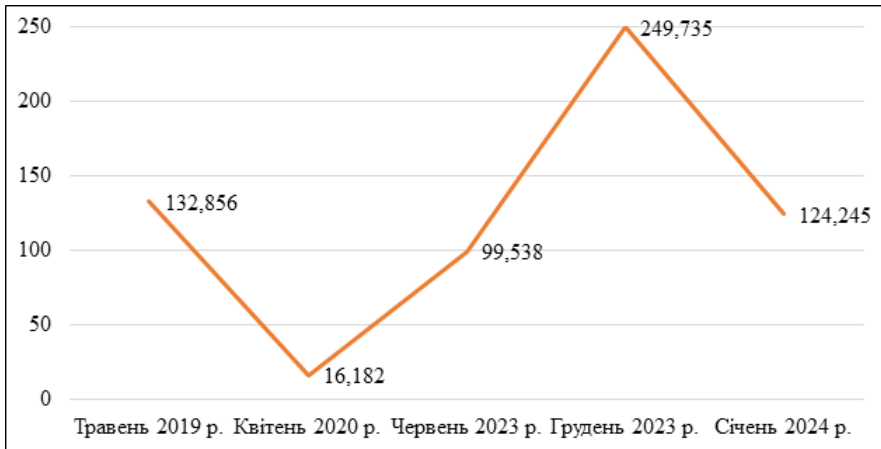

Рис. 1. Щомісячні затримання мігрантів прикордонним патрулем США на американсько-мексиканському кордоні

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

Щомісячна кількість затримань різко зросла з 2020 року, коли через пандемію коронавірусу тимчасово був закритий американсько-мексиканський кордон, що сповільнило міграцію в більшій частині світу. У квітні 2020 року прикордонний патруль зафіксував близько 16000 таких випадків – один з найнижчих місячних показників за останні десятиліття. Відтоді щомісячна кількість перетинів мігрантами американсько-мексиканського кордону в 10 разів перевищувала 200000.

Цей поріг не досягався з березня 2000 року, коли було зафіксовано близько 220000 перетинів кордону.

Неясно, чи зберігатиметься нещодавня висока кількість перетинів кордону у 2024 році. У січні 2024 року, згідно з останніми доступними статистичними даними, кількість перетинів кордону знизилася до 124000.

Термін «зіткнення з мігрантами» відноситься до двох різних типів подій [2]:

1. Затримання: мігрантів беруть під варту в США, принаймні тимчасово, щоб дочекатися рішення про те, чи можуть вони залишитися в країні на законних підставах, наприклад, отримати притулок. Затримання здійснюються відповідно до Розділу 8 Кодексу США, який стосується імміграційного законодавства.

2. Депортація: мігрантів негайно висилають до їхньої рідної країни або останньої країни транзиту без утримання під вартою в США. Депортація здійснюється відповідно до Розділу 42 Кодексу США – раніше рідко використовуваного розділу закону, на який адміністрація Трампа посилалася на ранніх стадіях пандемії COVID-19. Закон уповноважує федеральні органи охорони здоров'я зупиняти в'їзд мігрантів у країну, якщо буде встановлено, що їхнє недопущення може запобігти поширенню інфекційних захворювань.

У перші місяці пандемії в США прикордонний патруль значною мірою покладався на Розділ 42 для висилки більшості мігрантів, з якими стикався на кордоні. Адміністрація Байдена припинила використання Розділу 42 у травні 2023 року, коли федеральний уряд оголосив про завершення надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, спричиненої COVID-19. Відтоді прикордонний патруль затримує мігрантів на території США замість того, щоб вислати їх з країни (рис. 2) [1].

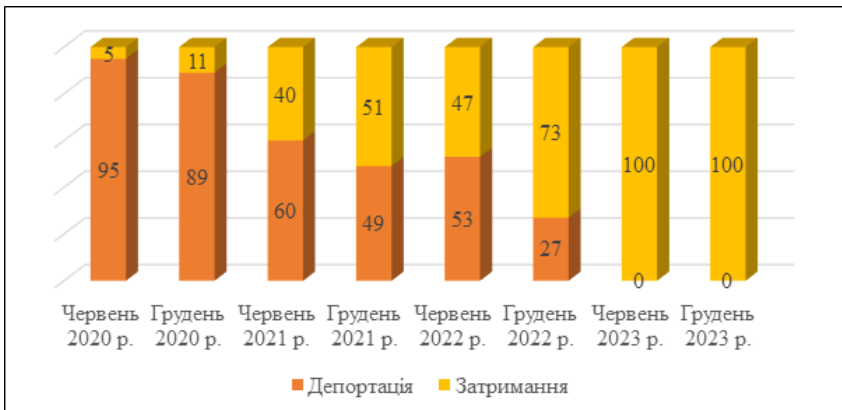

Рис. 2. Відсоток щомісячних зіткнень з мігрантами на американсько-мексиканському кордоні, які призвели до депортації та затримання
Джерело: побудовано авторами на основі [1]

У грудні 2023 року більшість затримань на американсько-мексиканському кордоні (54%) стосувалися мігрантів, які подорожували самостійно, 41% – людей, які подорожували сім'ями, і 5% – неповнолітніх без супроводу дорослих [2].

В останні місяці зростає кількість випадків, коли люди подорожують сім'ями. У грудні 2023 року прикордонний патруль зафіксував майже 102000 затримань членів сімей у порівнянні з близько 61000 роком раніше.

Також відбулися зміни в країнах походження мігрантів. Історично склалося так, що більшість затримань на південно-західному кордоні відбувалися за участю громадян Мексики або країн Північного трикутника – Сальвадору, Гватемали та Гондурасу. Але в грудні 2023 року 54% затримань відбулися за участю громадян інших країн, окрім цих чотирьох [2].

Особливо виділяються венесуельці. У грудні 2023 року відбулося майже 47000 затримань мігрантів за участю громадян Венесуели, порівняно з приблизно 6000 роком раніше. Кількість затримань за участю венесуельців поступається лише приблизно 56000 затримань за участю мексиканців у грудні 2023 року.

Також різко збільшилася кількість затримань громадян Китаю, незважаючи на віддаленість від американо-мексиканського кордону. Прикордонний патруль повідомив про майже 6000 затримань громадян Китаю на південно-західному кордоні в грудні 2023 року порівняно з близько 900 роком раніше.

Згідно з останнім опитуванням Pew Research Center [3], американська громадськість в цілому незадоволена тим, як йдуть справи на кордоні. Вісім з десяти дорослих американців кажуть, що уряд дуже погано або скоріше погано справляється з великою кількістю мігрантів, які намагаються в'їхати до США на кордоні з Мексикою. І майже стільки ж вважають, що ця ситуація є «кризою» (45%) або «великою проблемою» (32%) для США.

За прогнозами, за такими темпами за рік до США прийдуть приблизно 2,5 млн мігрантів. Рекордний приплив мігрантів у США за кілька місяців переріс у масштабну політичну кризу. Це викликало значні політичні розбіжності, особливо між федеральним урядом та окремими штатами, такими як Техас.

Міграційна криза також призвела до соціальних викликів. Наприклад, в Техасі було започатковано операцію «Самотня зірка» [4] для боротьби з нелегальною міграцією. Однак ця операція викликала багато питань та критики. Міграційна криза в США також мала вплив на інші країни, включаючи Україну. Зокрема, це стосується американської допомоги Україні.

Ця криза продовжує викликати значні дебати та дискусії щодо міграційної політики в США та її наслідків.

Список використаних джерел: 1. U.S. Customs and Border Protection 2. *Migrant encounters at the U.S.-Mexico border hit a record high at the end of 2023.* Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2024/02/15/migrant-encounters-at-the-us-mexico-border-hit-a-record-high-at-the-end-of-2023/>. 3. *How Americans View the Situation at the U.S.-Mexico Border, Its Causes and Consequences.* Pew Research Center – U.S. Politics & Policy. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2024/02/>

15/how-americans-view-the-situation-at-the-u-s-mexico-border-its-causes-and-consequences/. 4. Operation Lone Star. DVIDS. URL: <https://www.dvidshub.net/feature/OLS>.

Основні напрямки розвитку міжнародної логістики в умовах глобалізованого світу

УДК 339.656

Бруд Д. О.**ЕФЕКТИВНА ЛОГІСТИКА І МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ***Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Григорова-Беренда Л. І.*

Глобальна економіка охоплює економічну діяльність понад 200 країн, які займаються обробкою, виробництвом та споживанням товарів у всьому світі. У сучасній глобальній економічній системі країни взаємодіють не лише через кінцеві продукти, але й обмінюються проміжними ресурсами, що породжує складну мережу економічних зв'язків. Однією з особливостей міжнародної торгівлі є існування двосторонніх відносин, тобто більшість країн, що експортують товари в будь-яку іншу країну, також імпортують товари з тієї ж країни. У цьому розрізі складних відносин постає питання ролі логістичної діяльності у міжнародній торгівлі.

Сучасні глобалізаційні процеси забезпечили всім країнам канали для ведення різних видів міжнародної економічної діяльності. Таке динамічне середовище значною мірою стало можливим завдяки ключовій ролі, яку відіграє логістика. Більшість продуктів, які ми споживаємо щодня, не дійшли б до нас, якби не мережа послуг, яка підтримує переміщення товарів через національні кордони. Логістика є основою для функціонування міжнародної торгівлі, виступаючи важливим чинником забезпечення ефективності та оптимізації транспортування товарів від виробників до кінцевих споживачів на значні відстані.

Одним із основних показників для аналізу логістичної діяльності виступає Індекс ефективності логістики (LPI). Цей показник, надає комплексну оцінку логістичної ефективності різних країн, допомагає визначити їхню готовність до участі в міжнародній торгівлі та сприяє розвитку стратегій поліпшення логістичних систем.

Індекс LPI, що публікується Світовим банком з 2007 року, дає змогу оцінити торговельну модель, використовуючи дані за два роки. Співатор звіту «Connecting To Compete 2018. Trade Logistics In The Global Economy» Бен Шеферд застосовує підхід, використовуючи дані 63 країн-експортерів та імпортерів, на які разом припадає 93% світового ВВП і така ж частка світової торгівлі. Результати його регресійного аналізу показують, що кожне покращення на 1 бал рейтингу LPI у країні призводить до збільшення обсягів торгівлі на 16%, і це без врахування відносних цінних факторів.

Б. Шеферд використовує ту саму модель для розгляду сценарію «наздоганяючого розвитку», у якому всі країни скорочують логістичний розрив між собою і країною-лідером на 20%, але всі інші фактори залишаються незмінними. Загальний світовий реальний ВВП у такому випадку збільшиться на 0,1%. У відносному вираженні найбільше зростання добробуту зазвичай спостерігається в країнах, що розвиваються, таких як Камбоджа (0,7%), Коста-Ріка (0,4%) і Туніс (0,4%). Всі ці цифри впливу на добробут є нижньою межею, оскільки вони не враховують міжгалузеві зв'язки у виробництві, які, як відомо, дають значно вищі результати. [1].

Порівняємо показники LPI Китаю та Німеччини за період 2007-2023 років (рис. 1) і побудуємо прогноз на 2025 р. за допомогою тренд-аналізу.

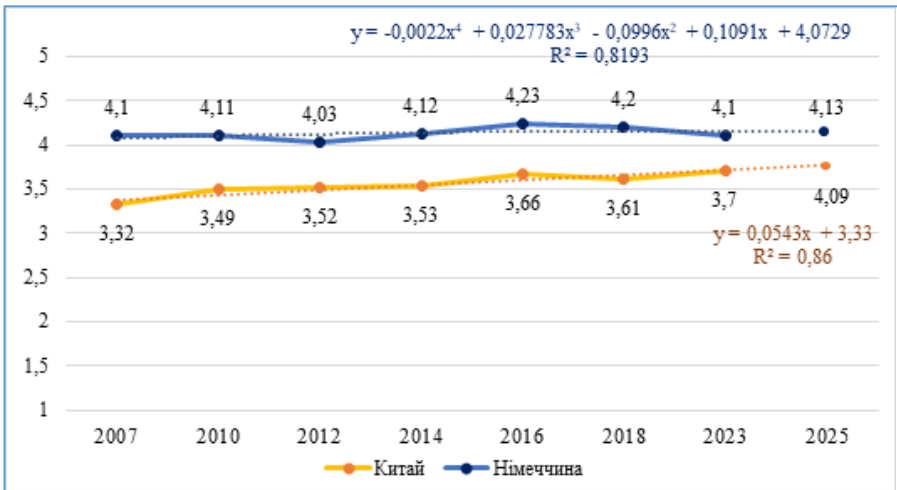

Рис. 1. Індекс ефективності логістики Китаю та Німеччини
Джерело: побудовано автором на основі [2].

Аналізуючи динаміку LPI Китаю та Німеччини за останні 16 років, спостерігаємо коливання показників обох країн, але в цілому констатуємо, що обидві країни підтримують високий рівень логістичної ефективності. Так, найвищим показник LPI Китаю був у 2023 р. і становив 3,7 балів, саме у цьому році Китай піднявся у загальному рейтингу на 7 позицій і посів 19-те місце. За результатами побудови лінійної регресії, LPI Китаю має сталий тренд зростання. Спираючись на тренд-аналіз, прогнозом на кінець 2025 року є підвищення показника на 0,5 бали, який у результаті становитиме 3,75 балів. Вірогідність зробленого прогнозу є високою і дорівнює 86%, що підтверджується коефіцієнтом апроксимації.

Що стосується Німеччини, то логістична ефективність країни тримається на високому рівні, незважаючи на незначне зниження показника у 2012 р.

Найвищим показник був у 2016 р. і становив 4,23 бали. Варто зазначити, що Німеччина у період 2014-2018 рр. займала перше місце у рейтингу серед 139 країн світу. Причинами її лідерства є низка факторів, зокрема високорозвинена транспортна та цифрова інфраструктура, а також стратегічне розташування, що робить її ідеальним транспортним вузлом для торгівлі і забезпечує доступ до понад 500 мільйонів споживачів у Європі. [3]. Важливим фактом є й те, що станом на 2022 р. Німеччина посідає 3-тє місце серед усіх країн-експортерів у світі з обсягом 2,08 трлн дол. США і одна з причин цього – майже бездоганний рівень організації логістичної діяльності. [4]. У той час, як європейські логістичні компанії у 2020 р. досягли обсягу ринку в 1,11 трлн євро, частка лише Німеччини становила 293 млрд євро, тобто 26% обсягу ринку логістики на континенті. [5]. Беручи до уваги динамічні ряди у статистиці Німеччини, ми не можемо брати однакові лінії тренду (а саме лінійні), тому для цієї країни пропонуємо розглянути поліноміальну лінію тренду. У цьому випадку, за результатами тренд-аналізу індексу ефективності логістики Німеччини, можна спрогнозувати збільшення показника у 2025 р. до 4,13 балів. Вірогідність зробленого прогнозу є високою і порівняно 82%, що підтверджується коефіцієнтом апроксимації.

Отже, логістика відіграє ключову роль у сучасній глобальній економіці, сприяючи ефективності та оптимізації міжнародної торгівлі. Індекс ефективності логістики (LPI) є важливим інструментом для оцінки готовності країн до участі в міжнародних економічних відносинах.

Аналіз показників LPI для Китаю та Німеччини вказує на стабільно високий рівень логістичної ефективності обох країн протягом десятиліття. У Китаї прогнозується подальше зростання показника, вказуючи на його сталу тенденцію покращення. Позитивний прогноз щодо Німеччини, яка наразі має високий рівень логістичної ефективності, також є надійним з огляду на високий коефіцієнт апроксимації.

Варто відзначити, що логістична діяльність визначає конкурентоспроможність країн на світовому ринку, а покращення в цьому сегменті може сприяти збільшенню обсягів торгівлі та економічному зростанню. Розбудова інфраструктури, використання новітніх технологій та удосконалення логістичних процесів відіграють ключову роль у підтримці стійкого розвитку країн у глобальній економіці.

Список використаних джерел: 1. *Connecting to Compete 2018. Trade Logistics in the Global Economy* // The World Bank. 2018. [Electronic resource]. – URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/576061531492034646/pdf/>. 2. *The World Bank. Logistics Performance Index*. [Electronic resource]. – URL: <https://lpi.worldbank.org/international/global>. 3. *GTAI. Logistics Industry*. [Electronic Resource]. – URL: <https://www.gtai.de/en/invest/industries/services/logistics>. 4. *The World Bank. Exports of goods and services*. [Electronic resource]. – URL: https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD?end=2022&locations=CN-DE&most_recent_value_desc=true&start=2010. 5. *Federal Ministry of Digital and Transport. German Logistics*. [Electronic resource]. – URL: <https://www.your-german-logistics.com/en/german-logistics>.

Гончаренко В. В., Калмикова О. О., Ханова О. В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Актуальність даної роботи обумовлена необхідністю вивчення та аналізу впливу глобалізаційних процесів на розвиток логістики електронної комерції в сучасному світі. Зростання обсягів та масштабів міжнародної торгівлі через Інтернет, швидкий розвиток технологій та зміни у споживчих уподобаннях споживачів вимагають пошуку нових підходів у логістиці для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності компаній. Глобальні тенденції вимушують підприємства електронної комерції до адаптації своїх логістичних стратегій та процесів до нових реалій міжнародного ринку, що робить актуальними наукові дослідження у цій області. Враховуючи швидкі темпи розвитку електронної комерції та глобалізації, важливо зрозуміти, які інноваційні рішення та технології допоможуть підприємствам у вирішенні нових викликів та досягненні конкурентної переваги.

Метою даного дослідження є вивчення та аналіз особливостей розвитку логістики електронної комерції в умовах глобалізації. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити наступні завдання:

- провести огляд літератури з питань логістики електронної комерції та глобалізації;
- визначити ключові характеристики логістики електронної комерції та її відмінності від традиційної логістики;
- дослідити вплив глобалізації на розвиток логістики електронної комерції.

Реалізація продукції через Інтернет вимагає виконання ряду логістичних операцій, таких як співпраця з постачальниками, укладання договорів про постачання, транспортування товарів на склад, їхнє прийняття, розміщення та розподіл. Також важливі операції, спрямовані на взаємодію зі споживачами, включаючи транспортування замовленої продукції, післяпродажне обслуговування та надання додаткових сервісів [1, с. 41].

У сучасній економіці інформаційні ресурси, які використовуються підприємствами, є так само важливими, як і матеріальні. Ефективне використання цих ресурсів є ключем до успішної конкуренції на ринку товарів і послуг. У найближчому майбутньому успішність підприємства буде залежати від його можливості працювати в електронному бізнесі та використовувати електронну логістику для підвищення ефективності ресурсного забезпечення, організації виробництва та маркетингу своїх продуктів і послуг [2, с. 117].

Логістика електронної комерції є комплексним процесом, який охоплює всі етапи руху товару від постачальника до кінцевого споживача в рамках онлайн-торгівлі.

Нині в електронній торгівлі існують три основні моделі логістики: власна логістика, дропшипінг та ван-стоп е-комерція. Найбільш поширеним є перший підхід, коли компанії вирішують здійснювати логістичну діяльність самостійно. Це рішення є доцільним для невеликих підприємств, оскільки воно дозволяє краще розуміти та обслуговувати клієнтів і зберігає незалежність від зовнішніх виконавців. Однак з ростом підприємства, що супроводжується розширенням його діяльності та стрімким збільшенням кількості замовлень, необхідно планувати можливість залучення додаткового персоналу та розширення складських приміщень [2, с. 119].

У ХХ ст. посилюється процес глобалізації, його особливий характер сприяє цифровій революції, лібералізації фінансових потоків та ділової активності, він є транснаціональним. За визначенням соціології, «глобалізація» – це поняття, що означає як «зменшення світу», так і «підвищення рівня розуміння світу в цілому». В роботі С. В. Ковалишина [3, с. 98-99] поняття «глобалізація» трактується як явище, що впливає на світову економіку та всі соціальні, культурні, науково-технічні та комерційні процеси, що утворюють її. Парламентська Асамблея Ради Європи визначає глобалізацію як реальну економічну інтеграцію всіх країн світу як наслідок глобалізації та більшого збільшення обсягу та різноманітності міжнародної торгівлі товарами та послугами, спаду цін на транспорт, збільшення інтенсивності проникнення міжнародного капіталу, значного зростання глобальної робочої сили та швидкого поширення технологій у всьому світі, особливо комунікацій.

Умови глобалізації визначають ключові аспекти розвитку логістики як складової сучасних бізнес-процесів. По-перше, глобалізація призводить до збільшення обсягів міжнародної торгівлі, що вимагає вдосконалення логістичних систем для ефективного переміщення товарів через кордони. По-друге, зростає складність логістичних ланцюгів постачання через включення більшого числа учасників із різних країн, що потребує ретельного управління та координації. По-третє, глобалізація стимулює використання інформаційно-комунікаційних технологій у логістиці для забезпечення швидкого обміну даними між всіма ланками логістичного ланцюга. Нарешті, в умовах глобалізації виникає необхідність у вдосконаленні міжнародного законодавства та стандартів у сфері логістики для забезпечення її ефективності та безпеки на світовому рівні.

Складність глобальної логістики полягає у необхідності для компаній вміло реагувати на постійно змінювані потреби споживачів і забезпечувати високий рівень логістичного сервісу при виході на світовий ринок. Саме бажання компаній зберегти конкурентоспроможність і прагнення до росту виступають як основний стимул для розвитку міжнародних операцій. Одночасно, розвиток виробничих можливостей і нових технологій сприяє полегшенню глобалізації в господарській діяльності. На макроекономічному рівні існують чинники, що сприяють глобалізації. Наприклад, економічне зростання більшості країн світу, лібералізація їхніх економічних процесів, ефективне функціонування логістичних систем,

поліпшення інфраструктури світової логістики, створення зон вільної торгівлі, а також виникнення нових технічних та технологічних процесів [4, с. 253-254].

Ефективність логістичної діяльності підприємств електронної комерції відіграє важливу роль у задоволенні потреб клієнтів, зниженні витрат і підвищенні конкурентоспроможності на ринку. Основні критерії, за якими можна оцінювати ефективність логістичної діяльності є: швидка доставка, точність інвентаризації, ефективне управління поверненнями, оптимізацію маршрутів та логістики, використання технологічних інновацій, співпрацю з надійними постачальниками та партнерами, зниження витрат і задоволення клієнтів [5, с. 5].

У 2021 р. розмір глобального ринку логістичної діяльності компаній електронної комерції оцінювався на рівні 730,4 млрд. доларів США, і очікується, що він зросте на 22,63% протягом прогнозованого періоду до 2483,7 млрд. доларів США до 2027 ро. Згідно проведених досліджень, прогноз для української електронної комерції, так само як і для світової, демонструє тенденцію до зростання (див. рис.1) [5, с. 5].

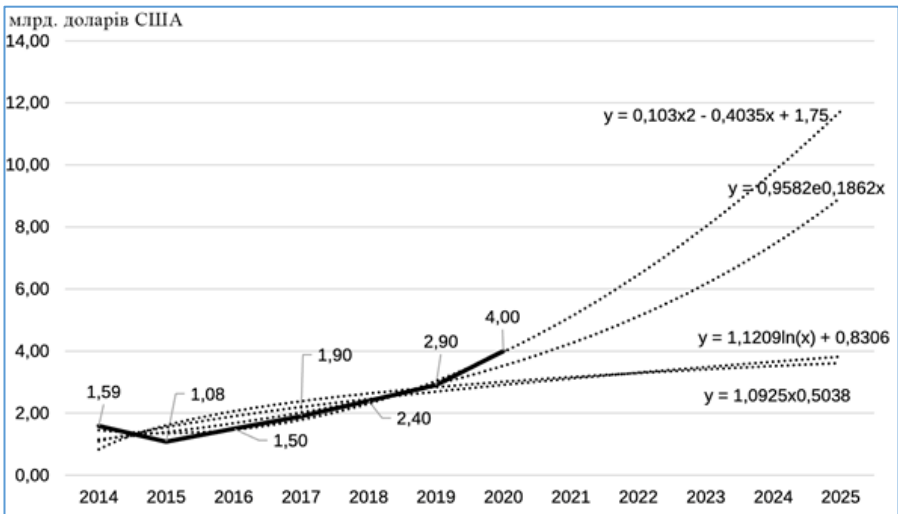

Рис. 1. Тенденція зростання українського ринку електронної комерції
Джерело: побудовано авторами на основі [5, с. 7]

У сфері логістики електронної комерції компанії стикаються з рядом викликів та перешкод, що впливають на їх ефективність і конкурентоспроможність. Одним із основних викликів є необхідність швидко реагувати на змінні потреби споживачів і забезпечувати швидку доставку товарів, що вимагає від компаній створення гнучких логістичних систем, здатних оперативного адаптуватися до змін у попиті. Ще однією перешкодою є нестабільність міжнародного ринку та валютних курсів, що впливає на вартість логістичних послуг та ціну на товари для споживачів. Крім того, складність логістичних процесів у зв'язку з міжнародними

перевезеннями призводить до затримок у доставці та погіршення враження клієнтів від обслуговування.

Отже, в ході дослідження було встановлено, що розвиток логістики електронної комерції в умовах глобалізації вимагає комплексного підходу та урахування широкого спектру факторів. Глобалізація впливає на розвиток логістики в електронній комерції, змушуючи компанії шукати ефективніші та більш інноваційні підходи до організації постачання та розподілу товарів. Для підвищення конкурентоспроможності у цьому сегменті бізнесу важливо постійно адаптуватися до змін та вдосконалювати логістичні процеси. Оптимізація логістичних процесів та використання сучасних технологій є ключовими для підвищення ефективності діяльності компаній у сфері електронної комерції.

Список використаних джерел: 1. Бояринова К. О., Дем'янюк Р. В. *Розвиток логістики електронної комерції на промислових підприємствах. Економічний простір*. 2020. № 160. С. 40-43. DOI: 10.32782/2224-6282/160-7. 2. Петренко О. І. *Логістика електронної комерції: поняття та форми. Тези доповідей всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Логістика майбутнього: ефективні рішення для торгівлі» / КНТЕУ. Київ, 2019. С. 117-120. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/821cc3af38edb786486730ac715cb8b9.pdf>. 3. Ковалишин С. В. *Стратегії розвитку логістичних компаній в умовах глобалізації. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 37. С. 96-104. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/785>. 4. Сизоненко Ю. С. *Основні фактори розвитку логістики в умовах глобалізації економіки. Тези доповідей VII-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції» / МНАУ. Миколаїв, 2020. С. 251-254. URL: <http://ds.rse.mnai.edu.ua/jspui/handle/123456789/7256>. 5. Кириченко А. В. *Перспективи розвитку логістичної діяльності підприємств електронної комерції. Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 9. С. 3-9. DOI: 10.32782/dees.9-1.**

УДК 339.92:33 (477)

Зайцева А. С., Костенко В. А.

МІСЦЕ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІДЕРЛАНДАМИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Актуальність ролі міжнародної логістики у зовнішній торгівлі між Україною та Нідерландами полягає в тому, що країни є торгівельними партнерами з великим потенціалом для подальшого розвитку співпраці.

Зростання обсягів зовнішньої торгівлі між цими країнами вимагає уваги до підвищення ефективності логістичних процесів, оскільки вони безпосередньо впливають на конкурентоспроможність підприємств, швидкість доставки товарів та загальну якість обслуговування [1, с. 4].

Міжнародна логістика, а саме ефективне її функціонування дозволяє ідентифікувати можливості з метою оптимізації логістичних процесів, виявити поточні проблеми та виклики. Також за умови ефективного функціонування логістичних компаній, а саме їх взаємодії підвищує ефективність торговельних операцій та сприяє подальшому розвитку економічних зв'язків між двома країнами.

Міжнародна логістика відіграє критичну роль у зовнішній торгівлі між Україною та Нідерландами. Нідерланди відомі своєю великою торговельною активністю та широким спектром експортних товарів, включаючи сільське господарство, хімічну промисловість, електроніку та інше. Україна також має значний потенціал у сільському господарстві, важкій промисловості та інших галузях [3, с. 22].

Міжнародна логістика включає в себе управління постачанням, транспортуванням, складуванням та дистрибуцією товарів, а також зв'язану з цим інфраструктуру та послуги [5, с. 33]. У зовнішній торгівлі між Україною та Нідерландами логістика відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного та швидкого переміщення товарів між країнами.

Одним із важливих аспектів міжнародної логістики є транспортна інфраструктура. Нідерланди мають розвинену систему морських портів, що забезпечує зручний доступ до міжнародних ринків. Україна також має потенціал для розвитку своєї транспортної інфраструктури, зокрема, шляхом модернізації морських та річкових портів.

Крім того, ефективне управління ланцюгом постачання грає важливу роль у забезпеченні вчасності та надійності поставок товарів між Україною та Нідерландами. Це охоплює весь процес від виробництва до доставки товарів до кінцевого споживача.

Залучення новітніх технологій, таких як Інтернет речей (IoT), та аналітика даних, може покращити ефективність міжнародної логістики між Україною та Нідерландами, сприяючи зменшенню витрат та підвищенню конкурентоспроможності обох країн на світовому ринку [6, с. 11].

Сьогодні міжнародна логістика стала необхідною складовою зовнішньої торгівлі з ряду причин, а саме:

1. Глобалізація економіки: світ став більш зв'язаним, і товари рухаються між країнами великою кількістю шляхів. Міжнародна логістика забезпечує ефективний та безперервний рух товарів через кордони.

2. Розширення постачальницьких ланцюгів: більшість товарів виготовляється або складається з компонентів, які виробляються у різних країнах. Міжнародна логістика дозволяє координувати постачання компонентів та виготовлення готової продукції [7].

3. Технологічний прогрес: сучасні технології, такі як системи відстеження, Інтернет речей та аналітика даних, значно полегшують управління логістичними процесами на міжнародному рівні, зменшуючи витрати та підвищуючи ефективність.

4. Потреба у швидкості та точності: в сучасному світі клієнти очікують швидких та точних поставок. Міжнародна логістика допомагає вирішити ці вимоги, забезпечуючи вчасну та надійну доставку товарів [8].

Таким чином, міжнародна логістика в сучасному світі є невід'ємною складовою зовнішньої торгівлі. Вона забезпечує ефективний та безперервний рух товарів між країнами, координує постачальні ланцюги, використовує передові технології та відповідає вимогам швидкості та точності у поставках. Без міжнародної логістики зовнішня торгівля стала б неможливою у сучасному глобалізованому світі.

Список використаних джерел: 1. Дмитриченко М.Ф., Левковець П.Р., Ткаченко А.М., Ієнатенко О.С., Зайончик Л.Г., Статник І.М. *Транспортні технології в системах логістики: Підручник*. – К.: Інформатодор, 2007. – 676 с.; 2. Захаров К.В., Циганок А.В., Бочарников В.П., Захаров Ф.К. *Логістика, ефективність і ризики внешнеекономічних операцій*. – К.: ИНЭКС, 2000. – 237 с.; 3. Захаров К.В., Циганок А.В., Захаров Ф.К. *Логістика: ефективність і ризики внешнеекономічних операцій*. – К.: ИНЭКС, 2000. – 252 с. 4. Кальченко А.Г., Кривецько В.В. *Логістика: Навч. посібник*. – К.: КНЕУ, 2008. – 472 с.; 5. Кирлик Н.Ю. *Історія становлення ринку логістичних послуг в Україні*. // Актуальні проблеми економіки. – 2020. – № 1 (223). – с. 4-10. – <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/31106/1/4-10.pdf>; 6. Кислий В. М., Біловодська О. А., Олефіренко О. М., Смоляник О. М. *Логістика: Теорія та практика: Навч. посіб.* – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.; 7. Крикавський Є.В., Чорнописька Н.В. *Логістичні системи: Навч. пос.* – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 264 с.; 8. Кунда Н.Т. *Організація міжнародних автомобільних перевезень: Навч. посібник*. – К.: ВД «Слово», 2010. – 464 с.

UDC 332.122:338.47

Zaitseva A., Miroshnichenko T. /

Зайцева А. С., Мірошніченко Т. М.

INTERNATIONAL LOGISTICS SYSTEMS

IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION /

МІЖНАРОДНІ ЛОГІСТИЧНІ СИСТЕМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

V. N. Karazin Kharkiv National University

In modern conditions of rapid development, international companies feel an urgent need to optimize their activities. This is due to the constant strengthening of competition and the entrenchment of market economy principles in most countries of the world.

In this context, it is worth paying attention to systems, namely their creation, because within the system there is an opportunity to increase the efficiency of the management of material flows, which in turn optimizes economic activity. The issue of the need to optimize activities is directly related to the logistics component, namely,

the sphere of circulation, that is, the issues of the formation and effective functioning of logistics systems. By paying attention to the logistics component, it is possible to form a number of competitive advantages of an international company on the market, through the reduction of logistics costs and the improvement of service quality, taking into account the creation of integrated logistics systems. [1]

An effectively working enterprise, as one of the aspects of its strategic activity, necessarily asks the question of entering foreign markets. All the more so in the era of globalization of the world economy, which is characterized by the formation of a single global economic space and the creation of a single market for the production and distribution of material goods.

Globalization of logistics is an integral part of the processes occurring in all spheres of the world economy. Entering international markets with archaic ideas, methods and methods of carrying out logistics operations will certainly doom the company to failure. This raises the problem of mastering all modern technologies and innovations used in organizing and ensuring logistics operations in developed countries, where the achievements of the scientific and technological revolution, based primarily on the massive use of computer technology, are successfully and on an ever-increasing scale. [2] The correct construction and operation of logistics systems based on the implementation of international standards for the functioning of integrated logistics is the key to successful activity in world markets and the integration of countries into the modern structure of international economic relations.

Today, in the context of the widespread spread of the COVID-19 pandemic in the world, foreign trade activity is undergoing significant changes, qualitative growth trends are observed, but also a quantitative decrease in material (commodity), information, financial and service flows. In such conditions, international logistics infrastructure becomes a significant strategic factor in ensuring the competitiveness of national economies and the activities of foreign trade entities. The need to develop international logistics is determined by its role as the main carrier of goods, services and information in foreign trade activities and the global economic space as a whole. The transition to international economic integration through the internationalization of foreign trade entities and the creation of a common logistics system determines the construction of effective international supply chains. [2]

The international supply chain operates regardless of state borders, creating the basis for the development of international logistics. International logistics is aimed at the practical application of the principles of logistics in international trade. It helps to form and model logistics systems (subsystems) of business entities within the framework of foreign trade activities, contributes to the definition and implementation of parameters that contribute to the effective functioning of elements of the international logistics infrastructure, allows you to analyze and evaluate the economic efficiency of logistics decisions taking into account global market conditions and consumer demands. [3]

The formation of international supply chains covers the activities of business entities associated with the movement through different national territories and the transformation of inventory – from the supply of raw materials, materials, components to the delivery of finished products to the end consumer. Managing international supply chains involves integrating and managing the activities of their participants on the basis of mutually beneficial cooperation, developing effective business processes, as well as ensuring a high degree of sharing of a single information base to create highly effective value creation systems. In modern conditions of globalization, it is necessary to pay special attention to the training of highly qualified logistics economists. This is important when the activities of business entities extend beyond national territorial boundaries, and their logistics system is international in nature.

References: 1. Kagermann, H., Anderl, R., Gausemeier, J., Günther, S., Wolfgang, W. (Eds.) (2016), *Industrie 4.0 in a Global Context. Strategies for Cooperating with International Partners*, available at: https://www.acatech.de/wp-content/uploads/2021/11/acatech_eng_STUDIE_Industrie40_global_Web.pdf. 2. *Industry 4.0 – Opportunities and Challenges of the Industrial Internet*, available at: <https://www.pwc.nl/en/assets/documents/pwc-industrie-4-0.pdf>. 3. Schwab, K. *The Fourth Industrial Revolution: what it means, how to respond*, available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2023-12-12/fourth-industrial-revolution>.

УДК 339.9

Ізмайлов О. І.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Данилюк Н. І.*

Україна та Республіка Польща історично пов'язані, через достатньо довгий суспільний кордон, суспільну культуру, схожий менталітет та багато іншого. Тому не дивно, що вже в ХХІ сторіччі ці зв'язки і надалі відіграють велику роль в економічному прогресі обох країн. Проте, ми маємо кризові ситуації, на кшталт такої, яка склалась на Українсько-Польському кордоні, що пов'язана з блокуванням кордону в односторонньому порядку.

Україна має великий потенціал для розвитку логістичних зв'язків на хвилі глобалізації. Деякі з можливостей логістики України в цьому відношенні перераховані нижче.

1. Україна розташована на перехресті торгових шляхів між Європою, Азією та Близьким Сходом. Завдяки своєму географічному положенню це важливий транспортний вузол, через який проходить більшість вантажів.

2. Україна має добре розвинену транспортну інфраструктуру, включаючи автомобільні дороги, залізниці, морські та річкові порти та аеропорти. Це дає можливість Україні пропонувати широкий спектр логістичних послуг та ефективно транспортувати вантажі.

3. Україна є частиною кількох глобальних торгових угод і груп, таких як Світова організація торгівлі (СОТ) та Угода про асоціацію з Європейським Союзом. «Це покращить перспективи зовнішньої торгівлі та зростання зв'язків глобального ланцюжка поставок».

4. Україна робить значний прогрес у сферах інформаційних технологій та цифрової логістики. Використання передових технологій, таких як системи відстеження вантажів і електронні платформи управління логістикою, підвищує ефективність логістичних операцій і підвищує конкурентоспроможність українського бізнесу в усьому світі.

5. Україна має кваліфікованих працівників у сферах логістики та транспорту, які можуть запропонувати надійні та ефективні логістичні рішення та керувати складними логістичними мережами. Україна має багато можливостей для покращення логістичних зв'язків з іншими країнами, і це може сприяти зростанню економіки та розвитку країни.

Польща має значні можливості для розвитку логістичних зв'язків в рамках глобалізації. Країна має деякі ключові аспекти своєї логістичної системи:

1. Польща розташована в центрі Європи, що робить її важливою зупинкою для товарів, що подорожують між Західною, Східною, Північною та Південною Європою.

2. Транспортна система Польщі добре налагоджена і складається з доріг, залізниць, морських і річкових портів, а також авіатерміналів. Це дозволяє країні пропонувати ефективне транспортування вантажів і низку логістичних послуг.

3. Польща докладает зусиль для створення логістичних парків і спеціальних економічних зон, які допомагають зібрати логістичні послуги та створюють сприятливе середовище для розвитку логістичних компаній і складів.

4. Польща є частиною Європейського Союзу та інших глобальних торгових груп, що допомагає полегшити обмін продуктами та послугами без обмежень. «Це сприяє зростанню глобальної торгівлі та транспортних зв'язків».

5. Польща використовує нові технології в логістиці, включаючи цифрові платформи для управління логістикою, системи відстеження вантажів і автоматизовані складські системи, що підвищує ефективність логістичних операцій.

Узагальнюючи, Польща має всі необхідні передумови для розвитку як національних, так і міжнародних логістичних зв'язків у контексті глобалізації. Використання свого географічного положення, розвиненої транспортної інфраструктури та інноваційних підходів до логістики допоможе країні збільшити свою конкурентоспроможність на світовому ринку.

Отже, наразі Республіка Польща є найбільшим логістичним партнером України, бо через обмеження, логістичних можливостей у Чорному морі, що пов'язані з війною Україна використовує західні сусідні країни як транзитні зони для експорту товарів. Так як Республіка Польща, з усіх українських торговельних партнерів, має найдовший кордон, то інфраструктурні можливості є найперспективнішими. Динаміка торговельного обороту між Україною та Польщею у млн. дол. за період 2014-2023 рр.

Таблиця 1.1

Динаміка торговельного обороту між Україною та Польщею, млн. долл.

Рік	Імпорт Польщі з України, млн. долл	Імпорт України з Польщі, млн. долл
2014	22876,00	30673,00
2015	16989,00	23240,00
2016	20124,00	26933,00
2017	23941,00	33452,00
2018	30330,00	36418,00
2019	29006,00	41038,00
2020	29378,00	40731,00
2021	50417,00	48948,00
2022	62200,00	97000,00
2023	46000,00	116000,00

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Логістичне співробітництво між Україною та Польщею є важливим елементом їхньої економічної взаємодії. Обидві країни мають розвинені транспортні мережі та активний зовнішньоторговельний обмін, що створює потребу в ефективних логістичних рішеннях для переміщення товарів між ними та до міжнародних ринків.

Україна та Польща мають активний торговельний обмін, що включає як сировинні матеріали, так і готові товари. Це створює потребу в ефективному логістичному вирішенні для транспортування цих товарів.

Компанії з України та Польщі надають широкий спектр логістичних послуг, таких як перевезення вантажів, складське зберігання, митне оформлення та інші. Ці послуги допомагають підтримувати торговельний обмін між країнами.

Україна та Польща активно розвивають стратегічне партнерство у багатьох сферах, включаючи економічну, політичну та військову сфери. Це сприяє спільним ініціативам у розвитку логістичної інфраструктури та реалізації спільних проєктів.

У цілому, логістичне співробітництво між Україною та Польщею є важливим чинником для розвитку їхніх економік та сприяє підтримці та зміцненню взаємовідносин між цими двома країнами.

Проте наразі, існують певні складнощі на україно-польському кордоні, це пов'язано з протестним рухом польських фермерів, які висловлюють невдоволення українським експортом аграрної продукції. За даними української

митниці, експорт сільськогосподарської продукції в середньому становив 10-12000 тон на місяць у 2021 році, але досяг 389000 тон у березні 2022 – березні 2023 року [1]. Кількість сільськогосподарської продукції на польському ринку поступово збільшувалась, що чинило тиск на ціни фермерів.

Стимулюючим фактором стала також політика «зеленої трансформації» ЄС. Вона заборонила використання хімікатів і збільшила витрати на вирощування сільськогосподарських культур.

Логістичні перспективи України та Польщі в умовах глобалізації є дуже перспективними та багатообіцяючими. Відновивши логістичні можливості України, Україна та Польща зможуть використовувати її географічне розташування як міст між Західною Європою та Азією. Розвиток транспортних шляхів, таких як залізниці, дороги та порти через ці країни, створить нові можливості для логістики, транспортування товарів і людей.

Обидві країни активно розвивають логістичні парки та склади, які слугуватимуть логістичними центрами для переміщення товарів між Європою та Азією. Це могло б підвищити конкурентоспроможність регіону на світовому ринку.

Україна та Польща можуть активно співпрацювати з іншими країнами у розвитку міжнародних логістичних проєктів, зокрема розвитку транспортної інфраструктури та спільних зусиль у створенні нових міжнародних транспортних маршрутів.

Україна та Польща можуть скористатися своїм географічним розташуванням та розвинутою інфраструктурою для участі у глобальних логістичних ланцюгах. Це дозволить компаніям стати основними гравцями на світовому ринку та забезпечити стабільне економічне зростання.

Логістичне співробітництво між Україною та Польщею в умовах глобалізації відіграє важливу роль у розвитку економік обох країн та сприяє їх інтеграції в міжнародний ринок. Географічне розташування України та Польщі, розвинена транспортна інфраструктура та активне торговельне співробітництво є міцною основою для співпраці у сфері логістики. В умовах глобалізації обидві країни мають можливість використати свої переваги для взаємовигідної співпраці у розвитку транспортних шляхів, логістичних послуг, впровадження цифрових технологій та розширення участі у глобальних логістичних ланцюгах. Цей потенціал для співпраці можна реалізувати через стратегічне партнерство, інвестиції в розвиток інфраструктури та спільні проєкти з іншими країнами.

Загалом логістичне співробітництво між Україною та Польщею в умовах глобалізації є важливим елементом, який зміцнює економічні позиції обох країн та сприяє їх подальшому розвитку.

Список використаних джерел: 1. Статистика Державної Митної служби [Електронний ресурс] – URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>; 2. Статистика Експорту-Імпорту продукції з Польщі до України [Електронний ресурс] – 2023. – URL: <https://tradingeconomics.com/poland/exports/ukraine#>; 3. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Польщею [Електронний ресурс]. – 2023. –

УДК 339.543:005.932:005.591.6

Коса М. О.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МІЖНАРОДНІЙ МИТНІЙ ЛОГІСТИЦІ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Коваленко Р. С.*

Сучасний світ перебуває в стані постійної технологічної трансформації, яка суттєво впливає на різні сфери господарської діяльності. Однією з таких сфер є міжнародна митна логістика, яка є важливою складовою у глобальному ланцюзі постачання товарів. Швидкість змін у технологіях та вимоги до ефективності та точності процесів митної логістики вимагають постійного оновлення та вдосконалення підходів до її організації.

Інноваційні технології стають ключовим фактором, що визначає подальший розвиток міжнародної митної логістики. Тож, актуальні цілі інноваційних технологій в логістиці включають:

- підвищення ефективності та оптимізація процесів;
- зменшення витрат та підвищення прибутковості;
- покращення точності та надійності управління логістичними операціями;
- підвищення рівня обслуговування клієнтів і збільшення їх задоволеності;
- зменшення негативного впливу на довкілля шляхом сталого використання ресурсів та екологічної стійкості.

Ці цілі відображають стратегічну важливість інноваційних технологій у міжнародній митній логістиці. Підвищення ефективності та оптимізація процесів допомагають знижувати час та витрати, пов'язані з виконанням митних процедур та переміщенням товарів через кордони. Зменшення витрат сприяє підвищенню прибутковості підприємств, що займаються міжнародною торгівлею, та робить їх більш конкурентоспроможними на світовому ринку.

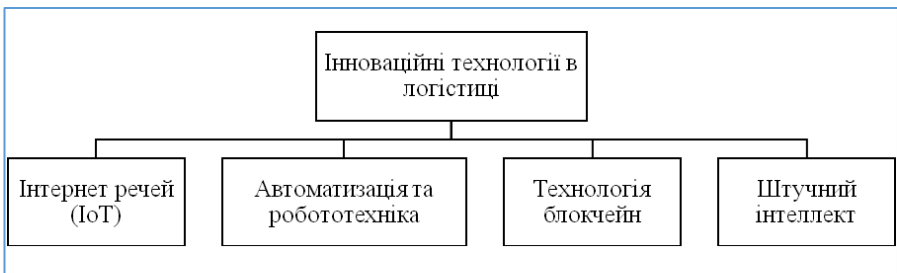

Рис. 1. Інноваційні технології в логістиці [1]

Новаторські технології радикально змінюють спосіб, яким функціонує логістична галузь, відкриваючи шлях до більш ефективного та взаємодіючого ланцюга поставок. Серед цих технологій особливе місце посідають штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання. Вони дозволяють аналізувати величезні обсяги даних, виявляти закономірності та робити прогнози, що дозволяє підприємствам оптимізувати процеси свого ланцюга поставок [1].

Технологія блокчейн також набуває значення у логістичній галузі. Її децентралізований та прозорий характер робить її ідеальним інструментом для безпечних та ефективних цифрових транзакцій. Блокчейн може оптимізувати процеси, такі як управління контрактами, митні процедури та фінансові розрахунки, що дозволяє зменшити паперовий документообіг та уникнути залучення посередників. Це не лише підвищує ефективність, а й збільшує довіру та знижує ризик шахрайства [1].

Інтернет речей (IoT) – інша важлива технологія, що змінює правила гри у логістиці. Датчики, RFID-мітки та GPS-трекери, які входять до складу Інтернету речей, надають дані в реальному часі про місцезнаходження, стан і характеристики товарів по всьому ланцюгу поставок. Цей рівень прозорості дозволяє підприємствам ефективніше відслідковувати та керувати активами, зменшувати втрати та крадіжки, а також забезпечувати своєчасну доставку товарів [1].

Інноваційні технології в міжнародній митній логістиці є ключовими об'єктами у сучасній дискусії щодо глобальних логістичних процесів. Інновації стають вирішальним чинником для оптимізації митних операцій у зв'язку зі зростаючим обсягом міжнародної торгівлі та складністю митних процедур. Впровадження інноваційних технологій вимагає ефективного ризик-менеджменту та відповідності міжнародним стандартам. Також важливо враховувати геополітичні та торговельні зміни при розвитку стратегій логістичних ланцюгів. Інновації можуть підвищити ефективність та зменшити витрати, але вимагають уважного аналізу, стратегічного планування та управління ризиками.

Список використаних джерел: 1. *Think Global Logistics. The Future of Logistics: How Technology is Revolutionizing the Supply Chain. LinkedIn.* URL: <https://www.linkedin.com/pulse/future-logistics-how-technology-revolutionizing-supply-5viyc#:~:text=With%20the%20advancement%20of%20artificial,transported,%20tracked,%20and%20delivered.> 2. *IoT connected devices worldwide 2019-2030 | Statista. Statista.* URL: <https://www.statista.com/statistics/1183457/iot-connected-devices-worldwide/>. 3. *Top 10 Best Logistics Companies in United States (U.S.A). ClickPost | Multi-Carrier Integration for eCommerce Companies.* URL: <https://www.clickpost.ai/blog/logistics-companies-in-united-states-usa>.

Литвишко М. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В ЄС ТА ЇЇ ВПРОВАДЖЕННЯ У ЛОГІСТИЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник: ст. викладач Касьян С. А.*

Цифрова трансформація – це глибокі зміни, які відбуваються в економіці та суспільстві в результаті впровадження та інтеграції цифрових технологій у всі аспекти людського життя, що сприяють економічному зростанню, розширюють можливості та покращують якість послуг [1]. На сучасному етапі прискорених технологічних змін, цифрове лідерство є важливим критерієм для забезпечення конкурентоспроможності Європейського Союзу та провідної ролі у глобальному технологічному та економічному розвитку.

Європейська Комісія відстежує еволюцію держав-членів ЄС в області цифрової конкурентоспроможності та з 2014 року публікує щорічний звіт Індексу цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI), що узагальнює відповідні показники з ефективності цифрових технологій в Європейському Союзі. Індекс DESI охоплює 4 основні області: зв'язок – ступінь доступу до широкосмислового інтернету та якості його обслуговування; людський капітал – рівень цифрових навичок населення, що необхідні для використання можливостей, запропонованих цифровим суспільством; інтеграція цифрових технологій – використання цифрових технологій у бізнесі та розвиток електронної комерції; цифрові державні послуги – доступність і якість цифрових державних послуг (електронний уряд) [2].

У 2022 році середній показник Індексу цифрової економіки та суспільства по ЄС становив 52,3 бали: сім країн набрали щонайменше 60 балів зі 100 можливих: Фінляндія, Данія, Нідерланди, Швеція, Ірландія, Мальта та Іспанія. Крім того, Фінляндія мала найвищий показник Індексу цифрової економіки та суспільства, посівши перше місце в сфері людського капіталу завдяки передовим цифровим навичкам своїх громадян. Данія зайняла перше місце за рівнем зв'язку, а Естонія – за цифровими державними послугами. І на противагу, Греція, Болгарія та Румунія були країнами-членами ЄС з найнижчими показниками цифровізації економіки та суспільства (рис. 1).

В 2021 році у повідомленні Європейської Комісії «Цифровий компас – 2030: європейський шлях до цифрового десятиліття» викладено її бачення та цілі для успішної цифрової трансформації Європейського Союзу до 2030 року. Амбіція ЄС полягає в тому, щоб бути незалежним у галузі цифрових технологій у відкритому та взаємопов'язаному світі та проводити цифрову політику, яка надає можливість людям та бізнесу здобути цифрове стійке та більш процвітаюче майбутнє, орієнтоване на людину. У січні 2023 року набула чинності програма «Цифрового десятиліття до 2030 року», що визначає певні цілі у сфері інтеграції цифрових

технологій, зокрема: понад 90% малих і середніх підприємств повинні досягти принаймні базового рівня цифрової інтенсивності, а також 75% компаній ЄС повинні використовувати хмарні технології, штучний інтелект та великі дані до 2030 року [2].

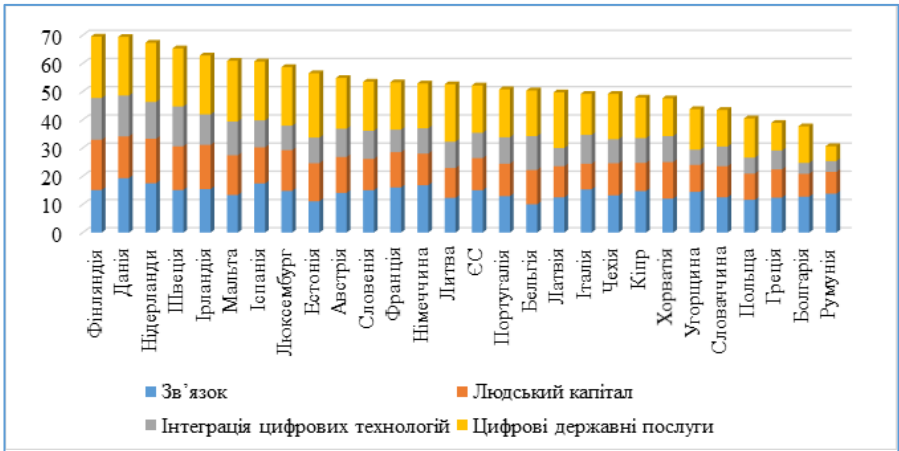

Рис. 1. Індекс цифрової економіки та суспільства країн-членів ЄС, 2022 рік
Джерело: побудовано автором на основі [3]

Індекс цифрової економіки та суспільства відстежує прогрес щодо базової цифрової інтенсивності та впровадження передових технологій підприємствами на всіх рівнях – від найпростішого до просунутого. Останнє дослідження 2022 року свідчить, що у 2021 році лише 55% малих та середніх підприємств ЄС мали принаймні базовий рівень цифрової інтенсивності (впроваджено щонайменше 4 з 12 обраних цифрових технологій), причому між державами-членами існують значні відмінності: від 86% у Швеції та 82% у Фінляндії до 25% у Болгарії та 22% у Румунії [4].

Бізнес стає все більш діджиталізованим, але використання передових цифрових технологій залишається низьким і варіюється в залежності від технології. У той час як хмарні обчислення застосовували 34% підприємств ЄС у 2021 році, використання технологій аналізу великих даних (14%) та штучного інтелекту (8%) на підприємствах залишалося значно обмеженим. Значна частка підприємств (66%) використовували інформаційні та комунікаційні технології для забезпечення екологічної стійкості, зокрема, з метою полегшення дистанційної роботи та скорочення ділових поїздок під час пандемії COVID-19 (рис. 2).

Порівняно з іншими галузями, логістика повільніше впроваджує цифрову трансформацію. Однак через глобальну пандемію, зростання електронної комерції та скорочення офлайн-ритейлу традиційні ланцюги поставок та логістична діяльність повинні були швидко адаптуватися до змін. Цифрова

трансформація є головним рушієм розвитку логістичної галузі, за допомогою якої логістичні витрати можна скоротити на 20%. За прогнозами до 2025 року на цифровізацію припадатиме \$1,72 трлн інвестицій, спрямованих на логістику [5].

Рис. 2. Інтеграція цифрових технологій за Індексом цифрової економіки та суспільства 2022 року, % підприємств
Джерело: побудовано автором на основі [4]

На платформі StartUs Insights Discovery Platform на основі великих даних та штучного інтелекту було проведено дослідження головних інновацій у логістиці у 2024 році, що базується на аналізі даних понад 900 компаній (рис. 3).

Рис. 3. Топ-10 інновацій у логістичній галузі у 2024 році
Джерело: побудовано автором на основі [6]

Технологія Інтернет речей дає змогу відстежувати та контролювати вантажі й транспортні засоби в режимі реального часу, підвищуючи прозорість і ефективність ланцюгів поставок. До 2025 року кількість транспортних засобів на основі Інтернету речей в ЄС досягне 3,7 мільйона [5]. Штучний інтелект забезпечує прогностичну аналітику щодо попиту та потенційних ризиків, оптимізацію маршрутів і планування складської діяльності, знижуючи витрати і покращуючи процес прийняття рішень. Логістичні компанії також інтегрують роботизовані системи та інші системи автоматизації для оптимізації виконання замовлень, складських операцій та доставки «останньої милі».

Технологія блокчейн ще більше підвищує прозорість, безпеку та відстежуваність ланцюгів постачання, а аналітика великих даних забезпечує аналіз ринкових тенденцій, управління ризиками та виявлення слабких місць у логістичних процесах. Такі рішення знижують рівень шахрайства, підвищують довіру зацікавлених сторін, а також оптимізують маршрути, рівень запасів і загальну ефективність ланцюга поставок. Крім того, хмарні обчислення відіграють важливу роль у зменшенні витрат в IT-інфраструктуру бізнесу та надають масштабовані та економічно ефективні рішення в логістичній діяльності. Зрештою, автономні транспортні засоби забезпечують автоматизацію доставки «останньої милі» та сприяють екологічній стійкості, а еластична логістика дозволяє компаніям швидко змінювати масштаби операцій ланцюга поставок у відповідь на ринковий попит [6].

Наприклад, міжнародна логістична компанія Deutsche Post DHL Group відповідно до своєї Стратегії 2025, спрямованої на досягнення досконалості в цифровому світі, інвестує понад 2 млрд євро в проекти цифрової трансформації у 2021-2025 роках. DHL постійно вивчає і впроваджує нові технологічні можливості, наприклад, контейнери оснащуються високочастотними RFID-мітками та датчиками Smart Sensor, що дозволяють відстежувати температурні режими перевезень й отримувати попереджувальний сигнал при їх порушеннях, а також для оптимізації складських процесів вже використовується окуляри доповненої реальності, в той час як ряд автоматизованих керованих транспортних засобів (AGV) і роботів тестуються і оцінюються для майбутнього впровадження [7].

Список використаних джерел: 1. *Transport and environment report 2022. Digitalisation in the mobility system: challenges and opportunities.* URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/transport-and-environment-report-2022/transport-and-environment-report>; 2. *Digital Economy and Society Index (DESI) 2022.* URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022>; 3. *Digitalization level of the European Union in 2022, by country.* Statista. URL: <https://www.statista.com/statistics/1245595/eu-digitalization-level/>; 4. *DESI 2023 indicators.* European Commission. URL: <https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts>; 5. *Essential Digital Transformation In Logistics Statistics In 2023.* URL: <https://zipdo.co/statistics/digital-transformation-in-logistics/>; 6. *Explore the Top 10 Logistics Trends in 2024.* StartUs Insights Discovery Platform. URL: <https://www.startus-insights.com/innovators-guide/top-10-logistics-industry-trends-innovations-in-2021/>; 7. *How digitalization*

has transformed DHL Express' operations. URL: <https://lot.dhl.com/how-digitalization-has-transformed-dhl-express-operations/>.

УДК 656.078.12

Майборода О. С., Дзюбенко В. М.
ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ
В ЛОГІСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НІМЕЧЧИНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Логістика в сучасному світі відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування різноманітних галузей промисловості та торгівлі. Одним з важливих компонентів логістичних систем є транспорт, а його роль у Німеччині надзвичайно висока.

Одну з найважливіших ролей у логістичній діяльності Німеччини відіграє залізничний транспорт. Історично залізниці в країні відомі своєю надійністю та ефективністю, що забезпечує конкурентоспроможність національного та міжнародного вантажного обігу. Залізничний транспорт дозволяє перевозити великі обсяги товарів на великі відстані з високою швидкістю та низькими витратами.

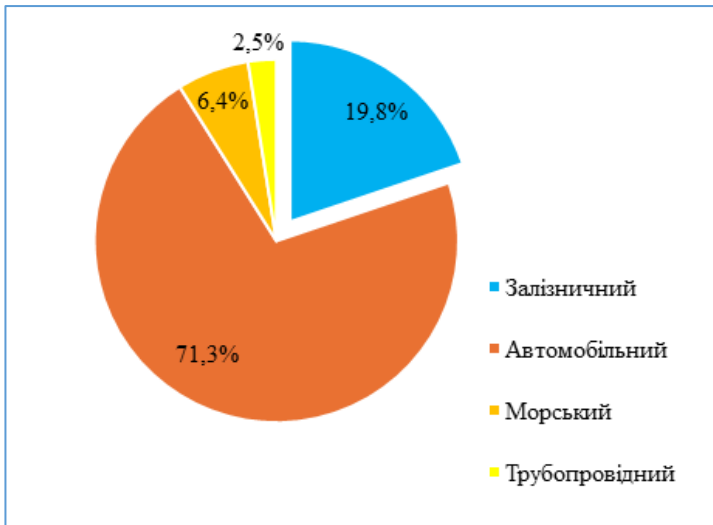

Рис 1. Частки видів транспорту у вантажних перевезеннях Німеччини, 2022 р.
Джерело: побудовано авторами на основі [1, 2]

На рис. 1 можна побачити, що станом на 2022 рік 19,8% товарів в Німеччині перевозилось залізничним транспортом, що є другим за популярність видом транспорту після автомобільного. На рис. 2 представлено частку залізниць в

вантажних перевезеннях Німеччини з 2000 до 2022 року, а також головна ціль Федерального міністерства діджиталізації та транспорту Німеччини на 2030 рік .

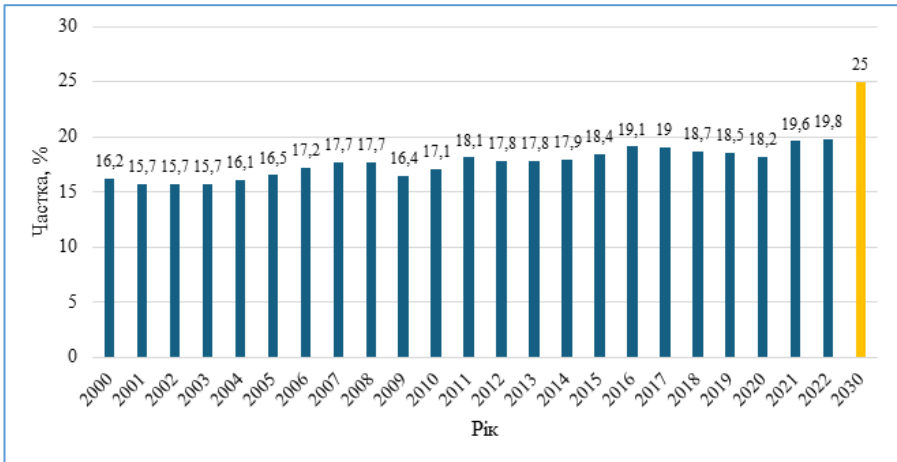

Рис. 2. Частка залізниці у вантажних перевезеннях Німеччини, 2000 – 2030 рр. (прогноз)

Складено авторами за джерелами [3, 4]

З графіка видно, що за 22 роки частка залізниці у вантажних перевезеннях Німеччини збільшилась на 3,6%. Це вказує в першу чергу на те, що Німеччина бачить розвиток залізничних вантажних перевезень перспективним. Про це також вказує план, який Федеральне міністерство діджиталізації та транспорту Німеччини встановило на 2030 рік, а саме 25%, що є $\frac{1}{4}$ всіх вантажних перевезень країни.

Одним з напрямків, в які уряд Німеччини інвестує та залучає інвестиції є інфраструктура залізниці. В цій країні вона належить до найрозвинутіших у світі. Німеччина має широкую мережу залізничних ліній, які охоплюють майже всю територію країни. Існують високошвидкісні магістралі, які забезпечують швидку та ефективну перевезення вантажів з одного кінця країни до іншого. На рисунку 3 представлений обсяг інвестицій в залізничний вантажний транспорт Німеччини на душу населення.

З графіка (рис. 1) видно, що майже кожен рік обсяг інвестицій збільшувався. Найбільший обсяг грошей було інвестовано в останні два роки: 124 євро на душу населення у 2021 році й 114 євро – у 2022 році. Загалом тенденція позитивна.

Залізничний транспорт в Німеччині сприяє зменшенню викидів CO₂ та інших шкідливих речовин порівняно з авто транспортом (рис.4). Ініціативи щодо використання електричних та гібридних поїздів допомагають зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Згідно зі статистикою, яку надає Федеральне агентство із захисту довкілля Німеччини, залізничний транспорт є

найбільш екологічним видом транспорту, в порівнянні з морським і автомобільним. Окрім того, в останні роки в країні починають застосовувати залізничний транспорт, який не створює жодних шкідливих викидів в атмосферу. Дотепер популярності він набув в пасажирському перевезенні. Однак перспективою розвитку наразі є широке застосування такого залізничного транспорту в вантажних перевезеннях.

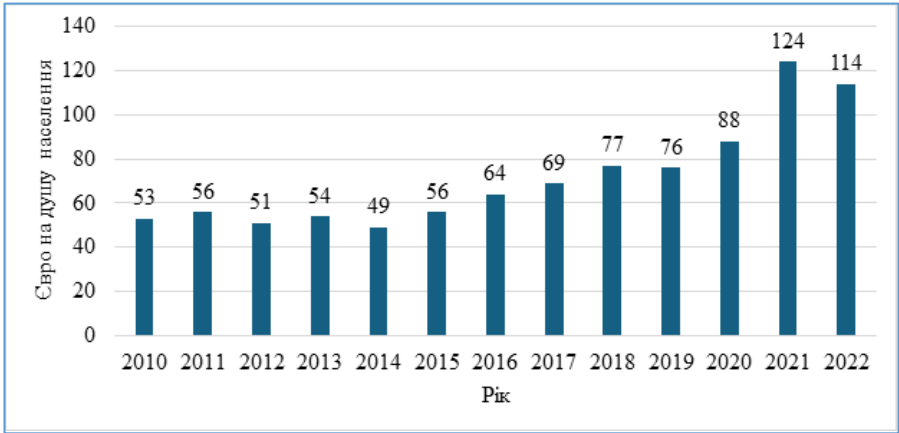

Рис. 3. Інвестиції в залізничний вантажний транспорт Німеччини, 2010-2022 рр.
Складено авторами за джерелом [5]

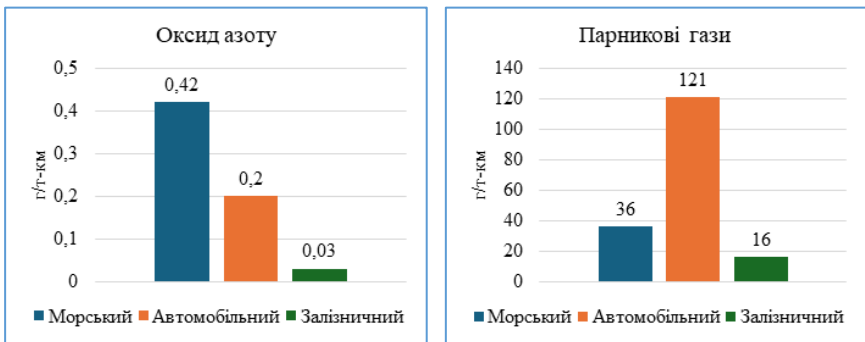

Рис. 4. Викиди від вантажного транспорту, 2022 р.
Складено авторами за джерелом [6]

Німеччина відома також і іншими інноваціями у галузі залізничного транспорту. Впровадження автоматизованих систем керування та моніторингу дозволяє оптимізувати рух поїздів, підвищуючи швидкість та безпеку перевезень. Технології IoT (інтернет речей) використовуються для відстеження вантажів та оптимізації логістичних процесів.

Федеральне міністерство цифрових технологій і транспорту (BMDV) [7] зазначає, що для того, щоб зробити залізничні вантажні перевезення серцем екологічно чистої та стійкої системи вантажних перевезень, необхідна комплексна модернізація системи. Безпосереднім заходом Генерального плану залізничного вантажного транспорту є федеральна програма «Майбутнє залізничного вантажного транспорту» для сприяння інноваціям. Програма призначена для надання фінансової підтримки для проведення експлуатаційних випробувань і виведення на ринок інноваційних технологій майбутнього зі сфер цифровізації, автоматизації та транспортних технологій. Фінансування розпочалося 20 травня 2020 року і діє до 31 грудня 2024 року. Наразі для фінансування доступно близько 30 мільйонів євро на рік.

Підтримуються індивідуальні та спільні проекти в широкому діапазоні галузевих інновацій:

- інноваційні продукти та компоненти;
- коригування відповідних технологій;
- організаційні та процесні інновації;
- системні інновації;
- інновації у сфері взаємодії вантажного залізничного транспорту та інфраструктури;
- покращити інтеграцію залізничного вантажного транспорту в логістичні ланцюги.

Фінансування надається, з одного боку, для випробування інноваційних технологій на випробувальних полях і в пілотних чи демонстраційних установах, а з іншого боку, для виведення на ринок інноваційних технологій. [6]

Отже, залізничний транспорт в Німеччині є ключовим компонентом логістичної системи країни. Висока швидкість, ефективність та розвинена інфраструктура роблять його невіддільною частиною перевезення вантажів як у межах країни, так і міжнародно. Технологічні інновації та екологічна ефективність роблять залізничний транспорт в Німеччині зручним, ефективним та сталим рішенням для логістичних потреб.

Список використаних джерел: 1. Report of Bundesministerium für Digitales und Verkehr: Verkehr in Zahlen, Druckereiverbund BMDV. – Flensburg: 2023, 378 p.; 2. Майборода О.Є. Транспортний складник інфраструктури у глобальному логістичному розвитку. Науковий журнал «Інтелект XXI» №2/2020. – С. 12-16. [Електронний ресурс]. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.1>; 3. Портал даних Федерального мережевого агентства [Електронний ресурс]. URL: https://www.bundesnetzagentur.de/DE/Fach_themen/Datenportal/start.html; 4. Report of Bundesministerium für Digitales und Verkehr: Masterplan Schienengüterverkehr, in-house printing company BMDV. – Berlin: 2017, 44 p.; 5. Обсяг державних інвестицій на душу населення в залізничну інфраструктуру в Німеччині з 2008 по 2022 рік [Електронний ресурс]. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/262252/umfrage/staatliche-investitionen-deutsch-lands-in-die-schieneninfrastruktur/>; 6. Michel Allekotte, Marie Colson, Christoph Heidt, Wolfram Knörr, Jan Kräck. Verbesserung der Vorjahresschätzung der Klimagase

missionen des Verkehrssektors. Ifeu-Institut, Dessau-Roßlau:2023, 131 p.; 7. Innovationen im Schienengüterverkehr (ZSGV) [Electronic resource]. URL: <https://www.foerderdatenbank.de/FDB/Content/DE/Foerderprogramm/Bund/BMVI/innovation-im-schienengueterverkehr.html>.

УДК 339:138.2

Maiboroda O., Plyushyk Y. /

Майборода О., Люшик Ю. О.

**THE PLACE OF TNK IN INTERNATIONAL MULTIMODAL
LOGISTICS TRANSPORTATION /
МІСЦЕ ТНК В МІЖНАРОДНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ
ЛОГІСТИЧНИХ ПЕРЕВЕЗЕННЯХ**

V. N. Karazin Kharkiv National University

During the last twenty years, the market of goods and services in the world has an inclination towards globalization. As a result, there is a significant development and use of transport technologies that ensure the delivery of products from the producer to the consumer.

One of the most widespread of these technologies is multimodal transportation. That is, multimodal transportation of cargo is international or domestic movement of goods using several transportation options, i.e. modes of transportation, under the terms of a single contract.

World experience regarding the operation of the transportation system shows that the methods of multimodal transportation are the process of uniting participants during cargo delivery and cost minimization.

Regarding the scientific basis of the emergence of the definition of «multimodal transportation», the idea of multiplying transportation by various modes of transport and increasing cargo units took place in the USA. It was in America in 1957 that the first container ship «Gateway City» began to operate, which specialized in the transportation of goods in containers while minimizing its costs for the delivery of goods from the manufacturer to the consumer [1].

Sokolova O. emphasizes in her work that multimodal transportation is an integrated system and interconnected transport, the main task of which is the organizational and technological interconnection of all links of the delivery process. And also simplify, speed up and minimize costs during this entire process of product delivery [2]. Other scientists adhere to the following interpretation: «multimodal transportation – transportation that is organized by a person who is responsible for all stages of the delivery of goods, regardless of the fact how many types of transport were involved, under the terms of one transport contract» [3, 4].

The main area of active use and possibility of multimodal transportation is transport and logistics centers. Transport and logistics centers are a certain terminal multi-functional complex, which is located at the nodes of the transport network and has a significant role in the functioning of modern logistics. In turn, the multimodal transport and logistics complex is also a multifunctional complex located in a multimodal node of the transport network, serving several types of transport and is responsible for the maximum synergy effect based on logistics coordinates.

As for the functions of the multimodal transport and logistics complex (MTLC), they can be divided into three main areas: infrastructure development, marketing and development of logistics solutions [5]. Infrastructure development includes: territory management and security; creation and development of transport infrastructure; communications and long-term lease. Marketing includes: creating and promoting MTLC on the market and attracting new operators to participate. And the development of logistics solutions includes: organization of activities of MTLK operators; construction of own warehouses; conclusion of contracts with operators regarding the use of the territory of MTLK; provision of information regarding the integration of operators into the MTLK system.

The classification of the multimodal transport and logistics complex is given in Table 1.

The main requirements for the transport and logistics service of the multimodal transport and logistics complex are the introduction of the latest logistics technologies, which reduce transport and logistics costs, the implementation of transport and logistics services at a high level, the timely provision of services, the safety of cargo, safe transportation, processing and storage.

Table 1

Classification of the multimodal transport and logistics complex

Classification	Component classifications
Field of activity	technological informative
Area of activity	knotty regional terminal
Power	large and medium
Place of location	regional national international

Source: compiled by the author based on the materials [1, 3]

In the activity of transport and logistics complexes of the EU, significant development is given to innovations, which are given priority attention, and which are implemented at the expense of new technologies, the construction of modern warehouse and lifting and transport equipment and, of course, the construction of the most modern automated logistics centers. In the development of the transport and logistics system, EU countries see the development of transport and logistics centers as a priority [4].

The development of such centers began in the early 80s, and the first logistics center was built in Germany. The placement in Bavaria was supposed to ensure a reduction in costs for the delivery of goods. This allowed Smog to show the importance

of the logistics center in budgeting and reducing the consumer's logistics costs. It is the activity of logistics centers that brings a significant percentage of the profit of the transport complex of European countries.

According to the results of 2022, the studies indicate that the Netherlands has the highest percentage of profit from logistics centers for the entire transport complex of the country, as much as 45%, France – 32%, and Germany – 25%. In general, the logistics services market of the EU has a significant contribution to the economy of the countries, because they bring in more than 600 billion euros per year. When performing multimodal transportation, the use of TLC helps the customer save 13-16% of the cost of delivering goods in a mixed combination.

According to the construction of the TLC in the EU, one can single out a certain country, namely Germany, which has peculiarities. These features are strong support from the state, which occurs in all sectors, lending for specific investments, participation of the federal budget in financing investments through German railways (Deutsche Bahn AG). State education takes place at different stages, that is, at the stage of planning and at the implementation of the project for the development of transport and logistics centers.

Almost all US companies are trying to expand their range of multimodal services not only in the middle of the country, but also to enter international markets, who has not yet done so. After all, US relations with China, South Korea, and especially with Japan are famous for their fast and efficient deliveries in a short period of time.

Despite the fact that Japan is an isolated country, compared to other countries of the world, and has now slightly reduced its pace of development, it remains a strong and important economy in the world and has very developed and modern shopping malls. In recent years, Japan has nevertheless opened its borders to international suppliers of goods and services. Cities such as Tokyo, Osaka and Nagoya can be called the main centers of logistics activity in the country. As a result of the isolation of the country and the emphasis placed on placing production abroad, Japan faced the problem of a drop in cargo flow in the middle of its own country. Due to such a significant reason, the demand not only for multimodal transportation, but for all logistics services in general has dropped significantly [6, p.32-35].

It is multimodal transportation that enables Japan to compete in the international arena in transportation by sea, air, and land modes of transport to consolidate its positions. The most popular transport and logistics companies in Japan are Yusen Logistics, Mitsui O.S.K. Lines, Nippon Express, Kintetsu and Yamato Holdings. US and EU transport and logistics companies tend to invest in Japanese companies, such as DH and Schenker (Germany) and UPS and FedEx (USA).

Thus, the development of multimodal transportation allows the described countries to be among the world leaders in the development of transport infrastructure, and it is they who dictate the direction of development to other countries and introduce new technological breakthroughs that bring logistics to a new level.

References: 1. Шуба О. А. Вплив розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання країн-членів Європейського союзу // Автореферат [Електрон. ресурс]. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/aref_shyba.pdf; 2. Соколова О. Є., Акімова Т. А. Теоретичні основи організації та розвитку мультимодальних перевезень в Україні // Економічний простір. 2014. № 83. С. 91–103; 3. Мандра В. В. Аналіз світового досвіду управління транспортно – логістичним центром // Економічний аналіз, 2016 рік. Том 24. № 2. С. 91-97; 4. Каспрук О. С. Проблеми регулювання міжнародних мультимодальних перевезень // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 126. 2015. С. 93-10; 5. Майборода О. Є., Поплавська К. О. Розвиток експрес-доставки в логістиці України. Матеріали XVI науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» 2 квітня 2021 року. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 180 с., С 163-166. [Електронний ресурс]. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/22269a14223ce987553e2d671e312318.pdf>; 6. Боняр С. М. Міжнародний досвід створення мультимодальних транспортно-логістичних центрів // Економіка та держава. 2012. № 3. С 32-35.

УДК 339:355.343.5:658.7

Майборода О. Є., Лук'янова Є. В.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ВІЙСЬКОВОЇ ЛОГІСТИКИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Сучасний світ постійно зазнає впливу геополітичних турбулентностей, технологічних змін та загроз національної безпеці. У цьому контексті військова логістика відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності та успішності військових операцій. Проте, на сьогоднішній день глобальний ринок військової логістики стикається з низкою викликів та проблем, які потребують уваги та вирішення.

У сучасній науковій літературі військова логістика зазвичай розглядається у двох аспектах: як мистецтво та як наука, яка є ключовою для ефективного функціонування армій [1]. Це дуже важливо, оскільки без ефективної логістики було б складно забезпечити військові сили всім необхідним у різних ситуаціях, включаючи конфлікти та інші важливі події [2]. Розвиток військової логістики пов'язаний з появою нових технологій та стратегій, які відбуваються впродовж історії. Зміни в способі функціонування армій впливають на те, як їх забезпечують ресурсами [3]. Поява нових ідей і концепцій у військовій логістиці зазвичай відбувається внаслідок глибоких змін у стратегіях ведення війни [4], і це є дуже важливим для відносин між армією, державою та суспільством. За результатами огляду літератури, вперше термін «військова логістика» згадується у наукових джерелах у 1792 році, як зазначено в [5]. Хоча існує велика кількість матеріалів про історію військових подій, але ця історія не відображає еволюцію логістичного мислення військових сил. У науковій літературі відсутні дослідження, які

розглядали б еволюцію військової логістики протягом століть, хоча кілька статей розглядають зміни у практиці логістики.

Враховуючи необхідність забезпечення національної безпеки країнами світу, країни та їхні війська шукають способи зростання, щоб протистояти ризикам військової агресії з боку інших держав. Оскільки логістика займає приблизно 60–70% військових операцій, будь-яке очікуване зростання можливостей збройних сил вимагає відповідного зростання та розвитку логістики. Так у 2023 році обсяг глобального ринку військової логістики оцінювався в 397,45 мільярда доларів США, а до 2030 року він, за прогнозами, досягне 549,72 мільярда доларів США, зростаючи на 6,1% протягом прогнозованого періоду 2024-2030 років [6].

Розвиток глобального ринку військової логістики супроводжується низкою проблем:

- бюджетні обмеження: Недостатні оборонні бюджети країн ускладнюють інвестиції у передові військові системи логістики, що може гальмувати загальний розвиток ринку;

- регуляторні проблеми: Суворі законодавчі вимоги та правила стосовно переміщення та доставки військового обладнання ускладнюють військові логістичні операції;

- обмеження інфраструктури: Недостатня розвиненість інфраструктури може перешкоджати ефективному функціонуванню військових систем матеріально-технічного забезпечення, зокрема в країнах, що розвиваються;

- технологічні виклики: Протидія інтеграції передових технологій у військові системи логістики може призвести до затримок і недоліків у роботі;

- проблеми безпеки: Збільшена залежність від цифрових технологій робить системи військової логістики вразливими до кібератак, що вимагає посилення заходів забезпечення безпеки;

- геополітична нестабільність: Політичні конфлікти та напруженість у різних регіонах можуть спричиняти перешкоди в логістичних операціях та ланцюгах поставок;

- складність логістики: Управління різноманітними ланцюгами постачання може бути складним, особливо у багатонаціональних компаніях;

- обмежена функціональна сумісність: Відсутність стандартизації та взаємодії між різними військовими системами може ускладнювати їхню співпрацю;

- екологічні та стихійні лиха: Непередбачувані екологічні катастрофи та стихійні лиха можуть спричиняти затримки та проблеми у логістичних операціях;

- проблеми з людськими ресурсами: Брак кваліфікованих працівників, зокрема логістів та фахівців з глобальних ланцюгів поставок, може ускладнювати управління військовими операціями матеріально-технічного забезпечення.

У сучасному світі, де безпека стає все більшою пріоритетною сферою, перспективи розвитку глобального ринку військової логістики пов'язані з таким ключовими факторами:

– застосування передових технологій: Інтеграція передових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, забезпечить більш ефективне та точне керування логістичними процесами;

– глобальна безпека: Зростання геополітичних напружень підкреслює важливість швидкої та ефективної реакції військових сил. Це створює попит на розвиток і вдосконалення логістичних систем;

– модернізація та оптимізація: Інвестиції в модернізацію дозволять підвищити ефективність та маневреність військових сил, зменшуючи витрати та підвищуючи їхню бойову готовність;

– кібербезпека: Захист від кібератак стає все більш важливим у цифрову епоху. Розвиток безпечних та стійких кіберлогістичних систем стає пріоритетом;

– співпраця та стратегічні альянси: Розвиток стратегічних партнерств дозволить країнам та організаціям спільно використовувати ресурси та оптимізувати логістичні процеси;

– стійкість та екологічність: Звернення уваги до екологічних аспектів дозволить впровадити більш екологічно чисті методи логістики, що сприятиме збереженню природних ресурсів та зменшенню військового впливу на навколишнє середовище.

Отже, глобальний ринок військової логістики стикається з рядом складних проблем, таких як бюджетні обмеження, регуляторні та технологічні виклики, проблеми безпеки та геополітична нестабільність. Однак, він має і значні перспективи розвитку, які полягають, зокрема, у впровадженні передових технологій, покращенні інфраструктури, збільшенні уваги до кібербезпеки та стандартизації, а також у покращенні управління людськими ресурсами. За останні роки глобальний ринок військової логістики демонстрував стійкий ріст, а збільшення обсягів фінансування військових бюджетів у деяких країнах також сприяє розвитку цього ринку. Запровадження інноваційних підходів та співпраця між країнами можуть сприяти подоланню цих проблем і сприяти стабільному розвитку глобального ринку військової логістики.

Список використаних джерел: 1. Shrader, C.R. *United States Army Logistics, 1775–1992 An Anthology, 1st ed.*; Center of Military History, Ed.; Center of Military History: Washington, DC, USA, 1997; Volume 1. 2. Schneider, B.R.; Grinter, L.E. *Battlefield of the Future: 21st Century Warfare Issues, 1st ed.*; Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, Ed.; Air War College Maxwell Air Force Base: Montgomery, AL, USA, 1998. 3. Piggee, A.F. *Transformation–Revolution in Military Logistics; Usawc Strategy Research Project: Carlisle Barracks, PA, USA, 2002; pp. 1–2.* 4. Vickers, M.G.; Martinage, R.C. *The Revolution in War, 1st ed.*; Center for Strategic and Budgetary Assessments, Ed.; Center for Strategic and Budgetary Assessments: Washington, DC, USA, 2004. 5. Castañón, L. *Enciclopedia Metódica, Geografía Moderna, 2nd ed.*; la Imprenta de Sancha, E., Ed.; Imprenta de Sancha: Valencia, Spain, 1792. 6. *Global Military Logistics Market Size By Mode of Transportation, By End-User, By Application, By Geographic Scope And Forecast [Electronic Resource]. URL: <https://www.verifiedmarketresearch.com/product/military-logistics-market/> (accessed on March 28, 2024).*

Майборода О. Є., Панова А. А., Маковеев Т. С.

ГОЛОВНІ ПЕРЕВАГИ ІНВЕСТУВАННЯ В ЛОГІСТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Транспортні та логістичні підприємства постійно шукають інноваційні стратегії для підвищення гнучкості, стійкості та прозорості. Зараз це необхідно для операцій електронної комерції, оскільки ланцюжки постачання розширюють своє охоплення по всьому світу. Застосування новітніх технологій має важливе значення для фінансової та операційної допомоги онлайн – торговцям.

Більшість фахівців вважає, що ці передові технологічні рішення підвищують ефективність ланцюжка поставок, продуктивність і економічну ефективність. Це впливає на все: від початкової розробки продукту до альтернатив доставки «останньої милі». У ланцюжку постачання традиційне управління логістикою часто відбувається як окремих напрям. Відділ логістики розділений на менші групи, які працюють окремо та співпрацюють лише за необхідності. У ідеальному світі ця установка працює досить добре. Відділ прогнозування використовує дані аналітичної групи для оцінки попиту та прогнозування продажів. Маркетинг має на меті збалансувати попит і пропозицію, одночасно збільшуючи ринкову частку компанії [1, 2].

Однак цей підхід має один суттєвий недолік: відсутність координації. Блокпости виникають, коли кожна ланка ланцюга працює незалежно, не знаючи, що роблять інші відділи. Немає спільних цілей для вирішення питань. Тому проблеми з однієї сфери можуть швидко поширитися на іншу. Наприклад, помилки прогнозування можна легко перенести на маркетинг, що потім може вплинути на рівень продаж [3].

Це підкреслює, що проблеми, які інакше можна було б легко вирішити в рамках спільної роботи, довше створюватимуть незручності для бізнесу.

Інформаційні технології (ІТ) кардинально змінили транспортно-логістичний сектор. ІТ пришвидшили роботу, зменшили витрати та підвищили ефективність доставки завдяки автоматизації процедур і покращенню зв'язку.

Розвиток логістичних технологій розширює межі та трансформує електронну комерцію. Сьогодні, інтернет – споживачі звикли отримувати все в Інтернеті. Залежно від місця розташування очікується прискорена доставка або доставка в той же день. Нерідкі випадки, коли клієнти отримують товари, які вони замовили онлайн, у той самий день, коли вони їх придбали [3, 4].

Удосконалена технологія зменшила витрати та кількість помилок, одночасно підвищивши продуктивність ланцюга поставок. Сектор логістики вииграє від цих розробок, від доставки, управління ланцюгом постачання, міжнародних перевезень і вантажних перевезень.

Отже, серед головних переваг інвестування логістичних технологій виділяють [3]:

1. Ефективність завдяки автоматизації. Технологічні прориви, такі як робототехніка, датчики, програмне забезпечення для відстеження та автоматизація, створюють «безконтактну» інфраструктуру ланцюга поставок. Менеджери з логістики можуть оптимізувати операції та автоматизувати технічне обслуговування за допомогою штучного інтелекту, алгоритмів машинного навчання, а також складної комп'ютерної аналітики та програмного забезпечення. Завдяки цим рішенням продуктивність зростає в усіх категоріях ринку.

Співробітники можуть зосередитися на роботі вищого рівня, оскільки роботизована автоматизація процесів (RPA) звільняє їх від повсякденних завдань, таких як введення даних, завдання з обробки чисел тощо. RPA може зробити це точніше та ефективніше. Автоматизація також дає точніші результати з меншою ймовірністю помилок. Це, у свою чергу, допоможе вашому бізнесу уникнути будь-яких помилок, що підвищує задоволеність клієнтів.

2. Прозорість і видимість. Повне відстеження продукту від фабрики до місця кінцевої доставки покращує видимість ланцюга постачання. Наскрізна видимість зацікавлених сторін можлива завдяки хмарним комунікаційним системам, швидкому Інтернету, передовому програмному забезпеченню, датчикам та іншим службам логістичних технологій. Програмне забезпечення, зокрема, допомагає централізованому управлінню інформацією. Оператори можуть повністю розуміти свій ланцюг поставок, включаючи виробництво, закупівлю, складання, розповсюдження та доставку на останню милю. Краща видимість дозволяє точніше прогнозувати, а аналіз минулих даних допомагає приймати рішення.

3. Нижчі витрати. Технологія підвищення продуктивності знижує витрати, а також покращує послуги. Зменшується залежність від людської взаємодії та збільшується акцент на інформаційних технологіях у всьому ланцюжку постачання. Сенсорні пристрої, програмне забезпечення для відстеження та технологія штрих-кодування роблять це можливим.

Програмне забезпечення AI та ML дає можливість скоротити час доставки шляхом оптимізації маршрутів доставки. Такі інструменти допомагають онлайн-торговцям робити вибір, який призводить до ефективних планів скорочення витрат. Хоча, деякі технологічні рішення спочатку можуть здатися дорогими, вони пропонують значну віддачу від інвестицій. Низька вартість впровадження, особливо для програмних рішень, є суттєвим фактором у цьому. Апаратні рішення стають доступними з технологічним прогресом, зростанням конкуренції та широким впровадженням. Іншим елементом, який сприяє високій рентабельності інвестицій у технологічні рішення, є їхні експоненціальні переваги.

4. Гнучкість і спритність. Організації, які використовують логістичні технології, можуть швидко адаптуватися до мінливих умов ринку. Це допомагає підприємствам збільшити частку ринку, дохід і прибутковість. Завдяки покращеному доступу до інформації та симуляції онлайн – продавці можуть швидко вирішувати проблеми або швидше розвивати нові бізнес-можливості. Точне розуміння KPI і даних про клієнтів допомагає приймати обґрунтовані

бізнес-рішення. Підприємство не зможе працювати швидко, якщо організація, процеси чи системи мають кілька перешкод. Деякі з найкращих логістичних технологій запропонують «найкращі» дії, які керівники зможуть застосувати, щойно вони стануть доступними. Це обов'язкова функція в стрімкому бізнес-середовищі сучасної електронної комерції.

5. Кращий досвід клієнтів. Сьогодні клієнти можуть відстежувати хід доставки в режимі реального часу. Вони можуть отримувати своєчасні оновлення, коли їхні замовлення надходять, завдяки онлайн – відстеженню та статусам доставки. Клієнтам більше не потрібно турбуватися про запізнілу доставку, що допомагає зменшити їх хвилювання.

Підвищення рівня обслуговування та постійне задоволення очікувань клієнтів сприяють утриманню та задоволенню. Покупці електронної комерції віддають перевагу швидкості та ефективності, причому 88% споживачів готові платити за службу доставки в той же день. Незалежно від економічної галузі, технології є основою будь-якого бізнесу. Однак у логістиці передові технології дозволяють бути на крок попереду конкурентів.

На сьогоднішній день, вимоги середовища електронної комерції, що постійно змінюється, напружують транспортний і логістичний сектори. Ці підприємства стикаються з такими проблемами, як попит на підвищення стійкості, багатоканальні покупки та швидка урбанізація. Проте є можливості для розширення, як і в будь-якому секторі, який перебуває під тиском. Інновації пропонують наступний шанс для зростання [4].

Використання Інтернет речей (IoT) і радіочастотна ідентифікація (RFID). Сучасні пристрої включають датчики та можливості Wi-Fi у численні продукти, зокрема автомобілі, стельові вентилятори та мобільні телефони. Інтернет речей називається так тому, що кожен має легкий доступ до Wi-Fi та Інтернету, який з'єднає їх із усім. IoT надає ланцюгу постачання численні можливості, зокрема скорочення витрат і затримок шляхом уникнення ризиків.

Диспетчер або система сигналізації, яка контролює та відстежує, підключена до датчиків у кабінах, вантажних кораблях, залізницях і навіть автономних транспортних засобах. Співробітники отримують інформацію в режимі реального часу від цих датчиків, що дає їм змогу зрозуміти потенційні загрози. Хоча IoT не є чимось новим, він все ще значно впливає на логістику електронної комерції. Компанії часто використовують технологію RFID, яка існує вже деякий час, щоб керувати своїми запасами, оскільки це економить час і зусилля.

Останнім часом штучний інтелект став гарячою темою, коли генеративні мовні моделі та генератори зображень стають популярними серед широкої громадськості. Штучний інтелект також має багато переваг і може використовуватися в реальному світі для логістики. Штучний інтелект – це відтворення інтелектуальних функцій людини машинами та комп'ютерами. Автоматизація на основі штучного інтелекту використовується як інструмент прогнозування в контексті ланцюжка поставок для керування складами, визначення змін у попиті

та уникнення проблем з дефіцитом і надлишком. Штучний інтелект може значно знизити ймовірність людської помилки.

Отже, не можливо переоцінити важливість залучення інвестицій у розвиток логістичних технологій і цей напрям є логістикою майбутнього.

Список використаних джерел: 1. Panayides P (2006). *Enhancing innovation capability through relationship management and implications for performance*. *Eur. J. of Innovation Manage.* 9(4): 466 – 483; 2. *Net Suite – What is International Logistic?* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/international-logistics.shtml>; 3. Майборода О.С. Транспортний складник інфраструктури у глобальному логістичному розвитку. *Науковий журнал «Інтелект XXI» №2/2020.* – С. 12-16. [Електронний ресурс]. URL <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.1>; 4. *Why supply chain innovation is necessary* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.mhlnews.com/global-supply-chain/article/21271819/supply-chain-innovation-needs-to-be-accelerated>

* * *

UDK 339.9-042.3:656.073.28

Maiboroda O. Y. Hrinko B. S. / Майборода О. С., Грінько Б. С.

**DEVELOPMENT OF RAIL TRANSPORT AS A STRATEGIC DIRECTION
IN DEVELOPED COUNTRIES: EXPERIENCE FOR UKRAINE /
РОЗВИТОК ЗАЛІЗНИЧНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЯК СТРАТЕГІЧНОГО
НАПРЯМУ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

V. N. Karazin Kharkiv National University

The development of rail transport in the modern world is not only an economic necessity, but also a strategic direction that affects many aspects of social life. In developed countries, this mode of transport plays a key role in ensuring sustainable economic growth. The experience of these countries can be an important source of improvement for rail transport in Ukraine. Especially given the global challenges, such as the Russian-Ukrainian war and the «partial sea blockade», the development of rail transport can play a strategic role in Ukraine`s sustainable development. Such an analysis becomes key in the context of finding effective and sustainable solutions for the development of the country`s transport system.

Currently, the state of rail transport in countries depends on the level of development of transport infrastructure. For example, in the US and the EU, rail transport is an important means of transporting passengers and goods. It is worth noting that there are several standards for the width of railway tracks, which can create additional difficulties in international transport. Track gauge can also determine the size of wagons, railway lines, railway infrastructure and stations. For example, in post-Soviet countries, the standard gauge is 1520-1524 mm, while in the US, Canada, Mexico, most EU countries, etc. the gauge is 1435 mm and is better

known as the European gauge. According to (Fig. 1), the European gauge is the most common gauge in the world as of 2023 [1].

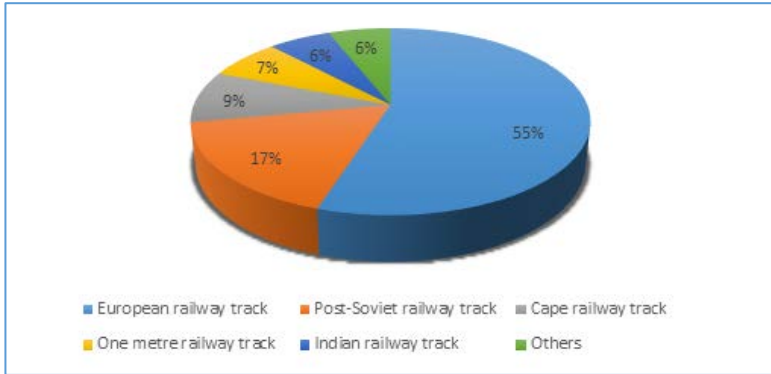

Fig. 1. Prevalence of different gauge standards in the world in 2023
Source: Railroad Gauge Width [1]

Analyzing (Fig. 1) and taking into account the circumstances in which Ukraine is, the importance of unimpeded, high-speed connection with Ukraine’s partners by rail is strategically important. Therefore, for the further sustainable development of the railway, it is important to build a 1435 mm gauge track at border crossings as soon as possible, gradually connecting them with regional centers for the rapid transportation of military and dual-use goods, passengers, cargo, etc. On the other hand, Ukraine’s transition to the «European gauge» will significantly complicate logistics for the enemy – the Russian Federation – if it wishes to use it in the temporarily occupied territories.

Successful infrastructure development requires investment, but attracting it requires certain preconditions, namely a stable political and economic environment and appropriate regulatory mechanisms. To create such preconditions, specific actions are needed, such as legislative reforms, support for entrepreneurship or simple non-interference, and liberalization of this area by the state. Let us consider the experience of developed countries, such as Germany and the United States, in regulating and developing rail transport.

Germany’s experience is primarily interesting because the country went through the path of stitching, creating the joint-stock company «German Railways» (DBAG) on 1 January 1994, which united the railways of Germany and the former GDR. The state-owned «Deutsche Bahn AG» began the process of upgrading its infrastructure, networks, passenger and freight rolling stock, but to increase efficiency by dividing areas of responsibility, its structural units gained independence by reforming into joint stock companies. Thus, «DBAG» became a holding company. The next steps in the railway reform were decentralization of power and the subsequent delegation of responsibility for regional networks to the federal states, which allowed for a faster response to local challenges. Among the main achievements of «DBAG» in rail

transport are environmental friendliness, speed and comfort provided by German trains «ICE, IC, EC», which are climate-friendly, high-speed trains with a travel speed of up to 320 km/h (Fig. 2) [2].

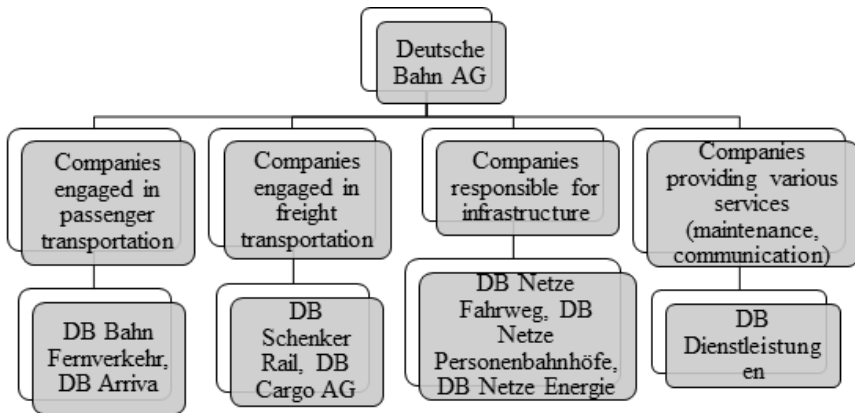

Fig. 2. Structure of railway transport management in Germany, 2023
 Source: Deutsche Bahn [2]

Let`s analyses the experience of another country that has developed rail transport to a high level over the past 40 years – the United States. First of all, to ensure smooth international transport, the railway networks of the United States, Canada and Mexico have undergone the process of building a «European gauge». This has significantly reduced the time required to deliver passengers and cargo. The prerequisites for reforming the railway in the United States were the decline in passenger and freight traffic due to the deterioration of the infrastructure. Therefore, in the early 1980s, the state deregulated railway transport and privatized it, which allowed restructuring the growing debt of the railway, expanding networks and increasing productivity with the help of the latest technology and launching both public and private traction [3]. Subsequently, the United States separated passenger services from freight services by creating the state-owned Amtrak Corporation, which began to operate between major cities and states, while local municipal and private companies became responsible for suburban services [4, 5]. In addition to the above trends, the United States was one of the first countries to use containerized transport, and later two-level container trains, which in turn contributed to the active development of intermodal transport, reducing the time of delivery of goods due to the unnecessary sorting, loading, unloading of goods into containers and creating the possibility of door-to-door delivery. To sum up, the railway has begun to develop with the interests of business and consumers in mind, which has become an important factor in improving its efficiency. (Fig. 3) shows the structure of railway management in the United States as of 2023.

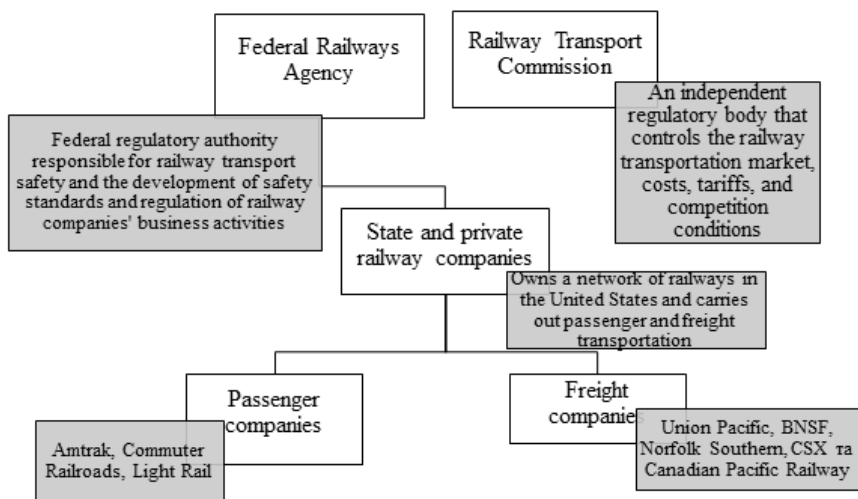

Fig. 3. Rail transport management structure in the US, 2023

Source: *Features – railway technology [3]*

Unfortunately, the practice of having private companies on the railway services market is not popular in Ukraine. This is because any company that buys a tractor abroad will not be able to use it on the main lines to bring its cargo to its destination on time due to the state monopoly on mainline traction, so it will be forced to use only the tractor of JSC «Ukrzaliznytsia», which is not enough to unlock the potential of freight transportation and is quite worn out, which increases the likelihood that the cargo will not reach its destination [6].

However, having analyzed the successful experience of rail transport in developed countries, we will present the main and urgent methods for improving infrastructure, traction and rail transport in general for Ukraine.

- Standardization of gauge with neighboring countries;
- Liberalization of the traction market;
- Reform of JSC «Ukrzaliznytsia» with further decentralization of responsibilities;
- Separation of passenger services from freight railways with the creation of a state corporation that would be responsible for connections between major cities and regions, while local municipal and private companies would be responsible for suburban services;
- Development of intermodal and container transport as a strategic direction.

The implementation of the above directions is directly related to the future development of Ukrainian logistics and Ukraine as a whole.

References: 1. *Railroad Gauge Width. The railway portal of post-Soviet countries and Mongolia. [Electronic resource] URL: <https://parovoz.com/spravka/gauges-en.php>;*
 2. *Deutsche Bahn. DB Fahrplan, Auskunft, Tickets, informieren und buchen – Deutsche Bahn. [Electronic resource] URL: <https://www.bahn.de/service/ueber-uns/umwelt>;*

3. *Features – railway technology. Railway Technology. [Electronic resource] URL: <https://www.railway-technology.com/features/>; 4. *Lessons from the US railways for Ukraine | | Rail EXPO. International exhibition Rail EXPO UA. [Electronic resource] URL: <https://railexpoua.com/novyny/uroky-zaliznyts-ssha-dlia-ukrainy/>; 5. O.Maiboroda, L.Bezuhla, A.Gukaliuk, V. Shymanska, T. Momont, T. Ilchenko. *Assessment of Perspective Development of Transport and Logistics Systems at Macro and Micro Level under the Conditions of Industry 4.0 Integration. International journal of computer science and network security, VOL.21 No.3, March 2021 pp. 235-244 [Electronic resource] URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.3.32>; 6. JSC «Ukrzaliznytsia». *Official website of Ukrzaliznytsia. [Electronic resource] URL: <https://www.uz.gov.ua/>****

УДК 339.9.012

Неприядкіна Н. / Непрядкіна Н.

STRATEGIES FOR IDENTIFYING AND MITIGATING RISKS

IN DISTRIBUTION /

СТРАТЕГІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ

У СФЕРІ ДИСТРИБ'ЮЦІЇ

V. N. Karazin Kharkiv National University

As supply chains continue to go global, with manufacturers looking to distribute their wares at a profit wherever they can find buyers, businesses face increasing and increasingly complex distribution channel risks. In most cases, however, the distribution channel involves a complex chain of manufacturers, distributors and retail outlets, with the price adjusted up at each step to ensure a profit.

Uncertain costs present a significant risk in distribution channels, particularly globe-spanning distribution channels. The constant fluctuation and overall rising cost of fuel can place a serious strain on pricing and cut into profit margins. Depending on the nature, place or origin and destination of a product, tariffs can apply. Although tariffs represent an acknowledged cost of doing business with overseas businesses, the size of tariffs change based on political leanings and economic realities [1].

Exchange rate changes often create risks in a distribution channel. The sudden increase or decrease in the value of currency often leads to a dramatic change in the real costs of distributing a product. Canadian manufacturers took a serious financial blow when Canadian currency rose in value relative to the U.S. currency following the 2007-2008 financial crisis. Distributors or retailers on the wrong side of a change in currency value often cut back on orders or insist on discounts to offset the imbalance, which squeezes the profit margin [1].

Global distribution channels and supply chains depend more and more on information technology and real-time information updates over networks. For businesses that deal in information and digital-only products, the Internet itself becomes a distribution channel. Reliance on the Internet creates a host of digital

security issues that range from protecting customer information to protecting trade secrets. Businesses face the continual risk that a security breach potentially exposes confidential information that damages strategic position and revenue streams. A security failure also opens you up to potential legal action from the government, customers or other members of the distribution channel [1].

Some of the most common risks in distribution are shown below (pic. 1):

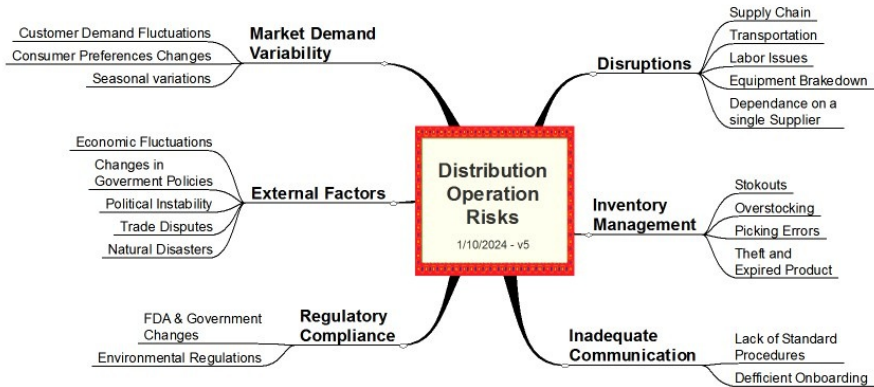

Fig. 1: Distribution Operation Risks [2]

Effective risk management in distribution requires planning, constant analysis and a feedback system. The most common strategies used to prevent risky events are the following [2].

Diversify Suppliers: Over-reliance on a single supplier can pose a significant risk. Diversify your supplier base to reduce dependency and ensure a more stable supply chain. This way, disruptions from one supplier will not disrupt your distribution process.

Inventory Management: Implement effective inventory management strategies to reduce the risk of stockouts or overstocking. Utilize demand forecasting tools to optimize stock levels and ensure products are available when needed.

Transportation and Logistics: Assess and optimize your transportation and logistics network. Ensure reliable carriers, maintain backup transportation options, and have contingency plans for unexpected delays or disruptions. The main transportation risks in distribution logistics are the following [3]:

- delays and disruptions;
- damages and losses;
- costs and inefficiencies;
- compliance and liability;
- security and privacy.

Risk Mitigation Insurance: Consider purchasing insurance tailored to the specific risks in your distribution process, such as cargo insurance, business interruption insurance, or product liability insurance. These policies can provide financial protection in case of unforeseen events [2].

Technology and Automation: Embrace technology and automation solutions to enhance visibility and control over your distribution process. Implementing Warehouse Management Systems (WMS) and Transportation Management Systems (TMS) can improve efficiency and reduce human error [2].

Continuity Planning: Develop a comprehensive business continuity plan that outlines how your distribution operations will continue in case of disruptions. Include contingency plans, alternative suppliers, and communication strategies.

Regulatory Compliance: Stay up-to-date with relevant regulations and compliance standards in your industry. Failing to comply with these standards can lead to legal and financial risks [2].

So, using such strategies and fostering a culture of risk awareness within the organization, it may be possible to minimize disruptions, enhance customer satisfaction, and secure a long-term success of distribution operations.

References: 1. Dontigney, E. *What Is Distribution Channel Risk?* URL: <https://smallbusiness.chron.com/distribution-channel-risk-80790.html>; 2. *Risk Management in Distribution: Strategies for Identifying and Mitigating Risks.* URL: <https://www.laceupsolutions.com/risk-management-in-distribution-strategies-for-identifying-and-mitigating-risks/>. 12.01.2024; 3. *What are the main transportation risks in distribution logistics and how to mitigate them?* URL: <https://www.linkedin.com/advice/0/what-main-transportation-risks-distribution>. 16.03.2024.

* * *

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА
І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
Матеріали XIX науково-практичної конференції
молодих вчених 19 квітня 2024 року**

Українською та англійською мовами
Текст подається в авторській редакції

Відповідальний за випуск: Касьян С. А.
Оригінал-макет: Грицак Ю. П.

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Підписано до друку 18.04.2024. Формат 60×84/16.
Умовн.-друк. арк. 11,5. Наклад 100 прим.

Надруковано: ХНУ імені В.Н. Каразіна
61022, Харків, пл. Свободи, 4, тел. 705-24-32
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3367 від 13.01.2009